

ΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ



Περίοδος Β'
Τεύχος 756
Παρασκευή
8 Φεβρουαρίου 2002
Ευρώ 4 / Δρχ. 1363

Συνωμότες και απατεώνες

13 ΙΑΝ. 2003



- Η «συνωμοσία» και η παραδημοσιογραφία
- Το γκισέ της εξουσίας
- Αλβανία: Οι πολιτικοί αστέρες
- Τα σκουπίδια της καθημερινότητας και η εικαστική τους απεικόνιση
- Μανόλης Αναγνωστάκης

Κασιόπουλος

6-11

ISSN 1108-9822



9 771108 982000

06

Η ΕΘΝΟcash ταξιδεύει τα χρήματά σας σε όλα τα μέρη του κόσμου

Η ΕΘΝΟcash, η κάρτα αυτόματης συναλλαγής της ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, γίνεται τώρα διεθνής και ταξιδεύει τα χρήματά σας σ' όλα τα μέρη του κόσμου.

Με τη διεθνή ΕΘΝΟcash:

- ✦ αποκτάτε **πρόσβαση στα ATMs** με το διεθνές σήμα **CIRRUS** ή/και **Maestro** σ' όλο τον κόσμο,
- ✦ μπορείτε να κάνετε **αναλήψεις μετρητών** στο τοπικό νόμισμα της χώρας που βρίσκεστε, με ημερήσιο όριο το ισότιμο των 400.000 δραχμών, ή 1,173.88 ευρώ,
- ✦ ταξιδεύετε με **μεγαλύτερη ασφάλεια**, χωρίς να μεταφέρετε μεγάλα ποσά χρημάτων ή ποσά σε διαφορετικά νομίσματα,
- ✦ **κερδίζετε χρόνο**, αποφεύγοντας την "ουρά" στα γκισέ για τη μετατροπή των χρημάτων σας σε συνάλλαγμα,
- ✦ έχετε τη δυνατότητα να αντιμετωπίσετε **έκτακτες** ή **επείγουσες ανάγκες** σας, σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου κι αν βρεθείτε.



Για την έκδοση διεθνούς ΕΘΝΟcash ή τη μετατροπή της σε διεθνή κάρτα, ζητήστε πληροφορίες στα Καταστήματά μας.



ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

<http://www.nbg.gr>



Περίοδος Β' • Έτος 29ο • Τεύχος 756

Παρασκευή 8 Φεβρουαρίου 2002

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ / 1363 δρχ.

ANTI - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 72.32.713-72.32.819, Fax: 72.26.107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrapou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

~~ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Κωνσταντίνος Νούλας~~

ΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 62 97 600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαρ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ. 250 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαρ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαρ. 65 δολ. ΗΠΑ, ετήσια 130 δολ. ΗΠΑ

ΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λαοσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 237. 463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Συνωμοσίες και απατεωνίες	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Τί φοβήθηκε η κυβέρνηση; -Και γιατί δεν απαντά;	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Χρήστος Νησιώτης: Συνωμοσία! Καλέ, περί αλητείας πρόκειται...	12
• Μάνος Στεφανίδης: Αλήτες, ρουφιάνοι, δημοσιογράφοι	14
• Γιάννης Γιαχανατζής: Τα χειμερινά ανάκτορα άντεξαν	16
• E-mail: από τον Απόστολο Διαμαντή	18
• Δημ. Πετσετίδης: Γελοιογραφία	19
• Σωτήρης Λέτσιος: Αγροτικό: ένα μόνιμο αγκάθι	20
• Τ. Αναστασίου: Ο κύριος Οβίδιος ο αντιανταγροτικός	21
• Αλέκος Τζιόλας: Η άμεση δράση της «ενότητας του οπορτουνισμού»	22
• Στέλιος Π. Καφαντάρης: Έργα και ημέρες Mayo	24
• Αθηνά Κολωνακίου: Κάτω τα χέρια από τη Δεξαμενή!	25
• Χ.Γ.Π.: Μπροστά στο γκισέ της εξουσίας	26
• ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ: Μια εμπρηστική δήλωση	29
• Ε. Ζαρκάδης: Αλβανία: Ο πόλεμος των «αστέρων»	30
• Οδυσσέας Κουτρούλης: Μαρόκο-Ισπανία: Εύθραυστες σχέσεις	32
• Scott Ritter: Ιράκ: η απειλή φάντασμα	34
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	36
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	37
• Σοφιανός Χρυσοστομίδης: Ένα μήνυμα αγάπης για τον Μανόλη Αναγνωστάκη	40
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Το απόκτημα της Εθνικής Τράπεζας	43
• Μάνος Στεφανίδης: Σκουπίδια	44
• Μαρία Αρώνη: Η δύναμη του τσαντόρ	48
• Αρετή Αδαμοπούλου: Για το πλήρωμα ενός άλλου χρόνου	50
• Βασίλης Μαζωμένος: «Cube»: Μια «Μητρόπολη» της νέας εποχής	51
• Δημήτρης Χαρίτος: Σημαντική ελληνική εβδομάδα	52
• Ειρήνη Μουντράκη: Μόλλυ Μπλούμι: Αιώνια ύπαρξη	54
• Γρηγόρης Ιωαννίδης: Αυγούστου Στρίντμπεργκ Πατέρας	55
• Λευτέρης Παπαλεοντίου: Σκέψεις για τη λογοτεχνική κριτική	56
• Έλενα Λαζάρ: Η διάδοση του ελληνικού πολιτισμού στη Ρουμανία	60
• ΒΙΒΛΙΟ	63

Σκίτσο εξωφύλλου: Τάσος Αναστασίου

ΣΥΝΩΜΟΣΙΕΣ ΚΑΙ ΑΠΑΤΕΩΝΙΕΣ

ΑΞΙΟΜΝΗΜΟΝΕΥΤΗ είναι η απόσταση που χωρίζει τον πολιτικό κόσμο και ένιους «αναλυτές» που γυροφέρνουν τα πολιτικά γραφεία, από τον μέσο έλληνα πολίτη και τη στάση του, την πρόσληψη από αυτόν των πολιτικών μας πραγμάτων. Η απόσταση αυτή των πολιτικών εκτιμήσεων μπορεί να ειπωθεί ότι παίρνει δραματική διάσταση. Γιατί δεν μπορεί να περάσει απαρατήρητη μια τόσο κραυγαλέα διαφορά στην εκτίμηση των γεγονότων.

ΟΤΑΝ για παράδειγμα σύμπας ο πολιτικός κόσμος εκστασιάζεται με τις παραδημοσιογραφικές λάσπες και η κυβέρνηση «συσκέπτεται με περίσκεψη για τον κίνδυνο των θεσμών» από μια άθλια εκπομπή των Καρατζαφέρη-Κουρή δύο τινά συμβαίνουν: Ή μας δουλεύουν συνεννοημένοι μεταξύ τους ή οι άνθρωποι είναι βαθιά νυχτωμένοι.

ΟΠΟΙΟΣ ΑΠΟ ΕΜΑΣ έτυχε να συναντήσει κάποιο φίλο του –ο οποίος δεν είναι ούτε βουλευτής, ούτε πολιτικός αναλυτής, ούτε «καλά πληροφορημένος» γιάπης– κι άρχισε να τον ρωτά τι νομίζει για τη νέα απορρύθμιση που εξύφανε το δίδυμο Καρατζαφέρη-Κουρή, αντιμετώπισε ένα πλατύ, κοροϊδευτικό μειδίαμα. Ή, τις πιο πολλές φορές, ένα ξέσπασμα σε χαχανητά ακολουθούμενο από διάφορους χαρακτηρισμούς που δεν μεταφέρονται εύκολα στο χαρτί.

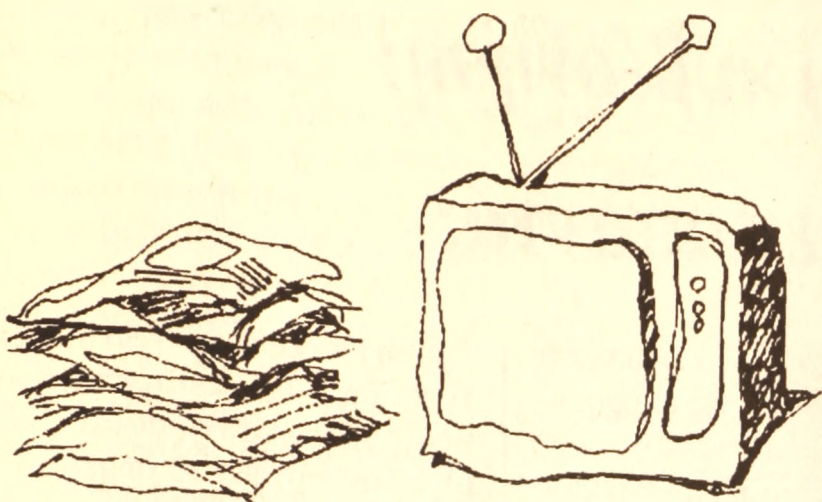
ΚΑΙ ΟΜΩΣ ο πρωθυπουργός, από τηλεοράσεως και με βαρύγδουπο τόνο, edήλωσε ότι «θα προασπίσουμε με ευθύνη λόγου και έργου τον ομαλό πολιτικό βίο από κάθε αήθη επίθεση από όπου και αν προέρχεται, όποια μεταμφίεση και αν χρησιμοποιεί». Ο κ. Κ. Σημίτης δεν κατονόμασε βεβαίως κανέναν. Αυτή η αοριστία υποβοηθά τη δημιουργία μυθικών εχθρών κατά της δημοκρατικής ομαλότητας. Και προσπαθεί να συσπειρώσει τους πολίτες γύρω από την «φυσική τους ηγεσία».

ΤΗΝ ΤΕΤΑΡΤΗ πάλι, ο κ. Χυτήρης εξερχόμενος από την ειδικά συγκληθείσα σύσκεψη στο Μέγαρο Μαξίμου «άλλαξε ρότα»: Edήλωνε τώρα ότι η κυβέρνηση είναι αποφασισμένη να πατάξει τη διαφθορά και ότι σκέπτονται σοβαρά μήπως και καταργήσουν τα τυχερά παιχνίδια κ.λπ., κ.λπ. Δεν ξέρει κανείς με ποιαν από τις δηλώσεις, του πρωθυπουργού ή του κυβερνητικού εκπροσώπου, να καγχάσει. Γιατί και για «αίθριες επιθέσεις» και για ιστορίες τζόγου είναι ενοχοποιημένη η κυβέρνηση: Ο κ. Πάγκαλος και ο κ. Λαλιώτης κάθε τόσο δεν θυμίζουν το καθιερωμένο ως πατέντα «ήθος και ύφος» της εξουσίας; Και μήπως στην κυβέρνηση αυτή δεν διαδέχονται ο ένας τον άλλο τα ίδια στελέχη που έχουν κατηγορηθεί για ιστορίες «τζόγου» πολύ μεγαλύτερης κλίμακας από τα στημένα «φρουτάκια»; Γιατί τι άλλο από στημένο ήταν το παιχνίδι στο Χρηματιστήριο Αθηνών; Όπου οι αφελείς «παίκτες» εγκλωβίστηκαν στο μεγάλο τυχερό παιχνίδι; Ε, μη μας πουν τώρα ότι η οικονομία της χώρας επέβαλε τα скаμπανεβάσματα του δείκτη που είχε τρελαθεί κατά την προεκλογική περίοδο...

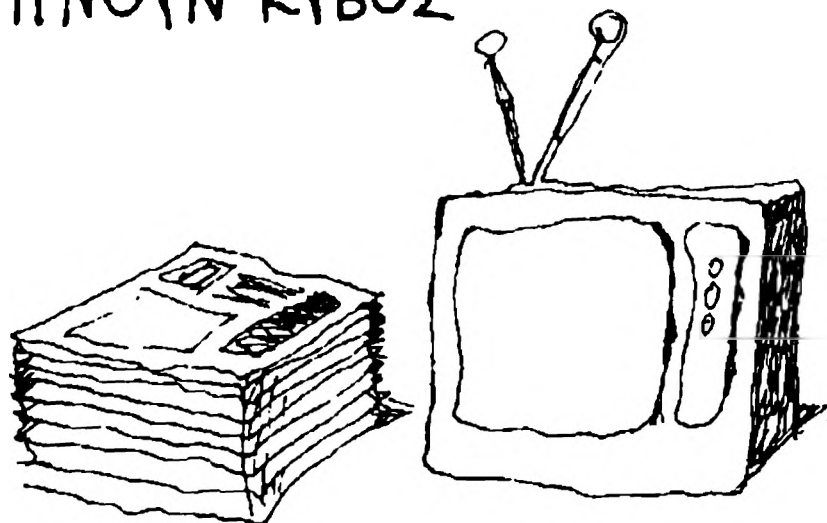
ΕΙΝΑΙ όμως καταγέλαστη και η αντιπολίτευση που αποδέχθηκε το καλά ενορχηστρωμένο κυβερνητικό παιχνίδι της παραπληροφόρησης, της στρεβλής απεικόνισης των γενομένων και του εμπαιγμού της κοινής γνώμης. Η ώρα να σοβαρευτούν όλοι τους έχει περάσει προ πολλού. Παιχνίδια με αποκρύψεις ας κάνει η κυβέρνηση, αφού έτσι θα χειραγωγεί ευκολότερα τους πολίτες. Σοβαροφανείς ας εμφανίζονται οι κυβερνητικοί εκπρόσωποι και οι βουλευτές που τους στηρίζουν. Την εξουσία διαχειρίζονται και έχοντας πια παγιώσει τη νοοτροπία του ντοβλετιού είναι «κατανοητή» η συμπεριφορά τους.

ΑΛΛΑ η αντιπολίτευση, αξιωματική ή ελάσσων, οφείλει να μην παρσύρεται σε παίγνια του είδους που παρακολουθήσαμε τις τελευταίες ημέρες. Δεν μπορεί να ξεσηκώνονται μόνοι για τις ευκαιριακές αθλιότητες των Κουρήδων. Έχουν αφήσει το κυβερνητικό επιτελείο των Δολιανών να κανοναρχεί την πολιτική ζωή, έχουν ενθαρρύνει τα εμπορικά κανάλια ν' αναπτύξουν την αθλιότερη κουλτούρα (εκπρόσωποι όλων των κομμάτων παρελαύνουν ανενδοίαστα από τις τηλεοπτικές ζούγκλες νομιμοποιώντας τόσο τον «Ταρζάν» όσο και τις μαϊμούδες του), έχουν εγκαταλείψει την ιδέα να επεξεργαστούν σοβαρά και αξιοπιστα προγράμματα για τα όσα μύρια προβλήματα ταλανίζουν τον τόπο. Στο κάτω-κάτω αυτός είναι ο ουσιώδης ρόλος που πρέπει να παίζει η αντιπολίτευση. Για να δικαιώσει και το όνομά της.

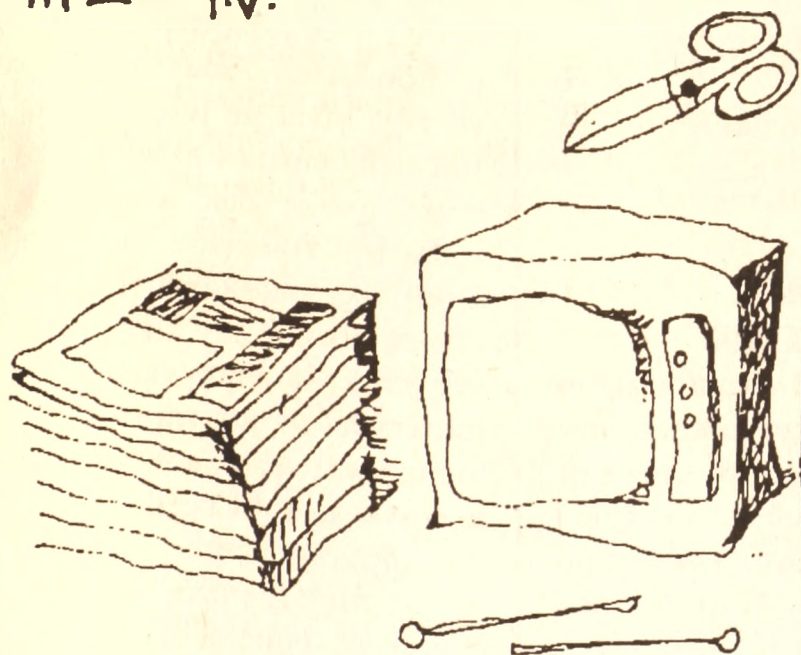
ΠΑΙΡΝΟΥΜΕ ΕΝΑ ΣΩΜΑ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΚΑΙ ΜΙΑ Τ.Υ.



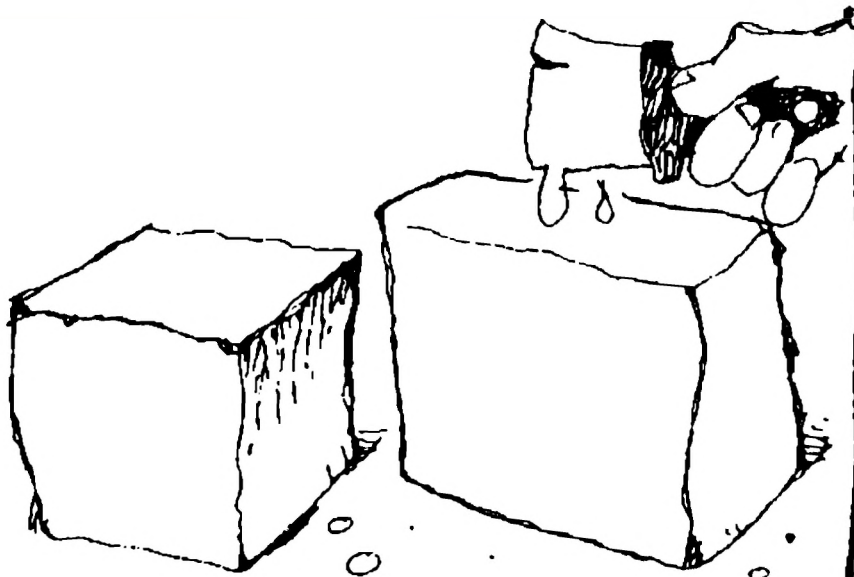
ΤΑΚΤΟΠΟΙΟΥΜΕ ΤΙΣ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΩΣΤΕ ΝΑ
ΓΙΝΟΥΝ ΚΥΒΟΣ



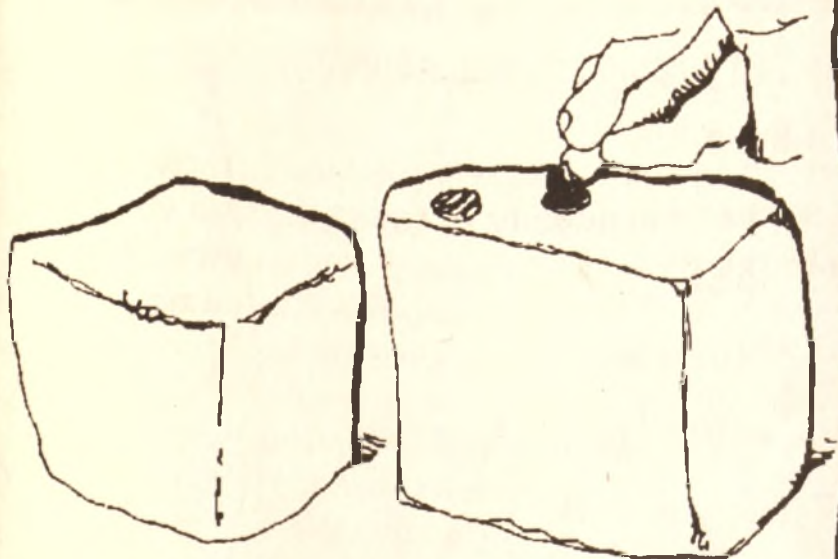
ΚΟΒΟΥΜΕ ΤΗΝ ΚΕΡΑΙΑ
ΤΗΣ Τ.Υ.



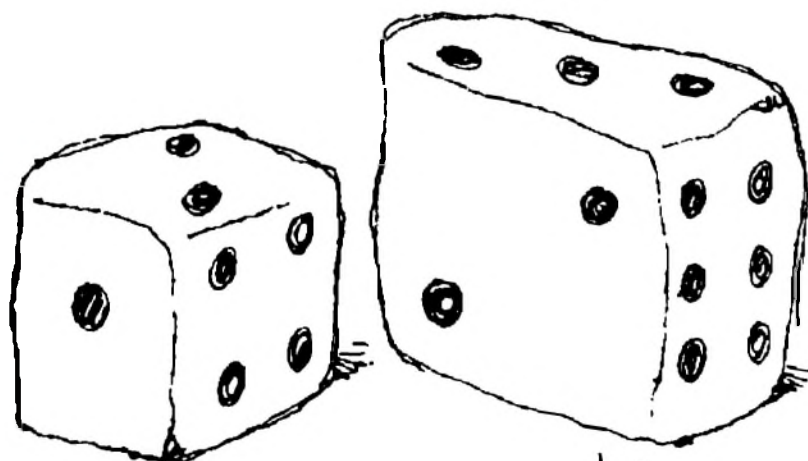
ΒΑΦΟΥΜΕ ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ
ΑΣΠΡΑ



ΠΡΟΣΘΕΤΟΥΜΕ ΚΟΥΚΙΔΕΣ



ΚΑΙ ΕΙΜΑΣΤΕ ΕΤΟΙΜΟΙ
ΓΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙ..



KDO22

Δ **ΠΟΛΙΤΙΚΟ** ΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Τι φοβήθηκε η κυβέρνηση; -Και γιατί δεν απαντά;

ΕΥΗΧΟΙ οι λόγοι του πρωθυπουργού, στη συνεδρίαση του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ, την περασμένη Δευτέρα: «Η δημοκρατία –είπε– δεν ποδηγετείται... Το πολίτευμα είναι ισχυρό... Η σεναριολογία που θέλει ανατροπή του πολιτικού σκηνικού, με πρόωρες εκλογές, δεν θα περάσει»...

ΠΟΙΟΙ, ΟΜΩΣ, απεργάζονται την ανατροπή του σημερινού πολιτικού σκηνικού; Ποιοι –με αφορμή την αιθή επίθεση κατά του προέδρου της Δημοκρατίας– κατέστρωσαν σενάρια αποσταθεροποίησης, με στόχο την «απαξίωση του πολιτικού κόσμου συνολικά»; Ο κ. Κ. Σημίτης, αν και προκλήθηκε, από αρκετούς πολιτικούς σχολιαστές (και προσωπικά από τον πρόεδρο του Συνασπισμού Νίκο Κωνσταντόπουλο), «να δώσει ταυτότητες και ονοματεπώνυμα» των επικίνδυνων αυτών «σεναριογράφων», δεν απάντησε. Και δεν απάντησε, παρά το γεγονός ότι, στην ίδια αυτή ομιλία του, δεν παρέλειψε να τονίσει ότι «η απαξίωση της πολιτικής οδηγεί ακόμα και σε εκτροπές»!

ΑΛΛΑ ΟΤΑΝ, ως υπεύθυνος πρωθυπουργός της χώρας, αναφέρεσαι σε σενάρια «εκτροπής» (έστω «εκτροπών»),

όταν ανοίγεις ο ίδιος την καταπακτή των παρασκηνίων, τότε έχεις υποχρέωση να συγκεκριμενοποιείς τον λόγο σου. (Η σιωπή, στην προκειμένη περίπτωση, «δεν είναι πράξη».) Διαφορετικά, προσφέρεις έδαφος για διάφορες ερμηνείες. Και μια από αυτές –ίσως η πιθανότερη– είναι ότι χρησιμοποιείς την δαιμονολογία πότε για να καλύψεις καταστάσεις, για τις οποίες η κυβέρνηση σου φέρει την κύρια ευθύνη, και πότε για ν' αποσπάσεις ευρύτερη στήριξη (ακόμα και των εσωκομματικά διαφωνούντων), εφόσον κάποιοι «ακατονόμαστοι άθλιοι» βυρσοδομούν κατά της δημοκρατίας και της εκλεγμένης κυβέρνησης της χώρας.

Η ΑΚΑΤΑΣΧΕΤΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ Η ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗ ΘΕΣΜΩΝ

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ, όμως, αναπάντητο και ένα άλλο ερώτημα: Γιατί η κυβέρνηση αντέδρασε με τόση δόση πανικού στην επίθεση του καναλιού Extra; Τι φοβήθηκε, άραγε; Την... εκπάγλου εντιμότητας διαδρομή του σταθμού αυτού ή, μήπως, την προσφορά του στις τέχνες και τα γράμματα;... Αλλά για να σοβαρευθούμε: Αν ο όποιος Γ. Κουρής (με

ειδική επίδοση στο γυμνό) ή Σπ. Καρατζαφέρης (με αμετάτρεπτη ποινή φυλάκισης για πλαστογραφία) είχε τη δύναμη ν' ανατρέψει το σημερινό πολιτικό σκηνικό, να εξαναγκάσει, δηλαδή, τον Πρώτο Πολίτη της χώρας σε παραίτηση και να οδηγήσει τη χώρα σε πρόωρες εκλογές, τότε «άξιος ο μισθός» και του Κουρή και του Καρατζαφέρη!

Θ' ΑΝΤΙΛΕΧΘΕΙ ότι η κυβέρνηση είχε χρέος να προασπίσει το ήθος, την ακεραιότητα και την τιμή του προέδρου της Δημοκρατίας, ως θεσμού και ως προσώπου. Αλλά αυτό θα μπορούσε να είχε γίνει με μια σύντομη δήλωση του κυβερνητικού εκπροσώπου, που θα συμπλήρωνε, ίσως, αντίστοιχη ανακοίνωση του Γραφείου Τύπου της Προεδρίας της Δημοκρατίας. (Στη δυσωδία και τη λάσπη δεν απαντάς σχοινοτενώς.) Η κυβέρνηση, όμως, προτίμησε ν' απαντήσει με μια ακατάσχετη ρητορική περί «εξωθεσμικών κέντρων», κ.λπ., που συνωμοτούν εις βάρος της συνταγματικής νομιμότητας – άρα, «προέχει η υπεράσπιση των θεσμών»! Αλλά αν κινδυνεύουν, σήμερα, οι θεσμοί, αν συντηρούνται, με κυβερνητική ανοχή, τι γνωστά θερμοκήπια της αδιαφάνειας

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (2000)

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού
(Δημοχάρους 60, Αθήνα 115 21)

δυσό ακόμα τόμοι του ANTI που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη
703 έως και 716 (ο 52ος)
και 717 έως και 728 (ο 53ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών

Στους τόμους του περιοδικού ANTI

αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.



Α' εξάμηνο 2000



Β' εξάμηνο 2000

αι της διαπλοκής, αν ο διαγραφείς για το πάθος του στον τζόγο...) βουλευτής Αχαΐας του ΠΑΣΟΚ, Αλ. Χρυσανθοκόπουλος, ήταν επικεφαλής της οιοβουλευτικής επιτροπής για την άταξη του... παράνομου τζόγου, γι' αυτά και άλλα, δεν ευθύνονται κάποιοι η κατονομαζόμενοι «συνωμότες», αλλά η ίδια η κυβέρνηση η οποία, ενώ πορούσε, κατά την τελευταία αναθεώρηση του Συντάγματος, πολλά να υθμίσει, πολλά να τακτοποιήσει, το παίξε ανίδεος Αντιοχεύς! Αλλά και ταν ψήφισε ορισμένες θετικές διατάξεις, φρόντισε να μείνουν ως σήμερα νενεργές, εφόσον δεν έφερε προς ψήιση τους εκτελεστικούς νόμους.

ΠΙΜΥΘΙΟ: Αντί η κυβέρνηση να λειονογεί συλλήβδην τα Μέσα Μακής Επικοινωνίας, να προετοιμάζει ν' απαγορεύσει τις μετρήσεις τηλεέας των δελτίων ειδήσεων ή να ορίει εκείνη τους κανόνες δημοσιογραφικής δεοντολογίας(!), θα ήταν καλύτερο αν στάθμιζε –αναστάθμιζε– τη διή της πορεία, κάτω από μια αίσθηση υτοκριτικής. Για τη «διαδοχολογία», όγου χάρη, ή για μια εξουσία που τρεβλώνει, καθημερινά, τον δημόσιο ο, καταπατώντας η ίδια τους θειούς, δεν μπορεί να ευθύνονται οι δημοσιογράφοι – όλοι οι δημοσιογράφοι. ευθύνονται, όμως, γιατί, μέχρι σήμερα, δεν εκπόνησαν, μέσω του επαγγελματικού τους σωματείου (την ΣΗΕΑ), τους δικούς τους κανόνες δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Γιατί, το όνομα, τάχα μου, της «ελευθεροτυίας», ανέχονται τη σπύωση της τιμής νυπεράσπιστων πολιτών, τον βιασμό της ιδιωτικής τους ζωής, μια άθλια πρακτική» που επιτρέπει, στον κάθε ειριστή κρυφής κάμερας, να το παίζει ισαγγελέας και, ταυτόχρονα, δικατής. Ευθύνονται γιατί, χρόνια ολόληρα, δεν κατάγγειλαν τον αυριανικό (ιδιαίτερα όταν συνέπλεε με την ξουσία), απότοκος του οποίου είναι η ημερινή «δημοσιογραφία του βούρου». Ποια σχέση μπορεί να έχει η δημοσιογραφία» αυτή με τις ωραίες παραδόσεις του δημοσιογραφικού παγγέλματος, όταν ανακάλυπτε τους υπουργούς και ηθικούς αυτουργούς της δολοφονίας του Γρηγόρη Λαμπρά ή τη σκευωρία του Νίξον, στην υπόθεση του Water-gate;

«ΝΤΑΒΟΣ» ΣΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ, ΑΛΛΑ «ΑΝΤΙ-ΝΤΑΒΟΣ» ΣΤΟ ΠΟΡΤΟ ΑΛΕΓΚΡΕ...

ΣΤΟ «ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ» που επισκοπούμε, όμως, και πέρα από την ελληνική επικράτεια, συνέβησαν και άλλα τινά, όπως το *Μανιφέστο για την Ειρήνη*, που ψήφισε το 2ο Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ, στο Πόρτο Αλέγκρε ή η επίκριση της αλαζονείας των ΗΠΑ, στο Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ (Νταβός), στη Νέα Υόρκη. Και ως προς το *Μανιφέστο για την Ειρήνη*, αξίζει να σημειωθεί, ιδιαίτερα, η πρόταση των μετασχόντων για τη δημιουργία ενός «δημοκρατικού μηχανισμού διαμεσολάβησης», για την επίλυση των κρίσεων, αλλά και η καταγγελία ότι, μετά το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου, τα Ηνωμένα Έθνη έχασαν τον ρόλο τους, με αποτέλεσμα την κατίσχυση των ΗΠΑ, που «*επιβάλλουν τη βούλησή τους δια της ισχύος*».

ΤΟ «ΠΕΡΙΕΡΓΟ», πάντως, έγκειται στο ότι ακόμα και στο συνέδριο του Παγκόσμιου Οικονομικού Φόρουμ (συνέδριο των «ισχυρών και των πλουσίων»), ο ένας ομιλητής μετά τον άλλο, επέκριναν την αλαζονεία των ΗΠΑ, καλώντας την υπερδύναμη να στρέψει την παγκόσμια οικονομία προς το συμφέρον των φτωχών χωρών. Κοινή διαπίστωση: Για πρώτη φορά συζητήθηκαν, σε τέτοια έκταση (συγκριτικά με ό,τι γινόταν τα τελευταία 30 χρόνια στο Νταβός...), θέματα «ταμπού», όπως η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, τα αίτια που προκαλούν την τρομοκρατία, οι επιπτώσεις μιας laissez-faire παγκοσμιοποίησης στον Τρίτο Κόσμο, κ.ά. Ό,τι κατέπληξε, πάντως, ήταν η θέση που υιοθέτησαν πολλοί σύνεδροι (ανάμεσά τους και το γνωστό «γεράκι» Ζμπίγκνιου Μπρεζίνσκι), σύμφωνα με την οποία ένας αμερικανικός πόλεμος εναντίον του «άξονα του κακού» (Ιράν, Ιράκ και Β. Κορέα) θα είχε «αποσταθεροποιητικές επιπτώσεις»... Όλοι, πάντως, βρέθηκαν να συμφωνούν ότι η σημερινή ηγεμονία των ΗΠΑ «θα κρατήσει πολλά ακόμα χρόνια», εφόσον, κατά τον καθηγητή του Yale, Πολ Κένεντι, συγγραφέα του βιβλίου «*Η άνοδος και η πτώση των μεγάλων δυνάμεων*», δεν βλέπει άλλη χώρα ή έναν συνδυασμό συμμαχιών, που θα μπορούσαν να απειλήσουν, στο ορατό μέλλον, την αμερικανική κυριαρχία.

ΚΑΙ ΕΝΩ αυτά συνέβαιναν στη Νέα Υόρκη, στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας, στο λεγόμενο και «αντι-Νταβός», ένα συμβολικό και αυτοσχέδιο «λαϊκό δικαστήριο» έκρινε ότι το σημερινό χρέος του Τρίτου Κόσμου, ύψους 1,8 τρισ. δολαρίων, είναι παράνομο και πρέπει να παραγραφεί.

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, και για να επανέλθουμε στα «καθ' ημάς», αξίζει να σημειωθεί η δήλωση του πρωθυπουργού Κ. Σημίτη ότι «*δεν πάμε σε εφ' όλης της ύλης διάλογο με την Τουρκία*», ενώ, την ίδια περίπου στιγμή, ο εκπρόσωπος του υπουργείου Εξωτερικών Π. Μπεγλίτης διευκρίνιζε ότι η ελληνική πλευρά προτίθεται να θέσει, στα πλαίσια του διαλόγου, και θέματα όπως το θέμα της Σχολής της Χάλκης, το καθεστώς αυτονομίας της Ίμβρου και της Τενέδου, κ.ά.

ΤΕΛΟΣ, και σε ό,τι αφορά τη Συντακτική Συνέλευση, την οποία έχει συγκαλέσει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάκεν, ενόψει της Διακυβερνητικής Διάσκεψης, ορισμένοι παρατηρητές κατέγραψαν ως... πρωτοφανές γεγονός το ότι η εφημερίδα *Βήμα* αφιέρωσε πρωτοσέλιδό της στον Νίκο Κωνσταντόπουλο, κάτω από τον πολυσύλλαβο τίτλο: «*Άνοιγμα στην Αριστερά: Ο κ. πρόεδρος του Συνασπισμού ετοιμάζεται για την Ευρώπη - Η κυβέρνηση τον όρισε ως αναπληρωτή του κ. Π. Αυγερινού, στη Συντακτική Συνέλευση*»... Πλην η *Αυγή*, με... αταραξία τύπου παλαιάς *Πράβδα*, έσπευσε να καλύψει την είδηση, κάτω από έναν αυστηρά ειδησεογραφικό τίτλο: «*Ο Νίκος Κωνσταντόπουλος στη Συνέλευση για το μέλλον της Ευρώπης*». Όσο για το ίδιο το κείμενο, περιοριζόταν να θυμίζει ότι ο ΣΥΝ είχε υποβάλει εγκαίρως πρόταση «για να εκπροσωπηθούν όλα τα κόμματα της Βουλής στη Συνέλευση» και ότι η πρότασή του βρήκε ανταπόκριση, εφόσον το ΠΑΣΟΚ δέχθηκε να μη διεκδικήσει τη θέση του αναπληρωματικού μέλους. Και η κατάληξη: «*Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος δήλωσε ότι στη θέση αυτή (του αναπληρωματικού μέλους) θα συμμετάσχει ο πρόεδρος του ΣΥΝ Ν. Κωνσταντόπουλος*». Όσο για την «ταμπακιέρα» (περί συνεργασίας, συνεργασιολογίας, κ.λπ.), η *Αυγή* απλώς την παρέκαμψε. Και ο νοών, νοείτο.

ANTHNΩP

ΤΟ ΧΡΥΣΟ ΦΛΟΥΡΙ

Ως γνωστόν πρώτα βγαίνει η ψυχή του ανθρώπου και ύστερα το χούι του. Θα θυμάστε βεβαίως ότι στο παρελθόν, κάθε χρόνο, σε όλες τις πρωτοχρονιάτικες πίτες το φλουρί «έπεφτε» στον Ανδρέα Παπανδρέου. Εφέτος το χρυσό φλουρί της πίτας του ΠΑΣΟΚ «έπεσε» στον Γενικό Γραμματέα του Κινήματος και πρώην υΠΕΧΩΔΕ Κώστα Λαλιώτη. Βρε τύχη σ' αυτό το κόμμα!

ΣΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΠΑΠΠΟΥ

Ο Άρης Σπηλιωτόπουλος, απολογούμενος για το διαμέρισμα που αγόρασε στην Πάτρα από τον Όμιλο που περιλάμβανε την οικογένεια Νικολετάτου, είπε ότι το έκανε για να τιμήσει τη μνήμη του παππού του που είχε αρχίσει τις διαπραγματεύσεις, γι' αυτό και κράτησε ακριβώς αυτό στον πρώτο όροφο που είχε επιλέξει ο παππούς του. Ίσως θα πρέπει να υπομνησθεί στον βουλευτή ότι η θυσία να παραμείνει στον πρώτο όροφο αντί να αναζητήσει υψιτενέστερο κατάλυμα είναι μάλλον μικρή προσφορά στη μνήμη του παππού του. Συνήθως επιλέγεται κάποια γενναία οικονομική παροχή προς το κοινωνικό σύνολο. Λόγου χάρη ένα διαμέρισμα, έστω και στον πρώτο όροφο. **Σ. Καφαντάρης**

Μετά την αποτυχία του «γάμιου του αιώνα» ανάμεσα στην Εθνική και την Άλφα Μπανκ, ήλθε στην επικαιρότητα το σκάνδαλο της ETBA Finance που αφορά την υπεξαίρεση τουλάχιστον 11 δισεκατομμυρίων δραχμών μέσω του λογαριασμού μιας... 94χρονης και του εγκέφαλου του κυκλώματος. Και βέβαια ιδιαίτερα προβληματισμένος θα πρέπει να νιώθει ο υπουργός Οικονομίας για τον λόγο ότι η πώληση της ETBA αποτέλεσε την ικανοποίηση ενός από τους βασικούς του στόχους στο θέμα των ιδιωτικοποιήσεων. Το σκάνδαλο της ETBA δεν ξέσπασε όμως έτσι ξαφνικά ως κεραυνός «εν αιθρία». Κάτι περισσότερο θα γνώριζαν οι διοικήσεις της ETBA και της ETBA Finance, αλλά και η ευθύνη τους είναι μεγάλη για το ότι δεν είχε στηθεί ένα συστηματικό και αξιόπιστο καθεστώς ελέγχου και στις δύο εταιρείες.

Ερωτηματικά προκύπτουν

Ο πατέρας μου που είναι αγρότης και βρίσκεται κάπου στα Τέμπη την ώρα που γράφεται αυτό το κείμενο, αν τον ρωτήσεις για τη συμμετοχή του στις κινητοποιήσεις παρά το μεγάλο της ηλικίας του θα σου απαντήσει: «Είναι να μην πδηξ το κανάλ, άπαξ και το μπτήδηξες δε σε κρατάει τίποτα».

Τα λέγαμε σε προηγούμενο τεύχος πως οι αγρότες θα γίνουν πρώτο θέμα στα δελτία ειδήσεων. Η οργή για τον εμπαιγμό τους εκ μέρους της κυβέρνησης, η απελπισία από την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους δεν είναι ζητήματα που εκτονώνονται με

ΤΟ ΝΑΥΑΓΙΟ ΤΗΣ ETBA

για το ότι ενώ ανέθεσαν το 1998 στην ελεγκτική εταιρεία Grant Thornton τον ειδικό έλεγχο της ETBA Finance, δεν δόθηκε στη συνέχεια στη δημοσιότητα το πόρισμα αυτού του ελέγχου. Ο εμπνευστής της απάτης –ο οποίος φαίνεται ότι διέφυγε στο εξωτερικό– με την συνδρομή και άλλων προσώπων μέσα από την εταιρεία είχε βρει τον τρόπο για την υπεξαίρεση κεφαλαίων, που εισέπραττε η εταιρεία από τις εκκαθαρίσεις προβληματικών εταιρειών. Ένα άλλο «παράδοξο» της όλης ιστορίας είναι ότι η ETBA Finance βάσει του ελέγχου το 1998 θα έπρεπε να είχε τεθεί η ίδια προς εκκαθάριση. Αντί να γίνει όμως αυτό λειτουργούσε ως ειδικός εκκαθαριστής άλλων προβληματικών εταιρειών!

Το καμπανάκι άρχισε να ηχεί προειδοποιητικά από το 1998, όταν η διοίκηση της εταιρείας ανέθεσε τον έλεγχο στην Grant Thornton. Στο πόρισμά της η εταιρεία έκανε λόγο για αδια-

φάνεια και ανεπάρκεια του συστήματος εποπτείας και συνιστούσε άμεση λήψη μέτρων. Μόλις έγινε γνωστή πριν από λίγες ημέρες η ύπαρξη του σκανδάλου, το ΣΔΟΕ εγκαταστάθηκε στα γραφεία της εταιρείας ξεκινώντας τους ελέγχους έστω και αργά. Η δράση του κυκλώματος της απάτης, που ξεκίνησε στις αρχές του 1997 και κορυφώθηκε στα τέλη του 2000, διεκόπη το φθινόπωρο του 2001. Δηλαδή στη «χρυσή περίοδο» της εκσυγχρονιστικής διακυβέρνησης Σημίτη! Το μεγάλο ερώτημα που παραμένει είναι πού πήγαν τελικά τα 11 δισ. δρχ. Σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία ξοδεύτηκαν στο χρηματιστήριο περίπου 1 με 1,5 δισ. δρχ. αλλά τα περισσότερα τα «τσέπωσαν» ο ιθύνων νους και οι συνεργάτες του. Πρακτικές που έχουν παγιωθεί στο κράτος-κόμμα πρακτικές εμπίστων γιάπηδων του κυβερνώντος κόμματος...

Σ. Λέτσιος

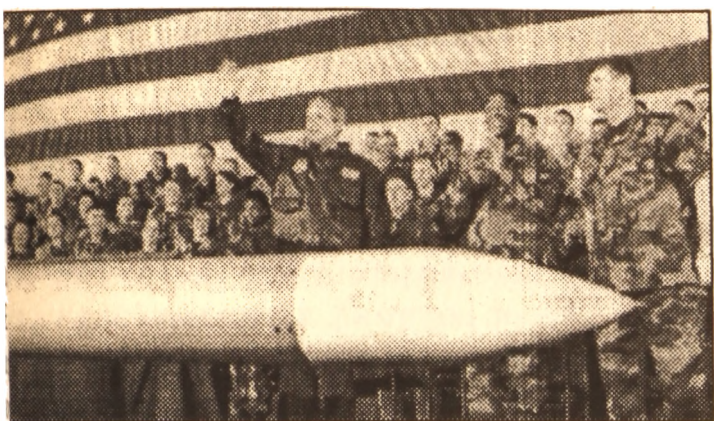
COTTON BLUES



κατάρες από τις καρέκλες των καφενείων στα χωριά τους. Όποιος ζει σ' αυτή τη χώρα και δεν κοιμάται όρθιος, το γνωρίζει αυτό. Ξεχάστε όσα ακούγονται από τα ραδιόφωνα και τις τηλεοράσεις. Οι αγρότες κινδυνεύουν με

αφανισμό. Πίσω από τα χαρακωμένα από τον ήλιο πρόσωπα με τα αξύριστα μάγουλα βρίσκονται άνθρωποι στο χείλος του απόλυτου αφανισμού. Μιλάμε για μια ομάδα επαγγελματιών που καλούνται να επιβιώσουν πουλώντας τα προϊόντα τους σε τιμές που ίσχυαν τη δεκαετία του '80 ενώ το κόστος παραγωγής έχει αυξηθεί εντωμεταξύ μέχρι και 200%. Αυτή είναι η μόνη αλήθεια. Όποιος λοιπόν θέλει να λέγεται τίμιος και νιώθει πολίτης και όχι ιδιώτης αυτής της υπό κατάρρευση κοινωνίας οφείλει να την αποδεχτεί και να την υποστηρίξει.

Κ.Ν.



ΑΞΟΝΑΣ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

Ο Πρόεδρος Μπους σε μνημειώδη για τον πρωτογονισμό της ομιλία του μίλησε για τον «Άξονα του Κακού». Ξέρετε τώρα, η λέξη «Άξονας», θυμίζει τον παλιό Άξονα των ναζί, των ιαπωνικών και του Ανατέλλοντος Ηλίου. Οι δυνάμεις του «άξονα του Κακού» προσδιορίστηκαν: είναι το Ιράκ, το Ιράν και η Βόρεια Κορέα. Είναι αξιοπαρατήρητες οι εικόνες του Προέδρου Μπους, με το μπουφάν και στο φόντο πεζοναύτες, το χέρι ψηλά, χειροκροτούμενος να δηλώνει ο νέος αμυντικός προϋπολογισμός των ΗΠΑ

είναι ο μεγαλύτερος των τελευταίων είκοσι ετών! Σ' εμάς αυτές οι εικόνες θυμίζουν τον αλλοτινό Αδόλφο.

Ο κόσμος έχει φτάσει στα όρια της παράνοιας. Προχθές πληροφορηθήκαμε κάτι το οποίο ακούστηκε ως μαύρο χιούμορ. Ακροδεξιός νορβηγός βουλευτής, πρότεινε να δοθεί φέτος το βραβείο Νόμπελ για την Ειρήνη στους κ. Μπους και Τόνυ Μπλερ επειδή με τον αγώνα τους πολέμησαν την διεθνή τρομοκρατία! Το σκεπτικό συμπλήρωνε: Χρειάζεται κάποτε η χρήση της βίας για την κατοχύρωση της ειρήνης.

Συμφωνούμε να τους δοθεί το βραβείο Ειρήνης. Άλλωστε πέρισι δόθηκε στον κ. Κόφι Ανάν ο οποίος δεν έκαμε τίποτε για την ειρήνη. Ενώ το δίδυμο Μπους-Μπλερ έδρασε και πολύ αποφασιστικά μάλιστα: Τα βομβαρδιστικά των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας δεν σταμάτησαν να ίπτανται άλλοτε πάνω από το Αφγανιστάν και άλλοτε πάνω από το Ιράκ. Περιφρουρώντας την ειρήνη. Υπερασπίζοντας τον πλανήτη από τις επιθέσεις του Άξονα του Κακού...
Α.Κ.

ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΡΕ ΓΑΜΩΤΟ

Τραγουδούσαν «για να αναδείξουμε την Ελλάδα ψηλά στην κοινωνία των κρατών», χάρισαν τα μηνύματά τους και παρότρυναν τη νεολαία στον εθελοντισμό. Στη μεγάλη συναυλία του ΟΑΚΑ την Τετάρτη 30/1/2002. Με πρωταγωνιστή τον πάλαι ποτέ αμφισβητία, των εθελοντή της μεγαλεπίβολης ολυμπιακής ιδέας και της μεγάλης εκσυγχρονιστικής Ελλάδας. Που τραγούδησε «με μια Νέα Εθνική Αυτοπεποίθηση». Αλλά που μαζί με τη Γιάννα και τους λοιπούς δεν μπόρεσαν να ανεχτούν τη διαφορετική φωνή, όπως κάποτε κάποιοι άλλοι δεν μπορούσαν ν' ανεχτούν τη δική του.

Πριν προλάβουν τα μέλη πολιτικών οργανώσεων ν' ανοίξουν το πανό τους «Όταν γύρω σου χορεύουν τα τρισ. είναι τραγικό να είσαι εθελοντής», πρίν ρίξουν τα φέιγ βολάν «μίζες-τσιμέντο-αναβολικά, αυτά είναι τα ιδεώδη τα

ολυμπιακά», ασφαλίτες τους εντόπισαν και, μαζί με τους συναδέλφους τους, τους ξυλοκόπησαν μέσα στον συναυλιακό χώρο του ΟΑΚΑ και τους συνέλαβαν. Η συναυλία συνεχίστηκε ωσάν τίποτε να μην είχε συμβεί. Διότι ουδεμία αντίθεση στους Ολυμπιακούς Αγώνες επιτρέπεται, πόσο μάλλον τη στιγμή της μεγάλης πρόσκλησης. Διότι δεν μπορούν μερικοί παρείσακτοι να χαλούν την εικόνα της χώρας και με τις ξεπερασμένες τους ιδέες να εμποδίζουν την προσέλευση για εθελοντισμό, να εμποδίζουν άλλοτε τα έργα και εντέλει να μην συμμερίζονται τη νέα μεγάλη ιδέα της σύγχρονης και ισχυρής Ελλάδας. Διότι με τις μεθόδους που χρησιμοποιούν ζημιώνουν τη Δημοκρατία και την Ελευθερία. Άλλωστε «Η Ολυμπιάδα ΔΕΝ έχει κόστος» όπως μας διαβεβαίωσε ο Κ. Σημίτης.

Α. Κ.

«ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ»

«Το θέμα της Κύπρου έχει τη δική του ιδιαιτερότητα που πηγάζει από τη διχοτόμηση του νησιού η οποία αυτή τη στιγμή υφίσταται. Δεν επαρκούν δηλαδή μόνο τα πέντε κριτήρια που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Άρα στην περίπτωση αυτή τίθεται πρώτιστα το ζήτημα της επίλυσης του Κυπριακού, ενώ τη δική τους σημασία έχουν οι σχέσεις μεταξύ Ελλάδος-Τουρκίας και Τουρκίας-Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Αυτά είπε σε συνέντευξή του ο Francois Begeot στον συντάκτη Φώτη Σπανό της εφημερίδας Θεσσαλία του Βόλου (23.12.2001). Η διατύπωση είναι σαφής και άκρως διαφωτιστική. Ο κ. Francois Begeot εργάζεται σε μια νέα Διεύθυνση που δημιουργήθηκε πέρσι και η οποία χειρίζεται τα θέματα διεύθυνσης της Ε.Ε. Από μικρό κ.λπ. λέει ο λαός μας. Αυτή είναι η κυρίαρχη αντίληψη στους αρμοδίους της Ε.Ε. Ας εκφωνεί άλλα ο Γιωργάκης, ο κ. Γιαννίτσης και συν αυτοίς...

Π.Π.

ΤΗΛΕ-ΠΟΡΝΕΙΑ

Φαίνεται πως του κακού η σκάλα για τους μιντιοκράτορες δεν έχει τέλος. Κατ' αρχήν το Mega σε πρωινή εκπομπή του κι έπειτα το Tempro σε ρεαλιτζίδικη απογευματινή κάλεσαν την γνωστή ιερόδουλο Τζένη, την trans του εισαγγελέα, γιατί βέβαια δουλειά δεν είχε ο διάολος κ.λπ. Το θέαμα ήταν καθαυτό αποκρουστικό αλλά και άκρως παράνομο, επειδή για μιαν ακόμη φορά διασύρθηκε το όνομα του εισαγγελέα καθώς δείχτηκαν εικόνες του από παλιότερα πλάνα και καθώς έγινε ευρυτάτη «επισκόπηση» του παλιού σκανδαλώδους δεσμού. Ο άνθρωπος αυτός όμως έχει οικογένεια, μητέρα, παιδί, και είναι τουλάχιστον κανιβαλικό να ξανα-διασύρεται έτσι επειδή οι αδελφές-παρασιάστριες του Mega και οι εντοχισμένες του Tempro θέλουν ν' αυξήσουν τον τζίρο τους μέσω βρόμικων προϊόντων. Ούτε πάλι είναι είδηση ότι μια ιερόδουλος γράφει τ' απομνημονεύματά της (sic). Το Ε.Π.Σ. νομίζουμε ότι εδώ έχει άμεσα λόγο. Διάβολε τ' ανθρώπινα δικαιώματα υπερτερούν των όποιων οικονομικών συμφερόντων.

Τζιμ Μπούρης

ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΚΑΤΗΓΟΡΩ

Συνέβη το προηγούμενο Σάββατο 2 Φεβρουαρίου σε συγκέντρωση της «Ελιάς» στην κεντρική πλατεία Πιάτσα Ναβόνα της Ρώμης, παρουσία τουλάχιστον πέντε χιλιάδων οπαδών της κεντροαριστεράς και όλης της ηγεσίας της «Ελιάς». Ο διάσημος σκηνοθέτης Νάνι Μορέτι απηυδισμένος από την παντοκρατορία Μπερλουσκόνι και την παθητική στάση της αντιπολίτευσης μίλησε με σκληρά λόγια για την ηγεσία της αριστεράς. Ειδικά οι φράσεις του «Με σας δεν μπορούμε να νικήσουμε» και «θα χρειαστούν τουλάχιστον τρεις γενιές νέων ηγετών για να ηττηθεί ο Μπερλουσκόνι» συμπυκνώνουν τις απόψεις ενός σημαντικού ποσοστού ιταλών ψηφοφόρων. Και μεταξύ μας, ο χαρισματικός δημιουργός δίκιο είχε. Να πώς σχολιάζει ο Γιώργος Μπράμος στην Αυγή της Τετάρτης 6/2:

«Το ξέσπασμα του σκηνοθέτη Νάνι Μορέτι, “κι εσύ Ντ’ Αλέμα απάντησε, πες κάτι, κάτι που είναι της Αριστεράς” αναμεταδόθηκε με αρκετή χαιρεκακία από τις ελληνικές εφημερίδες. Ο Μορέτι, κοντά στα πενήντα, είναι από τους χαρακτηριστικότερους εκπροσώπους μιας γενιάς που βίωσε στη χώρα του, τη μεγάλη ελπίδα και τη μεγαλύτερη διάψευσή της, την ευρωστία και την ηγεμονία του Κομμουνιστικού Κόμματος και την πρόσφατη, και, όπως φαίνεται για την ώρα, ακλόνητη, διακυβέρνηση Μπερλουσκόνι.

Αυτό το ξέσπασμά του, στην Πιάτσα Ναβόνα, μπροστά στην σημερινή ηγεσία της ιταλικής Αριστεράς, τον Φασίνο, τον

Βελτρόνι, τον Ντ’ Αλέμα, νομίζω πως υπερβαίνει τη συγκυρία. Ο Μορέτι και στις ταινίες του, στο “Pallabella rossa”, στο “Αγαπημένο μου ημερολόγιο”, στον “Απρίλη” είχε μιλήσει για την κρίση και κυρίως την αμηχανία της σύγχρονης Αριστεράς.

Αν τον διαφοροποιεί κάτι από τους μελοδραματικούς νοσταλγούς, είναι ακριβώς αυτή η αποστροφή του από όσους κοιτάνε προς τα πίσω ανακαλώντας θέματα, προβληματισμούς, συμπεριφορές που ανήκουν σε παλιές και ξεπερασμένες για πάντα εποχές. Ο Μορέτι ξέρει πως στο παρελθόν υπήρξε πολλή αυταπάτη, πολλή εθελοτυφλία, που γεννούσαν μια μεταφυσική, άκριτη πίστη. Αλλά ταυτόχρονα υπήρξε ανιδιοτέλεια, πείσμα, μαχητικότητα και απέραντη κοινοκτημοσύνη ελπίδων ενός αύριο καλύτερου για όλους.

Είναι ο πιο πολιτικός σύγχρονος σκηνοθέτης της Ιταλίας και στις ταινίες του μίλησε με σθένος για τη σημερινή άχαρη εποχή, όπου διαμορφώνονται νέες συνθήκες στην παραγωγική και κοινωνική διαδικασία, όπου το διακύβευμα δεν είναι η αξιοπρέπεια της ζωής, αλλά η καταναλωτικού τύπου ευζωία.

Γι’ αυτό και η οργή του είναι κάτι περισσότερο από ένα σχηματικό κάλεσμα στην εποχή των πατέρων και των πατερούληδων. Άλλωστε η πολιτική κουλτούρα του Ιταλικού Κ.Κ. από τον Γκράμσι, τον Τολιάτι έως τον Μπερλινγκουέρι έχει μια διαφορετική διαδρομή.»

Για την αντιγραφή: Κ.Ν.

ΕΡΥΘΡΟΠΡΑΣΙΝΟΙ!

Και το καλό παιδί όμως ο Παυλάκης ο Τσίμας εξήλωσε, μάλλον, τη δόξα του Μάκη και στην εκπομπή του «Κόκκινο Πανί» έκανε χρήση κρυφής κάμερας για να καταγγείλει, κι αυτός, τις παράνομες αμβλώσεις, τους γιατρούς που τις εκτελούν, τις ανήλικες που καταφεύγουν σ’ αυτούς κ.λπ. Βέβαια ο Τσίμας κρατάει με δεξιotechνία τον μανδύα του ρεπορτάζ και το πέπλο της ευπρέπειας· όμως στο βάθος, το ροζ και το γαργαλιστικό ξεχωρίζουν. Βλέπετε πριν καταντήσει «κόκκινο πανί» στον Antenna, διετέλεσε κόκκινο πανί για τους Χατζησμπίρους

του Μεγα αλλά και «κόκκινος στρατός» για τα τηλεοπτικά σχέδια του Κόκκαλη.

Αν ληφθεί μάλιστα υπόψη η θητεία του στην ΚΝΕ, μπορεί να του αποδοθεί κάλλιστα η φράση «όλα στο κόκκινο»! Ή, όπως θα το έλεγε και ο αγαπημένος του ποιητής (επειδή ο Παυλάκης τυγχάνει και κουλτουριάρης): το κεραμιούν και το φαύλον!

Τώρα πια καταλαβαίνετε γιατί δηλώνει παντού «Παναθηναϊκός»: για αντιπερισπασμό!

Σία Τσαχπινόγλου

ΕΝΑΣ ΜΟΡΕΤΙ ΜΩΡΕ!

Είναι δυνατόν μ’ αυτές τις συνθήκες που βρομάνε παρακμή και συμβιβασμό και που τα χαμηλά στρώματα βρίσκονται σε οριακό σημείο, να μην υπάρχει μια μαζική, λαϊκή, μαχητική, πρωτοπόρα και πρωταγωνίστρια αριστερά;

Είναι δυνατόν οι διανοούμενοι και οι καλλιτέχνες να λουφάζουν υπαλληλοποιούμενοι περιμένοντας μελλοντικούς μποναμάδες από το σύστημα και οφίτσια από την εξουσία;

Στην γείτονα χώρα ο Μορέτι, τάπαλλε για τα καλά στην ψοφοδεή ηγεσία της ιταλικής αριστεράς κατηγορώντας την για συμβιβασμό και δεξιά τακτική. Αυτή δηλαδή την τακτική που έφερε τη δεξιά στην εξουσία. Τι χρειάζεται λοιπόν εμπρός σ’ αυτή τη γενικευμένη «στρογγυλοποίηση» και τον συμψηφισμό των αντιθέτων;

Μα τι άλλο από την συνειδητή διαφοροποίηση και το ξεπέραςμα της αμηχανίας και της ηττοπάθειας. Το πρώτο βήμα, απλό αλλά καίριο, απαιτεί μόνο «ένα κλικ αριστερά». Κι αρκεί αυτό για να αλλάξουν και η ψυχολογία και η ανάγκη των μπαϊλντισμένων αριστερών. Φτάνει πια με τις «συνεργασίες». «Ένα κλικ αριστερά» και ανοίγεται άβυσσος ανάμεσα στους μεν και τους δε. Αρκεί να το αποφασίσουμε και να υπερβούμε την ληθαργική απάθεια την ακηδία των Χριστιανών. Ένας Μορέτι μωρέ!

Μανωλάκης ο Βομβιστής

ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ

Εκατοντάδες Χανιώτες πήγαν στους Αγίους Αποστόλους την Κυριακή 27 Ιανουαρίου και πραγματοποίησαν δέντροφύτευση στην ωραία ακτή που έχει γίνει στόχος της «αναπτυσιακής» πολιτικής που διανέμει σε ιδιώτες τις δημόσιες εκτάσεις. Τα 700 δενδρύλια που φύτευσαν οι ευαίσθητοι πολίτες της πόλης, θα δυσκολέσουν το έργο των καταπατητών του χώρου ανάσας και αναψυχής όλων των Χανιωτών.

ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ

Κυριακή 3 Φεβρουαρίου βράδυ. Στην τηλεόραση έπαιξε τον Δράκουλα στο ένα κανάλι και, την ίδια ώρα, σε άλλο κανάλι είχε τον Μάκη Τριανταφυλλόπουλο. Εσείς τί θα διαλέγατε;

ΦΡΟΥΤΑ ΕΠΟΧΗΣ

Ο Μ. Τριανταφυλλόπουλος, ο σταρ της τηλεοπτικής εκπομπής «Ζούγκλα», έγινε ακόμη πιο σταρ. Έλαμψε σαν κομήτης και μας θάμπωσε. Δεν υπήρξε κανάλι και εκπομπή που να μην τον βγάλει στα παράθυρά του.

Το σπουδαίο του έργο είναι ότι έριξε έναν βουλευτή παγιδεύοντάς τον στις κρυφές του ημέρες. Η αυθαίρετη διείσδυση στη ζωή του καθενός και η υποκλοπή στοιχείων επιβραβεύθηκε από όλους και θεωρήθηκε μεγάλη επιτυχία. Επιτυχία γιατί άγγιξε ένα μεγάλο θέμα, τον παράνομο τζόγο. Μεγάλο θέμα πράγματι, απ' όπου και να το πιάσεις βρομάει, ένα πρόβλημα που απασχολεί πολλούς, αυτούς που χάνουν τα λεφτά και αυτούς που τα παίρνουν. Αυτό το τεράστιο πρόβλημα άφησε στη σκιά τον τρόπο με τον οποίο ήρθε στην επιφάνεια. Και ο τρόπος είναι πολύ κακός, είναι απαράδεκτος. Ο κοπός δεν αγιάζει τα μέσα. Γιατί δεν πιστεύω ότι ο κ. Τριανταφυλλόπουλος θέλε πάση θυσία να χτυπήσει τον παράνομο τζόγο, ήθελε και αυτός το ερίδιό του και το απέκτησε εύκολα και ρήγορα. Σκέφτηκε άραγε μια κρυφή ημέρα στον δικό του χώρο τι θα έβγαζε προς τα έξω;

Αλλά και ο κ. Χρυσανθακόπουλος, μόνο να τον έβλεπες με τι τρόπο φώναζε και απειλούσε, θα καταλάβαινες ότι έχει χάσει το παιχνίδι.

Αντίπαλες λοιπόν η μια βρομιά με την άλλη, λωνίζονται στα πλατιά τ' αλώνια που τους αραχωρούν οι μεγάλοι αυτού του τόπου. Οι μεγάλοι μας, που όταν μιλούν στα παλκόνια και στα παράθυρα όλοι τάσσουν τους εαυτούς τους στην υπηρεσία του έθνους το οποίο το έχουν γραμμένο στα πλατιά τους τα παπούτσια. Και το ξέρουν ότι το ξέρουμε, αλλά λένε όπως έλεγε η κόρλετ Ο' Χάρα στο Όσα παίρνει ο άνεμος «αυτό θα το σκεφτώ αύριο» και οι μεγάλοι μας θα το σκεφτούν αύριο, όχι για να αναζητήσουν λύσεις αλλά γιατί σήμερα έχουν ν' ανεβούν άλλο ένα σκαλοπατάκι και να αγγιστρωθούν λίγο πιο ψηλά στην εξουσία. Έτσι λοιπόν ο κ. Καρατζαφέρης, κοιτώντας γραμμένο το έθνος και στα δυο πλατιά του παπούτσια, ζήτησε τη δόξα του Μ. Τριανταφυλλόπουλου και τα έβαλε με τον ανώτατο άρχοντα. Βουλευτή έριξες εσύ, πρόεδρο της Δημοκρατίας θα ρίξω εγώ.

Τ.Σ.

Η ΧΥΤΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ



Δονούσες, Κυκλάδες: Η Ένωση των Δονουσιωτών αφού συζήτησε τα πολλά μικρά και μεγάλα ζητήματα

του νησιού κάνει και μια καταγραφή πεπραγμένων. Αντιγράφουμε μερικά για να δείτε την κλίμακα των προβλημάτων του μικρού κυκλαδίτικου νησιού:

«Συνδέσαμε καταβάλλοντας ετήσια συνδρομή το Ιατρείο του Νησιού με τηλεκαρδιογραφικό κέντρο των Αθηνών ώστε σε περίπτωση βαρέως καρδιολογικού περιστατικού να γίνεται άμεση διάγνωση για αντιμετώπισή του. Προμηθευτήκαμε και αποστείλαμε στο νησί μεγάλους πλαστικούς κάδους συλλογής απορριμμάτων μετά από αίτημα της κοινότητας. Αγοράσαμε και αποστείλαμε στην κοινότητα μετά από αίτημα τις πινακίδες του κώδικος οδικής κυκλοφορίας καθώς και πινακίδες συμβουλών και κατευθύνσεων προς τους παραθεριστές. Κατασκευάσαμε και τοποθετήσαμε παγκάκια για την ανάπαυση των περιπατητών του λιμανιού και της Πέρα Πάντας».

Ο ζωγράφος Γεώργιος Ιακωβίδης γεννήθηκε το 1853 στο χωριό Χίδηρα της Λέσβου. Ο Σύλλογος των Χιδηριωτών Λέσβου πήρε

2003 έτος Ιακωβίδη για τη Λέσβο. Προτείνουν επίσης έκδοση λευκόματος, οργάνωση συμποσίου, έκδοση γραμματοσήμων κ.ά. Έτσι θυμούνται τον συγχωριανό τους οι καλοί και δραστήριοι Χιδηριώτες.

Διαβάζουμε στο περιοδικό *Διαβάτης της Νισύρου* και προσέξτε το: «Η επίσκεψη του προκαθήμενου της Ορθοδοξίας στη Νίσυρο, δίκαια χαρακτηρίστηκε ως η πλέον ιστορική στιγμή για το νησί, τουλάχιστον τις τελευταίες δεκαετίες. Οι εληές που ο Πατριάρχης, μαζί με τον μουφτή της Ρόδου, φύτεψαν στο ηφαίστειο, θα παραμείνουν στον πιο αντιπροσωπευτικό χώρο του τόπου μας, ως δέντρα-σύμβολα των ιστορικών ημερών που ζήσαμε και όσων αυτές μπορούν να σημαίνουν. Θα παραμείνουν όμως; Διότι η παντός είδους ασυδοσία στη Νίσυρο και -στη συγκεκριμένη περίπτωση- η ανεξέλεκτη βόσκηση των ζώων, δε σέβεται ούτε σύμβολα, ούτε ιστορικές στιγμές, ούτε τίποτα! Έτσι λίγες μέρες μετά το φύτεμά τους οι εληές "τσιμπήθηκαν" από τα βόδια που σουλατσάρουν ανενόχλητα στο Λακκί! Ευτυχώς που ειδοποιήθηκε έγκαιρα ο Δήμος και άρον άρον έσπευσε να ψηλώσει στο ενάμισι μέτρο (!) την περίφραξη των δέντρων! Σύμβολα μεν, αλλά και μνημεία της νισύρικης πραγματικότητας! Για να μην ξεχνιόμαστε...»

Τρεις δήμοι, εκείνοι της Μυτιλήνης, της Ευεργετούλας και της Γέρας συνέστησαν Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία με την επωνυμία «Κόλπος Γέρας» με στόχο την προστασία του Κόλπου που μαστίζεται από τα αναπτυξιακά σχέδια: Εγκαταστάσεις της εταιρείας Μαμιδάκη, αστικά λύματα, φυτοφάρμακα και τα όμοια. Ο όμορφος κόλπος έχει πολλούς φυσικούς θησαυρούς και άξιζε αυτή η πρωτοβουλία. Η είδηση από τα *Κυριακάτικα Αιολικά* (6.1.2002) όπου ξετρυνώσαμε και έναν εύστοχο νεολογισμό: «ευρω-στρογγυλοποίηση» αφορά την τάση να τσιμπάνε όλες τις τιμές προς τα πάνω, σήμερα στην εποχή του ευρώ.



την πρωτοβουλία να τιμήσει τα 150 χρόνια από τη γέννησή του και προτείνει να ανακηρυχθεί το

Συνωμοσία!

Καλέ, περί αλητείας πρόκειται...

του Χρήστου Νησιώτη

Η συνωμοσιολογία πήρε κι έδωσε την περασμένη εβδομάδα. Αιτία στάθηκε αυτή τη φορά η εκπομπή του Σπύρου Καρατζαφέρη και όσα «απεκάλυψε» στο κανάλι Extra, ιδιοκτησίας Γιώργου Κουρή, περί ανάμειξης του Προέδρου της Δημοκρατίας με το κύκλωμα των τζογαδόρων. Είχε προηγηθεί η άλλη «αποκάλυψη» μέσω κρυφής κάμερας του Μάκη Τριανταφυλλόπουλου για την όντως υπαρκτή σχέση του βουλευτή Αχαΐας του ΠΑΣΟΚ Χρυσανθακόπουλου με τους τζογαδόρους της Πάτρας. Μαζί και η «πρωτοβουλία Τσουκάτου» με τη συλλογή των υπογραφών 45 βουλευτών του κυβερνώντος κόμματος που ζητούσαν τη ρύθμιση του ασφαλιστικού με τρόπο διαφορετικό από εκείνον που επεξεργάζεται ο κ. Ρέππας και σε συνέχεια το «τσιμπούσι» 55 βουλευτών του ΠΑΣΟΚ, στο οποίο πίνοντας στην υγεία του Γιωργάκη τραγουδούσαν «πότε θα κάνει ξαστεριά» από το σημιτικό άγος...

Ε, λοιπόν, όλα αυτά που συνέβησαν στο διάστημα μιας εβδομάδας: δεν μπορεί, ήταν συντονισμένα και σκοπό είχαν να οδηγήσουν σε εκλογές μετά την πιθανολογούμενη παραίτηση του κ. Στεφανόπουλου. Άρα «παράκεντρα» στη γωνία. Η σοβαρή εφημερίδα *Καθημερινή*, αλλά και άλλες, οι περισσότερες, προσχώρησε στην άποψη ότι πρόκειται για καλά προετοιμασμένη συνωμοσία και δημοσίευσε σχετικές αναλύσεις και ρεπορτάζ. Το έναυσμα είχαν δώσει βεβαίως οι κύκλοι της Ρηγίλλης αλλά και ο κ. Σημίτης με τις δηλώσεις τους.

Είναι πάντως θετικό το γεγονός της ομαδικής κατακραυγής από τον πολιτικό κόσμο της «λογικής» που περνούσε μέσα από τις λασπολογίες του Καρατζαφέρη και του Κουρή. Με το περιστατικό αυτό δόθηκε η ευκαιρία να στηλιτευθεί το γνωστό –αλλά υποβοηθούμενο από όλους τους πολιτικούς– τηλεοπτικό σκουπιδαριό.

Εμείς, παρά τη φορτισμένη από συνω-

μοσιολογίες αριστερή αντίληψή μας, δύσκολα πειθόμεθα ότι πρόκειται για στημένη υπόθεση και συνωμοσία. Θεωρούμε ότι πρόκειται απλώς για τηλεοπτική παραδημοσιογραφική αλητεία.

Η αγωνία των διαφόρων τηλεοπτικών αστέρων/παρουσιαστών είναι συναρτημένη με την ακροαματικότητα των εκπομπών τους. Η ακροαματικότητα φέρνει διαφημίσεις, οι διαφημίσεις φέρνουν λεφτά. Αυτό είναι το κυνηγητό, αυτή είναι η αγωνία τους. Είναι, οι περισσότεροι από αυτούς, νευρόσπαστα που δουλεύουν ακατάπαυστα όλο το εικοσιτετράωρο για την «εκπομπή τους». Αυτό αναπτύσσει αντιπαλότητες και απύθμενους ανταγωνισμούς. Αυτός ο ανταγωνισμός είναι που τους παρακινεί ώστε ακόμη και με αθέμιτους τρόπους να εξασφαλίζουν το «αποκλειστικό» και το «αποκαλυπτικό»: Κρυμμένες κάμερες, κρυμμένα μαγνητόφωνα, αλλοιωμένες εικόνες. Ξεχάσαμε κιόλας την ιστορία του «αποκλειστικού ρεπορτάζ» από το Αφγανιστάν του Τεμπο;

ΜΗΝ ΧΑΝΟΥΜΕ ΤΗ ΜΝΗΜΗ ΜΑΣ

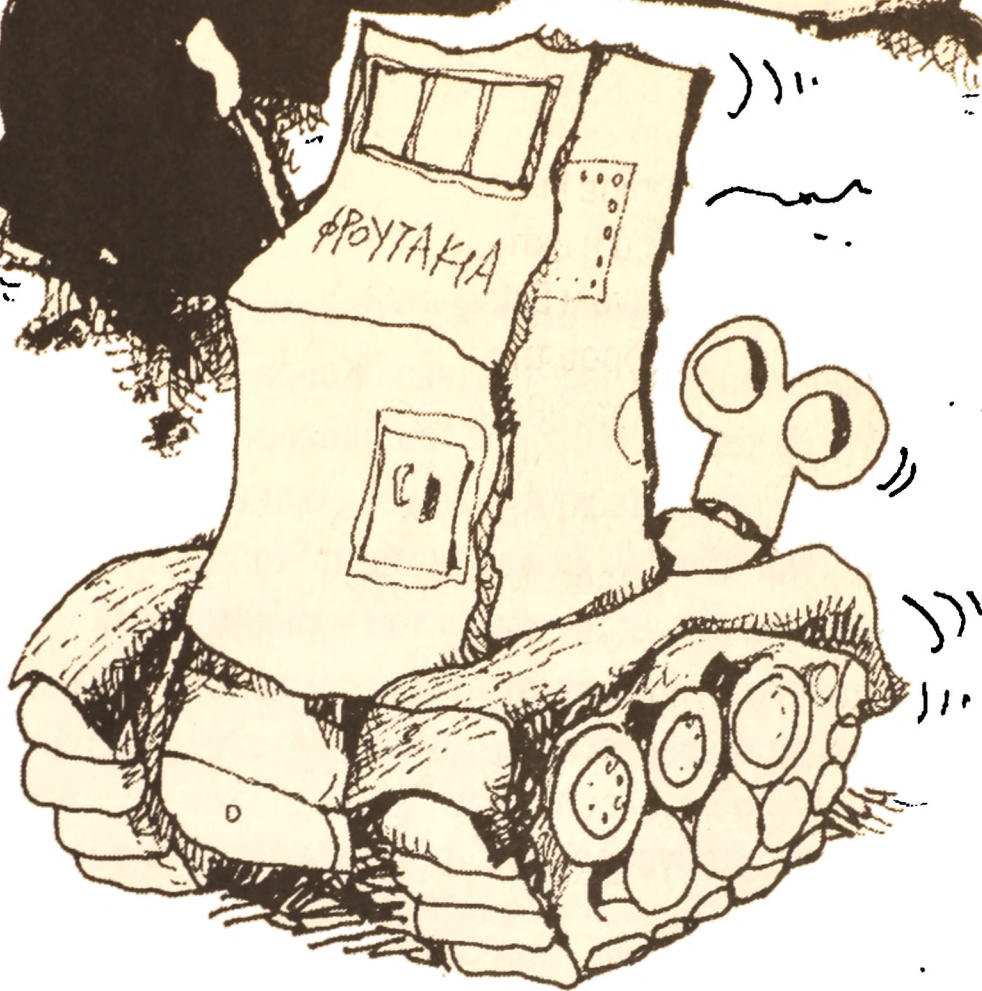
Το ιδιωτικό τηλεοπτικό σκουπιδαριό μάς κατακλύζει περίπου μια δεκαετία τώρα. Αναπτύσσεται καθημερινά όλο και περισσότερο με την ανοχή και τη σύμπραξη σύμπαντος του πολιτικού κόσμου και μερίδας «ορισμένης κατηγορίας πνευματικών ανθρώπων», που πρόθυμα συμμετέχουν σε «τραπέζια» ή δέχονται να ξετρυπώσουν στα «παράθυρα» μόλις τους γνώψει ο οποιοσδήποτε τηλεπαρουσιαστής.

Ο κ. Σημίτης χωρίς να διστάσει ούτε μία στιγμή απέπεμψε τον κ. Χρυσανθακόπουλο από την κοινοβουλευτική ομάδα του ΠΑΣΟΚ. («Εγώ είμαι ΠΑΣΟΚ και κανένας δεν μπορεί να με διώξει από το ΠΑΣΟΚ» ωρύετο ο πατρινός βουλευτής. Βεβαίως και είναι ΠΑΣΟΚ ο κ. Χρυσανθακόπουλος. Ποιος θα το αμφισβητήσει; Τέτοια άνη βλασταίνουν στο κυβερνών κόμμα.) Γιατί απλούστατα ο κ. Σημίτης υπέκυψε στη δύναμη του τηλεοπτικού μέσου και απέπεμψε αυθωρεί τον βουλευτή του χωρίς να τηρήσει τις διαδικασίες που το ίδιο το κόμμα του έχει θεσπίσει. Δεκάδες όμοια περιστατικά μπορούμε να ανακαλέσουμε στη μνήμη μας. Δεν είδαμε όμως ούτε μια φορά να επεμβαίνει το ΕΡΣ ή ο υπουργός Τύπου όταν διασύρονται απλοί πολίτες από την τηλεόραση. Ούτε και στην περίπτωση που κάποιος αυτοκτόνησε μετά από εκπομπή του Ανδρέα Μικρούτσικου. Όμοια συμβαίνουν καθημερινά.

Ο κ. Χρυσόχοϊδης κάλεσε πριν λίγες ημέρες τον Μάκη Τριανταφυλλόπουλο, για να του «προσκομίσει στοιχεία και να συνεργαστεί μαζί του» για τα «φρουτάκια» του Χρυσανθακόπουλου.

Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος, γνωρίζοντας ότι το Extra επρόκειτο να μεταδώσει τις «αποκαλύψεις», επικοινωνήσε με τον Γιώργο Κουρή και τον παρέκάλεσε να αποτρέψει τον Καρατζαφέρη. Αλλά, αναρωτιόμαστε, ποια δύνα-

Ο ΜΟΝΟΣ ΘΕΣΜΟΣ
ΠΟΥ ΒΛΕΠΩ ΝΑ ΑΠΕΙΛΕΙΤΑΙ
ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΣ ΤΟΥ ΤΖΟΓΟΥ...



η φωνής είχε ο κ. Πρωτόπαπας; Μπορούσε να λησμονήσει τη συνεργασία του ΠΑΣΟΚ με την Αυριανή του Κουή, μπορούσε να ξεχάσει ότι σε κανάλι άλλο όνομα, ίδιο σκεύος) της ίδιας διοικησίας έβγαινε καθημερινά ο μαγγέλης Γιαννόπουλος και καλυπτόμενος από την ασυλία του καθύβριζε με το γνωστό αχαρακτήριστο τρόπο και ύφος του κάθε αντίπαλο του «φωτός»;

Ο Καρατζαφέρης, δικασμένος για λαστογραφία, μήπως δεν αμνηστεύτηκε από το ΠΑΣΟΚ μόλις αυτό ανέλαβε την εξουσία; Να πάμε μήπως στα άλλα λουλούδια του τηλεοπτικού κάπου; Τον Κακαουνάκη ή τον Τράγκα; Επιφανείς πολιτικοί μας νομιμοποιούν το τηλεοπτικό σκουπιδαριό. Τρέχουν μπροστά στις κάμερες και πίσω από τα μικρόφωνα προκειμένου να ητορεύουν άνευ λόγου και ουσίας. Ή μήπως είναι λοιπόν η συνωμοσία; Για το καθημερινό τους «μεροκάματο» τρέχουν οι τηλεπαρουσιαστές, για το πολιτικό τους μεροκάματο τρέχουν και οι πολιτικοί.

ΕΠΙΜΥΘΙΟΝ

Αν μπορούσε να εξαχθεί κάποιο πολιτικό συμπέρασμα, κάτι το οποίο δεν έχει σχέση με την άσκηση απλώς και μόνον παραδημοσιογραφικής αληθείας και του κυνηγητού του «τηλεοπτικού μεροκάματος», είναι ότι η όλη φασαρία που ξεκίνησε με τις «αποκαλύψεις» του Καρατζαφέρη και τα όσα οι σοβαροφάνεις «αναλυτές» προσπάθησαν να συνδέσουν με αυτές πιστοποιεί ότι το πολιτικό μας σύστημα είναι πολύ εύθραστο. Όχι όμως με την έννοια που δίνουν στη συγκεκριμένη φράση οι συνωμοσιολόγοι δημοσιογράφοι και πολιτικοί, ούτε φυσικά για τους λόγους που προβάλλουν.

Το πολιτικό προσωπικό τρέχει να μαζέψει «για ψύλλου πήδημα» τα ασυμμάζευτα. Το κυνηγητό του τηλεοπτικού μεροκάματος του κυρίου Σπύρου Καρατζαφέρη, που τρέχει λαχανιασμένος πίσω από τις επιτυχίες του Μάκη Τριανταφυλλόπουλου, αίφνης αναδεικνύεται ως συνωμοσία. Και επειδή τα κόμματα δεν στέκουν καλά στα πόδια τους και πολλοί από τους πολιτικούς φοβούνται τη σκιά τους (γνωρίζοντας πολύ καλά τη χλεύη

που τους συνοδεύει), κάθε εμπλοκή τους σε θέματα πέραν της πολιτικής, σημαίνει «πολιτική συνωμοσία».

Για μας υπάρχει μια άλλου τύπου συνωμοσία. Διαφορετική. Είναι ο εκτραχηλισμός της καθημερινής ζωής και η ασυδοσία που προσφέρει το πολιτικό προσωπικό στον κόσμο της τηλεόρασης. Ο μετασχηματισμός, η μετάλλαξη του κοινωνικού σώματος σε *κοινωνικό πολτό* –για να θυμηθούμε τη διατύπωση που πριν από πολλά χρόνια είχε υιοθετήσει ο αξέχαστος Κώστας Καλλιγιάς– είναι το αποτέλεσμα μιας «συνωμοσίας» που απεργάστηκε ο πολιτικός κόσμος. Όταν η αθλιότητα μεταβαπτίζεται σε «σκληρό ροκ», όταν η ψευδολογία και η απόκρυψη βαπτίζονται «επικοινωνιακή πολιτική», όταν θεάται στα κανάλια ο κύριος Γιώργος Λιάνης να μας διαβεβαιώνει από το κινητό του ότι τρέφει αισθήματα θαυμασμού για τον κ. Στεφανόπουλο (τι είδους «στήριξη» κι αυτή!), τότε πρέπει να ανησυχούμε σοβαρά. Γιατί όντως πρόκειται για συνωμοσία. Αλλά αυτή τη συνωμοσία δεν την μνημονεύει κανείς.

Αλήτες, ρουφιάνοι, δημοσιογράφοι (Όταν οι πολιτικοί ποιούν την νήσσαν)

του Μάνου Στεφανίδη

Ώστε έτσι λοιπόν! Το κρατούν καθεστώς και όσοι το κρατάνε, κινδύνευσαν από τον «εξωθεσμικό» Κουρή και τους Σπυρομάκηδες του τηλεοπτικού καιάδα. Ο θεσμός του Προέδρου της Δημοκρατίας εσείσθη εκ θεμελίων σαν τα τείχη της Ιερικούς άμα τη εμφανίσει των σαλπίγγων ή σαν τον Ναό του Σολομώντος κατά τη Σταύρωση, πριν ο αλέκτωρ της τηλεθέασης φωνήσαι την φωνήν του κυρίου του (άλλος θεσμός αυτός). Φαίνεται ότι στην Ελλάδα κατέπεσε μεν η βασιλεία αλλά η, μεταφυσική, πίστη (royalty αγγλιστί) προς τον «ανακτά» καλά κρατεί. Ήμαρτον!

Το ΠΑΣΟΚ αφού με αλλεπάλληλα συνταγματικά γιουρούσια εξεπόρθησε τις προνομίες και καταρράκωσε τον ουσιαστικό ρόλο του προέδρου, σήμερα τρομάζει μην τον απολέσει εκ του σκιώδους βάθρου του από τους κιτρινιάρηδες. Και επειδή οι άνθρωποι που εκστομίζουν τέτοιες ηλιθιότητες δεν είναι ηλίθιοι, μάλλον θεωρούν ηλίθιους εμάς και μάλλον έχουν δίκιο. Και καλά η αξιωματική Αντιπολίτευση· αυτή έχει μεταχρονολογημένα ανακλαστικά εφόσον ένας Καραμανλής θέσπισε και εκπροσώπησε πρώτος τον θεσμό. Ο ΣΥΝ όμως γιατί τρώμαξε; Μήπως παραιτηθεί ο πρόεδρος και γίνουν εκλογές; Αν η ομαλότητα κινδυνεύει από την ιγash i.v., τότε καλώς κινδυνεύει γιατί αυτό σημαίνει ότι φτάσαμε στο μη περαιτέρω. Εμείς πάλι πιστεύουμε ότι η ομαλότητα έχει προ πολλού καιρού χαθεί απ' τον τόπο λόγω της σοβούσης ακυβερνησίας, της καθεστωτικής νοοτροπίας των επιβητόρων της εξουσίας, του διαρκούς σκανδάλου του Χρηματιστηρίου, του ασφαλιστικού, του αγροτικού, της περίθαλψης, της παιδείας, της οικονομικής ύφεσης, της αναξιοκρατίας, της περιφρόνησης με την οποία αντιμετωπίζεται η δικαστική αρ-

χή από τους θρασεείς κρατούντες (Πρβλ. πόρισμα Ντογιάκου) κ.ο.κ.

Το Αντί –και όχι μόνο– επί σειρά ετών και τευχών επισημαίνει και καυτηριάζει την κατάντια της δημοσιογραφίας που έχει εκφυλιστεί είτε σε μίζερη υπαλληλία είτε σε ύποπτο πρακτορικό ύποπτων συμφερόντων (με πιο αθώα τα συμφέροντα των εκάστοτε εργοδοτών).

Ο υπογράφων κατά καιρούς έχει υπογραμμίσει ότι οι stars δημοσιογράφοι παράγουν ως είδηση αποκλειστικά τον εαυτό τους για να διεκδικήσουν κατόπιν πολιτική σταδιοδρομία (βουλευτές, υπουργοί και δήμαρχοι προσώρας), ενώ έχουν γράψει στα παλαιότερα των υποδημάτων τους την επαγγελματική δεοντολογία και μέθοδο, την έρευνα και τη διασταύρωση και τέλος την ερμηνεία των γεγονότων κατά το δυνατόν απροκατάληπτα και υπεύθυνα.

Σήμερα αυτομάτως το μυαλό του αναγνώστη ψάχνει να βρει τη σκοπιμότητα που υποκρύπτει η δείνα είδηση ή η τάδε ανάλυση του δημοσιογραφικού αστέρος. Τώρα λοιπόν κατάλαβε η κυβέρνηση ότι κάτι όζει στο βασίλειο της Δημοσιογραφίας;

—Τους Κουρήδες, διερωτώμαι, ποιος τους κατέστησε «θεσμούς» και τους

ανέδειξε σε εκδότες, καναλάρχες και βουλευτές;

—Μήπως, άραγε, χρειαστούν νέα Δολιανά για να διαφωτίσουν περί της σοβούσης κρίσης τον πρωθυπουργό οι ντερμπεντέρηδες και τα ΔΟΛμαδάκια; Προσωπικά γνωρίζω δεκάδες κονδολοφόρους που ξεκίνησαν από κομματικοί δημοσιογράφοι για να εξελιχθούν σε κρατικούς κεκράκτες και από εκεί, όπου τους οδηγήσει το θράσος ή η φιλοδοξία τους.

Θυμάμαι ακόμη τον Πέτρο Ευθυμίου να συνεντευξιάζεται στην κρατική τηλεόραση με την Ελένη Κόκκαλη ή να τοποθετείται εκ δεξιών του άρχοντα του ΔΟΛ. Η συνέχεια είναι γνωστή: ο πρόεδρος της Δημοκρατίας τον ετίμησε ως κορυφαίο δημοσιογράφο, το κίνημα τον κατέστησε αριστίνδην βουλευτή και, προσώρας, υπουργό.

Κατά τ' άλλα ο Μάκης μάς μάρανε. Ο οποίος μέσα στην ελαιοσσία του καθίσταται περιέργως συμπαθής, παρά τις αστυνομικές του μεθόδους, ειδικά όταν συγκρούεται με τον Κακαουνάκη. Άλλος θεσμός αυτός!

Όσοι λοιπόν κατήντησαν την Ελλάδα έναν περιοδεύοντα θίασο ποικιλιών και όσοι αναγνώρισαν στο τίποτε και το μηδέν υπόσταση, ας εισπράξουν τώρα τα επίχειρα της ιδιοτελείας τους.

Όσοι συνωθούνται στα παράθυρα των Εισαγγελάτων και όσοι εκλιπαρούν μίαν πρόσκληση της Άννας της Αυστριακιάς, με την καλή έννοια, ή του Χα-τζη-νι-κο-λά-ου του γεφυροποιού, ας απολαύσουν τώρα τα δημιουργήματά των χειρών τους. Κι αυτοί είναι μόνο η λαμπερή μεν, ρηχή δε βιτρίνα. Από πίσω βράζει το χοντρό παιχνίδι των κρατικών εργολάβων-ιδιοκτητών και των ανίερων, συνεχώς μετακυλιόμενων, συμμαχιών τους.

Είναι αυτοί που κυνηγώντας το κέρ-

δος χωρίς όρια και την απόλυτη δύναμη δεν δίστασαν επί μια δεκαετία να ταΐζουν σκουπίδια, που κάθε χρόνο χειροτερεύουν, έναν λαό που και ελλιπή εκπαίδευση έχει λάβει και ρέπει προς τον εφησυχασμό και τη χαύνωση, κύριε Ρέππα μου. Η τηλεόραση ανεμπόδιστη από το υπεύθυνο κράτος εκμαιεύει με την όλο και πιο ποταπή και γελοία ύλη της, τις μεγάλες μάζες μετατρέποντας τους θεατές της σε χοίρους σαν την Κίρκη ή σε ληθαργικούς «εραστές» σαν την Καλυψώ.

— Ποιος μπορεί τώρα να ελέγξει το παντοδύναμο μέσο;

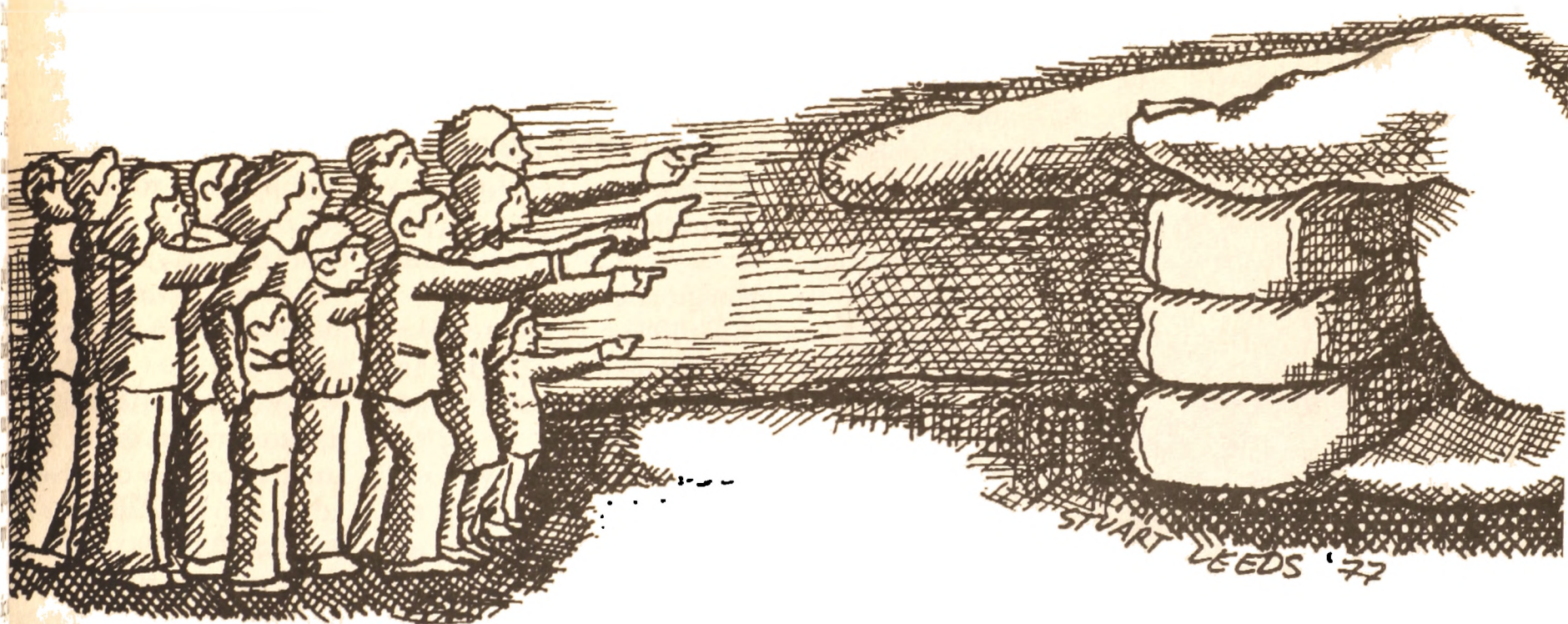
— Ποιος είναι σε θέση να θεραπεύσει

θεσμούς! Πρώτη όμως η κυβέρνηση απέδειξε για μιαν ακόμη φορά ότι περιφρονεί τους θεσμούς, γιατί κατέφυγε σε αφελείς(;) καταγγελίες και δεν παρέπεμψε το θέμα στον μόνο αρμόδιο θεσμό, το ανεξάρτητο(;) Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο.

Αυτό είναι αρμόδιο και να παρέμβει και να κολάσει και να διορθώσει και να νομολογήσει. Όμως το Ρ.Σ. εδώ και πολύ καιρό καθεύδει εν μέσω αδειών για τα ερτζιανά και ανεπίδοτων αποφάσεων. Αυτό θέλησαν και η κυβέρνηση και τα κόμματα. Γιατί αλλιώς οι πάντες θα είχαν αντιδράσει εγκαίρως και θα το είχαν πλαισιώσει με τα σωστά

λύ πιο εύκολο και πιο επικερδές από το πρώτο.

Έρθε λοιπόν η στιγμή ν' αντιμετωπίσουν όλοι τις ευθύνες τους, εφόσον τα περί «εξωθεσμικών κέντρων» είναι για γέλια ή για κλάματα. Σκέφτομαι πάντως ότι όσο ασχολούμαστε με τον Μάκη και τον τζόγο —άλλη τεράστια «αποκάλυψη»: ότι όλη η Ελλάδα τζογάρει νόμιμα ή παράνομα το θέμα βέβαια είναι ποιος προπαγανδίζει τον κρατικό τζόγο— ξεχνάμε υποθέσεις όπως οι τουρκικές παραβιάσεις στο Αιγαίο, το αδιέξοδο των ολυμπιακών έργων, η έντονη κριτική του διευθυντηρίου των Βρυξελλών προς τον πρωθυπουργό



υτήν την αναισθητική μόλυνση η οποία έχει εξοικειώσει τις μάζες με το στελές, το ασήμαντο, το χυδαίο. Η κυβέρνηση θα μπορούσε να στηρίξει την κρατική τηλεόραση, ώστε να γίνει παύσυχρο παράδειγμα αληθινής ψυχαγωγίας, υψηλής ενημέρωσης και αληθινά σύγχρονων και δυναμικών προγραμμάτων.

Αντίθετα, όμως, παραφόρτωσε την ΕΡΤ με κομματικούς εγκάθετους και εαφασικούς συνδικαλιστές και τώρα απολαμβάνει το προϊόν της «εργασίας» τους: ευπρεπές μεν, σούπα δε. Φήστε τα οικονομικά σκάνδαλα, τις ρυμναχίες, τα λαδώματα, τους διαγκωσμούς και την αναξιοκρατία που ούτως ή άλλως σοβεί και στο Ραδιομέγαλο όπως σ' όλη τη δημόσια διοίκηση.

Κατά τ' άλλα νοιαζόμαστε για τους

πρόσωπα και τις ακόμη πιο σωστές εξουσίες.

Ακόμη και ο ΣΥΝ αντί να θέσει, ως προοδευτικό κόμμα που αντιλαμβάνεται την ιδιαιτερότητα των καιρών και που συνειδητοποιεί τον τεράστιο ρόλο της τηλεοπτίας, ως εκπρόσωπό του μια προσωπικότητα πανελλαδικού κύρους, τοποθέτησε έναν «τεχνικό» της ΔΕΗ. Σου λέει: κεραίες, ρεύμα, άρα ηλεκτρισμός. Πράγμα που σημαίνει ότι και ο ΣΥΝ αντιλαμβάνεται το Ρ.Σ. ως ένα τεχνοκρατικό, συμβουλευτικό όργανο και όχι ως έναν θεσμό υψίστης σημασίας για την παιδεία και τον πολιτισμό του τόπου.

Διότι κακά τα ψέματα, η τηλεόραση μπορεί να δημιουργήσει πολιτισμό όπως μπορεί και να καταστρέψει τον πολιτισμό. Απλώς, το δεύτερο είναι πο-

κ.λπ. Άρα ένας ακόμη «Μάκης» και ο κ. Σημίτης έβγαλε κατά το δυνατόν ανώδυνα και τον φρετινό, πολύ δύσκολο χειμώνα. Έπειτα βλέπουμε.

Παρ' όλα αυτά με τρώει η απορία: Γιατί σύμπας ο πολιτικός κόσμος σφόδρα εταράχθη εμπρός στο σκιώδες ενδεχόμενο της προεδρικής παραίτησης; Δεν θα μπορούσε η βουλή να εκλέξει νέο Πρόεδρο διασκεδάζοντας κάθε σενάριο «ανωμαλίας»; Ή, πάλι, δεν θα ήταν λύση στο νεφελώδες πολιτικό τοπίο η καταφυγή σε πρόωρες κάλπες; Μήπως είναι ψέμα ότι υπάρχει καταφανής διαφορά ανάμεσα στη λαϊκή βούληση και στην κοινοβουλευτική πλειοψηφία;

Ποιος φοβάται ποιον και ποιος κοροϊδεύει ποιους θα ήθελα αληθινά να ξέρω.

Τα χειμερινά ανάκτορα άντεξαν

Στις 31 Ιανουαρίου η πολιτική ομαλότητα γλύτωσε από την επιβουλή των εχθρών της που αδίστακτοι επιτέθηκαν εναντίον του τελευταίου οχυρού της, του Προέδρου της Δημοκρατίας. Οι πολιτικοί μας, σαν μια γροθιά, εξανέστησαν. Πήραν σβάρνα τα κανάλια, διατράνωσαν τα δημοκρατικά τους "πιστεύω" και μετά πήγαν για ύπνο. Όλοι έμειναν ευχαριστημένοι. Και τα κανάλια που ανέβασαν τις θεάσεις τους, και οι τηλεοπτικοί αστέρες που έδωσαν ρεσιτάλ συνεντευξιοσυνδέσεων, αλλά και οι πολιτικοί, διότι επετεύχθη ο στόχος τους να ακουστούν και να φανούν σε περισσότερα του ενός κανάλια αλλά και να καταφανεί ότι πονάνε για τη δημοκρατία.

Έκπληκτοι οι διαθέτοντες ακόμη κοινό νου αναρωτήθηκαν πώς είναι δυνατόν να κινδυνέψει η δημοκρατία από μια τηλεοπτική εκπομπή έστω και κίτρινη. Δηλαδή είναι τόσο εύκολο να υποχρεώσεις σε παραίτηση τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας λέγοντας ότι σου κατέβει; Τόσο "ισχυρή" δημοκρατία οικοδόμησαν οι πολιτικοί μας;

Τι ακριβώς είχε γίνει; Ένα κανάλι -το Alpha- ξιφούλκησε, διά της γνωστής μεθόδου των οπτικών υποκλοπών, κατά των... φρουτακίων, κηρύσσοντας περίπου τον πόλεμο κατά του παράνομου τζόγου, αφήνοντας να αιωρείται θολά η εντύπωση ότι κακός είναι ο παράνομος τζόγος, ενώ ο νόμιμος είναι θεάρεστος...

Δύο μέρες αργότερα ένα άλλο κανάλι -το Ectra του Γ. Κουρή- σε εκπομπή του άφησε αιχμές κατά του Κ.

Στεφανόπουλου, με αφορμή την ενοικίαση ενός ακινήτου σε κάποιους που συνδέονται με το φρουτοκύκλωμα κ.λπ κ.λπ.

1 ΠΡΟΣ 36 ΚΑΙ 1 ΠΡΟΣ 100.000

- Το Alpha δεν είναι η πρώτη φορά που ανοίγει μέτωπο με τον τζόγο. Αλλά το κάνει επιλεκτικά. Πριν από ένα περίπου χρόνο, σε βραδινό δελτίο του ειδήσεων, κανοναρχούντος ακόμη του κ. Ευαγγελάτου, επετέθη κατά των καζίνων διότι «απομυζούν το αίμα των φτωχών ανθρώπων» και λοιπά δακρύβρεχτα. Από το μυαλό του αυστηρού "πολυβολητή" δεν πέρασε (ή μήπως πέρασε;) η απλή σκέψη ότι οποιοδήποτε καζίνο δίνει στον παίκτη 1 πιθανότητα κέρδους στις 36, προκειμένου περί ρουλέτας. Τα κρατικά λαχεία όμως δίνουν στους παίκτες τους 1 πιθανότητα στις 100.000. Αλλά αυτή η δυσαναλογία άφησε αδιάφορο τον αδέκαστο τηλεκριτή, διότι τα κρατικά λαχεία, ως γνωστόν, δίνουν αφειδώς διαφήμιση στα ΜΜΕ, άρα τίθενται αυτομάτως εκτός δημοσιογραφικής κριτικής. Το πλατύ κοινό δεν γνωρίζει αυτές τις μικρολεπτομέρειες και μένει με την εντύπωση ότι τα τηλεοπτικά ΜΜΕ ελέγχουν τους ισχυρούς και προστατεύουν τους αδυνάτους με στόχο την εξυγίανση, αλλά τοιούτον τι, φευ, δεν συμβαίνει.

- Την επομένη του επεισοδίου με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, το ΕΣΡ με επιστολή του στον ΥΜΜΕ Χρ. Πρωτόπαπα ζήτησε να μάθει αν το Ectra του Γ. Κουρή εκπέμπει νομίμως. Εδώ πρέπει να διαλέξεις τι από τα δυο να πρωτοθυμώσεις. Τον καραμπινάτο φαρισαϊσμό ή την αβελ-

τηρία του οργάνου; Δηλαδή έπρεπε το κανάλι να προβάλει μian απρεπή εκπομπή για να αναρωτηθεί το ΕΣΡ για τη νομιμότητα λειτουργίας του; Και γιατί μόνο το Ectra; Τα άλλα κανάλια είναι αναμάρτητα; Απ' όσο γνωρίζουμε, τα δελτία ειδήσεων όλων των καναλιών βρίθουν κιτρινισμού, λαϊκισμού, διαστρεβλώσεων και κυρίως σπιλώσεων ανυπεράσπιστων ανθρώπων σε συμβάντα που δεν έχουν ακόμη διαλευκανθεί.

ΧΑΡΑΚΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Αλιεύουμε πρόχειρα από το αρχείο μας μερικά ψήγματα τηλεοπτικού κιτρινομουτζουρισμού:

- Το 1996 ο Κ. Χαρτοφύλακας αυτοκτονεί εξαιτίας τηλεοπτικής εκπομπής του Α. Μικρούτσικου.

- Το 1997 αυτοκτονεί ο Ε. Κορωνάκης εξαιτίας της εκπομπής «Κεντρί» του Antenna. Επιβάλλεται ποινή από το ΕΣΡ και το κανάλι επιτίθεται κατά του τότε προέδρου του Γ. Κασιμάτη, με αιχμές για την πολιτεία του κατά την Επταετία. Ποιος; Ο Antenna... Πλειάδα πολιτικών συμπαρίσταται στο κανάλι και καπαρώνει θέσεις στα μελλοντικά παράθυρά του.

- Το 1998 ένας αστυφύλακας αυτοκτονεί εξαιτίας δημοσιογραφικής εκπομπής του Μ. Τριανταφυλλόπουλου με θέμα την υιοθεσία.

- Στις 24.1.98 βιασμός προβεβλημένος από τα κανάλια αποδεικνύεται... μπαρούφα. Τα κανάλια δεν ζητούν συγγνώμη από τον διαπομπευθέντα "βιαστή".

- Το 1998 αναδεικνύεται η χρονιά που σχεδόν όλα τα αδιαλεύκαντα αδικήματα

αποδίδονται από τα κανάλια στους Αλβανούς (κυρίως διότι οι "ύποπτοι" μιλούσαν σπαστά ελληνικά, και -ως εικόσιτος μιλάει σπαστά ελληνικά αυτομάτως κατατάσσεται στη χορεία των Αλβανών, δηλ. των κακούργων).

- Στις 14.4.98 η Αυγή ψέγει μεγάλο κανάλι για κρούσμα αλβανοπληξίας.

- Τον Απρίλιο του 1998 η ερευνώσα στα σκοτεινά τούνελ τηλεοπτική ντετέκτιβ ξεμπροστιάζει από τηλεοράσεως μια γυναίκα η οποία δεν επέτρεψε στις κάμερες να παραβιάσουν το άσυλό της. Το Παρόν δεν αφήνει την υπόθεση ασχολίαστη και στις 19 του μήνα περνάει την παρουσιάστρια γενεές δεκατέσσερις.

- Τον Μάιο του ίδιου χρόνου αποκαλύπτεται ότι τα κανάλια προέβαλλαν σημειμένες εικόνες από την Αλβανία.

- Στις 26.10.99 τα κανάλια -χαϊδεύοντας ευήκοα ώτα- βρίζουν Αλβανούς που έκαψαν μian ελληνική σημαία, δείχνουν το κάψιμο της σημαίας, αλλά παραλείπουν να πουν ότι κάποιοι θερμοαίμοι δικοί μας είχαν κάψει προηγουμένως μian αλβανική σημαία.

- Στις 26.10.99 η Καθημερινή ρωτάει τα κανάλια γιατί υποβάθμισαν τον φόνο κάποιου Αλβανού, αλλά απάντηση δεν παίρνει.

- Στις 14.7.2000 ο Ριζοσπάστης γράφει ότι τα τηλεοπτικά κανάλια δεν επανόρθωσαν προβεβλημένη απρέπεια εις βάρος 3 Αλβανών.

- Στις 6.1.96 η Πόπη Διαμαντάκου από τις στήλες της Καθημερινής γράφει ότι οι σταρ της TV δεν έχουν γνώση, έχουν όμως θράσος.

- Τα περισσότερα κανάλια

δεν πληρώνουν τα επιβαλλόμενα από το ΕΣΡ πρόστιμα. Μερικά δεν πληρώνουν ούτε το 2% για τη χρήση της συνότητας.

Αλήθεια, γιατί στις πάμπολλες περιπτώσεις που ανίσχυροι άνθρωποι διαπορεύονται από τα κανάλια και μερικοί αυτοκτονούν) κανένας πολιτικός δεν σπεύδει να διαμαρτυρηθεί; Ή η δημοκρατία κινδυνεύει μόνο αν τρωθεί ο Πρόεδρος; Δεν γνωρίζουν οι πολιτικοί μας ότι δημοκρατία σημαίνει να προσβάλλεται ο ανίσχυρος πολίτης; Αλήθεια, κύριε Πρόεδρε της Βουλής, μήπως οι βουλευτές που συνωστίζονται στα καναλοπαράθυρα χρειάζονται κάποιο φροντιστήριο, αφού δεν γνωρίζουν τι η δημοκρατία φαίνεται από τη στήριξη και την προτασία του έσχατου πολίτη και όχι του καλώς οχυρωμένου Προέδρου;

ΑΙ ΠΑΙ Ο ΚΟΥΡΗΣ

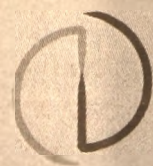
Τις επόμενες ημέρες συνέλασαν και άλλα. Οι πάντες ρχισαν να ψάχνουν για τους νόχους της "ύποπτης" επίθεσης. Οι κυβερνητικές εφημερίδες τέθηκαν στα ίχνη συνομοσίας που σκοπό είχε την ποσταθεροποίηση. Την ποσταθεροποίηση τίνος; Όλα είναι σταθερά στη χώρα. Κυρίως ο εντέχνως μεταδόμενος ψευδοπανικός. Τη μόνη σωστή θέση την εξέφρασε ο Δ. Ρίζος, ο οποίος κληθείς να σχολιάσει τα συμβαίνοντα λουιδόρησε την όλη ιστορία. Δεν είναι τυχαίο ότι και το υποψιασμένο ΚΚΕ αναφυλάχθηκε και δεν σπενσε να πανικολογήσει. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος τα έβαλε με τα κανάλια, αλλά και με το Star (ιδιοκτητή ο Βαρδινογιάννης), για να σπράξει ένα οργισμένο τηλεφωνήμα από τον θιγέντα

Βαρδή. Ο σταθμός Flash του Κόκκαλη άδραξε την ευκαιρία και δακτυλόδειξε τον Βαρδινογιάννη μεταξύ των υπόπτων, η Καθημερινή στο κυριακάτικο φύλλο της υπογράμμισε την ανάμιξη των μεγάλων οικονομικών συμφερόντων στην υπόθεση, πετώντας σαΐτιες κατά του Κόκκαλη, ενώ την ίδια μέρα η Αυριανή του Κουρή "αποκάλυψε" ότι τα φρουτομηχανάκια κατασκευάζονται από εταιρεία του Κόκκαλη. Σημείωση: Είναι καιρός τώρα που ο Κουρής επιτίθεται κατά του Κόκκαλη επί παντός δρωμένου. Μόνο την άλωση της Πόλης δεν του φόρτωσε. Και ερωτάται: Πώς γίνεται, η Αυριανή που ήταν κοκκαλικότερη του Κόκκαλη, π.χ. στην υπόθεση των ψηφιακών τηλεφώνων, να είναι τώρα εναντίον του; Έλα ντε! Άσε που την επομένη απειλεί τους πάντες και λέει «να μην πούμε πώς πήρε άδεια σταθμού ο Flash του Κόκκαλη...». Γιατί να μην πούμε; Αν έχεις να πεις κάτι, το λες. Δεν απειλείς αορίστως. Μήπως κάτι άλλο συμβαίνει; Βέβαια έσπενσε ο Κακαουνάκης να καρφώσει τον Κουρή την ίδια ημέρα από τον Flash, μιλώντας για ιδιοκτησία τριών καναλιών από τον αφέντη του Ταύρου και άλλα αιχημικά, όπως «πώς έβγαλε τόσα λεφτά ο Κουρής, αφού τα έσοδά του είναι μετρημένα; Ούτε εκβίασε, ούτε άλλο κάτι έκανε...». Ετοιμαζόμαστε για κοκορομαχία.

ΕΠΙΜΥΘΙΟ

Μήπως ο πανικός πολλών βουλευτών οφειλόταν στο ότι ενδεχόμενη παραίτηση του Κ. Στεφανόπουλου θα οδηγούσε σε εκλογές, οπότε θα ανατρέπονταν τα συνταξιοδοτικά τους πλάνα; Λέω, μήπως;

Γιάννης Γιαχανατζής



METAIXMIO

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

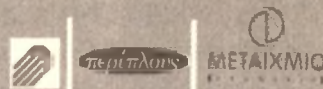
www.metaixmio.gr



ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΑΣΤΡΩΜΑΤΟΣ Γιώργος Σεφέρης

Α' ΚΡΑΤΙΚΟ ΒΡΑΒΕΙΟ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ

Σενάριο - σκηνοθεσία: Στέλιος Χαραλαμπόπουλος



Η βιντεοκασέτα του ντοκιμαντέρ
Ημερολόγια Καταστρώματος - Γιώργος Σεφέρης,
σε σενάριο και σκηνοθεσία
του Στέλιου Χαραλαμπόπουλου,
κυκλοφορεί σε όλα τα βιβλιοπωλεία
από τις εκδόσεις METAIXMIO.

Φωτογραφία: ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΑΡΒΑΡΙΓΟΣ Μουσική: ΝΙΚΟΣ ΚΥΠΟΥΡΓΟΣ
Μοντάζ: ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΠΟΥΛΟΣ Ήχος: ΜΑΡΙΝΟΣ ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Μιξάζ: ΘΥΜΙΟΣ ΚΟΛΟΚΟΥΣΗΣ
Αφηγητής: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΑΤΑΛΕΙΦΟΣ
Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ
Ειδικό συνεργάτες: ΓΙΩΡΓΟΣ ΓΕΩΡΓΗΣ, ΣΑΒΒΑΣ ΠΑΥΛΟΥ
Παραγωγός: ΘΑΝΟΣ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΣ
Παραγωγή: ΕΚΚ, NET, ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ,
ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΙΝ/ΦΟΥ ΚΥΠΡΟΥ, ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ
Χορηγία: ΙΔΡΥΜΑ ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ,
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ



ΑΝΑΞ;

Κατ' αρχήν ο κ. Στεφανόπουλος δεν είναι θεσμός. Είναι ο κ. Στεφανόπουλος. Η πολιτεία τον τίμησε με το αξίωμα του Προέδρου της Δημοκρατίας. Και φυσικά υπόκειται και αυτός ως πρόσωπο στον έλεγχο της κοινωνίας. Ο Θεσμός ταυτίζεται με το πρόσωπο μόνον στην απολυταρχία, την ελέω θεού Μοναρχία. Πουθενά αλλού.

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Ας αρχίσουμε απ' τα βασιικά. Πιθανόν κάποιοι να θέλουν να ανατρέψουν τον Σημίτη. Πιθανόν να θέλουν πρόωρες εκλογές και να βάζουν κάποιους να βρίζουν τον πρόεδρο ώστε να τον αναγκάσουν να παραιτηθεί. Και λοιπόν; Πού είναι το πρόβλημα; Δικαίωμα όλων δεν είναι να έχουν πολιτικούς στόχους; Απαγορεύεται δηλαδή ο Κόκκαλης ή ο Βαρδινόγιάννης ή ο όποιος εκδότης, να βάλει έναν φίλο του να βρίζει τον Πρόεδρο;

ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ

Όχι, φυσικά δεν απαγορεύεται. Το τι απαγορεύεται το κρίνει μόνον ο δικαστής. Κανείς άλλος. Ούτε πολιτικός, ούτε δημοσιογράφος. Διότι έτσι ακριβώς λειτουργούν οι δυτικές δημοκρατίες. Βρίζοντας τους επικεφαλείς του κράτους. Αν η δικαιοσύνη κρίνει πως ο Πρόεδρος συκοφαντείται, ας ασκήσει δίωξη. Προβλέπεται και αυτό.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Βγαίνει λοιπόν ένας δημοσιογράφος και λέει πως ο Πρόεδρος έχει νοικιάσει ένα μαγαζί του σε κάποιον ο οποίος παρανομεί. Το ερώτημα είναι το εξής: Συμβαίνει; Μπορεί να συμβαίνει και να μην το γνωρίζει ο ίδιος; Όχι φυσικά. Οπότε υπάρχει θέμα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΧΩΡΙΣ ΦΩΝΗ

Τέλος κακώς φοβούνται πως θα παραιτηθεί ο κ. Στεφανόπουλος. Δεν παραιτήθηκε, όταν όφειλε εκ της θέσεώς του να το πράξει και θα το κάνει τώρα για ένα σπίτι; Δεν παραιτήθηκε όταν η Ελλάδα παρέδωσε εθνικό της χώρο και υπέστειλε τη σημαία της σε δικό της έδαφος. Δεν παραιτήθηκε όταν η πολιτεία συνεργάστηκε με ξένη, εχθρική χώρα για να παραδώσει -εντελώς παράνομα- πολιτικό της κρατούμενο. Δεν παραιτήθηκε όταν η

εξουσία αρνήθηκε τον έλεγχο της δικαιοσύνης για την κλοπή εκατομμυρίων πολιτών στο Χρηματιστήριο. Και τέλος δεν παραιτήθηκε όταν ο εισαγγελέας διαπίστωσε αλλοιωμένη εκλογική διαδικασία. Όχι, δεν παραιτήθηκε. Ούτε καν μίλησε. Και θα παραιτηθεί τώρα για το φρουτάκι;

ΟΙ ΝΥΧΤΕΣ ΤΩΝ ΣΑΛΤΙΜΠΑΓΚΩΝ

Αυτά με τον Πρόεδρο. Για τους άλλους, τους πολιτικούς και τους δημοσιογράφους που ουρλιάζουν για τους θεσμούς, να πούμε τούτο: Ποιους θεσμούς εννοούν ακριβώς; Την προεδρία, την οποία μετέτρεψαν σε παρακολούθημα του πρωθυπουργού, κάτι δηλαδή σαν γραφείο τελετών; Ή μήπως εννοούν την κοινοβουλευτική μας τάξη, αυτήν που μετέτρεψαν σε λόχο, που απλώς υποτάσσεται στον λοχαγό;

ΚΟΜΜΑΤΑ ΝΕΟΥ ΤΥΠΟΥ

Μήπως εννοούν τη δικαιοσύνη, αυτήν δηλαδή που πετάνε στο καλάθι των αχρήστων, όταν δεν δολοφονούν ή δεν τρομοκρατούν τους εκπροσώπους της; Ή τέλος μήπως εννοούν τον θεσμό των κομμάτων; Βεβαίως, αυτό εννοούν. Με την επίθεση στον κ. Στεφανόπουλο δεν βάλλονται οι θεσμοί γενικώς, μα ένας και μόνον θεσμός: το κόμμα. Διότι μόνον αυτό πρέπει να αποφασίζει τι

θα γίνει στην Ελλάδα και πότε. Κανείς άλλος.

ΤΑ ΠΟΝΤΙΚΙΑ ΠΟΥ ΒΡΥΧΩΝΤΑΙ

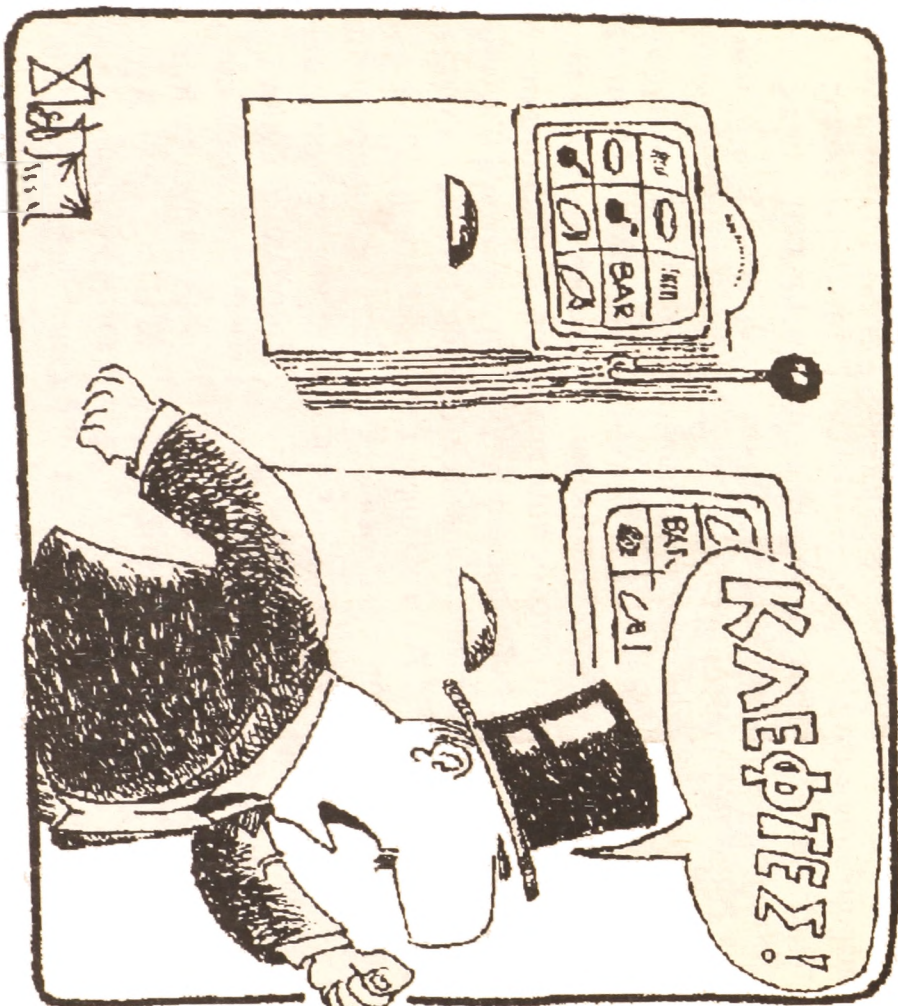
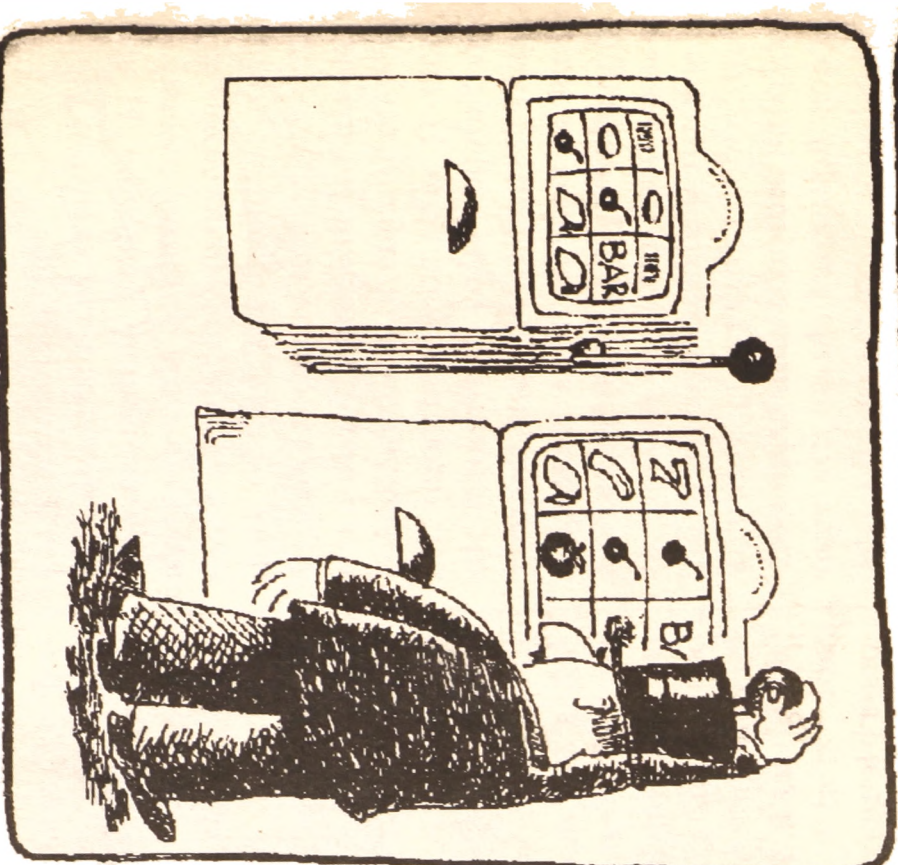
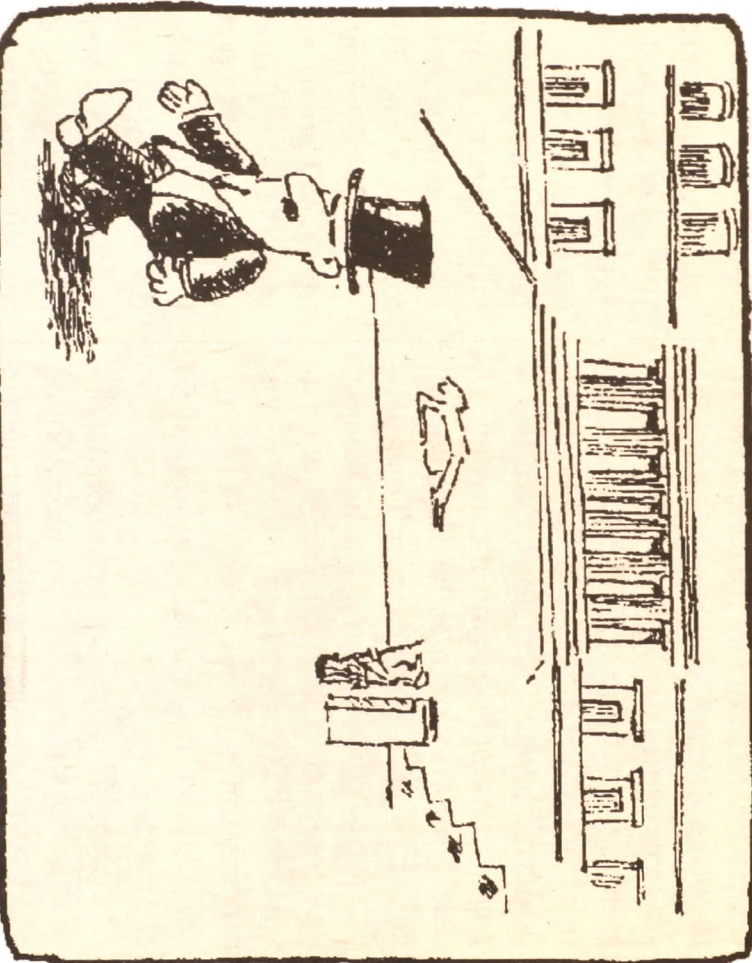
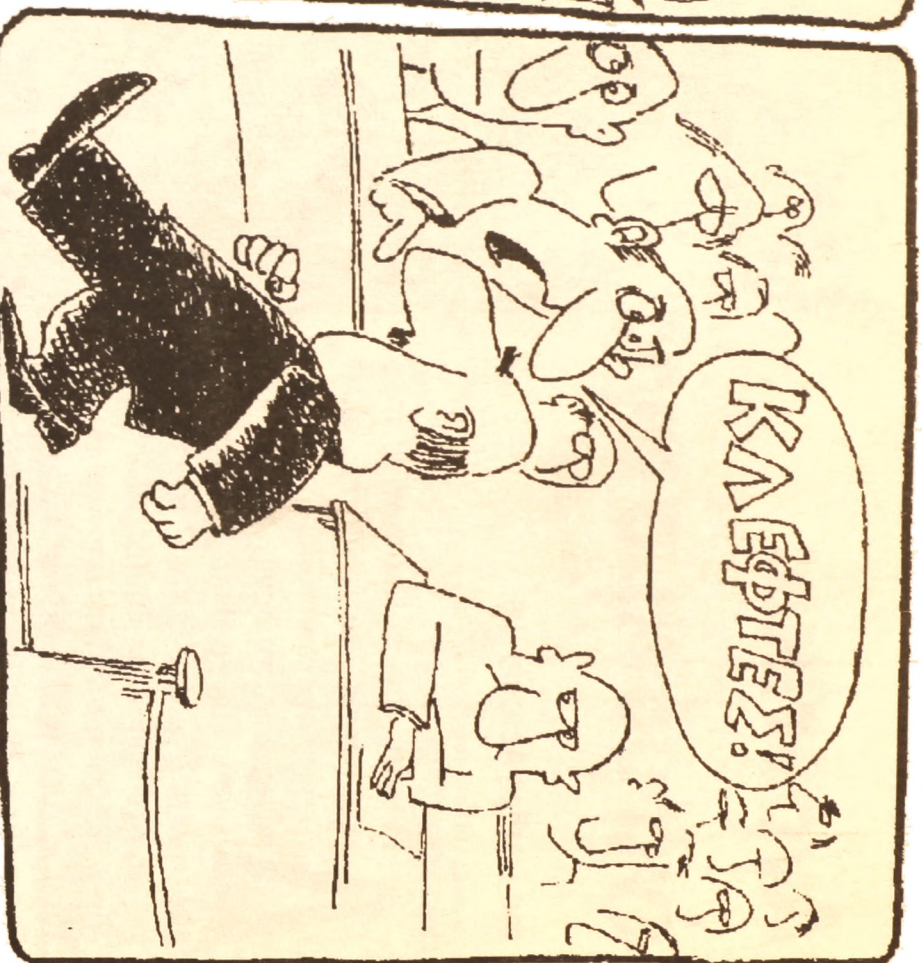
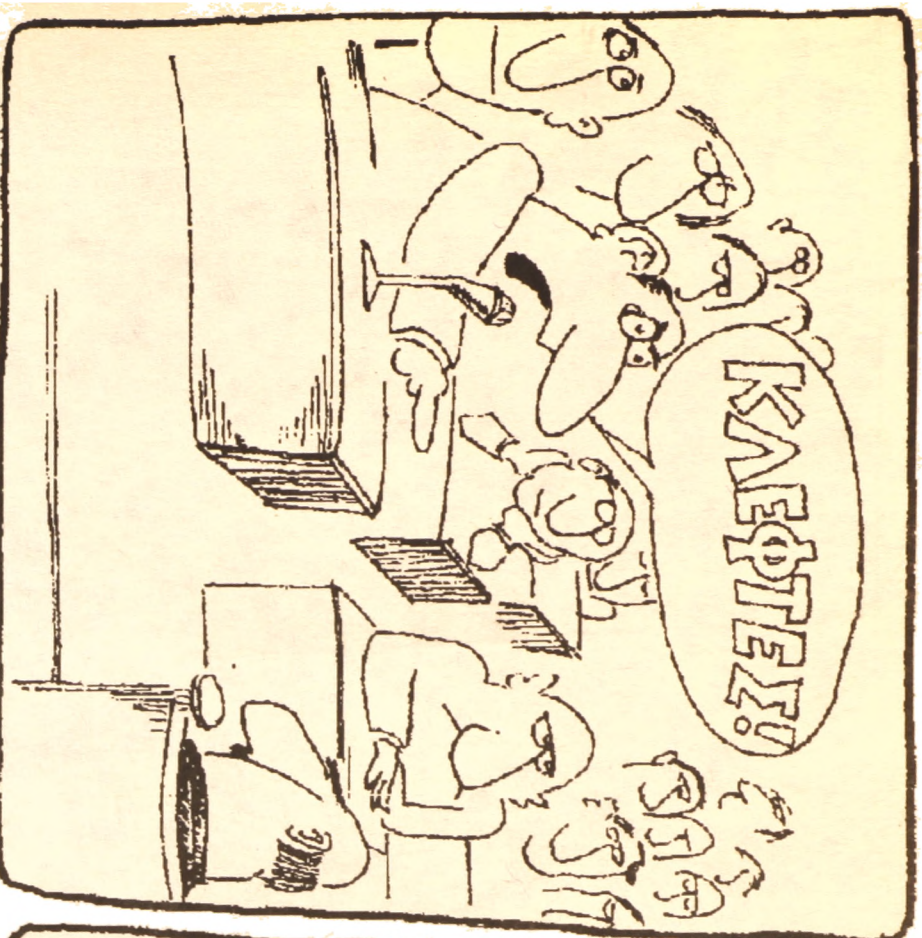
Αυτό το αποκρουστικό θέαμα, των σοβαροφανών υποκειμένων που έχουν βουτήξει μέχρι το λαιμό στη συναλλαγή και τώρα θέλουν το κεφάλι του Μάκη Τριανταφυλλόπουλου και του Σπύρου Καρατζαφέρη και όποιου άλλου λέει ότι νομίμως του επιβάλλει η ιδιότητά του, αυτός ο τερατώδης θίασος που βρυχάται, αποκαλύπτει πως έχουμε φτάσει στον πάτο. Δεν πάει άλλο.

ΤΕΛΟΣ

Εκείνο που χρειάζεται δεν είναι τίποτε άλλο από μια νέα μεταπολίτευση. Κάποιοι χριστιανοί να καθαρίσουν τη βρωμιά. Διότι μόνοι μας δεν μπορούμε, είναι φανερό. Έχουμε όλοι παραδοθεί μέσα στην αδιαφορία. Φοβάμαι πως ούτε μια άλλη κυβέρνηση, της ΝΔ δηλαδή, θα μπορέσει να τα βγάλει πέρα.

ΤΕΛΙΚΗ ΛΥΣΗ

Τότε; Δεν ξέρω. Ας καλέσουμε απ' έξω, μια επιτροπή βρε αδερφέ, όπως με την Αντιβασιλεία. Ας φέρουμε γάλλους. Να αναλάβουν πέντε χρόνια με συμβόλαιο, να κάνουν ό,τι νομίζουν καλύτερο για την πατρίδα μας και μετά να φύγουν. Όπως παλιά με τους διαιτητές. Όταν είχαμε δύσκολο ματς φέρναμε ξένους. Διότι οι δικοί μας ήταν, καλή ώρα, φανύλοι.



Αγροτικό: ένα μόνιμο αγκάδι

του Σωτήρη Λέτσιου

Δεν έκρυψαν τις διαφωνίες τους κυβέρνηση και αγρότες αλλά ταυτόχρονα εναπόθεσαν τις ελπίδες τους στη συνέχιση του διαλόγου. Για το θέμα των αποζημιώσεων οι αγρότες έκριναν ανεπαρκή για να καλύψουν τις ζημιές τα 90 δισ. δραχ. και ζήτησαν επίσπευση των διαδικασιών. Απ' την πλευρά του ο υπουργός Γεωργίας κ. Δρυς ανέφερε ότι δίνονται τώρα τα 90 δισ. και εάν χρειασθεί θα δοθούν και άλλα. Όσον αφορά στο άλλο επίμαχο θέμα -το βαμβάκι-, οι αγρότες συμφώνησαν να μην πληρωθούν ποσότητες που είναι εκτός ΟΣΔΕ (Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου) ή κάποιοι που έχουν παρανομήσει, αλλά ζήτησαν να πληρωθεί όλη η νομιμη ποσότητα με 300 δραχ. το κιλό. Το υπουργείο τόνισε ότι σήμερα έχει τιμολογηθεί μια ποσότητα 1.095.000 τόνων και εκκρεμούν 60.000 ενστάσεις. Αν απ' τις ενστάσεις αυτές γίνουν δεκτοί 50.000 τόνοι βαμβάκι, θα υπάρξει επιστροφή 50 δραχ. το κιλό.

Διάχυτη είναι όμως η εντύπωση ότι ούτε και αυτή τη φορά ο αγροτικός κόσμος ικανοποιήθηκε απ' τις ανακοινώσεις του υπουργείου, καθώς σε εκκρεμότητα παραμένουν και μια σειρά από άλλα ζητήματα όπως το Μητρώο Αγροτών, το ζήτημα της ιδιωτικοποίησης της Αγροτικής Τράπεζας, η ρύθμιση των χρεών αλλά και η αλλαγή στο νομικό πλαίσιο για τον ΕΛΓΑ έτσι ώστε να καλύπτονται όλες οι περιπτώσεις των καταστροφών.

Ένα αξιοσημείωτο γεγονός που αφορά στο θέμα των αποζημιώσεων λόγω της πρόσφατης θεομηνίας είναι ότι παρότι καλείται ο ΕΛΓΑ να καλύψει τις αποζημιώσεις, ο ήδη υπερχρεωμένος ΕΛΓΑ έχει αποθεματικό στην αρχή του 2002 μόλις 6 δισ. δραχ., ενώ η ΠΣΕΑ -που υποτίθεται ότι καλύπτει τις ζημιές που δεν αποζημιώνει ο ΕΛΓΑ- δεν διαθέτει ουσιαστικά ούτε δραχμή, καθώς τα 4,8 δισ. που είχαν εγκριθεί στο πλαίσιο του Γ' Κ.Π.Σ. έχουν διατεθεί



για αποζημιώσεις από καταστροφές του 1999 και του 2000. Το υπουργείο έχει δηλώσει ότι στις 15 Φεβρουαρίου θα ανακοινωθεί η τελική ποσότητα του βαμβακιού. Σύμφωνα με τον νέο κανονισμό για το βαμβάκι που ψηφίστηκε επί υπουργίας Ανωμερίτη δεν πρέπει η παραγωγή της Ελλάδας να ξεπερνά τους 782.000 τόνους, για να εισπράξουμε ολόκληρο το ποσοστό της επιδότησης. Πάνω απ' αυτή την ποσότητα και έως τους 1.137.000 τόνους η τιμή της επιδότησης μειώνεται σε ποσοστό 0,5% ως ποινή για την υπέρβαση της ποσότητας. Λιγότερο κερδοσμένος λοιπόν ο παραγωγός αφού θα έχει λιγότερα χρήματα στην τσέπη του... Επίσημως αφήνεται να εννοηθεί ότι ή η ποσότητα βάμβακος θα φτάσει τους 1.146.000 τόνους, οπότε η επιστροφή θα είναι 50 δραχ. ανά κιλό και άρα η τελική τιμή θα διαμορφωθεί στα επίπεδα που θέλουν οι αγρότες, ή θα γίνουν δεκτές όλες οι ενστάσεις, ακόμα και των παραγωγών που παρουσιάζουν εμφανή προβλήματα στις δηλώσεις τους, και η παραγωγή θ' ανέβει. Η εξέλιξη αυτή θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της επιδότησης. Οι αγρότες έχουν εισπράξει έως τώρα περίπου 193,5 δραχ. για τις ποσότητες που έχουν παραδώσει, ενώ παράλληλα έχουν ζητήσει να επιδοτηθούν από τα εθνικά κονδύλια, πράγμα που απαγορεύεται στο πλαίσιο της ΚΑΠ (Κοινής Αγροτικής Πολιτικής). Οι οίκονομοι δεν παρουσιάζονται ευνοϊκοί για το μέλλον του ελληνικού βαμβα-

κιού. Σε αντίστοιχη ομολογία έχει ήδη προβεί ο υφυπουργός Γεωργίας κ. Ευ. Αργύρης όταν δήλωσε στην Αγροτικά, στη Θεσσαλονίκη, ότι το ελληνικό βαμβάκι έχει πολύ κακή ποιότητα. Μάλιστα, όπως ανέφερε, είναι ένα προϊόν που δεν μπορεί να σταθεί στην ευρωπαϊκή αγορά και ότι βρίσκεται στην προτελευταία θέση με τελευταίο αυτό του Πακιστάν. Απαισιόδοξη εκτίμηση εάν σκεφτεί κάποιος ότι από άποψη ποιότητας το ελληνικό βαμβάκι κατασσόταν μεταξύ των 5 με 10 καλύτερων χωρών έως πριν από μερικά χρόνια. Οι λόγοι, σύμφωνα με την διευθύντρια του Ινστιτούτου Βάμβακος κ. Ουρανία Καχαγιά, σχετίζονται με τον μεγάλο αριθμό ποικιλιών που υφίστανται αλλά και με την επιδότηση, που ήταν στραμμένη στην ποσότητα και όχι στην ποιότητα. Ο έλληνας αγρότης είναι ο πιο φτωχός αγρότης στην ΕΕ, και αυτό το στοιχείο δεν επιδέχεται εικονικών ωραιοποιήσεων. Η ελληνική ύπαιθρος κινδυνεύει να μεταβληθεί σε μια νέα Σαχάρα, ειδικά οι αγροτικές εκτάσεις της Θεσσαλίας, λόγω σοβαρής έλλειψης αποθεμάτων σε νερό. Η απουσία έργων για την αντιμετώπιση του αρδευτικού προβλήματος και για την διαχείριση των υδάτινων πόρων θα οδηγήσει στην όξυνση της διαμάχης ανάμεσα στους αγρότες των Θεσσαλικών νομών αλλά και στην σταδιακή εγκατάλειψη καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Η ημέρα της κρίσης για την ελληνική γεωργία δεν θ' αργήσει να έρθει.

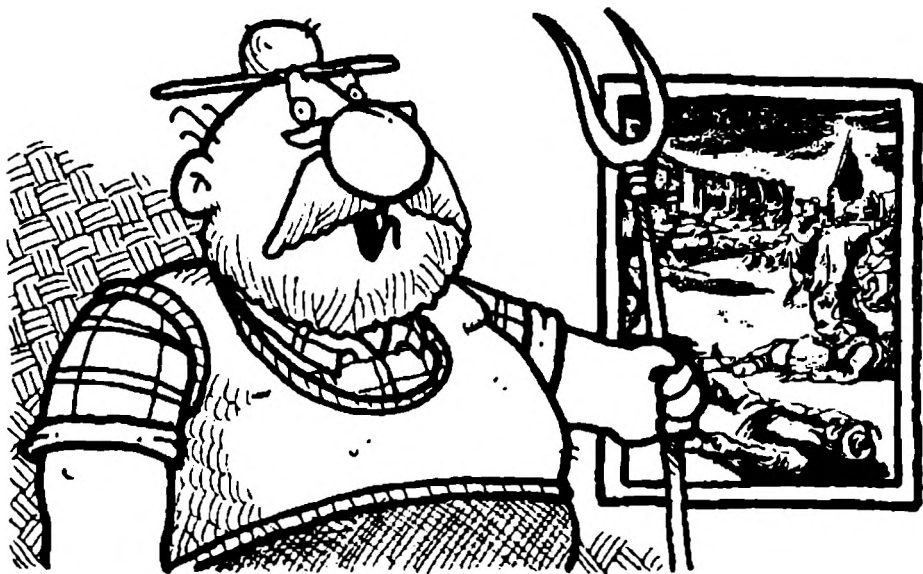
Ο ΚΥΡΙΟΣ ΘΒΙΔΙΟΣ Ο ΑΝΤΙΑΝΤΙΑΓΡΟΤΙΚΟΣ...

ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΑ 2002

ΣΑ ΔΕΝ ΝΤΡΕΠΟΝΤΑΙ! ΤΙ ΣΟΙ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΗ, ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΙ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΑ ΜΕ ΤΕΤΟΙΑ ΠΕΡΙΦΡΟΝΗΣΗ; ΔΕΝ ΒΛΕΠΟΥΝ ΟΤΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΡΧΙΑ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΕ ΑΠΟΓΝΩΣΗ; ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ ΟΜΟΝΟΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΦΤΑΣΟΥΝ ΤΑ ΜΠΛΟΚΑ!



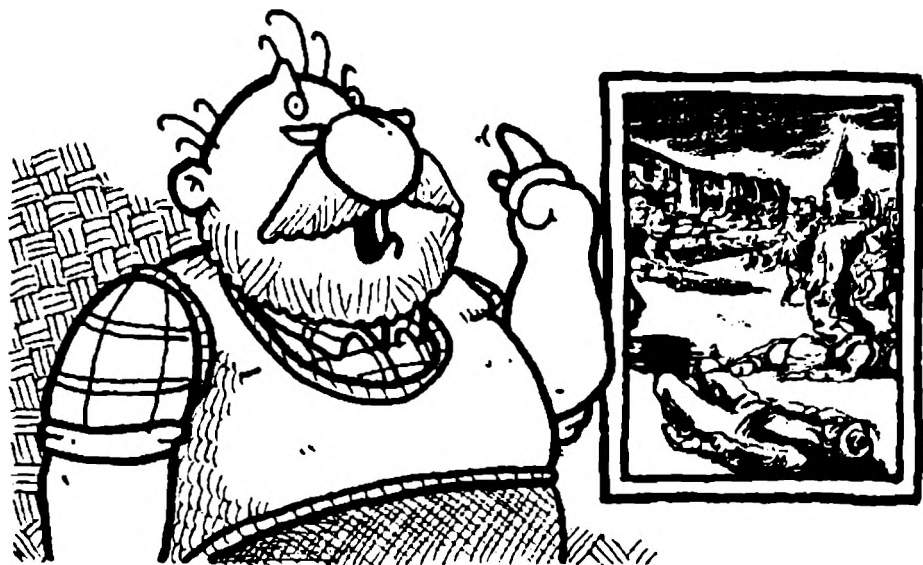
...ΞΕΧΑΣΑΝ ΠΟΙΟΣ ΤΟΥΣ ΕΚΑΝΕ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΤΙ ΔΟΥΛΕΙΑ ΕΚΑΝΑΝ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥΣ; ΑΝ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΛΕΓΟΝΤΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΕΣ ΑΣ ΜΗΝ ΤΟ ΠΑΙΖΟΥΝ ΚΡΑΤΟΣ ΚΙ ΕΞΟΥΣΙΑ ΚΙ ΑΣ ΚΑΘΙΣΟΥΝ ΝΑ ΜΙΛΗΣΟΥΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΓΡΟΤΕΣ!



...ΔΙΟΤΙ ΜΟΝΟ ΜΕ ΕΙΛΙΚΡΙΝΗ ΔΙΑΛΟΓΟ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΔΟΘΟΥΝ ΛΥΣΕΙΣ ΠΟΥ ΝΑ ΣΥΜΦΕΡΟΥΝ ΒΕΒΑΙΩΣ, ΜΕ ΤΙΣ ΡΑΓΔΑΙΕΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ, ΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΟΥΜΕΝΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΝΤΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ...



...ΟΙ ΑΓΡΟΤΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥΣ ΟΦΕΙΛΟΥΝ ΝΑ ΜΗΝ ΠΡΟΒΑΛΛΟΥΝ ΠΑΛΙ ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ ΑΞΙΩΣΕΙΣ, ΑΛΛΑ ΜΕ ΡΕΑΛΙΣΜΟ ΝΑ ΔΕΧΤΟΥΝ ΟΤΙ ΤΟ ΑΛΗΘΙΝΟ ΤΟΥΣ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΠΡΟΫΠΟΘΕΤΕΙ ΚΑΙ ΚΑΠΟΙΕΣ ΑΝΑΓΚΑΙΕΣ ΑΠΩΛΕΙΕΣ!...



ΤΟ ΑΛΗΘΙΝΟ ΤΟΥΣ ΣΥΜΦΕΡΟΝ, ΔΗΛΑΔΗ, ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΟΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ, Η ΟΠΟΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΔΙΕΘΝΩΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ, ΕΣΤΩ ΚΙ ΑΝ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΟΥΝ ΟΛΕΣ ΟΙ ΦΥΤΕΙΕΣ ΚΑΙ ΨΟΦΗΣΟΥΝ ΟΛΑ ΤΑ ΓΙΔΟΠΡΟΒΑΤΑ!



ΣΤΟ ΚΑΤΩ-ΚΑΤΩ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ ΝΑ ΣΥΖΗΤΑΜΕ ΔΙΑΡΚΩΣ -ΣΣ ΚΡΑΤΟΣ- Η' ΟΠΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΤΟΥΣ ΟΠΙΣΘΟΔΡΟΜΙΚΟΥΣ ΑΓΡΟΤΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΠΑΜΠΑΚΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΓΑΛΑ ΤΟΥΣ; ...ΑΝ ΔΕΝ ΤΟΥΣ ΑΡΕΣΕΙ, ΝΑ ΠΟΥΛΗΣΟΥΝ ΤΑ ΧΩΡΑΡΙΑ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΝΑ ΠΑΝΕ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ...ΟΙ ΒΡΩΜΟΧΩΡΙΑΤΕΣ!



Η άμεση δράση της «ενότητας του οπορτουνισμού»

του Αλέκου Τζιόλα

Μόλις κλείσανε τρεις μήνες από το Συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, και η «ενότητα του οπορτουνισμού», που επισημαίναμε τότε (Αντί τχ. 750), έδρασε αμέσως. Κανείς δεν φανταζόταν ότι τόσο σύντομα θα εκδήλωνε τα συμπτώματά της. Φαίνεται ότι τ' αποστήματα των πολιτικών οργανισμών ανοίγουν νωρίτερα απ' ό,τι των βιολογικών. Μόλις τρεις μήνες λοιπόν και ο «ηθικός νανισμός», για τον οποίο μιλούσαμε, εν δράσει πάλι. Τι να κάνει τώρα ο πρωθυπουργός; Να εξαγγείλει επί τροχάδην άλλο ένα συνέδριο για το προσεχές τρίμηνο; Ίσως και αυτό να είναι μια κάποια λύση, καθώς δεν υπάρχουν άλλες. Αφ' ης στιγμής κατέστησε άχρηστο το προηγούμενο, άλλη απαντοχή ότι το νέο μπορεί να «πιάσει τόπο» δεν του απομένει. Άλλωστε την αθροιστική σκοπιμότητα, που ο ίδιος του είχε προσδώσει, εκείνο την επιτέλεσε με το παραπάνω. Τα κουκιά μετρήθηκαν και μάλιστα χωρίς αναμέτρηση. Βγήκαν δε περισσότερα απ' ό,τι προσδοκούσαν. Γι' αυτό αναγνωρίζανε όλοι μαζί κατόπιν πόσο ευφυής ήταν ο πρωθυπουργικός ελιγμός να φέρει πιο κοντά χρονικά το συνέδριο.

Πέσανε όμως έξω ως προς τη διάρκεια δράσης του αποτελέσματος. Κι εμείς άλλωστε πέσαμε έξω, αφού αναμέναμε αναμετρήσεις που δεν έγιναν. Φαίνεται επομένως βέβαιο πως η συμπεριφορά του «ηθικού νανισμού» είναι απρόβλεπτη. Γι' αυτό και κανείς δεν ξέρει πότε και πώς θα «χτυπήσει». Σήμερα έχει ενταθεί εξάλλου η αγωνία. Από παντού καταφθάνουν μηνύματα αποκαρδιωτικά για το ΠΑΣΟΚ και ο φόβος απώλειας της εξουσίας υπαγορεύει διαφορετική συμπεριφορά απ' ό,τι ο πόθος απολαβής της ή η χαρά της νομής της. Στη δεύτερη περίπτωση γεννιούνται τάσεις συνενωτικές, στην πρώτη όμως, όπου ο φόβος αναδεικνύεται αποκλειστικός συντελεστής συμπεριφορών, γεννιούνται πάντα αποσυνθετικές τάσεις. Γιατί στην απόγνωσή του ο καθένας ενεργεί σπασμωδικά, πιστεύοντας πως μόνο οι διζές του ιδέες μπορούν να σώσουν το

πλοίο από την καταβύθιση.

Ιδιαίτερα αυτή τη φορά ο ηθικός νανισμός εμφανίστηκε πολύτροπος. Ένας εκπρόσωπός του συγκέντρωσε υπογραφές από την κοινοβουλευτική ομάδα. Άλλος θεώρησε άτυχο τον εαυτό του που δεν πρόλαβε να υπογράψει. Άλλος, αν μπορούμε βέβαια ν' αντιληφθούμε τα «παραελληνικά» του –γιατί άραγε, όταν κάνει δηλώσεις, δε χρησιμοποιεί έναν ελληνομαθή να μεταφράζει;– προσφέρει πολιτική κάλυψη και άλλος, με ειδικότητα επ' αυτού, βρίζει όλους τους παραπάνω. Ο σοβαροφανής δε, που φέρει το ακαταλόγιστο, συμπεριφέρθηκε τελείως διαφορετικά. Έγραψε άρθρα και είτε προδικάζει την προδικασμένη ήττα του ΠΑΣΟΚ, που βεβαίως δε θα επερχόταν ούτε θα γινόταν λόγος περί αυτής, αν ο ίδιος ήταν υπουργοποιημένος, είτε, με την ίδια οξυδέρκεια του οπορτουνιστή πάντα, βρίσκει να συνδέονται οι παραπάνω τάσεις ή άλλες πιο εκφυλιστικές με

την ανυπαρξία διαλόγου στο κόμμα, πράγμα που μεταφρασμένο σημαίνει πως τις άλλες φορές, που αναδεικνύονταν εκείνος μέλος του Ε.Γ. του κόμματος, γινόταν διάλογος. Αυτή ακριβώς είναι και η διαφορά ανάμεσα στη στάση του έντιμου απέναντι στις αρχές και στον οπορτουνιστή. Σε τούτη η διαμαρτυρία εκδηλώνεται όχι όταν λαμβάνει χώρα η παραβίασή τους, αλλά όταν η παραβίαση θίγει τον οπορτουνιστή προσωπικά. Όσοι τέλος για τον ίδιο φόβο (τερματισμού της νομής της εξουσίας) το ρίξαν «διψαλέοι» στον τζόγο νομίζω πως δεν πρέπει να συγκαταλεχθούν εδώ. Αδικούνται.

Με την «απροσδόκητη» λοιπόν επανεμφάνιση του ηθικού νανισμού η Κ.Ο. του ΠΑΣΟΚ δικαιολογημένα διχάζεται. Ο κ. Τσουκάτος (μαζί και οι υπογράψαντες και οι προστατευτικές ομπρέλες που ανοίχθηκαν από πάνω του) έχει δίκιο, γιατί μετά από την πολυετή θητεία του στο ΕΚΚΕ έμαθε καλά πώς να υποτάσσει τα μέσα στους σκοπούς και να εθίζεται σε ανενδοίαστες συμπεριφορές. Βγαίνει λοιπόν τώρα στο «γυαλί» και διαλαλεί ότι «πρέπει το ΠΑΣΟΚ να κερδίσει οπωσδήποτε τις εκλογές». Ο πρωθυπουργός από τη μεριά του, ο αρχικέρυκας της προσαρμογής, που έναν τέτοιο άνθρωπο χρειαζόταν πάντα στο πλευρό του και που, αφού τον βρήκε, τον πήρε για ισόβιο σύμβουλό του, τώρα που αυτός τού βγήκε διπλά και τριπλά προσαρμοσίμος τον εξορκίζει. Αλλά μήπως, όταν δε λειτουργεί η δημοκρατία, η ανταρσία νομιμοποιείται αυτοδίκαια;

Ο κ. Σημίτης, όταν ανέλαβε την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ, είχε ένα μεγάλο δυνητικό πλεονέκτημα, που δεν το εκμεταλλεύθηκε. Καθώς επί του προκατόχου του απουσίαζε η εσωκομματική δημοκρατία, θα μπορούσε –και θα 'πρεπε

για δικό του πολιτικό όφελος— να κάνει, έστω σιωπηρά, σημαία την εισαγωγή της δημοκρατίας στο κόμμα. Δεν το έκανε. Νόμιζε πως τα έντονα προβλήματα που προκύπτουν αναπόδραστα από το έλλειμμά της, θα τα έλυνε είτε κάνοντας χρήση τεχνοκρατών είτε πίνοντας τον πρωινό του καφέ με εναλλασσόμενα «αποσπάσματα» της Κ.Ο. Ένας που πιστεύει στοιχειωδώς σε κομματικές λειτουργίες (δε λέμε κατ' ανάγκην δημοκρατικές) δεν ενεργεί ποτέ έτσι.

Είναι πάντως να εκπλήσσεται κανείς για κάποιες πτυχές που εμφανίζει κατά καιρούς η πνευματικότητα του πρωθυπουργού μας. Δεν είναι μόνο η αναγωγή του κυνισμού σε φιλοσοφία. Ούτε μόνο οι καφέδες που λέγαμε, αλλά και κάποια απέχθεια που φαίνεται να δείχνει ορισμένες φορές απέναντι στο διάλογο. Θα ξαναθυμίσω εκείνη την αξέχαστη σκηνή, κατά την οποία, αμέσως μετά το τέλος του «ντιμπέιτ» της προηγούμενης προεκλογικής περιόδου, επιχειρούσε να μας πείσει ότι ο διάλογος ισχυδυναμεί με κορώνες, ενώ η αμερικάνικη εκδοχή της στρεβλής του χρήσης αποτελεί προφανώς τη γνήσια έκφρασή του. Εκείνο δε που δείχνει με περισσότερη ενάργεια την ανησυχητικά περιορισμένη εμβέλεια της αντιληπτικότητάς του είναι που δε διδάχθηκε τίποτα από τον προκάτοχό του για τα οδυνηρά επακόλουθα της απουσίας της δημοκρατίας στη λειτουργία του κόμματος, παρόλο που κάποια από αυτά τα υπέστη και ο ίδιος. Φαίνεται όμως ότι η «καταδόκηση» της εξουσίας και η κατάκτησή της τα έδωξαν παντελώς από την ψυχή του και από τη σκέψη του. Τώρα είναι επόμενο να υφίσταται τις συνέπειες της έλλειψης ικανότητας ν' αφομοιώνει μαθήματα από παθήματα. Γι' αυτό και συμπεριφέρεται όπως ο προκάτοχός του, χωρίς να έχει τα δικά του «χαρίσματα». Εκείνος είχε πείσει συνολικά, στελέχη και οπαδούς, ότι αυτός και μόνον αποτελεί εγγύηση για τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας, οπότε απέβαινε περιττή η οποιαδήποτε εφαρμογή της δημοκρατικής διαδικασίας. Κι ενώ αυτή συγκαταλεγόταν ανάμεσα στις τρεις θεμελιώδεις αρχές του ΠΑΣΟΚ («Εθνική Ανεξαρτησία, Κοινωνική Απελευθέρωση, Δημοκρατική Διαδικασία»), εντούτοις



επί μονοκρατορίας του η δημοκρατία στο κόμμα δε λειτούργησε ποτέ και παρ' όλα αυτά αντίδραση άξια λόγου επίσης δεν υπήρξε ποτέ. Γιατί το χάρισμα της δημαγωγικότητάς του υποκαθιστούσε κάθε αναγκαιότητα εφαρμογής αρχών. Ο κ. Σημίτης στη συνέχεια, που ένιωθε, φαίνεται, το ίδιο χαρισματικός, δεν αντιλήφθηκε την ανάγκη λειτουργίας τέτοιων αρχών ούτε επί της δικής του αρχηγίας.

Ποιος έχει λοιπόν το λιγότερο άδικο, η πλευρά των αδιάφορων προς την εσωκομματική δημοκρατία ή η πλευρά των μοιραίων εκφραστών της ανταρσίας, που κατά ομάδες τώρα τραγουδάνε και το «πότε θα κάνει ξαστεριά», χωρίς να βλέπουν το καθολικό τους νύχτωμα; (Άλλη εκδήλωση του ηθικού ναυισμού και αυτή).

Η διατύπωση όμως ενός τέτοιου ερωτήματος δεν έχει κανένα νόημα. Σημασία δεν έχει ποια πλευρά αντιπροσωπεύει το λιγότερο ή περισσότερο άδικο. Έτσι κι αλλιώς είναι αναλογικά αυτά τα μεγέθη με το ηθικό ανάστημα των εκφραστών τους. Τι 'ναι ο κάβουρας, τι 'ν' το ζουμί του. Σημασία έχει ότι το άδικο του ενός συνιστά τη βάση του άδικου του άλλου και ότι με τη λαθραία ή μη εκδήλωσή του και οι δύο πλευρές συμβάλλουν αμοιβαία στην αυτοκατα-

πόντισή τους. Είναι δε η μοίρα των προσαρμοσμένων αυτή, η κατάληξη όλων αυτών που δε βλέπουν πέρα από τη μύτη τους ούτε και αντιλαμβάνονται την προσωπική τους συμβολή στην ίδια την κατάρρευσή τους. Κι αν σήμερα ο καθένας βλέπει να οδεύει το ΠΑΣΟΚ προς την πτώση του, η πορεία αυτή δεν έχει κανένα άλλο, εξωγενές, αίτιο. Είναι μια πορεία εντελώς «αυτόνομη», που οφείλεται στα δικά του κρίματα και μόνο.

«Έννοια» τους όμως και έννοια μας. Η δεξιά επελαύνει και δεν είναι σε θέση κανείς να εμποδίσει την επέλασή της. Κι όταν έρθει αυτή στην εξουσία, τότε πια θα τα διδαχθούμε όλα, και την εσωκομματική δημοκρατία και τη διαλεκτική σύνθεση των αντιθέτων και προπάντων πώς τελείται παράνομα μια κλοπή, χωρίς να γίνεται αντιληπτή. Για τη νόμιμη δεν γίνεται λόγος, είναι ρίζωμα του συστήματός της. Μαζί της έρχεται συγχρόνως και το τέλος της «ατζαμοσύνης». Τη θέση της παίρνει πλέον ο επαγγελματισμός. Ιδίως τώρα που τα χέρια των επαγγελματιών θα είναι εντελώς λυμένα, αφού θα έχουν το άλλοθι ότι και οι προκάτοχοί τους οι σοσιαλιστές το ίδιο κάνανε. Τότε είναι που θα βρει και η διαφθορά τη φυσιολογική της πηγή.

Έργα και ημέρες Mayo

του Στέλιου Π. Καφαντάρη

Ο Κ. Λαλιώτης έχει την ικανότητα να αποφαινεται με το ιδιάζον λεξιλόγιο του και να ταράζει τα νερά με όποιο θέμα και αν καταπιαστεί. Ο ίδιος πρέπει να έχει πεισθεί πως μπορεί να υποστηρίξει το οτιδήποτε και να καταπωθεί αυτό άνετα από τα Μέσα με τα οποία έχει μάλλον καλές σχέσεις. Αυτή η ικανότητα ωστόσο, μοιραία του μειώνει την ευθυκρισία. Η επιλογή της υπόθεσης της λιβεριανής εταιρείας Mayo είναι τυπικό παράδειγμα της λαλιώτειας προσέγγισης.

Η κίνηση Λαλιώτη εναντίον Μητσοτάκη για την Mayo ήταν ένας προφανής αντιπερισπασμός για την κραυγαλέα αποτυχία του στο Κτηματολόγιο. Ήδη το να επαναφέρεται μια υπόθεση που είχε αντιμετωπισθεί το 1994 μαρτυρεί μια τέτοια σκοπιμότητα αντιπερισπασμού. Παρουσιάζεται λοιπόν εκ νέου η Mayo ως τροφοδότις λογαριασμών της ΝΔ ή, ακόμα καλύτερα, προσωπικών λογαριασμών του Μητσοτάκη.

Ο Τύπος επιχαιρεί και για το προβλεπόμενο μπάχαλο και γιατί επιτέλους ο Μητσοτάκης δεν είναι ιδιαίτερα συμπαθής. Η λιβεριανή εταιρεία, μια από τις πάμπολλες που έχουν υπό τον έλεγχό τους όχι μόνο διεθνείς έλληνες επιχειρηματίες αλλά και νοικοκυρές που θεωρούν ότι προστατεύουν έτσι τα σπίτια τους από την εφορία, παρουσιάζεται ως το άκρον άωτον της διαφθοράς. Κατ' ουσίαν δεν έχει άλλη δραστηριότητα από αυτήν ενός απλού λογαριασμού τράπεζας.

Γνωρίζουμε ότι ιδρύθηκε το 1980. Ακόμα και το γνωστικό *Ποντίκι* (31/1/2002) εντυπωσιάζεται: «... σύμφωνα με το καταστατικό της – κάνει (μπορεί να κάνει) τα πάντα». Μα αυτό είναι το τυπικό καταστατικό κάθε εταιρείας! Αν μάλιστα μέχρι το 1989 δεν είχε δραστηριοποιηθεί προς τη συλλογή χρημάτων υπέρ της ΝΔ, ενισχύεται η άποψη ότι ευκαιριακά χρησιμοποιήθηκε το 1989.

Το *Ποντίκι* της 31/1 παραθέτει το γράμμα σε επιστολόχαρτο της Mayo με διεύθυνση Λιβερίας που παρακινεί τους Έλληνες του Λονδίνου να βάλουν τον οβολόν τους (ει δυνατόν \$100.000) υπέρ ΝΔ με επιταγή διαταγής Mayo. Δεν προβληματίζεται όμως διόλου από την έλλειψη διεύθυνσης αποστολής της επιταγής! Ασφαλώς οι εφοπλιστές του Λονδίνου που έχουν ο καθένας καμιά εκατοστή εταιρείες ευκαιρίας, λιβεριανές και άλλες, δεν θα ήταν τρελοί να στείλουν την επιταγή τους στη μοναδική διεύθυνση της Μονρόβιας όπου είναι καταχωρημένες όλες οι λιβεριανές εταιρείες του κόσμου. Αυτή η έλλειψη και μόνο φτάνει για να μειώσει την αυθεντικότητα της επιστολής.

Είναι φανερό από τα παραπάνω απλούστατα στοιχεία ότι την εταιρεία δεν ελέγχει ο Μητσοτάκης – και για τον επιπλέον λόγο ότι τέτοιος έλεγχος δεν του χρειάζεται. Όταν έπρεπε, πήρε ως κόμμα και ως άτομο αυτά που του μαζέψανε. Επομένως ο πηχυαίος τίτλος των *Νέων* της 28/1/2002 «Η “Mayo” ζει και λειτουργεί κανονικά ως και σήμερα!» είναι για εσωτερική κατανάλωση. Δεν έχει καμιά αξία στην πολεμική εναντίον Μητσοτάκη και ΝΔ. Βέβαια η ΝΔ εν τη ανικανότητί της κατάφερε να βρεθεί κατηγορούμενη γιατί στην αρχή μίλησε για ξαναξεσταμένη σούπα και αργότερα, προσπαθώντας να πείσει ότι δεν ελέγχει την εταιρεία έδειξε πλήρη άγνοια ενώ φανερά μερικά εμβάσματα ήρθαν απ' αυτήν.

Ομοίως δεν έχει αξία η μομφή εναντίον Μητσοτάκη για την δήλωσή του ότι από την Mayo μπορεί να στέλνονταν και αλλού χρήματα. Οι υποκριτικές φυλλάδες σκίζουν τα ρούχα τους ότι είναι τρομερό να δηλώνει ότι υπήρξαν και άλλοι παραλήπτες. Εφόσον ο λογαριασμός ευκαιριακά χρησιμοποιήθηκε το 1989 υπέρ Μητσοτάκη/ΝΔ, είχε κάποιο παρελθόν, κάλλιστα θα μπορούσε να έχει και μέλλον.

Τελικά τι μένει; Η διεξαγωγή δύο δι-



κών των πρωταγωνιστών εκατέρωθεν. Μέχρι τότε βεβαίως μπορεί να υπάρξει και κανένα άλλο πυροτέχνημα, αλλά να εμπλακεί περισσότερο ο Μητσοτάκης απ' όσο έχει ήδη εμπλακεί είναι μάλλον απίθανο. Εδώ αντιπαρήλθε με τη γνωστή του αταραξία την ένορκη κατάθεση Αλαφούζου ότι τα χρήματα που του ζητήθηκαν να καταθέσει υπέρ ΝΔ δεν πήγαν στα ταμεία της.

Ίσως ο Λαλιώτης θα έκανε καλύτερη χρήση της ευφραδείας του εναντίον Μητσοτάκη, αν επανέφερε την ίσης παλαιότητας αλλά εξαιρετικά πιο μεγάλης εμβέλειας υπόθεση της ΑΓΕΤ. Εκτός αν μελέτησε το θέμα ήδη και σεβάστηκε –από ανάγκη περισσότερο, παρά από ηθικές αναστολές– την περίεργη έως ύποπτη ανατροπή στα αποτελέσματα της προανακριτικής επιτροπής που επέβαλε τότε ο αρχηγός-πατέρας του αδειάζοντας τους βουλευτές του.

Το ξεκαθάρισμα της ΑΓΕΤ ατυχώς δεν μπορεί να γίνει από τα εξωθεσμικά παράκεντρα που είναι του συρμού. Μόνο μέσα από το σύστημα Μητσοτάκης-Ανδρέας κάτι μπορεί να προκύψει και να φωτιστούμε και μεις. Αν ποτέ γίνει, τότε θα έχει συνέπειες πολύ δραστικότερες αυτών των κέντρων.

Κάτω τα χέρια από τη Δεξαμενή!

της Αθηνάς Κολωνακίου

Το περασμένο Σάββατο 2/2 το μεσημέρι συμμετείχα σε εκδήλωση διαμαρτυρίας για τη σχεδιαζόμενη από τον Δήμο Αθηναίων «ανάπλαση» της πλατείας Δεξαμενής στον Λυκαβηττό. Την εκδήλωση οργάνωσε ο σύλλογος των κατοίκων της περιοχής σε συνεργασία με τον επιχειρηματία κ. Γ. Κουτρολιά που διαχειριζόταν μέχρι πρόσφατα το καφενείο στη συγκεκριμένη πλατεία. Η πρόταση «ανάπλασης» του Δήμου προέβλεπε την καταστροφή του παραδοσιακού καφενείου και την ανέγερση στη θέση του διώροφου πολυτελούς κτίσματος 120 τ.μ. (εκτός των βοηθητικών χώρων και των χώρων πρόσβασης), για την οποία προφανώς –ελλείπει χώρου– θα απαιτούνταν η κοπή των δένδρων στο πίσω μέρος του υπάρχοντος κτίσματος. Το παραδοσιακό καφεενεδάκι της Δεξαμενής, την καταστροφή του οποίου σχεδίαζε ο Δήμος, λειτουργεί από τις αρχές του περασμένου αιώνα και δίνει στην πλατεία ζωή και χρώμα. Είναι ένα από τα ελάχιστα μέρη –αν όχι το μοναδικό– όπου μπορεί να καταρύγει ο κάτοικος της περιοχής αυτής του κέντρου της Αθήνας και να ξεσκάσει πίνοντας τον καφέ ή τα ούζα του μέσα στα δέντρα και μακριά από τον θόρυβο και τα καυσαέρια των αυτοκινήτων, συνοδευόμενος ή όχι από τους υπερήλικες γονείς ή από τα παιδιά του που μπορούν ακίνδυνα να παίζουν στην πλατεία, που προστατεύεται κι απομονώνεται από την κίνηση των γύρω δρόμων λόγω της υψομετρικής της διαφοράς: τόπος συνάντησης κι αναψυχής, στέκι και σημείο αναφοράς για μας, τους κατοίκους της περιοχής κάθε ηλικίας.

Το καφεενεδάκι ενοχλούσε τη δημοτική αρχή η οποία, στην πενταετή δικαστική διαμάχη της με τον επιχειρηματία, το περιέγραφε ως «παράγκα» και «κοτέτσι». Γιατί βέβαια για την γιάπικη, κιτς, «καθωσπρέπει», γελοία αισθητική του δημάρχου και των συνεργατών του, που τόσο πάσχισαν να μας φορτώσουν το άγχος των Ολυμπιακών, που ασελγούν πάνω στην πόλη και που ποτέ δεν είναι εκεί να υπερασπισθούν τα ουσιαστικά ζητήματά της (βλ. καταστροφή του Πάρκου Ελευθερίας, κτή-

μα Θων, άλσος Ριζάρη, το εκκλησιαστικό οικόπεδο μεταξύ Ναυτικού Νοσοκομείου, NIMITΣ και Ιατρίδου), αυτών που αναλώνονται στη διοργάνωση πανηγυριών και στην ανύψωση του «υψηλότερου χριστουγεννιάτικου δέντρου στην Ευρώπη», που σπαταλούν τα χρήματα του Δήμου σε κακόγουστες πλακοστρώσεις και άχρηστα κάγκελα, όταν η πόλη βρομά και ζέχνει για την αισθητική αυτών που έδωξαν τους Πόντιους από το Θησείο, ο κόκορας με τις κότες του στο παρτέρι του καφενείου της Δεξαμενής ενοχλεί και θα πρέπει να πάρει δρόμο. Και μαζί του να πάρουμε δρόμο κι εμείς...

Η κινητοποίηση των κατοίκων και του επιχειρηματία –που ξεκίνησε τη Δευτέρα 28/1/02, όταν με τη λήξη της σύμβασης του τελευταίου ο δήμος πήγε αξιμώρως (σαν κλέφτης) κι άλλαξε τις κλειδαριές σφραγίζοντας το καφενείο– και οι πιέσεις που άσκησαν στο δημοτικό συμβούλιο οδήγησαν στην ανατροπή του αρχικού σχεδίου «ανάπλασης». Την Παρασκευή 1/2 το δημοτικό συμβούλιο με απόφασή του δεσμεύτηκε να μην αλλάξει τον χώρο με την ανέγερση κτίσματος και την κοπή δέντρων και να διατηρήσει τον χαρακτήρα του υπάρχοντος κυλικείου, που χαρακτηρίστηκε «παραδοσιακό καφενείο».

Το ευχάριστο νέο μάς ανακοινώθηκε στη συγκέντρωση του Σαββάτου, ύστερα από μια ανασκόπηση των γεγονότων που είχαν προηγηθεί. Κανείς ωστόσο από τους παρευρισκόμενους δεν ησύχασε. Η παρέμβαση της αντιδημάρχου κ. Βελέντζα, που παραβρέθηκε μεν, βιαζόταν να φύγει δε, και που ισχυρίσθηκε πως όλα γίνονταν για το καλό μας, μας εξόργισε προσβάλλοντας καταφανώς τη νοημοσύνη μας και μας ανησύχησε ιδιαίτερα αφού η αντιδήμαρχος αρνήθηκε να δεσμευθεί για την άμεση επαναλειτουργία του καφενείου. Θέλουν, λέει, πρώτα να το βάψουν, να το καθαρίσουν, να κάνουν κάποιες αλλαγές «προς το καλύτερο». Είναι προφανές ότι η κυρία αυτή ουδέποτε επισκέφθηκε το καφεενεδάκι: αν το είχε κάνει, θα ήξερε πως τίποτε δεν χρειάζεται να γίνει. Το πρόβλημα του Δήμου είναι πώς θα αυξήσει τα έσοδά

του από το ενοίκιο. Αδιαφορεί προσβλητικά για την επιθυμία των κατοίκων να επαναλειτουργήσει άμεσα το καφενείο και αρνείται να ασχοληθεί και να ακούσει τα προβλήματά τους. Οι άνθρωποι αυτοί προφανέστατα δεν έχουν συναίσθηση των επιπτώσεων των πράξεών τους στους κατοίκους της περιοχής της Δεξαμενής, δεν ξέρουν τι πάει να πει «ζω στο κέντρο της Αθήνας και ξυπνώ το πρωί από τα κλάξον και με τη μυρωδιά του καυσαερίου στη μύτη, κι έρχεται κάποιος άσχετος από το Δήμο και σφραγίζει το μοναδικό καφεενεδάκι όπου μπορώ για λίγο μες στη μέρα ν' ανασάνω». Το κλείσιμο του καφενείου, έστω και για μια μέρα, υποβαθμίζει τη ζωή μας. Κανένας Αβραμόπουλος ωστόσο δεν τιμωρείται γι' αυτό. Αυτοί όλοι θα πάνε στα σπίτια τους, στα βόρεια προάστια, και δεν πρόκειται να τιμωρηθούν για τις μέρες μας που κατέστρεψαν και τη διασκέδαση που μας έκλεψαν. Δεν έχουν ιδέα, ούτε και ενδιαφέρον, για τα προβλήματα του κέντρου της Αθήνας.

Αυτά σκεφτόμουν φεύγοντας από τη Δεξαμενή το μεσημέρι του Σαββάτου. Έφυγα ανήσυχη και ταπεινωμένη. Το μόνο που θα μπορούσε να με ικανοποιήσει, θα ήταν να χειροδικήσω: να τα σπάσω και να δείρω. Θα πήγαινα φυλακή, αλλά θα είχα κάπως εκτονωθεί από την οργή και το θυμό μου.

Γύρισα σπίτι κι έβαλα ραδιόφωνο: Μια δημοσιογράφος, που φαινόταν πως δεν γνώριζε καλά και δεν πονούσε το θέμα της Δεξαμενής, επέλεξε, για να μας «ενημερώσει», να μιλήσει με την κυρία Βελέντζα. Που είπε πως δεν είναι εναντίον των κατοίκων (τι άλλο θάλεγε;) και πως κι αυτή κι ο δήμαρχος θέλουν να διατηρηθεί ο χαρακτήρας του καφενείου. «Σκεφτόμαστε μάλιστα –είπε– να βάλουμε σε κάθε τραπεζάκι μια πλάκα που να αναφέρει ποιος λογοτέχνης καθόταν σ' αυτό!» Ανατρίχιασα δε όταν διάβασα στην εφημερίδα μια παρόμοια δήλωση του δημάρχου. Θα είναι «αναγνωρίσιμα τα τραπεζάκια, όπου συνήθιζαν να κάθονται κάποιον από τους μεγάλους μας, όπως ο Βάρναλης και ο Ελύτης». Ήμαρτον, Κύριε!



Μπροστά στο γκισέ της εξουσίας

Γιὰ νὰ δώση κανεὶς μιὰ γνώμη
ὀρθή,
πρέπει νὰ ἰδῇ τὴν ἀλήθεια γυμνή,
γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ της-
καὶ τότε εὐσυνειδήτως νὰ μπορέσῃ
ν' ἀπιθώσῃ τὸ δίκιο μὲς στὴ μέση!
Ἀνδρέας Λασκαράτος

Γι' αὐτὸ τὸ κράτος, πὸν τιμᾷ τὰ ξέ-
στρωτα γαῖδούρια,
σικτιρὸν στὰ χρόνια τὰ παλιά, σικτιρ
καὶ στὰ καινούργια!
Γεώργιος Σουρῆς

Βρίσκομαι εγκλωβισμένος – σε κατάσταση πολιορκίας. Είμαι ο μέσος όρος του νεοέλληνα. Ο επαγγελματίας, ο εργαζόμενος, ο κάτοικος της μικρής πολιτείας ή της μεγαλούπολης. Δύσκολα ορίζομαι: Είμαι ο «μέσος όρος». Ή με στριμώνουν στον μέσο όρο· γιατί τελικά δεν υπάρχει αυτός ο μέσος όρος. Αλλά τελικά είμαι ο τυπάκος που παρακολουθείς να επιβιβάζεται στο σταθμό των Σεπολίων με τελική κατεύθυνση είτε τη Δάφνη είτε το υπουργείο Άμυνας είτε τα Πετράλωνα. Αλλάζω τρένο, μετεπιβιβάζομαι. Κουρνιάζω σε κάθισμα μόλις βρω.

Συναπαντάς κι αλλού την παρουσία μου. Σε καφεενεία ή στις σύγχρονες καφετέριες.

Εργαζόμενος ή υποαπασχολούμενος, εργένης ή οικογενειάρχης, μέσα στην καθημερινότητά μου, στην οικογένεια, με τους γνωστούς ή τους φίλους μου, έρχομαι υποχρεωτικά αντιμέτωπος δέκα φορές την ημέρα με το «δημόσιο και τις υπηρεσίες». Ποιο; Να αραδιάσω τώρα αυτές τις υπηρεσίες; Αστυνομία, Πολεοδομικό γραφείο, Δήμος, Δικαστήρια, ΙΚΑ, Εφορία, ΕΛΤΑ, υπουργεία, Τράπεζα, παντού εκεί όπου έχει ανεγερθεί ένας πύργος περίκλειστος με ομάδες υπαλλήλων που έχουν «ταχθεί στην υπηρεσία μου».

Όλες αυτές οι ομάδες έχουν μιαν αδιαπέραστη συνοχή. Η συνοχή αυτή επιτυγχάνεται την ώρα που θα βρεθώ εγώ μπροστά στο γκισέ της εξουσίας

τους. Πρόκειται για μια τσογλανοπαρέα. Τις άλλες ώρες κάθε κύτταρο στους εγκατοίκους των πύργων είναι μοναχικό. Είναι εγκαταλελειμμένο και είναι το ίδιο που θα βρεθεί μετά «το πέρας της εργασίας» να περιμένει στο σταθμό του μετρό ή να προσπαθεί να επιβιβαστεί σε κάποιο ταξί.

ΜΙΚΡΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

Θέλω να σας αφηγηθώ πολύ συνοπτικά δυο-τρεις ιστορίες καθημερινής τρέλας· ιστορίες συναλλαγής μου με τις λεγόμενες δημόσιες υπηρεσίες. Ξέρω, εσείς ίσως έχετε δεκάδα τέτοιων ιστοριών να μου αντιπροτείνετε. Καθημερινά όλο και κάποιος φθάνει ξεπνοημένος στο γραφείο και με υψηλό τόνο φωνής αφηγείται τι τράβηξε στη διαδρομή του λεωφορείου, τι είδε κι άκουσε στην ουρά της Εφορίας. «Η ποιότητα ζωής του πολίτη» – όπως μας ζαλίζουν κάθε τόσο από τα κανάλια οι πολιτικοί μας αρχηγοί.

Να σας πω μήπως την ιστορία από τα ΚΤΕΟ όταν πήγα για τον έλεγχο των καυσίμων; Τις ώρες που περίμενα άνευ λόγου και ο «αρμόδιος» ελεγκτής πηγαινοερχόταν, τάχα μου πολυσύχολος, για να μου ξεφουρνίσει στο τέλος: «Είναι απλό, θα σας τελειώσουμε σήμερα, μήπως έχετε να δώσουμε ένα χαρτζιλί-κι στο μικρό;» δείχνοντάς μου έναν βουτηγμένο στα λάδια άθλιο συνεργάτη του.

Να σας πω μήπως την περιπέτειά μου στα Χανιά τον περασμένο Δεκαπενταύγουστο όπου ένας αυθαίρετος αξιωματικός της Αστυνομίας με καθύβρισε και στο τέλος με πέταξε στο περιπολικό με χειροπέδες; Το πόσο δίκιο είχε αυτός ο κύριος φάνηκε όταν την επομένη ζήτησε να έρθει στο σπίτι να μου ζητήσει συγγνώμη και ήταν πρόθυμος να πληρώσει αυτός το πρόστιμο που μου είχε επιβάλει την προηγούμενη. Μετά την άρνησή μου άρχισε μια ΕΔΕ (Ένορκη Διοικητική Εξέταση). Γνωρίζετε τι σημαίνει ΕΔΕ; Ένας υπάλληλος της υπηρεσίας εξετάζει διάφορους μάρτυρες και στο τέλος συντάσσει το «πόρισμά» του. Δηλαδή απο-

φαίνεται αν έφταιγε ο συγκεκριμένος «δημόσιος λειτουργός». Η υπόθεση συνήθως μπαίνει μετά το πέρας της ΕΔΕ στο αρχείο. Όπως και έγινε με την υπόθεσή μου. Γιατί όπως με πληροφόρησε με την υπ. αρ. 6004/15/135-στ επιστολή του ο Διευθυντής της Αστυνομικής Διεύθυνσης Χανίων ταξίαρχος κ. Γ. Καραβιώτης «δεν προέκυψαν στοιχεία ικανά να θεμελιώσουν παράπτωμα σε βάρος Αστυνομικών».

Κανονικά δεν έπρεπε να ζητήσω την διενέργεια ΕΔΕ. Διότι είχα την πείρα από το 1999. (Βλ. αρ. πρωτ. 250313/6/4-ε – για τον κ. Χρυσοχοϊδη αν διαβάσει αυτό το κείμενάκι, που δεν πρόκειται μάλλον να το διαβάσει. Όπως δεν πρόκειται να ασχοληθεί με μια άλλη ιστορία με κλέφτες και εκβιαστές αστυνομικούς την οποία σκέπασε καλά καλά ο κ. Ρωμαίος.)

Καλά, θα σας πω τώρα μιαν άλλη ιστορία: Πώς σε προσπάθεια ρύθμισης θέματος σχετικού με το δίπλωμά μου της οδήγησης ανώτερος υπάλληλος του υπουργείου Συγκοινωνιών, μου είπε: «Γνωρίζω την υπόθεσή σας κύριε, ξέρω πως έχετε δίκιο και έχω υποδεξεί στους υφισταμένους μου τι πρέπει να κάμουν. Τώρα αν επιμείνω, θα πουν πως εγώ πήρα το πεντοχίλιορο του λαδώματος». Και έτερος μου ζήτησε συγγνώμη για το χάλι της υπηρεσίας και με συνεχάρη για την υπομονή και την επιμονή του! Εκεί φτάσαμε...

Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Η «πολιτεία» αποφάσισε κάποτε να βάλει σε μια τάξη όλο αυτό το χάος. Θεσμοθέτησε λοιπόν τον πολυδιαφημισμένο «Συνήγορο του Πολίτη» και τοποθέτησε επικεφαλής τον καθηγητή κ. Νικηφόρο Διαμαντούρο.

Καλυμμένος, όπως ενόμιζα, από το Σύνταγμα, θεώρησα ότι θα μπορούσα να προσφύγω στον Συνήγορο του Πολίτη. Συνέβη δύο φορές. Το θέμα ήταν: Η εντελώς παράνομη και αυθαίρετη κατάργηση της οδού Αθηναίων Ευζώνων και της οδού Μακεδόνων από την αμερικανική πρεσβεία. Η πρώτη αναφορά υπεβλήθη στις 14 Ιουλίου 1999. Απά-

ντηση, ο Θεός να την κάμει απάντηση, πήρα στις 15 Μαρτίου 2000. Τα σχετικά με την ιστορία αυτή ο φιλοπερίεργος αναγνώστης μπορεί να τα διαβάσει στο Αντί τχ. 708 της 17 Μαρτίου 2000. Ο ίδιος ο κ. Συνήγορος ανεγνώριζε ότι δεν ήταν απάντηση εκείνη η επιστολή/απάντησή του και επιφυλάχθηκε να «διευκρινίσει οριστικά» το θέμα με νεότερη επιστολή. Που δεν έφτασε μετά από δύομισι χρόνια και ούτε πρόκειται βεβαίως να φτάσει ποτέ.

Στις 8 Νοεμβρίου 2000 έστειλα δεύτερη αναφορά στον κ. Συνήγορο. Αυτή τη φορά για το κλείσιμο ή μάλλον το χτύσιμο της –εφαπτόμενης με την αμερικανική πρεσβεία– οδού Μακεδόνων και στα δύο άκρα της. Ε, λοιπόν «απάντηση» πήρα μετά από ένα χρόνο, τον περασμένο Νοέμβριο. Ποια ήταν αυτή η απάντηση; Επρόκειτο για την κοινοποίηση προς εμέ ερωτήματος του Συνηγόρου προς όλους τους εμπλεκόμενους στην υπόθεση φορείς «εάν έχει καταργηθεί η οδός Ευζώνων»: Ερώτηση προς τον Δήμο Αθηναίων αλλά και την Διεύθυνση Κατασκευών του Δήμου, την Διεύθυνση Τροχαίας Αττικής, την Διεύθυνση Οδικής Κυκλοφορίας του ΥΠΕΧΩΔΕ, τον Οργανισμό Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Αθήνας! Τόσες υπηρεσίες και με τόσο μεγαλόσχημες ονομασίες! Φυσικά στον μόνο ουσιαστικά υπεύθυνο, δηλαδή την αμερικανική πρεσβεία, δεν έστειλε ερώτημα ο κ. Συνήγορος. Πώς θέλετε λοιπόν να μάθω γιατί καταργείται ένας δρόμος στην Αθήνα; Τώρα βέβαια μπορεί όλες αυτές οι μεγαλόπράγμονες υπηρεσίες να συντονίζονται προκειμένου να εκδώσουν εκ των υστέρων Διάταγμα που να καταργεί τους δρόμους που ενοχλούν τον αμερικανό πρέσβη. Αλλά θα έχει εκδοθεί εκ των υστέρων. Καλά, θα πείτε: Και ποιος θα διαμαρτυρηθεί για την παραβίαση της νομιμότητας; Μήπως ο υπουργός Δικαιοσύνης; Μήπως ο υπουργός των Εσωτερικών; Ή μήπως ο... Πανταγιάς;

Η ιστορία με τον Συνήγορο του Πολίτη φαίνεται άσχετη με τις ιστορίες συναλλαγής, χρηματισμού και εν γένει πάσης φύσεως αλητείας που συναντούμε μπροστά στα γκισέ της εξουσίας.

Και όμως η ιστορία αυτή καταδεικνύει πώς λειτουργεί το όλο σύστημα: Ο

κάθε «αρμόδιος» ρίχνει το μπαλάκι σε έναν άλλο «αρμόδιο». Αν είναι δυνατόν σε πολλούς αρμοδίους. Αρχίζει τότε η διελκυστίνδα των ερωτημάτων, της αλληλογραφίας, της συντάξεως «εκθέσεων» όπου απαραιτήτως αναφέρονται και κάποιες κωδικές αναγραφές νόμων και διαταγμάτων και στο τέλος, εσύ ο απλοϊκός πολίτης ή έχεις τελετήσει ή έχεις μετακομίσει σε άλλη πολιτεία και χώρα ή απλώς έχεις βαρεθεί και περιορίζεσαι να αφηγείσαι ως ανέκδοτο την περιπέτειά σου. Αλλά πάντως, άπαξ του έτους, ο κύριος Συνήγορος συντάσσει μίαν έκθεση την οποία απευθύνει απαραιτήτως προς τον πρωθυπουργό της χώρας και όπου διαπιστώνει την «αβελτηρία των δημοσίων υπηρεσιών, τις καθυστερήσεις στην εξυπηρέτηση των πολιτών» και άλλα μπλα μπλα. Σε όλα τα κανάλια θα μεταδοθεί το σχετικό ρεπορτάζ και στον τύπο η φωτογραφία του συνο-

φρουμένου κ. Νικηφόρου Διαμαντούρου, να ανακατώνει κάποια χαρτιά.

Η ΑΜΥΝΑ

Τι κάνουμε; Ε, λοιπόν, εγώ αποφάσισα να ονοματίζω στο εξής όλους αυτούς τους «δημόσιους λειτουργούς» με ένα, δύο, τρία ή και περισσότερα από τα επίθετα που ακολουθούν:

Τραμπούκος, αλήτρα, ρέμπελος, σουρτούκης, σαлтаδόρος, αχρείος, φαύλος, χατζηπαπάρας, απόβρασμα, κανάγιας, λιγδιάρης, τσόκαρο, κατσιμαρτζής, μπαλαφάρας, μπεζεβέγκης, χαζοβιόλης, κοθώνι, φλούφλης, μπεχλιβάνης, τσαμπουκαριό, ταρτούφος, μαλαγάνας, φαρισαίος, μισκαράς...

Κάποιος μπορεί να μου κάνει μήνυση «επί εξυβρίσει». Μακάρι! Θα καταγράψω τότε όλη τη διαδικασία και θα την κοινοποιήσω δημόσια. Η μόνη μου άμυνα είναι να μιλήσω επιτέλους ανοικτά και ανυπόκριτα.

Χ.Γ.Π.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΔΑΝΙΗΛ ΙΑΚΩΒ

- Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη

Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ

- «ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

- «Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του Α. Εμπειρίκου

- «Ο Έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδιαμάντη

- Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

- Ερωτικές μεταμορφώσεις. Αντί-δωρο στην Μάτση Χατζηλαζάρου

- Ούτως ή άλλως

ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ

- Επιστημάνσεις

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΥΠΟΥΡΛΗΣ

- Πήγε να εγκοιμηθεί στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου

ΒΙΚΤΩΡ ΙΒΑΝΟΒΙΤΣ

- Υπερρεαλισμός και «Υπερρεαλισμοί»

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

- Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ

ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ

- Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ

- Το κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία του δυτικού συστήματος εξουσίας

ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ -
Α. ΤΟΖΕΛ

- Η κριτική της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

- Φύλλα-Φτερά

- Ο Βασιλιάς που πέθανε

ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ

- Η εργασία στην ποίηση

ΑΝΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ-ΡΟΕ

- Η άλλη μου πατρίδα

ΑΝΔΡΕΑΣ ΖΑΡΜΠΑΛΑΣ

- 101 Ποιήματα

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

- Κάτι το «ΩΡΑΙΟΝ»

Μια περιήγηση στην ελληνική κακογουστιά

- Kitsch (Made in Greece) (αγγλική έκδοση)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

- Ο τρίτος δρόμος

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ

- Τσιγγάνικη ορχήστρα

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ

- Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ

- Η αδιαχώρητη κοινωνία

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ

- Πολιτικό σύστημα και πολιτική

ΠΑΥΛΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ (επιμέλεια)

- Αλέξανδρος Παπαναστασίου. Θεσμοί, ιδεολογία και πολιτική στον Μεσοπόλεμο (συλλογικός τόμος)

ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ

- Ο μαρξισμός της ιστορικής σοσιαλδημοκρατίας

ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ

- Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ

- Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς

ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ

- Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

- Μια συνάντηση: Σεφέρης-Μακρυγιάννης

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ

- Συνηγορία της παραλογοτεχνίας

ΑΝΤΩΝΗΣ ΖΩΗΣ

- Η αρχαιολογία στην Ελλάδα

ΑΛΚΗΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ (επιμέλεια)

- Υγεία - Κοινωνία - Πολιτική: Μελέτες για το σύστημα υγείας (συλλογικός τόμος)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΔΡΕΟΠΟΥΛΟΣ

- Η χρήση και η κατάχρηση του αντιαμερικανισμού στην Ελλάδα

SALVATORE NICOSIA

- Το σήμα και η μνήμη
Επιτύμβιοι στίχοι

*Βιβλία που καλύπτουν
τα ενδιαφέροντα και
τους προβληματισμούς
του σύγχρονου πολίτη*



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Δημοχάρους 60, 11521 Αθήνα • Τηλ.: 010-72 32 819 Fax: 010-72 26 107

E-mail: chparou@otenet.gr

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΚΑΤΑΡΤΙ Μαυρομιχάλη 9, 106 79 Αθήνα

Τηλ.: 010-36 04 793 - 010-36 01 271 Fax: 010-36 09 697

Μια εμπρηστική δήλωση

Στον Λίβανο υπήρξε μια συμφωνία, βάσει της οποίας δεν έπρεπε να εξοντώσουμε τον Αραφάτ και τελικά λυπάμαι πολύ γι' αυτό. Αυτά δήλωσε ο ισραηλινός πρωθυπουργός Αριέλ Σαρόν στην εφημερίδα του Τελ Αβίβ *Μααρίβ* της 1.2.2002. Η δήλωση ακούγεται τόσο κυνική και απωθητική στην ωμότητά της που υποχρέωσε τον αμερικανό Πρόεδρο Μπους «να εκφράσει τη λύπη του» και να πει ότι «δεν είναι χρήσιμη».

Η αντιπαράθεση ανάμεσα στους δύο ηγέτες, που άρχισε πριν από μια εικοσαετία, δεν μπορεί να χρωματίζει τις σχέσεις δύο κρατικών οντοτήτων. Ο Αριέλ Σαρόν με την πρόσφατη δήλωσή του επιβεβαίωσε όσες επιφυλάξεις είχαν διατυπωθεί αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων του ως πρωθυπουργού του Ισραήλ. Δεν είναι μόνον τα φαντάσματα των σφαγιασμών στη Σάμπρα και τη Σατίλα που συνοδεύουν τον ισραηλινό πρωθυπουργό. Είναι και όλος ο ανασχεδιασμός της πολιτικής του Ισραήλ απέναντι στους Παλαιστίνιους που πραγματοποιήθηκε επί των ημερών του.

Η δήλωση Σαρόν συμπυκνώνει δραματικά την πολιτική που ασκεί τον τελευταίο χρόνο το Ισραήλ απέναντι στους Παλαιστίνιους. Η πολιτική αυτή έφτασε να «ενοχλεί» ακόμα και τους μετριοπαθέστερους πολιτικούς της Δύσης αλλά και να εξοργίζει τον αραβικό κόσμο.

Το πρόβλημα της μεσανατολικής κρίσης δεν μπορεί να εστιάζεται στην αντιπαράθεση της προσωπικότητας του Σαρόν με τον Αραφάτ.

**Η δήλωση Σαρόν
συμπυκνώνει
δραματικά
την πολιτική
που ασκεί
τον τελευταίο
χρόνο το Ισραήλ
απέναντι
στους
Παλαιστίνιους**

Άσχετα με το βαθμό αποδοχής του Αραφάτ από τον αραβικό κόσμο ή τους συμπατριώτες του στην Παλαιστίνη, ο παλαιστίνιος ηγέτης εκπροσωπεί έναν ολόκληρο λαό.

Όπως όμως η διεθνής κοινότητα αντιμετωπίζει αντιπαραθέσεις αυτής της κατηγορίας, η ανησυχία και η αβεβαιότητα είναι το μόνο παρακολούθημα. Μόνον στο διάστημα των τελευταίων 16 μηνών, από την εποχή της έναρξης δηλαδή της διακυβέρνησης Σαρόν και της νέας Ιντιφάντα, οι νεκροί έχουν φτάσει στους 914 Παλαιστίνιους και 252 Ισραηλινούς.

Η μεσανατολική κρίση είναι η μονιμότερη και διαρκέστερη κρίση στον σύγχρονο κόσμο. Συνέχεια και συνέπειά της είναι η ανάπτυξη του ισλαμικού φονταμενταλισμού, η ξενοφοβία που απλώθηκε στον ευρωπαϊκό χώρο και ο αντιαραβισμός μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001 στις ΗΠΑ.

Θα περίμενε κανείς αυτές τις ώρες την αφύπνιση μιας περισσότερο ψύχραιμης συμπεριφοράς στο Ισραήλ. Σποραδικές κινήσεις όπως εκείνη των νέων Ισραηλινών που αρνήθηκαν να ακολουθήσουν τις πολεμικές περιπέτειες στις οποίες σέρνει τη χώρα του ο Αριέλ Σαρόν ή η προσεκτικότερη στάση του υπουργού Εξωτερικών Σιμόν Πέρες ίσως δείχνουν και την μόνη διέξοδο. Είναι η επιλογή της ανοχής· αυτή η επιλογή μπορεί να προσφέρει βιωσιμότητα στο Ισραήλ στο μέλλον. Όμως δηλώσεις όπως η πρόσφατη του Αριέλ Σαρόν –πέρα από το ύφος του Φαρ Ουέστ που αποπνέει– δυναμιτίζουν την ατμόσφαιρα και οδηγούν στα αιματηρά αδιέξοδα.

Αλβανία: Ο πόλεμος των «αστέρων»

του Ε. Ζαρκάδη

Κι αυτή τη φορά η Αλβανία βρίσκεται σε σταυροδρόμι. Οι σοσιαλιστές που την κυβερνούν από το καλοκαίρι του '97, όπως φαίνεται, δεν μπόρεσαν να αποφύγουν τις εσωτερικές τους συγκρούσεις. Συγκρούσεις ενδοκομματικές μεταξύ δύο μεγάλων ομάδων, της ομάδας του Φάτος Νάνο, προέδρου του ΣΚ και του Ιλίρ Μέτα, πρωθυπουργού της χώρας. Γιατί συγκρούονται οι δύο ισχυροί άντρες του ΣΚ που κυβερνάει σήμερα την Αλβανία; Σίγουρα όχι για την ανάπτυξη της χώρας, για την ηλεκτρική ενέργεια και το πόσιμο νερό που λείπουν ή για την ανασφάλεια και την πάταξη του λαθρεμπορίου.

Ο Νάνο είναι πρόεδρος του κόμματος μα όχι ο πρωθυπουργός. Άρα δεν κυβερνάει ο ίδιος. Το τιμόνι της κυβέρνησης το έχει ο Ι. Μέτα. Με την αντίληψη και εμπειρία του ανθρώπου που όλη του τη ζωή εργάστηκε στο Ίδρυμα Μαρξιστικών-Λενινιστικών Μελετών Τιράνων με πρόεδρο τη σύζυγό του Ενβέρ Χότζα, φυσικό είναι να μπερδεύει ο Νάνο το ρόλο του Πρώτου Γραμματέα του ΚΚΑ μ' αυτόν του προέδρου του σημερινού ΣΚΑ. Αν και του αρέσει να παρουσιάζει τον εαυτό του ως την πιο σύγχρονη και ολοκληρωμένη πολιτική φυσιογνωμία (τη μοναδική) για την Αλβανία, οι πράξεις τον προδίδουν. Εύκολα διαπιστώνει κανείς πως είναι φορέας μιας ξεπερασμένης νοοτροπίας και δημαγωγός λαϊκιστής. Τρεις φορές είχε την τύχη να αναλάβει την πρωθυπουργία της χώρας μετά το '91, αλλά ποτέ δεν μπόρεσε να ολοκληρώσει τουλάχιστον μία θητεία. Παρουσιάστηκε ως άνθρωπος που δεν μπορεί να παίρνει ευθύνες κι αποφάσεις, πόσο μάλλον να τις εκτελεί. Ενδεικτικά είναι και τα γεγονότα της 14ης Σεπτεμβρίου 1998: όταν υποστηρικτές του Σαλί Μπερίσα, πρώην προέδρου της χώρας, βγήκαν στους δρόμους των Τιράνων ζητώντας την παραίτησή του, φυγαδεύτηκε στα Σκόπια αφήνοντας το Πρωθυπουργείο και τη χώρα στα χέρια των ληστών. Ληλατήθηκε το γραφείο του πρωθυπουργού, ενώ οι τάπητες και οι

καρέκλες του Πρωθυπουργείου πετάχθηκαν σαν σκουπίδια στο δρόμο.

Τη θέση του πρωθυπουργού έλαβε ο Π. Μάικο. Δεν μπόρεσε όμως να την κρατήσει για πολύ. Μόλις έληξε η ένοπλη κρίση του Κοσόβου, ο Νάνο προκαλεί εσωκομματική κρίση. Πρωθυπουργός αναδείχθηκε ο νεαρός Ι. Μέτα, αν και όχι τόσο της εμπιστοσύνης του Νάνο. Ο Νάνο παραμένει πρόεδρος του κόμματος. Η ηγεσία ξανά παραμένει δικέφαλη, άλλος είναι ο πρόεδρος του κυβερνώντος κόμματος και άλλος ο πρωθυπουργός. Ο Νάνο βλέπει τον εαυτό του μακριά απ' την εξουσία. Ο πρωθυπουργός δεν εφαρμόζει 100% τις εντολές του, προπαντός στον διορισμό υψηλόβαθμων υπαλλήλων.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΝΑΝΟ

Εδώ και μερικούς μήνες ο Νάνο με μια μικρή ομάδα της ηγεσίας του ΣΚ άρχισε νέα εκστρατεία με σημαία του τον «αγώνα κατά της διαφθοράς που μαστιάζει τη χώρα». Με το σύνθημα αυτό έκανε πρώτο του στόχο τον υπουργό Οικονομικών Αναστάση Αγγελή, ελληνικής καταγωγής, απ' τα βασικότερα στελέχη του Ελληνισμού της Αλβανίας, αν όχι το βασικότερο. Ο σκοπός του προέδρου διπλός: Απ' τη μια να παρουσιάσει την αλβανική κοινή γνώμη και κάποιους πολιτικούς στον πόλεμο κατά του «έλληνα υπουργού Οικονομικών, που είναι ο εγκέφαλος της διαφθοράς και καταστρέφει την ευρωπαϊκή προο-

πτική της Αλβανίας». Από την άλλη να εξουδετερώσει έναν από τους βασικότερους συνεργάτες του αντιπάλου του, του Ιλίρ Μέτα. Μερικοί είναι της άποψης πως εκτός των παραπάνω ο Νάνο, ως υποστηρικτής τελευταία των ιταλικών συμφερόντων στην Αλβανία, φροντίζει να διοριστεί στο υπουργείο Οικονομικών ένας δικός του άνθρωπος που να εκφράζει αυτά τα συμφέροντα, και συγκεκριμένα ο Αρμπέν Μάλαϊ, πρώην υπουργός Οικονομικών. Ο ίδιος ο Μάλαϊ ως το 1997 που κατέρρευσαν οι αλβανικές παρατράπεζες, οι γνωστές πυραμίδες, και ξέσπασε στον Νότο η εξέγερση της αναρχίας, ήταν απ' τους εμπειρογνώμονες και εκφραστής του παρατραπεζικού συστήματος. Μετά τις εκλογές του 1997 ανέλαβε το υπουργείο Οικονομικών και μόνον υπό την πίεση της κοινής γνώμης υποχρεώθηκε ο Νάνο (τότε πρωθυπουργός) να τον απαλλάξει απ' τα καθήκοντά του.

Στα ηγετικά όργανα του ΣΚ, ο Νάνο αποτελεί μειοψηφία και δεν μπορεί να πετύχει τις φιλοδοξίες του ή να εδραιώσει τη θέση του μέσα από κομματικούς θεσμούς. Γι' αυτό και «κατέβηκε στη βάση» να μιλήσει «καθαρά» στο λαό. Όσοι παρακολούθησαν τις μαζικές του συγκεντρώσεις με τους ακτιβιστές του ΣΚ είχαν την εντύπωση πως έμοιαζαν περισσότερο με την Πολιτιστική Επανάσταση του Μάο Τσε Τουνγκ στην Κίνα παρά με ενέργειες και πρακτικές σημερινού ευρωπαίου ηγέτη. Πότε με τη σημαία της δικαιοσύνης κατά της διαφθοράς και πότε με τη σημαία του εθνικόφροντα, ο Νάνο τα τελευταία χρόνια μπόρεσε να κερδίσει αρκετούς υποστηρικτές και από τους πολιτικούς κύκλους και από τα λαϊκά στρώματα. Ας θυμηθούμε τις εκλογές στη Χειμάρρα για την εκλογή του Δημάρχου. Όλο αυτό που συνέβηκε, από τα έκτροπα ως την όξυνση των ελληνοαλβανικών σχέσεων, ήταν μαγείρεμα του Νάνο. Απ' τη μια εδραίωνε τη θέση του στους εθνικιστικούς κύκλους της



Ο πρόεδρος Νάνο κατεβαίνει στη «βάση», για να αντλήσει δύναμη όπως ο Ανταίος.

Αλβανίας αμέσως μετά τον πόλεμο του Κοσόβου, απ' την άλλη εξασφάλιζε τη νίκη του υποψήφιου του ΣΚ για τη θέση του Δημάρχου της Χειμάρρας. Όποιος παρακολούθησε τα γεγονότα μέσα απ' τον αλβανικό τύπο, θυμάται την έκκληση Νάνο προς τον άσπονδο εχθρό του, τον Μπερίσα, για «κοινόν υποψήφιο» αριστερών και δεξιών γιατί «οι Έλληνες μας παίρνουν τη Χειμάρρα». Ο Νάνο έκανε έκκληση για «Εθνικό Μέτωπο». Κι έτσι έγινε. (Και να σκεφτεί κανείς τον αγώνα του ΠΑΣΟΚ για την αποφυλάκισή του και τη μυθοποίηση του «χριστιανού» Νάνο!)

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΜΕΤΑ

Η κυβέρνηση Μέτα είναι προϊόν γελοίων εκλογικών διαδικασιών. Οι εργασίες της Κεντρικής Εφορευτικής Επιτροπής χρειάστηκαν πάνω από ένα μήνα για να ολοκληρωθούν. Οι εκλογές αυτές απέδειξαν, όπως πολλοί εκτιμούν στην Αλβανία, πως ως και ένα 20-25% των ψήφων του ΣΚ ήταν αποτέλεσμα νοθείας. Το φάντασμα του πρώην προέδρου Σ. Μπερίσα οδήγησε υποχρεωτικά πολλούς να ψηφίσουν την

αριστερά.

Το Δημοκρατικό Κόμμα διασπασμένο και κάτω απ' τη βαριά σκιά του Μπερίσα δεν είναι έτοιμο να αναλάβει τις τύχες της χώρας. Τα άλλα κόμματα της δεξιάς, όπως αυτό του LEGALITETI, που είναι του διαδόχου του πρώην βασιλιά Ζώγου, ή το κόμμα BALLI των εθνικιστών, τα οποία γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, έχουν περισσότερο ιστορικό χαρακτήρα παρά δυνατότητες παρέμβασης στις σημερινές πολιτικές εξελίξεις. Τα δύο αυτά κόμματα δε μιλούν για το μέλλον της χώρας, αλλά για τις εκκρεμότητες που έχουν με το κομμουνιστικό κόμμα από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Συγκεντρώνουν ελάχιστα ποσοστά, κυρίως στη Β. Αλβανία.

Μετά τις κοινοβουλευτικές εκλογές του καλοκαιριού 2001, με μειωμένο κύρος, το ΣΚ ανέλαβε τη διακυβέρνηση της χώρας όντας αντιμέτωπο με πολλά συσσωρευμένα προβλήματα. Η Αλβανία εξασφαλίζει 5-7 ώρες την ημέρα ρεύμα για τους πολίτες της, 1-2 ώρες ή και καθόλου νερό το 48ωρο. Η έλλειψη ηλεκτρικής ενέργειας και πόσιμου νε-

ρού, η ανασφάλεια, η διαφθορά και η εγκληματικότητα κυριαρχούν σήμερα στη ζωή της χώρας. Δυστυχώς όμως δεν αποτελούν προβλήματα προς λύση, αλλά προβλήματα προς εκμετάλλευση και αξιοποίηση απ' όλες τις πλευρές με στόχο να κατηγορήσουν και να ρίξουν τους αντιπάλους για να πάρουν τις θέσεις τους. Αυτό κάνει και ο Νάνο. Κάτω από τέτοιες αφόρητες πιέσεις ο Μέτα και μαζί του όλη η κυβέρνηση παραιτήθηκε και η χώρα μπαίνει σε νέες περιπέτειες.

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

Η Αλβανία είναι κοινοβουλευτική δημοκρατία. Εντός του έτους το κοινοβούλιο της χώρας καλείται να εκλέξει τον νέο Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο Φ. Νάνο από καιρό εξέφρασε την επιθυμία του να είναι ο μοναδικός υποψήφιος για τη θέση αυτή. Η αλβανική κοινή γνώμη αλλά και η πολιτική τάξη αντέδρασαν και δεν αποδέχονται ως την πιο κατάλληλη την υποψηφιότητα Νάνο. Το ίδιο έκαναν πρόσφατα και οι Βρυξέλες. Ο Νάνο όμως επιμένει. Με εσωκομματικές και θεσμικές διαδικασίες τού είναι δύσκολο. Το ίδιο το τωρινό Γενικό Συμβούλιο του ΣΚΑ δεν εγκρίνει την υποψηφιότητά του. Κι αυτός, στο όνομα της κάθαρσης, του αγώνα κατά της διαφθοράς, και της επίλυσης των πολλών προβλημάτων, «μάχεται» να εξυγιάνει το ΣΚ και την κοινωνία, ζητά την αναδιοργάνωση του ΣΚ, την άνοδο της ομάδας που θα του εξασφαλίσει τη θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Η Αλβανία σήμερα, η χώρα των 3 εκατομμυρίων, με ένα εκατομμύριο μετανάστες, μοιάζει περισσότερο με ακυβέρνητη πολιτεία. Μια πολιτεία στο σκοτάδι, όπου τα μόνα που λάμπουν είναι το έγκλημα, οι μασκοφόροι, η διαφθορά... Και οι πολίτες της να σκέφτονται στο φως των κεριών πως όταν έκαναν πέρα τον Μπερίσα, που τόσο τους ταλαιπώρησε, νόμισαν πως γλύτωσαν από το «στοιχείο» που τους είχε πιάσει το φως και τις πηγές. Έπρεπε όμως να περάσουν κάποιους χειμώνες στο κρύο για να σκεφτούν ψύχραιμα πως και ο Νάνο, ή ο μουσάτος «άγγελος», δεν ήταν τίποτε άλλο για την τύχη τους παρά μια άλλη μορφή διαβόλου...



Η ευρωμεσογειακή διάσκεψη και οι εύθραυστες σχέσεις

του Οδυσσέα Κουτρούλη

Η κρίση που ξέσπασε τον περασμένο Οκτώβριο στις σχέσεις των δύο χωρών –το Μαρόκο ανακάλεσε τον πρέσβη του από τη Μαδρίτη επ' αόριστον– είχε μεν ως αφορμή την αδυναμία σύναψης συμφωνίας για την αλιεία μεταξύ Μαρόκου και Ε.Ε. και τη δήλωση του ισπανού πρωθυπουργού Χοσέ Μαρία Αθνάρ ότι «θα έχει συνέπειες», αλλά τα αίτια έχουν τις ρίζες στο γνωστό και παλιό πρόβλημα της Δυτικής Σαχάρας, πρώην ισπανικής αποικίας.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η Ισπανία όχι μόνο δεν υποστήριζε με ξεκάθαρο τρόπο –όπως ανέμενε το Μαρόκο από μια φιλική χώρα– το σχέδιο Μπέικερ (προβλέπει αυτονομία της Δυτικής Σαχάρας στα πλαίσια της μαροκινής επικρατείας), που προωθούσαν η Γαλλία και οι ΗΠΑ στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, και που αποτελεί και τον βασικό άξονα της θέσης του Συμβουλίου Ασφαλείας, αλλά αντίθετα προωθούσε το δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία της Δυτικής Σαχάρας. Και μόνο ένα μήνα μετά την εκδήλωση της κρίσης στις σχέσεις των δύο χωρών (19 Νοεμβρίου 2001) ο ισπανός υπουργός Εξωτερικών Χοσέ Πικέ δήλωσε στον ισπανικό τύπο ότι «το δημοψήφισμα στη Δυτική Σαχάρα για τη λύση του προβλήματός της είναι αδύνατο και πρέπει να βρεθεί μία διέξοδος που να ικανοποιεί όλα τα μέρη». Η θέση της Ισπανίας, σύμφωνα με δηλώσεις του πρώην υπουργού Επικοινωνίας και Πολιτισμού του Μαρόκου Μεσανί, ήταν τουλάχιστον αμφιλεγόμενη.

Η τακτική αυτή της Μαδρίτης έκανε το Ραμπάτ να υποψιασθεί πως η ισπανική κυβέρνηση επιθυμεί κατά βάθος να διατηρηθεί ανοιχτός ο φάκελος «Σαχάρα» και πως η κρίση προκλήθηκε εν μέρει από τους ίδιους τους Ισπα-

νούς με σκοπό να εμποδίσουν το Μαρόκο να θέσει επί τάπητος το θέμα της διεκδίκησης των δύο ισπανικών πόλεων Θέουτα και Μελίγια στη Βόρεια Αφρική, τη στιγμή που έχουν ξαναρχίσει οι συζητήσεις ανάμεσα στη Βρετανία και Ισπανία για το μέλλον του Γιβραλτάρ. Θέμα που το Μαρόκο συσχετίζει άμεσα με το θέμα των ισπανικών πόλεων Θέουτα και Μελίγια στη Βόρεια Αφρική.

Λύση του προβλήματος του Γιβραλτάρ σημαίνει ταυτόχρονα και λύση του προβλήματος των πόλεων Θέουτα και Μελίγια, το καθεστώς των οποίων θεωρείται από το Ραμπάτ ως αναχρονιστικό και γι' αυτό θα πρέπει να αλλάξει...

ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΣΥΝΟΡΑ, ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ, ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ

Δύο μήνες μετά την ανάκληση «για διαβουλεύσεις» του μαροκινού πρέσβη στη Μαδρίτη, δηλαδή στις 21 του περασμένου Δεκεμβρίου, η κεντροδεξιά κυβέρνηση του ισπανού πρωθυπουργού Χοσέ Μαρία Αθνάρ χορηγεί την άδεια στην πετρελαϊκή εταιρεία Repsol να προχωρήσει στην έρευνα κοιτασμάτων πετρελαίου στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ των Καναρίων Νησιών Φουερτεβεντούρα και Λανθαρότε, και των ακτών του Μαρόκου, που απέχουν μεταξύ τους 100 χλμ. περίπου.

Η άδεια δόθηκε για θαλάσσια ζώνη έκτασης 600 τ.χ., σε βάθος 300 μέτρων, και σε εννέα σημεία, δύο από τα οποία το Μαρόκο ισχυρίζεται ότι βρίσκονται στα δικά του χωρικά ύδατα.

Η αντίδραση του Ραμπάτ ήταν άμεση και ο μαροκινός υπουργός Επικοινωνιών Μοχάμεντ Ασαράι, με κυβερνητική ανακοίνωση προς τον τύπο, υπενθύμιζε στην Ισπανία «το διεθνές δίκαιο και τη διεθνή πρακτική που υποχρεώνουν τις όμορες χώρες να μην οριοθετούν μονομερώς τα θαλάσσια σύνορά

τους και ότι τα Κανάρια Νησιά αποτελούν ηπειρωτική-γεωλογική προέκταση του Μαρόκου», διατυπώνοντας έτσι έμμεση διεκδίκηση μέρους των υδάτων του Αρχιπελάγους των Καναρίων Νησιών.

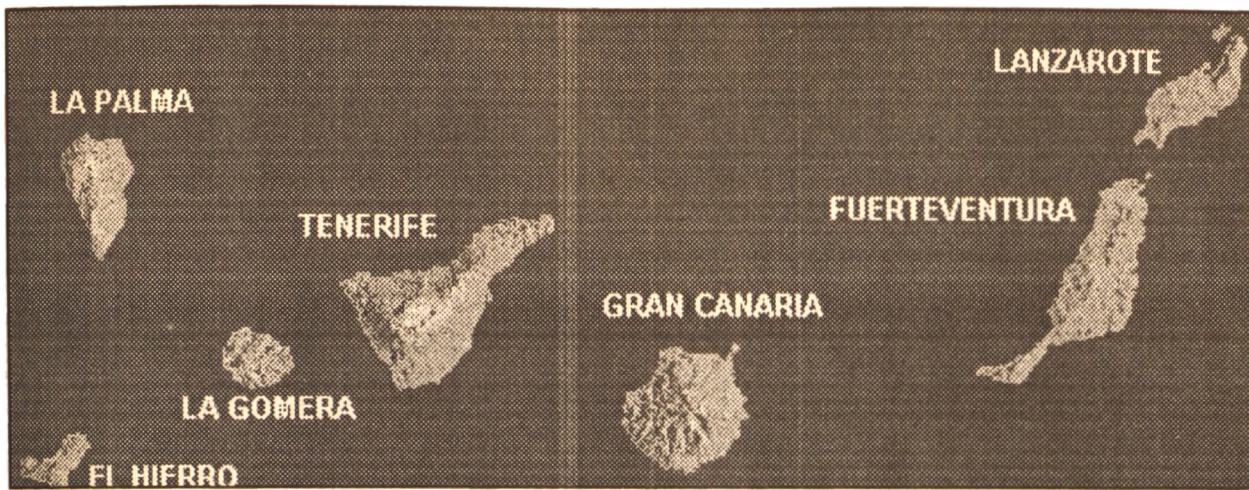
Η απάντηση του ισπανού κυβερνητικού εκπροσώπου ήταν χαρακτηριστική. «Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία στο θέμα, σε ποιον ανήκουν αυτά τα ύδατα. Πρόκειται για άδειες που χορηγήθηκαν για ισπανικά ύδατα και δεν πρέπει να υπάρχει αμφισβήτηση επ' αυτού».

Επισημαίνουμε ότι καμία διμερής συμφωνία οριοθέτησης των θαλασσίων συνόρων δεν έχει υπογραφεί ανάμεσα στα δύο μέρη για τη συγκεκριμένη περιοχή. Η Ισπανία, πριν τέσσερα περίπου χρόνια, προχώρησε μονομερώς στην οριοθέτηση των θαλασσίων συνόρων στην περιοχή, εφαρμόζοντας τη μέθοδο της «μέσης γραμμής». Ενώ ο πρόεδρος της τοπικής κυβέρνησης των Καναρίων διεκδικεί την επέκταση των χωρικών υδάτων των νησιών στα δώδεκα μίλια.

Το θέμα όμως δεν σταματά εδώ. Πρόσφατα, στις 31 Ιανουαρίου, το Μαρόκο επανήλθε στο θέμα και με «ρηματική ανακοίνωση» προς την ισπανική πρεσβεία στο Ραμπάτ απέρριψε τη μονομερή, από ισπανικής πλευράς, οριοθέτηση των θαλασσίων συνόρων, και χαρακτήρισε την ενέργεια της Μαδρίτης να προχωρήσει στην έρευνα κοιτασμάτων πετρελαίου «απαράδεκτη».

ΕΝΑ ΝΕΟ «ΑΙΓΑΙΟ» ΣΤΑ ΝΕΡΑ ΤΟΥ ΑΤΛΑΝΤΙΚΟΥ

Τα προβλήματα και οι διαφορές που χωρίζουν τις δύο γειτονικές χώρες, την Ισπανία και το Μαρόκο, στη συγκεκριμένη περιοχή του Αρχιπελάγους των Καναρίων στον Ατλαντικό, παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες με τις διαφορές της Ελλάδας-Τουρκίας στο Αιγαίο:



θαλάσσια σύνορα, υφαλοκρηπίδα, 12 μίλια, πετρέλαιο, διαφορές που στο παρελθόν έφεραν τις δύο γειτονικές χώρες στα πρόθυρα της ένοπλης σύγκρουσης.

Όποια και αν είναι η ένταση, η έκταση ή ακόμη η πιθανή επίλυση των παραπάνω προβλημάτων του αρχιπελάγους των Καναρίων, θα ήταν ενδιαφέρον ή και χρήσιμο να τα παρακολουθήσει κανείς στην εξέλιξή τους. Εκείνο βέβαια

που θα είχε περισσότερο ενδιαφέρον, θα ήταν ο τρόπος και ο μηχανισμός επίλυσης των διαφορών. Διμερής συμφωνία ή προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης;

Η ΕΥΡΩΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΚΕΨΗ

Στην Ευρωμεσογειακή Διάσκεψη που θα διεξαχθεί τον προσεχή Απρίλιο στη Βαλένθια της Ισπανίας (η Ισπανία έχει την Προεδρία στην Ευρωπαϊκή Ένωση

το α' εξάμηνο του 2002), εκτός από τη Μαυριτανία, το Ισραήλ και τη Συρία, θα πάρει μέρος και το Μαρόκο.

Θα εξετασθεί η δυνατότητα της πολιτικής, οικονομικής και πολιτιστικής συνεργασίας της Ε.Ε. με τις χώρες αυτές.

Το ερώτημα που κυριαρχεί σε δημοσιογραφικούς και πολιτικούς κύκλους είναι:

Θα επηρεάσει αρνητικά τη Διάσκεψη η κρίση στις σχέσεις Ισπανίας-Μαρόκου, σε συνδυασμό με την κρίση στη Μέση Ανατολή, και σε ποιο βαθμό;

Όσο αισιόδοξος και αν παρουσιάζεται ο ισπανός υφυπουργός αρμόδιος για ευρωπαϊκά θέματα Ραμόν ντε Μιγέλ, δεν είναι λίγοι αυτοί που αγωνιούν και αναμένουν πρωτοβουλίες από την πλευρά της ισπανικής προεδρίας για την εξομάλυνση της κατάστασης με στόχο την επιτυχία της Διάσκεψης. Και προς αυτή την κατεύθυνση, μέχρι τώρα τουλάχιστον, δεν υπάρχει καμία ένδειξη.

περιοδικό άρθρον

θεμιστοκλέους 37, 106 77 αθήνα, τηλ.: 38 26 319, fax: 38 39 930
www.ardin.gr, email: ardin@hol.gr



Το 33ο τεύχος του Άρδην περιλαμβάνει ένα εκτεταμένο αφιέρωμα για τον σιωνισμό και το Ισραήλ, με κείμενα, επικριτικά και μη, γραμμένα κυρίως από Εβραίους και Ισραηλινούς, διανοητές, οι οποίοι είναι οι καταλληλότεροι για να μιλήσουν για ένα ζήτημα το οποίο ζουν από τα μέσα.

Η επιλογή -Εβραίοι μιλούν για τον σιωνισμό- αποτελεί ταυτόχρονα και ένα ισχυρό αντίδοτο για κάθε πιθανότητα διολίσθησης από την κριτική του σιωνισμού και του εβραϊκού φονταμενταλισμού-ολοκληρωτισμού στον αντισημιτισμό.

Τα κείμενα του αφιερώματος εξετάζουν τα ακόλουθα ζητήματα:

1. Ο σιωνισμός ως κίνημα και η μετεξέλιξή του: από την Αριστερά και τα κιμπούτζ στον θρησκευτικό φονταμενταλισμό.
2. Η διασύνδεση μεταξύ ΗΠΑ και Ισραήλ και το βάρος του εβραϊκού λόμπι στις ΗΠΑ.
3. Η γεωπολιτική στρατηγική του σιωνισμού (εχθρότητα έναντι των Αράβων, συμμαχία με την Τουρκία, κλπ.).
4. Η πολιτική έναντι των Παλαιστινίων και ο κίνδυνος ενός νέου εκτεταμένου πολέμου.

Ιδιαίτερα αξίζει να προσεχθούν δύο ρεύματα της εβραϊκής σκέψης:

1. Το αμερικανικό, με επίκεντρο τον Νόαμ Τσόμσκι και το ZMagazine (χαρακτηριστικό είναι και το κείμενο του Νόρμαν Φινκελστάιν), που αναδεικνύει τη διασύνδεση της αμερικάνικης νέας τάξης με τον σιωνισμό.
2. Το ισραηλινό, με τον Ισραήλ Σαχάκ, τον Ισραήλ Σαμίρ και άλλους, ιδιαίτερα τους ιστορικούς της "Νέας Ιστορίας" του Ισραήλ, όπως ο Τόμ Σέγκεβ, ο Μπέννυ Μόρις κ.ά., που υπέβαλαν σε μια ριζοσπαστική κριτική όλους τους σιωνιστικούς μύθους, αποσιωπήσεις και διαστρεβλώσεις.

Η απειλή φάντασμα

του Scott Ritter

Αυτή ακριβώς τη στιγμή οι μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ μελετούν μανιωδώς στοιχεία, αποκαλύπτοντας το βάθος της αντιαμερικάνικης συνωμοσίας του Οσάμα μπιν Λάντεν και του δικτύου της Αλ-Κάιντα.

Οι κρατούμενοι της Αλ-Κάιντα ανακρίνονται σε μια προσπάθεια οι ΗΠΑ να αποσπάσουν μυστικά του παρελθόντος και να αποτρέψουν μελλοντικές απειλές εναντίον τους και εναντίον του υπόλοιπου κόσμου. Καθώς αυτή η έρευνα προχωρά, ο ιστός του τρομοκρατικού δικτύου που καθοδηγείται από τον κ. Μπιν Λαντεν στον αγώνα του ενάντια στη Δύση, ξεκαθαρίζει.



Μερικοί από τους συνδέσιμους που ξεσκεπάστηκαν δεν προκαλούν έκπληξη, συμπεριλαμβανομένου του Ιράν, της Σομαλίας, του Σουδάν, του Πακιστάν, της Σαουδικής Αραβίας και της Αιγύπτου. Εμφανώς απουσιάζει το Ιράκ. Δεδομένης της πληθώρας των

αναφορών στα ΜΜΕ μετά την 11η Σεπτεμβρίου που συνδέουν το Ιράκ με τον Μπιν Λάντεν, θα περίμενε κανείς μια σωρεία στοιχείων προερχόμενα από το Αφγανιστάν που να επιβεβαιώνουν αυτή τη σχέση.

Ακόμα και οι υποτιθέμενες συναντήσεις μεταξύ του Μωχάμεντ Άττα –φερόμενου ως ηγέτη των αεροπειρατών της 11ης Σεπτεμβρίου– και ενός ιρακινού αξιωματούχου των μυστικών υπηρεσιών στην Πράγα μένουν αναπόδεικτες. Η τσεχική κυβέρνηση έστειλε

αντιφατικές αναφορές που αφορούσαν σ' αυτή τη συνάντηση και, ακόμα κι αν η συνάντηση έγινε, το υποτιθέμενο θέμα της συζήτησης –μια επίθεση στο Ράδιο Ελεύθερη Ευρώπη, έναν ραδιοφωνικό σταθμό που συνήθιζε να μεταδίδει προγράμματα κατά του Χουσεΐν– δεν είχε και πολύ σχέση με τις επιθέσεις της 11/9.

Η έλλειψη στοιχείων που να συνδέουν Ιράκ-Αλ-Κάιντα σ' αυτό τον «θησαυρό» των μυστικών υπηρεσιών θα έπρεπε να μας κάνει ν' αναρωτηθούμε για την πρωταρχική αιτία μιας τέτοιας εικασίας, καθώς και για τα κίνητρα αυτών που συνεχίζουν να διαδίδουν φήμες περί της θεωρίας της «ιρακινής σύνδεσης». Πρώτος ανάμεσά τους ο αρχηγός της αντιπολίτευσης Ahmed Chalabi του Ιρακινού Εθνικού Συμβουλίου και οι αμερικανοί χρηματοδότες του, και συγκεκριμένα ο αναπληρωτής υπουργός Άμυνας Paul Wolfowitz, ο πρώην Διευθυντής της CIA James Woolsey και ο πρώην υφυπουργός Εξωτερικών Richard Perle.

Κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας μου ως επιθεωρητής όπλων του ΟΗΕ, έπρεπε να συνεργαστώ με τον κ. Chalabi και το Ιρακινό Εθνικό Συμβούλιο για να συγκεντρώσω «μυστικές πληροφορίες» που προέρχονταν από το δίκτυο αποστατών του Chalabi και άλλες εγχώριες πηγές. Όμως, ό,τι λάμπει, δεν είναι χρυσός. Για παράδειγμα, υπήρχε ο «μηχανικός» που υποτίθεται ότι δούλευε στα παλάτια του Σαντάμ Χουσεΐν και ο οποίος αποκάλυψε τα σχετικά με ένα δίκτυο υπόγειων τούνελ όπου κούτες στοιχείων ήταν δήθεν κρυμμένες κατά τη διάρκεια των ελέγχων. Οι επιθεωρητές όντως βρήκαν ένα αποχετευτικό τούνελ. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι δεν ανακαλύφθηκαν στοιχεία, ο Chalabi θεώρησε ότι η ύπαρξη του τούνελ επιβεβαίωνε επίσης και την ύπαρξη των στοιχείων και μιλούσε σαν να επρόκειτο για κάτι δεδομένο που έχει αποδειχθεί.

Ο Scott Ritter είναι πρώην αρχηγός του Concealment Investigations Unit της Ειδικής Επιτροπής του ΟΗΕ στο Ιράκ.



Κατά τον ίδιο τρόπο, όταν ο κ. Wolfowitz και οι λοιποί χρειάστηκαν έναν σύνδεσμο ανάμεσα στο Ιράκ και τους δράστες της επίθεσης της 11ης Σεπτεμβρίου, ο Chalabi υπάκουα ξεφούρνισε μια σειρά έως τώρα «άγνωστων» αποστατών οι οποίοι έχουν «πληροφορίες» για εκπαίδευση «αράβων» αεροπειρατών από τις ιρακινές μυστικές υπηρεσίες σε εγκαταστάσεις κοντά στην ιρακινή πόλη Salman Pak. Ο χώρος αναφέρεται ότι είναι πλήρως εξοπλισμένος, μεταξύ άλλων και με ένα εμπορικό αεροσκάφος στο οποίο οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να εξασκήσουν την τέχνη τους με αρκετή ευκολία, σε «ομάδες των πέντε» και «οπλισμένοι μόνο με μαχαίρια και τα γυμνά χέρια τους». Οι εγκαταστάσεις στο Salman Pak υπάρχουν όντως· η χρήση τους ως στρατόπεδο εκπαίδευ-

σης της Αλ-Κάιντα είναι αβάσιμη.

Πιο πρόσφατα, μετά την απαίτηση του Προέδρου Μπους να επιτρέψει το Ιράκ την επιστροφή των επιθεωρητών όπλων του ΟΗΕ, ειδικά «θα υποστούν τις συνέπειες», ο Chalabi βολικά κατασκεύασε κι άλλον «αποστάτη» ο οποίος υποτίθεται ότι είχε πρόσβαση στα μυστικά σχέδια του Σαντάμ να κρύψει από τις διεθνείς έρευνες σε υπόγειες εγκαταστάσεις βιολογικά και χημικά όπλα. Σπατάλησα περισσότερο από έξι χρόνια ερευνώντας τους οργανισμούς με τους οποίους ισχυρίστηκε ο αποστάτης ότι δούλευε, και παρόλο που στοιχεία της ιστορίας του δείχνουν αληθινά, οι λεπτομέρειες που συνήθιζαν να διανθίζουν το παραμύθι για όπλα μαζικής καταστροφής, είναι αδύνατον να στηριχθούν ή, σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι απλώς λάθος.

Ο ΟΗΕ σταμάτησε να χρησιμοποιεί τις πληροφορίες του Chalabi σαν βάση για να διεξαγάγει έρευνες από τη στιγμή που διαπιστώθηκε η αδύναμη φύση των πηγών του και τα αμφίβολα κίνητρό του. Δυστυχώς δεν μπορεί να ειπωθεί το ίδιο για τα κυρίαρχα αμερικανικά ΜΜΕ, τα οποία σε σημαντικό βαθμό δίνουν βήμα σε «πηγές πληροφοριών» οι οποίες, αν δεν είχαν να κάνουν με το Ιράκ του Χουσεΐν, κανονικά θα απορρίπτονταν αμέσως.

Η κάλυψη των πηγών αυτών από τα ΜΜΕ εξυπηρετεί πολιτικούς σχεδιασμούς που στοχεύουν σ' έναν ευρύτερο πόλεμο. Προκαλεί μια φρενίτιδα εικασιών για το Ιράκ στην κοινή γνώμη, η οποία αποδέχεται άκριτα τις πληροφορίες αυτές παρά το γεγονός ότι σχεδόν κανένα στοιχείο απ' αυτά που προμήθευσε στα μίντια ο Chalabi για το Ιράκ δεν αποδείχτηκε ακριβές.

Υπάρχει μια ουσιώδης έλλειψη σαφήνειας και αξιοπιστων πηγών για την πραγματική φύση της ιρακινής απειλής για τις ΗΠΑ. Μια ευρύτερη συζήτηση για την αμερικανική πολιτική απέναντι στο Ιράκ είναι επιτακτική, ειδικά υπό το φως του εντεινόμενου εξαγγελιών πολέμου της Ουάσινγκτον. Αντί να βασιζόμαστε σε πληροφορίες αμφίβολων πηγών, ας θέσουμε επί τάπητος τα πραγματικά περιστατικά. Τα συμπεράσματα που θα προκύψουν από έναν τέτοιο διάλογο θα μπορούσαν να μας σταματήσουν πριν το χείλος ενός άχρηστου και δαπανηρού πολέμου.

Μετάφραση: Αθανασία Κοντοχρήστου

Ήλίας Πετρόπουλος

ΚΑΠΑΝΤΑΗΔΕΣ

&

ΜΑΧΑΙΡΟΒΓΑΛΤΕΣ

Ν Ε Φ Ε Λ Η

Μ. Θεοδοσοπούλου

Μετ' έρωτος και στοργής

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗ

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Για το Άλσος Ριζάρη και το Μουσείο Γουλανδρή

Από τον Ι. Α. Στεφανίδη η επιστολή που ακολουθεί:

Κύριε Διευθυντά,

Παράκληση όπως δημοσιεύσετε στο έγκριτο περιοδικό σας την παρούσα επιστολή μου, σχετικά με το άρθρο του κ. Νίκου Γ. Ξυδάκη στην εφημερίδα *Καθημερινή* της 27ης Ιανουαρίου 2002 με τίτλο «Οικόπεδα έχουμε, μουσεία δεν έχουμε», το οποίο και σας εσωκλείω.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων.

Έχοντας μελετήσει το άρθρο του κ. Ξυδάκη, έμεινα με τα παρακάτω ερωτήματα και ελπίζω ότι ο κ. Ν.Γ. Ξυδάκης θα όφειλε να απαντήσει.

Εξηγούμαι:

— Ποιο άραγε είναι ουσιαστικότερο αγαθό για τους κατοίκους της Αθήνας, η απόλαυση κάποιων πινάκων, όσο σημαντικοί και αν είναι ή η ανάγκη αύξησης του οξυγόνου στην Αθήνα, το οποίο θα μειωθεί δραστικά με την ολική καταστροφή του άλσους Ριζάρη στο κέντρο της πόλης μας;

— Είναι της άποψης ότι καθώς οι κάτοικοι της Αθήνας, ο Δήμος Αθηναίων, το ΣΕΛΟΧ, το ICOMOS και άλλοι φορείς, αντιδρούν στην καταστροφή του τόσο ζωτικού πράσινου του άλσους Ριζάρη;

— Σε ποια συγκεκριμένη δωρεά της Ε. Γουλανδρή προς το Ίδρυμα Β. & Ε. Γουλανδρή αναφέρεται;

Ποια συγκεκριμένα έργα από τα «158 σπουδαία έργα» που μνημονεύονται στο άρθρο του και βρίσκονται στην Ελβετία κ.λπ., συμπεριλαμβάνονται σ' αυτή και πώς νομικά κατοχυρώνονται στο

Ίδρυμα Β. & Ε. Γουλανδρή;

— Μπορεί να μας γνωστοποιήσει/βεβαιώσει πέραν πάσης αμφιβολίας, τους οικονομικούς πόρους του εν λόγω Ίδρυματος; Είναι κατά την γνώμη του αυτοί ικανοί ώστε να καλύψουν τα κατασκευαστικά (περίπου 18 δισ. δρχ. με εκτίμηση του 1999) και λειτουργικά έξοδα ενός τέτοιου Μουσείου: σχεδιασμένου μάλιστα από τον κ. Πένυ;

— Είναι σε θέση να ανακοινώσει τον κατάλογο των έργων τέχνης και τα ονόματα των ζωγράφων που η Ελίζα Γουλανδρή επισήμως κληροδοτεί/παραχωρεί στο Ίδρυμα Β. & Ε. Γουλανδρή;

— Τέλος, εφόσον ο κ. Ξυδάκης αναγνωρίζει το γεγονός ότι: «Οικόπεδα έχουμε, μουσεία δεν έχουμε», γιατί δεν προσπαθεί να πείσει το Ίδρυμα και τους εκπροσώπους του να αναγείρουν το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης σε μία από τις τόσες άλλες περιοχές της Αθήνας, όπου του παραχωρούνται δωρεάν άλλα οικόπεδα γι' αυτό το σκοπό, αλλά οι εναλλακτικές αυτές λύσεις δεν γίνονται αποδεκτές.

Σ' αυτή την περίπτωση και το Άλσος Ριζάρη δεν θα καταστραφεί και το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης θα υπάρξει.

Ας μην «κλαίγονται» λοιπόν ο κ. Ξυδάκης και οι διάφοροι άλλοι για την δήθεν απώλεια του Μουσείου, λόγω της απόφασης της ολομέλειας του ΣτΕ, που κατά δημοσιογραφικές πληροφορίες, έκρινε παράνομη την παραχώρηση του άλσους Ριζάρη εκ μέρους του Ελληνικού Δημοσίου για την ανέγερση του Μουσείου, γιατί εναλλακτική λύση υπάρχει.



Σε κάθε περίπτωση, αν πράγματι κάποιος ευθύνεται για την ματαίωση της ανέγερσης του ΜΣΤ, αυτός είναι αποκλειστικά και μόνον το Ίδρυμα Β. & Ε. Γουλανδρή, που με την στάση του και με το φασιστικό απόφθεγμα του: «ή εκεί ή πουθενά», δεν επιτρέπει την υλοποίηση καμίας άλλης εναλλακτικής λύσης που κατά καιρούς έχει γίνει.

Ευχαριστώ για την φιλοξενία.

Με εκτίμηση
Ι. Α. Στεφανίδης

Οι αφέλειες περί τον τζόγο

Από τον Γιώργο Ανδρέου η επιστολή που ακολουθεί:

Κύριε Διευθυντά,

Σας γράφω γιατί εντυπωσιάστηκα τις τελευταίες ημέρες μετά την ξαφνική ανακάλυψη που έκαναν τα τηλεοπτικά κανάλια και η κυβέρνηση για τον τζόγο και τα φρουτάκια.

Καλά, αναρωτιέμαι: Σε ποια χώρα υποτίθεται ότι ζουν όλοι αυτοί; Αφού όλα, μα όλα έχουν μεταβληθεί σε ένα απέραντο πεδίο τζόγου. Να τα απαριθμήσω; Το Χρηματιστήριο τι είναι; Από τα γραφεία των υπουργών δεν ρυθμίστηκαν οι αυξομειώσεις των δεικτών; Πώς χάθηκαν τα τρισ. των αφελών παικτών του ΧΑΑ; (Ο όρος

«παίκτης» έχει καθιερωθεί για τους συναλλασσόμενους με το Χρηματιστήριο). Το ποδόσφαιρο; Ο Ιππόδρομος μήπως;

Κάθε απατεώνας/παράγων στήνει παιχνίδια και κούρσες. Και τι κάνουν οι ράμπο και οι λοιποί «ελεγκτές», οι φύλακες της πολιτείας; Εδώ παρακολουθήσαμε το ρεζιλέμα ενός βουλευτή που θα μας έσωζε από τα τυχερά παιχνίδια, να παίζει με μανία στα «φρουτάκια». Η τηλεόραση πάλι έχει πληθώρα με τηλεπαιχνίδια. Όλα έχουν στηθεί στο σκηνικό της ζωής μας με την προϋπόθεση ότι κυνηγάμε κάποιο «τυχερό νούμερο». Τις διαφημίσεις των κρατικών λαχείων ποιος τις φτιάχνει; Γιατί κατά την γνώμη μου η όλη υπόθεση περί «νομίμων και μη παιγνίων» έχει στη βάση της στόχο να διαμορφωθεί η ιδέα ότι η Θεά Τύχη θα μας γνέψει κάποια στιγμή και θα πετάξουμε στα ουράνια απαλλασσόμενοι από τις καθημερινές έγνοιες; Η δουλειά είναι κουραστική, η μόρφωση επίπονη. Αυτό συμβαίνει, αλλά δεν είναι λόγος αυτός να παραιτηθούμε από την περιπέτεια της ζωής και ως χάνοι να περιμένουμε το χαμόγελο της Θεάς Τύχης. Η οποία Θεά Τύχη αποδεικνύεται σε πολλές περιπτώσεις ότι δεν είναι και τόσο... τύχη.

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Ο Γιάννης στο έαρ

Θυμάμαι τον Καρούζο που έλεγε «σας μιλώ από ένα υπόγειο, σας μιλώ από το υπερώο της Ελλάδας». Έσχατη πενία και περιφρονητική αξιοπρέπεια από έναν μεγάλο δημιουργό που τον τσαλάκωσαν οι διαχειριστές του πολιτισμού και οι εφήμεροι πάτρονες μιας τέχνης ευκαιριακής και άμεσα «ανταλλάξιμης». Όμως την μεγάλη τέχνη την χτίζουν μέσα στη σιωπή και την εσωτερική ένταση αποκλειστικά οι μεγάλοι δημιουργοί. Όλα τ' άλλα αφορούν στη διαφήμιση, το εμπόριο, την πολιτική λεξιλαγνεία και τις δημόσιες σχέσεις μεταξύ μετριοτήτων. Θυμάμαι τον Καρούζο λίγο πριν το τέλος να εξοικειώνεται με το τέλος του, αυτός που ήταν τόσο βυθισμένος στον φόβο του τέλους. Αγαπώ λοιπόν τους δημιουργούς που επιμένουν σ' έναν μοναχικό δρόμο, αφιερωμένοι στο όνειρο ή τον εφιάλη τους χωρίς συμβιβασμούς ή παραχωρήσεις. Που αντιτίθενται δηλαδή προς τον «γενικό κανόνα» και προς την τακτική των «εξομαλύνσεων». *Η Τέχνη είναι ένα μαχαίρι που κόβει τόσο από τη λάμα όσο κι από τη λαβή.* Και σήμερα υπάρχουν τέτοιοι εμπνευσμένοι και μοναχικοί δημιουργοί που δεν εκπορνεύονται και που δεν προσκυνάνε. Που επιμένουν, και αυτό το έαρ, στην ηρωική μελαγχολία τους: Εργαστήρια καλλιτεχνών γεμάτα από έργα και ιδέες τα οποία όμως δεν πρόκειται να τα δουν οι «υπεύθυνοι», να τ' αξιοποιήσουν οι managers, να τ' αγοράσουν τα μουσεία ή οι πινακοθήκες. Υπάρχουν όμως εκεί, εις πείσμα της εργαλειακής λογικής των αρμοδίων ή της ημίτυφλης γραφειοκρατίας των «θεσμών», περιμένοντας την τύχη, τον χρόνο, το θαύμα, προετοιμασμένα για όλα και για τίποτε. Εκεί ζει η αξιοπρέπεια μας, αυτός είναι ο πολιτισμός μας κι αυτή είναι η τέχνη μας σήμερα. Μουσικοί, συνθέτες, κινηματογραφιστές, συγγραφείς, ηθοποιοί, σκηνοθέτες, εικαστικοί, χορευτές πορεύονται τον μοναχικό τους δρόμο με μελαγχολική χαρμολύπη, με πείσμα και φορές-φορές με την οργισμένη περιφρόνηση του Καρούζου.

Απ' την άλλη το σπάταλο, άδικο, αγράμματο κράτος κομπορημονεί, οργανώνει, διαλέγεται με τους επιτήδειους, ξαναφορά στους κομματικούς βασιλιάδες τα αόρατα ρούχα τους, φτιασιδώνεται σαν την γερασμένη πόρνη και βγαίνει στη σκηνή. Επέρχονται, βλέπετε, «μεγάλα γεγονότα», -π.χ. η «ευκαιρία» του 2004- πανάκριβες εκδηλώσεις, υπερθεάματα για υπερθεατές, big shows.

Αυτοί, το ξέρουν, δεν θα βρίσκονται εκεί, γιατί δεν ανήκουν στο κόμμα, την «ομάδα», τους προβεβλημένους, τους γνωστούς, τους «δικούς μας». Αυτοί ανήκουν στον εαυτό τους και δεν υποτάσσονται σε κανέναν εργολάβο. Αυτοί περιμένουν σαν τον Νερβάλ να τους φωτίσει το διπλό φως του άστρου της εξέγερσης και του άστρου της μελαγχολίας. Σ' αυτούς ταιριάζει ο στίχος-έπαινος του Καρούζου:

Με λένε Γιάννη, δεν έχω τίποτε δικό μου.

Απ' την άλλη εκείνοι που έχουν τα πάντα, είναι καταδικασμένοι να μην έχουν όνομα.

Μάνος Στεφανίδης

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

- **Επισκεφθείτε** την πρωτότυπη έκθεση «Ζωγραφική των Σκιών - μοντέλα της μνήμης» με τα φωτεινά κουτιά και τα υφάσματα της **Ρηνιώς Μουρέλου**. Με πηγή έμπνευσης τον μπερντέ του Καραγκιόζη, οθόνες τηλεόρασης και ηλεκτρονικών υπολογιστών η καλλιτέχνις εκθέτει έργα για το σύμπαν, τη φύση, τον άνθρωπο και το συναίσθημα της αγάπης. Η έκθεση βρίσκεται στην Din Gallery Down Town (Αρμοδίου 10, Πλ. Βαρβάκειος) και θα διαρκέσει μέχρι τις 23/2/2002.

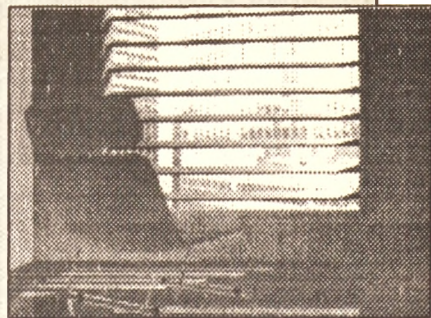
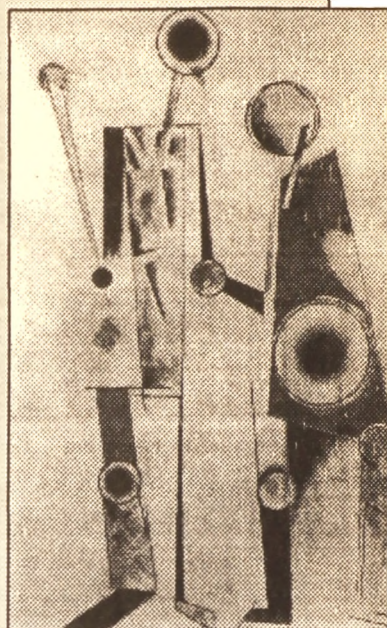
- **Ξεκινάει** το Σάββατο 9 Φεβρουαρίου η έκθεση «Κατασκευή. Ο Τάτλιν και ο κύκλος του» που θα λειτουργεί στις εγκαταστάσεις του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης-Αποθήκη Β/1. Περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη τέχνη πρωτοπορίας στην Ευρώπη, οι προοδευτικοί καλλιτέχνες της Ρωσίας εκπροσωπούσαν τη ριζική αλλαγή, την χωρίς όρια φαντασία και το ρίσκο, ως ενσάρκωση της έννοιας του «Νέου». Παράλληλα συνεχίζεται στη Μονή Λαζαριστών (Κολωκοτρώνη 21, Σταυρούπολη) η μόνιμη έκθεση σπανίων έργων της συλλογής Κωστάκη η οποία θα ανανεώνεται ανά εξάμηνο με άγνωστα στο ευρύ κοινό έργα.

- **Βραδιά** στη μνήμη του **Ανδρέα Φραγκιά** οργανώνουν οι εκδόσεις Κέδρος την Τετάρτη 13 Φεβρουαρίου στις 8 το βράδυ. Η εκδήλωση θα πραγματοποιηθεί στη Στοά του βιβλίου και θα μιλήσουν συγγραφείς που έζησαν και αγάπησαν τον ίδιο και το έργο του.

- **Δείτε** τη δεύτερη ατομική έκθεση της **Ιουλίας Βεντίκου** στη «Μέδουσα Αίθουσα Τέχνης» (Ξενοκράτους 7). Τα εγκαίνια θα γίνουν στις 21 Φεβρουαρίου και η έκθεση θα συνεχιστεί μέχρι τις 23 Μαρτίου 2002.

- **Εγκαίνια** στην αίθουσα Bernier/Eliades (Επταχάλκου 11, Θησείο) η έκθεση του τούρκου καλλιτέχνη **Haluk Akakçe** με τίτλο «Still Life». Ο Akakçe είναι παιδί της ψηφιακής επανάστασης. Εργάζεται με διάφορα μέσα, κινούμενος ανάμεσα στα low-tech σχέδια, τις τοιχογραφίες και τα ψηφιακά βίντεο και μας μεταφέρει σ' έναν κόσμο όπου το αύριο συχνά μοιάζει με το χθες. Διαρκεί έως τις 6 Απριλίου.

- **Διαβάστε** τη συλλογή ποιημάτων του **Βασίλη Πολύτου** με τίτλο *Dizziland*. Ένα παράξενο και ευαίσθητο βιβλίο που συνδυάζει τη μουσική με τον λόγο και τη μελαγχολία με το χιούμορ. Η *Dizziland* είναι μια φανταστική χώρα και τα ποιήματά μας ξεναγούν στα μουσικά τοπία της. *Ράβδος εν γωνία/ η βροχή δεν μιλάει ποτέ/ σε πρώτο ενικό πρόσωπο/ ίσως δεν έχει διαβάσει ποίηση.*



B O M B I Δ I A

πολιτιστικής

A Φ Α Σ I Α Σ

- Ο δόλιος ΔΟΛ κατάντησε «δόλιος». Το αφεντικό παραιτήθηκε απ' όλα και ξημεροβραδιάζεται στο Μέγαρο προβάροντας *Κάρμεν*, η μετοχή καταρρέει και ο Λάλας συγγράφει τ' απομνημονεύματά του για τη σειρά «Χρόνος, Σκέψη, Δημιουργοί».
- *Άσχετο: Μάκη, τον μπάτσο που ψάχνεις ένα γύρω, δες μήπως τον κουβαλάς μέσα σου.*
- Απ' την άλλη γίνεται πλάτοι να δικάσουν Ρωμαίο;
- Μ' αυτά και μ' αυτά συμπαθήσαμε τον Άρη Σπηλιωτόπουλο.
- Εκτός κι αν από τούδε και στο εξής, όταν αγοράζουμε παπούτσια, θα ζητάμε το ποινικό μητρώο του πωλητή.
- *Ή τη γνώμη του Κούγια.*
- Κι όλα αυτά για το βοθρόμετρο της AGB.
- Όπως προσφυώς ονόμασε τις τηλεμετρήσεις ο Νάσος Αθανασίου.
- Τι κάνει για όλα αυτά το Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο;
- Καλά, ευχαριστώ.
- Πάντως αν το σύστημα κινδυνεύει από τον Κουρή, έχει πέσει ήδη!
- Ο Ευ. Βενιζέλος ανανέωσε πάνω στη σύγχυση για τρίτη φορά την πενταετή θητεία της κ. Λαμπράκη-Πλάκα στην Εθνική Πινακοθήκη. Της ηγερίας του πολιτιστικού μάρκετινγκ και της θεωρητικού του kitsch.

- Γιατί όχι; Μαγαζί του δεν είναι;
- Σιγά μην προκήρυσσε υποβολή υποψηφιοτήτων.
- Αυτά είναι για τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες και τις πραγματικές πινακοθήκες.
- *Ημείς ενταύθα έχουμε Καίσαρα του πολιτισμού.*
- Επίσης μάθαμε το απίστευτο: Ο υπουργός Πολιτισμού ΔΕΝ είδε την αναδρομική Τσόκλη στο Φιξ –εμείς το λέμε αφισόγραμμα– επειδή ο «καλλιτέχνης μιλάει απρεπώς για υπουργούς» (sic).
- Ευτυχώς πάντως που ο υπουργός έχει ρίξει ολόκληρο το πολιτιστικό του βάρος αποκλειστικά στη Θεσσαλονίκη.
- Την έκθεση παρ' όλα αυτά είδαν μόνον την περασμένη Κυριακή, που ήταν και η τελευταία μέρα, πάνω από 6.000 άτομα (τύφλα νάχει ο Γκρέκο ή ο Καλατράβα).
- Για υπουργούς θα μιλάμε τώρα;
- Οι άνθρωποι αυτοί είναι επικίνδυνοι, λόγω της αισθητικής τους, και για την αισθητική μας.
- Επίσης χάος επικρατεί και με τις πολιτιστικές εκδηλώσεις για το 2004.
- Όπου την έκθεση-μαμούθ, την αφιερωμένη στο σώμα, προετοιμάζει η προειρηθείσα κυρία Πλάκα.
- Πρόκειται ουσιαστικά για την πρώτη έκθεση της καριέρας της εφόσον ακόμη και τους Γκρέκο της Πινακοθήκης

οργάνωσαν και υπέγραψαν άλλοι.

- Δηλαδή ο καθηγητής Νίκος Χατζηνικολάου.
- Πάντως και στο «Σώμα» την έχει προλάβει το Μουσείο Φρουσίρα. Εκτός κι αν αρκεστούν σε απομιμήσεις.
- Αυτά τα ξέρουν καλά όλοι οι παροικούντες την Ιερουσαλήμ του πολιτιστικού χάρτη, πλην του κ. Βενιζέλου.
- Με πείσματα όμως, με ξερολισμό, με αυθαιρεσίες και με κολαούζους δεν γίνεται πολιτισμός.
- Παράδειγμα: Άρκεσε ένας καλλιτέχνης και μια έκθεση, εννοώ το πολυθέαμα που έστησαν ο Τσόκλης και η Κατερίνα Κοσκινά, για να αποκτήσει ένα Μουσείο που είναι ακόμη στα χαρτιά του ΥΠΠΟ, και υπόσταση και κοινό.
- Φαντάζομαι όμως ότι ο Τσόκλης είναι εκτός του 2004 εφόσον «μιλάει απρεπώς εναντίον των υπουργών».
- Υπουργέ μου, ιδού η «παντοδυναμία» σας.
- Αν και βέβαια ένας θεός ξέρει ποιος θάναι υπουργός το 2004.
- Αλλά και για το Πάσχα ας μην είμαστε πολύ σίγουροι.
- Είδαμε τα Χορικά της Ζουζούς Νικολούδη και διαπιστώσαμε για μιαν εισέτι φορά την αντοχή του καλλιτεχνικού έργου και των δημιουργών εις πείσμα των managers και των προαγωγών της τέχνης.
- Η πικρή αλήθεια είναι μία: η Ελλάδα έχει καλλιτεχνικό δυναμικό· πολιτιστική πολιτική δεν έχει.

- Δείτε τα μελάνια και τις υδατογραφίες του Χρίστου Δαγκλή, του αγωνιστή-χαράκτη που πέθανε το 1991, στη Δημοτική Πινακοθήκη και...
- ... Χαρείτε τα ζωγραφικά έργα που συνέθεσε στο Παρίσι την περίοδο της χούντας.
- Δείτε, τέλος, τον Δημήτρη Πεردικίδη (1922-1989) στο Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και απολαύστε έναν άγνωστο, διεθνή μας καλλιτέχνη.
- Συναντήσαμε τον Θόδωρο Τερζόπουλο και χαρήκαμε για τη συνεργασία του με τον Γιάννη Κουνέλλη στις «Βάκχες». Να μια εκδήλωση παγκόσμιας εμβέλειας.
- Δεν έχουμε κανένα πρόβλημα να πούμε μπράβο στην «Πολιτιστική Ολυμπιάδα» και την ηγεσία της για την πρωτοβουλία.
- Πώς ταιριάζουν όμως Κουνέλλης και Διονύσης Φωτόπουλος, έργα του οποίου θα περιοδεύσουν, λέει, σ' όλη την Ευρώπη, ως εκπρόσωποι της ελληνικής τέχνης;
- Άλλο συνταρακτικό νέο: Υπέγραψε επιτέλους ο Καλατράβα, το εύρημα για πλάκα της κ. Πλάκα, και το κλέος του Ευάγγελου.
- Υπέγραψε για πολύ λιγότερα χρήματα και πολύ λιγότερα έργα, αλλά πάντως υπέγραψε.
- Η πενία (καλλι)τέχνας απεργάζεται.
- Ελπίζω να θυμάστε πώς λέγεται ισπανικά η μαλακία:
- Καλατράβα!

Μανωλάκης ο Βομβιστής

Μαριβώ από την «Ανέμη» στον Τεχνοχώρο υπό Σκιάν

Η θεατρική ομάδα «Ανέμη» σε συνεργασία με το Δημοτικό Θέατρο Ζακύνθου, τους μήνες Φεβρουάριο και Μάρτιο και έως τις 15 Απριλίου 2002, θα παρουσιάζει στον «Τεχνοχώρο υπό Σκιάν» (τηλ. 010-6420522) το έργο του Μαριβώ *Το Νησί των Σκλάβων* σε σκηνοθεσία **Μαρίας-Λουίζας Παπαδοπούλου**. Παίζουν οι ηθοποιοί: **Γιάννης Βουλγαράκης, Νίκος Καμόντος, Όλγα Μανέτα, Νίκος Παντελίδης και Δέσποινα Σιδηροπούλου**. Η προγραμματισμένη πρεμιέρα είναι για τις 7 Φεβρουαρίου.

Το *Νησί των Σκλάβων*, έργο ενός από τους κορυφαίους εκπροσώπους του γαλλικού θεάτρου, το «μικρό αυτό κόσμημα» όπως το αποκάλεσε ο Μπωμαρσαί, διακωμωδεί τις σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στους ανθρώπους και είναι γι' αυτόν τον λόγο εξαιρετικά επίκαιρο.

Τέσσερις ναυαγοί σ' ένα ουτοπικό νησί, ο Ιφικράτης και ο δούλος του Αρλεκίνος, η Ευφροσύνη και η δούλα της Κλεάνθης, υποχρεώνονται για λίγο να ανταλλάξουν ονόματα, ρούχα και ρόλους με την καθοδήγηση του Τριβελίνου, εκπροσώπου της κοινωνίας επαναστατημένων δούλων που έχουν εγκατασταθεί στο νησί.

Μέσα από μια ατμόσφαιρα γλεντιού-καρναβαλιού, μέσα από την σκληρότητα με την οποία οι νέοι αφέντες σατιρίζουν ή μιμούνται τη συμπεριφορά των πρώην κυριών τους και έρχονται αντιμέτωποι με τις νέες επιθυμίες τους, ο Μαριβώ στρέφει τον καθρέφτη του στον κόσμο και κοινωνεί την ελπίδα μιας πιο ανθρώπινης κοινωνίας. Πάντα με παιχνίδι, χιούμορ και σκεπτικισμό.

Έργο πολιτικό μα συνάμα ονειρικό και μπουφόνικο, αμφίσημο και μαγικό, καταγράφει με λεπτή ειρωνεία πώς οι άνθρωποι ξεχνούν αυτό που ήταν, ποθούν να γίνουν αυτό που δεν είναι ή διεκδικούν ό,τι δεν έχουν.

Η επανάσταση, λέει μια γαλλική παροιμία, είναι σαν το μπουκάλι με το λαδόξιδο: Όταν σταματήσεις να το κουνάς, όλα παίρνουν την αρχική τους θέση. Το έργο καταλήγει σε



κάποια συμφιλίωση των προσώπων που ξαναπαίρνουν τους αρχικούς τους ρόλους. Συμφιλίωση ανθρώπινη, ίσως όμως εύθραυστη.

Τη μετάφραση του έργου έκαναν οι **Έφη Γιαννοπούλου και Θεόφιλος Τραμπούλης**. Τα σκηνικά της παράστασης έγιναν από την **Άντα Κορφιάτη** και τον **Κώστα Κοντό** και οι φωτισμοί από τον **Παναγιώτη Μανούση**. Τη μουσική επιμελήθηκε ο **Δημήτρης Ιατρόπουλος** και την κίνηση ο **Φώτης Νικολάου**.

Περιμένουμε την παράσταση αυτή με μεγάλο ενδιαφέρον, καθώς οι προηγούμενες δουλειές της «Ανέμης» (το *Μύθι-μύθι παραμύθι...*, *Η κόρη του Ραπατσίνι* και ο *Θάλαμος Αποσυμπίεσης*) αλλά και οι άλλες σκηνοθεσίες της Μαρίας-Λουίζας Παπαδοπούλου, μιας από τις καλύτερες νεαρές σκηνοθέτιδες μας, εντυπωσίασαν με την ποιότητα, την ευαισθησία και την ευρηματικότητά τους και αποτελούν εγγύηση για την δουλειά της ομάδας, που στελεχώνεται από νέους ανθρώπους με όραμα και με πολύ μεράκι και αγάπη για το θέατρο. Ανυπομονούμε λοιπόν να παρακολουθήσουμε την παράσταση και σας συνιστούμε να την δείτε κι εσείς. Αξίζει.

(Ώρες έναρξης: Δευτ., Τρ.: 9.00, Πέμ., Παρασ., Σάβ., Κυρ.: 8.30· Σάβ. και απογευματινή: 6.00, Παρασ. και μεταμεσονύχτια).

Α. Κοντοχρήστου

Μουσικό πανδαιμόνιο

Το Θέατρο «Ελεύθερη Έκφραση-Μαίρη Ιγγλέση» παρουσιάζει την παράσταση «Νάμα-Μουσικό Ιστόρημα» σε σκηνοθεσία της Μαίρης Ιγγλέση, κείμενα και αφήγηση-τραγούδι Τάσος Παπαγεωργάκης, επιμέλεια μουσικής-διεύθυνση ορχήστρας του Δημήτρη Κοτσίρη, μουσική σύνθεση του Δημήτρη Αραπαντέλη.

Πρόκειται για μια μουσική-ιστορική αναδρομή στην παγκόσμια ιστορία του 20ού αιώνα. Ιστορική: γιατί αναφέρεται στα σημαντικά γεγονότα (μέσω ενός ηθοποιού-αφηγητή και οπτικοακουστικής προβολής των αυθεντικών ιστορικών αρχείων των γεγονότων) και μουσική: γιατί μέσω μιας ζωντανής δμελούς ορχήστρας ακούγονται όλες οι μουσικές τάσεις που εμ-

φανίστηκαν στον αιώνα: από jazz και ρεμπέτικα μέχρι rock and roll και disco και από Θεοδωράκη και νέο κύμα μέχρι heavy metal και ελληνικό έντεχνο. Όλα αυτά μέσα σε μια αίθουσα χωρητικότητας 250 ατόμων με υπερσύγχρονο εξοπλισμό που αποτελείται από βιντεοπρωτζέκτορα, ρομποτικά φώτα και ηχοσύστημα surround, στοιχεία που εξασφαλίζουν ένα οπτικοακουστικό υπερθέαμα για μια παράσταση που σκοπό έχει να θυμίσει στους μεγαλύτερους και να διδάξει στους νεότερους.

Η παράσταση παίζεται κάθε Δευτέρα στις 21.00 ενώ μπορούν να γίνουν κλεισμένες παραστάσεις καθημερινά κατόπιν συμφωνίας (τηλ. 010-8645400, 8647003)

Η Μ. Μόργκενστερν ως Ηλέκτρα

Η Μάγια Μόργκενστερν αναχώρησε για το Βουκουρέστι μετά τη σειρά των παραστάσεων που έδωσε στο Θέατρο «Μεταξουργείο» καλεσμένη από τον πολιτιστικό όμιλο Άλεκτον. Κάθε βράδυ το κοινό υποδέχονταν θερμά τη Μάγια, η οποία υποδύονταν με μοναδικό τρόπο το ρόλο της «Λόλα Μπλάου» στις παραστάσεις του έργου του Γκέοργκ Κράισλερ.

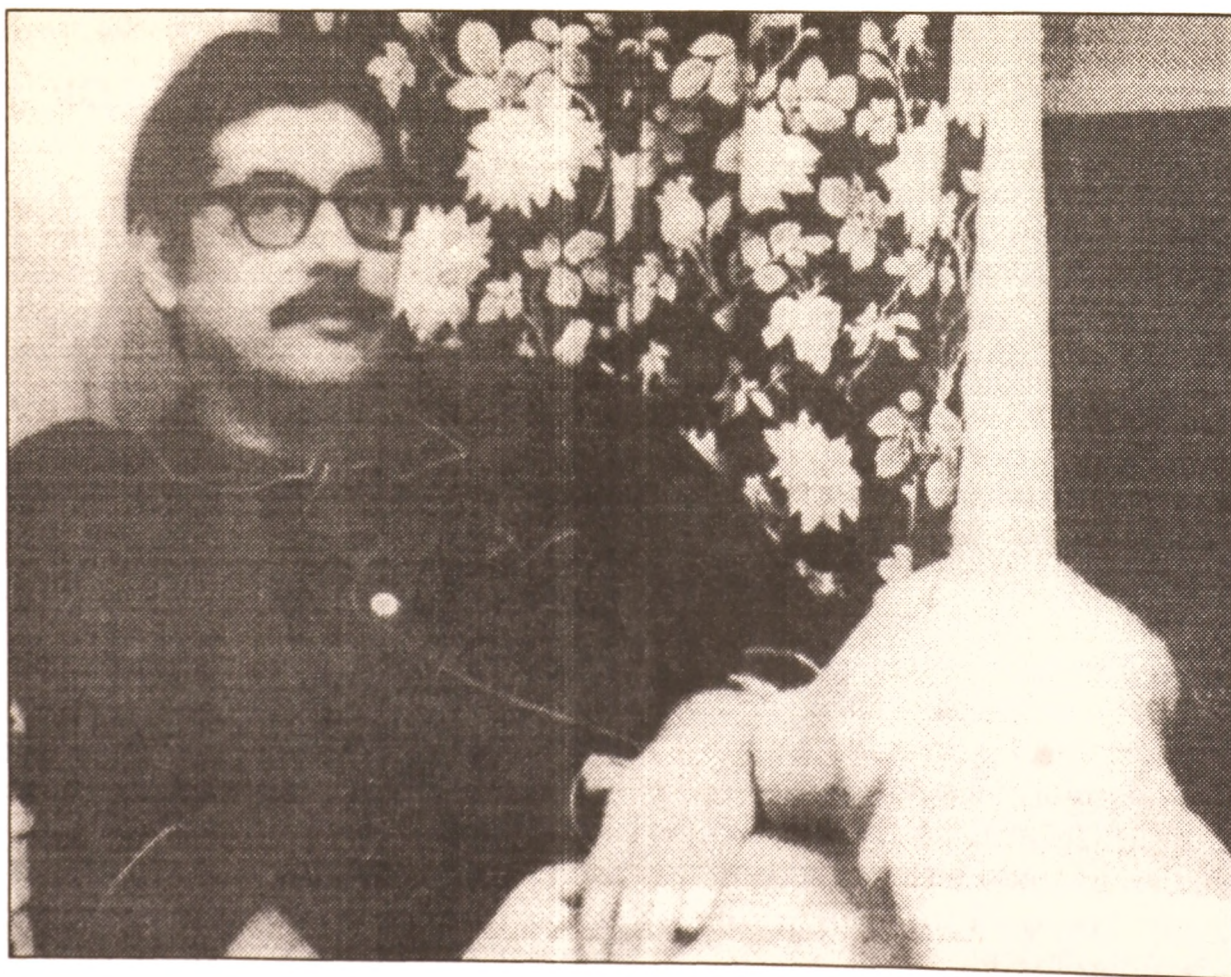
Αναχωρώντας, η Μάγια Μόργκενστερν υπέγραψε με τον σκηνοθέτη Γιάννη Μαργαρίτη ο οποίος θα ανεβάσει την Ηλέκτρα του Σοφοκλή το φετινό καλοκαίρι στο Θέατρο του Ηρώδου του Αττικού.

Έτσι θα έχουμε ευκαιρία να δούμε και πάλι την μεγάλη ρουμάνια ηθοποιό σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Ένα μήνυμα αγάπης για τον Μανόλη Αναγνωστάκη

Μια βραδιά αφιερωμένη στον Μανόλη Αναγνωστάκη οργάνωσε ο Συνασπισμός στη γειτονιά του, στην Πεύκη. Σαν τον παλιό καιρό... μαζεύονταν ο κόσμος, γνώριμοι οι περισσότεροι. Η προσέλευση μεγάλη, η ατμόσφαιρα ζεστή, οικεία. Κι όσοι πήγαμε εκεί από άλλες γειτονιές της Αθήνας δεν είμασταν πια ξένοι. Ο ομιλητής Σοφιανός Χρυσστομίδης, πάντα εμμανής εραστής της ποίησης και λόγιος της πολιτικής δημοσιογραφίας, μίλησε για τον Μανόλη Αναγνωστάκη αλλά και για τους δύσκολους καιρούς που ζούμε στις μέρες μας. Οι παρεμβάσεις του Λεωνίδα Κύρκου, του Θόδωρου Γρηγοριάδη και του Άλκη Ρήγου συμπλήρωσαν την εικόνα κι ο χώρος γέμισε από τη φωνή του ποιητή και τα τραγούδια που με ιδιαίτερη φόρτιση τραγούδησαν οι τρεις μουσικοί που παρευρίσκονταν εκεί. Ο ένας μάλιστα, ο Κωνσταντίνου, με το μπουζούκι του και τα μάτια του στραμμένα μέσα του, ερμήνευσε το «Μιλώ» με τρόπο μοναδικό, που ως τώρα ποτέ δεν μας χάρισαν οι «μεγάλοι ερμηνευτές». Διάβασε την αλήθεια του ποιήματος, τον σπαραγμό του, που ξεπερνά το χρονικό πλαίσιο της γραφής του και είναι συνώνυμος του αιώνιου πόνου, του αξεπέραστου τραύματος.

Όλοι υπογράψαμε τη φανέλα με τον αριθμό 9, τη φανέλα της ομάδας του Μανόλη, που δώρισαν οι γείτονες στον αγαπημένο τους συντοπίτη και φύγαμε με το αίσθημα που σπάνια πια μας προσφέρουν οι ανάλογες εκδηλώσεις: το ευφρόσυνο αίσθημα μιας ωραίας, γλυκιάς χειμωνιάτικης βραδιάς παρέα με φίλους. Στις σελίδες που ακολουθούν δημοσιεύουμε το κείμενο της ομιλίας του Σοφιανού Χρυσστομίδα.



ΟΙ ΚΑΙΡΟΙ είναι δύσκολοι. Πολλοί δρόμοι έχασαν το οδόσημό τους: πολλά σπίτια χάθηκαν κάτω από τη θάλασσα: πολλοί χορευτές χάθηκαν πίσω από τον λόφο. Και κάποιοι είπαν ότι ο σημερινός κόσμος είναι η αρνητική πλευρά ενός μέλλοντος που δεν κερδήθηκε.

ΞΕΚΙΝΩ, μήπως, πολύ «φιλολογικά»; Ας βρούμε, λοιπόν, μια άλλη αφετηρία: Βιώνουμε τον βιασμό της γλώσσας, την πρακτική του «αδιαφοροποιήτου θεάματος» (λέγεται και τηλεοπτικό λαθρεμπόριο), την ιδιοποίηση της εξουσίας, τις γνωστές θεωρίες περί «τέλους της ιστορίας». Ζούμε –σου λένε– την εποχή του «μεταϊδεολογικού ανθρώπου», άρα δεν υπάρχουν ηθικοί φραγμοί, άρα μπορείς να κλεισθείς, ιδία βουλήσει, σε ένα κλουβι για δύο, τρεις, έξι μήνες, να σε περιφέρουν ανά τα πέρατα της Ελλάδας ή της οικουμένης, με αντάλλαγμα όχι μόνο το χρήμα, αλλά και την πολυπόθητη δημοσιότητα... Δεν με πιστεύετε; Από το 38% των Ελλήνων που είχαν αναμμένη την τηλεόρασή τους για να υποδεχθούν τον Καινούργιο Χρόνο, οι οκτώ στους δέκα είχαν επιλέξει τον ANT-1, για να βιώσουν την «κορύφωση» του δράματος του «Μεγάλου Αδελφού». Την επομένη, η Καθημερινή βγήκε με έναν πρωτοσέλιδο τίτλο που έλεγε: «Η Ελλάς "παραδόθηκε" στον Big Brother»...

ΤΟΥΤΩΝ ΔΟΘΕΝΤΩΝ, πώς να μη χαιρετίσεις την απόφαση της Ακαδημίας Αθηνών να δώσει, φέτος, ιδιαίτερη έμφαση στο στοιχείο του πολιτισμού, τιμώντας εξέχοντες πνευματικούς ανθρώπους από τον κόσμο της ποίησης, του μυθιστορήματος, της σκηνοθεσίας, του παιδικού θεάτρου, της ζωγραφικής, της μουσικής, κ.ά. Και, φυσικά, δεν μπορώ να μη χαιρετίσω, ιδιαίτερα, μαζί με την Πολιτική Κίνηση Πεύκης του Συνασπισμού, μαζί με ολόκληρο τον Συνασπισμό, την βράβευση ενός δικού μας ανθρώπου, ενός καταξιωμένου ποιητή, του αγαπημένου συντρόφου μας Μανόλη Α. Αναγνωστάκη.

Για την έκφραση που έδωσε φέτος η Ακαδημία στο στοιχείο του πολιτισμού, ελέγχθησαν πολλά. Κάποιοι έγραψαν ότι η επιλογή αυτή «δεν ήταν εύκολη». Και κάποιοι άλλοι –περισσότερο αισιόδοξοι– είπαν ότι η επιλογή έγινε για να ενισχύσει τη δική μας άμυνα, απέναντι στην απαξία, τις αθλιότητες που μας περιζώνουν. Η υπόμνηση, άλλωστε, είναι παλιά: «Όπου και να σας βρίσκει το κακό αδελφοί / όπου και να θολώνει ο νους σας / μνημονεύετε Διονύσιο Σολωμό / και μνημονεύετε Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη». Και οι συνεχιστές της καλής ποίησης, του καλού πεζού λόγου, ευτυχώς δεν στέρεψαν ακόμα... Κατά τα άλλα, το μόνο που εγώ, τουλάχιστον, μπορώ να πω, είναι ότι, τιμώντας η Ακαδημία Αθηνών τον Μανόλη Αναγνωστάκη και τους άλλους πνευματικούς ανθρώπους, *ετίμησεν εαυτήν*.

ΠΡΟΤΟΥ προχωρήσω, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω την Πολιτική Κίνηση Πεύκης του Συνασπισμού, για την πρόσκληση που μου απηύθυνε, να συμβάλω, δηλαδή, και με τον δικό μου λόγο, στην αποψινή σύναξη αγάπης, αφιερωμένη στον Μανόλη. Δεν κατέχω γιατί έγινε η πρόκριση αυτή, μια και δεν είμαι ο καταλληλότερος. Πιθανόν, γιατί στα κείμενά μου, κατά βάση πολιτικά, συχνά-πυκνά παρεμβάλλω στίχους του Αναγνωστάκη για τον πόλεμο ή για το σύστημα ή για τον κόσμο της αρπαχτής και της συναλλαγής: «Εγώ συναλλάσσομαι, εσύ συναλλάσσεσαι, αυτός συναλλάσσεται»... Αλλά, φυσικά, δεν είμαι ο μόνος. Προχθές Τετάρτη, κυκλοφόρησε το εξαιρετικό βιβλίο της ιστορικού Ιωάννας Παπαθανασίου –ένα βιβλίο ασύλληπτου μόχθου– με τίτλο: «Τα αρχεία της ΕΔΑ, 1951-1967». Και πρέπει να σας πω ότι καθόλου δεν απόρησα, όταν, στην προμετωπίδα του προλόγου, απάντησα δυο στίχους του δικού μας ποιητή: «Πώς τόσα πρόσωπα να γίνουν αριθμοί / και τόσα γεγονότα απλά βιβλία». Συμπέρασμα: Όταν η ποίησή σου δεν είναι ποίηση των ακατοίκητων χώρων, αλλά ποίηση-απόσταγμα ζωής, τότε παραμένεις διαχρονικός, δηλαδή και επίκαιρος.

ΔΕΝ ΜΟΥ διαφεύγει ότι ο Μανόλης σφράγισε, με τον ποιητικό του λόγο, τη μεγάλη γενιά της Αντίστασης που αποσύρεται αργά-αργά. Όπως δεν μου διαφεύγει η εκτίμηση ότι το μεγαλύτερο μέρος της ποίησης του Αναγνωστάκη βρίσκεται στη μέση μιας «πυρίκα-

στης ζώνης». Όμως, θα ήταν άδικο αν κλείναμε την ποίησή του μέσα σε συγκεκριμένα –στενά– όρια. Γιατί στους στίχους του μπορείς ν' απαντήσεις νόστο, ρίγη, ανθρωπιά, καταγγελία, κοινολογίες φορτίσεις διάφορες, μαζί με τη φωνή του Χρέους:

«Και ήθελε ακόμα πολύ φως να ξημερώσει / Όμως εγώ δεν παραδέχθηκα την ήττα. / Έβλεπα τώρα πόσα κρυμμένα τιμαλφή έπρεπε να σώσω / Πόσες φωτιές νερού να συντηρήσω μέσα στις φλόγες».

ΑΠΟ ΤΟ ένα ποίημα του Αναγνωστάκη στο άλλο, το ποιητικό τοπίο μπορεί ν' αλλάξει ξαφνικά: Στίχοι σπαρτακτικοί, στίχοι που αγγίζουν τον υπαρκτικό πυρήνα της ποίησης, αλλά και στίχοι γεμάτοι σαρκασμό, ειρωνεία –την γνωστή, βιτριολογική ειρωνεία του Μανόλη:

«Πέθανες – κι έγινες και συ: ο καλός, ο λαμπρός άνθρωπος, ο οικογενειάρχης, ο πατριώτης.

.....

Α, ρε Λαυρέντη, εγώ που μόνο το 'ξερα τι κάθαρμα ήσουν,

Τι κάλπικος παράς, μια ολόκληρη ζωή μέσα στο ψέμα

Κοιμού εν ειρήνη· δε θα ρθώ την ησυχία σου να ταράξω».

Τι κάνουμε, όμως, όλοι εμείς, αν συμβεί ν' απαντήσουμε –εν ζωή– κάποιον Λαυρέντη, από το πλήθος των γνωστών «αετονύχηδων», των γνωστών τυχαρπαστων, που επιπλέουν σαν φελλοί στο τέλμα της παρακμής; Αρύομαι δυο στίχους από ένα άλλο ποίημα του Αναγνωστάκη:

«Όχι δεν πιάνω το χέρι σου

Δεν θα κλέψεις το σχήμα του δικού μου»...

Και από την ειρωνεία ή τη δήλωση περὶ «μη συναλλαγής», ξανά στη δόνηση και τον σπαραγμό:

«Να ψάχνεις αδιάκοπα μιαν έρημο χωρίς ένα όνειρο, ένα ρίγος νερών χωρίς ένα φόρεμα αγνότητας χωρίς μιας βεβαιότητας αντίκρουσμα.»

ΚΑΙΡΟΣ, όμως, να προσεγγίσουμε και μεις το θέμα της «μακρόχρονης σιωπής του ποιητή», που κρατά από το 1971, υπό την αίρεση, βέβαια, ότι ταυτίζουμε τη σιωπή αποκλειστικά με τον ποιητικό λόγο. Σχετικά συγκρατώ μια άλλη σύναξη αγάπης που είχε γίνει, την άνοιξη του 1994, στο Θέατρο Καρέζη, για να τιμηθούν τα 50χρονα της ποιητικής παρουσίας του Μανόλη Αναγνω-

στάκη. Ομιλητές, στη σύναξη εκείνη, ήταν ο Δημήτρης Μαρωνίτης και ο Λεωνίδας Κύρκος. «Ο Μανόλης Αναγνωστάκης –είπε ο πρώτος– υπήρξε, και είναι, ένας ποιητής της πολιτικής και ένας πολιτικός της ποίησης, συγχρόνως και αδιαιρέτως». «Η ποίηση του Μανόλη Αναγνωστάκη –είπε ο Λεωνίδας– είναι υψηλή πολιτική, δηλαδή ανώτατη έκφραση της πνευματικής δημιουργίας».

Στο θέμα της σιωπής, όμως, αναφέρθηκε μόνο ο Μαρωνίτης: «Ας μην ξεχνούμε –είπε– ότι εδώ και κάμποσα χρόνια, η Αριστερά, και όχι μόνο η δική μας, έχει πάθει ανακοπή. Ίσως, λοιπόν, η παρατεταμένη σιωπή του Αναγνωστάκη να οφείλεται, εκτός των άλλων, και σ' αυτό το πάθος της Αριστεράς, με το οποίο συμπάσχει»... Συμφωνείτε με την άποψη αυτή του Δημήτρη Μαρωνίτη; Διαφωνείτε; Όλες οι απόψεις, βέβαια, είναι σεβαστές. Αλλά γιατί να μην ακούσουμε τον ίδιο τον Αναγνωστάκη; Σας διαβάζω, αποσπασματικά, τον λόγο του, από μια μεγάλη τηλεοπτική συνέντευξη που είχε παραχωρήσει στην ΕΤ-1, τον Απρίλιο του 1983:

«... ΕΧΩ γράψει πολύ λίγα πράγματα – ποιήματα εννοώ. Μέσα σ' αυτό το βιβλίο μου, υπάρχουν, όλα κι όλα 88 ποιήματα, από το 1941 έως το 1971, μέσα σ' ένα διάστημα τριάντα χρόνων [...]. Βέβαια υπάρχει το διάστημα από το '71 ως σήμερα [το 1983] που δεν έχω γράψει τίποτε απολύτως, τίποτε που να εντάσσεται σ' αυτόν τον χώρο που λέμε ποίηση, ενώ έχω γράψει πολλά άλλα πράγματα. Δεν ξέρω γιατί αυτό θεωρείται, από πολλούς, σαν κάτι ακατανόητο, μερικοί μου είπαν ότι είναι προδοσία της ποίησης [...] Πρέπει να πω ότι, προϊόντος του χρόνου, το ενδιαφέρον μου για τον ποιητικό λόγο μειώνεται... Αισθάνομαι περισσότερο σαν φίλαθλος στις κερκίδες, παρά σαν αθλητής [...] Η ποίηση είναι μια δυνατότητα έκφρασης. Θα μείνει κανείς μόνο σ' αυτή τη δυνατότητα ή θα επιχειρήσει να εκφρασθεί και με άλλους τρόπους ή θα φθάσει, κάποτε, σε ένα σημείο που δεν θα αισθανθεί την ανάγκη της έκφρασης; Και αυτό όχι από αδιαφορία ή από παραιτήση, αλλά από την οδυνηρή, αν θέλεις, διαπίστωση της φτώχειας των εκφραστικών του μέσων, της φτώχειας, δηλαδή, των λέξεων να εκφράσουν την ουσία της ζωής. Τότε σταματά, τότε επιλέγει τη σιωπή που, ορισμένες φορές και σε ορισμένες περιπτώσεις, είναι και αυτή μια έκφραση.

Θα έλεγα πως είναι και μια πράξη.»

NOMIZΩ ότι η ίδια η κατάθεση Αναγνωστάκη, λέει πολλά, εξηγεί πολλά. Ο Μανώλης δεν συσχετίζει –ή αποφεύγει να συσχετίσει– τη σιωπή του με την όποια «ανακοπή της Αριστεράς». Μιλά, όμως, για κάποιες εσώτατες διεργασίες που μπορούν να οδηγήσουν έναν ποιητή στη σιωπή.

Αναφορές στη σιωπή απαντούμε, βέβαια, και σε άλλους ποιητές, δικούς μας και ξένους. Από τον Καρυωτάκη, λόγου χάρη («Τα λόγια μου θα 'χουν ουσία / η σιωπή μου μια σημασία»...), ως τον Έλιοτ («Πού θα βρεθεί ο λόγος, πού θ' αντηχήσει ο λόγος; Όχι δεν υπάρχει αρκετή σιωπή»), ως τον Έζρα Πάουντ: «Καθάρισε τις καρδιές μας (Purifiez nos coeurs), ω, Θεέ της σιωπής»... Μόνο που οι τρεις αυτοί ποιητές χρησιμοποιούν τη σιωπή ως ενδεχόμενη πρόκριση, ενώ η σιωπή του Αναγνωστάκη είναι παρατεταμένη.

ΘΥΜΑΜΑΙ: Βγαίνοντας από το θέατρο Καρέζη, εκείνο το βράδυ του 1994, ολοένα στριφογύριζε, στο μυαλό μου, ο φοβερός λόγος του T.W. Adorno: «Μετά το Άουσβιτς, όχι άλλη ποίηση». Και όταν πήγα σπίτι, θυμήθηκα τον άλλο λόγο –λόγω αυτοσυντριβής, θα έλεγα– του αμερικανού ποιητή W.H. Auden: «Τίποτα απ' ό,τι έγραψα, στα τριάντα μου, δεν έσωσαν έναν Εβραίο στο Άουσβιτς». Ερώτηση: Να οφείλεται η σιωπή του Αναγνωστάκη στις τραυματικές εμπειρίες του δικού του «Άουσβιτς»; Στο ερώτημα αυτό, μόνον ο ίδιος μπορεί ν' απαντήσει, παρ' όλον ότι στο ποιημά του «Επίλογος», κάπου αφήνει να εννοηθεί ότι θεωρεί την αποστολή της ποίησης περαιωμένη.

ΦΟΒΟΥΜΑΙ ότι σας κούρασα με όλες αυτές τις αναφορές ή παραθέσεις γύρω από το θέμα της «μακρόχρονης σιωπής του ποιητή». Και όμως, αν κάτι πρέπει να τονίσουμε, είναι το ότι, ενώ ο Μανώλης σιωπά ποιητικά, στο ίδιο αυτό διάστημα δίδει το «παρών του» ως κριτικός, ως δοκιμογράφος, ως πολιτικός σχολιαστής, ως άνθρωπος της πολιτικής πράξης και της καίριας παρέμβασης, σε κοινωνικά και πνευματικά ζητήματα.

Αυτή τη στιγμή, μου έρχεται στον νου, η παρέμβαση του Μανώλη Αναγνωστάκη (Μάιος του '89), όταν, μαζί με άλλους διανοητές (Ελύτη, Χατζιδάκη, Ρίτσο, Μινωτή, Γκάτσο κ.ά.), κατάγγελλε τον «αυταρχισμό της [τότε] εξουσίας»,



Ο Μανώλης Αναγνωστάκης και ο Μήτσος Παρτσαλίδης στη Μαδρίτη, το 1979.

την «έκπτωση της πολιτικής αρετής», την «κατάλυση της ισηγορίας», την «ανεργιάτιστη και διευθυνόμενη χρήση της ιστορίας», τον «ταπεινωτικό εθισμό στον οποίο, μεθοδικά, οδηγείται ο λαός». Και, φυσικά, η παρέμβαση εκείνη, δεν ήταν η μόνη. Στις βουλευτικές εκλογές του 1993 –για ν' αναφέρω ένα άλλο παράδειγμα– βρίσκομε τον Μανώλη Αναγνωστάκη να συμμετέχει στο ψηφοδέλτιο Επικρατείας του Συνασπισμού. Και όταν κάποιος απορούν γι' αυτή του την «επανενεργοποίηση», ο «σιωπών ποιητής» έχει έτοιμες απαντήσεις: «Πρώτον –λέγει– δεν έπαψα ούτε στιγμή να παρακολουθώ όλα όσα συμβαίνουν γύρω μου. Δεύτερο αποφάσισα με τη συμμετοχή μου να βοηθήσω τον Συνασπισμό, και διότι το 3% είναι δύσκολος στόχος, και διότι αυτός ο ανανεωτικός χώρος, παρ' όλες τις αδυναμίες του, τα λάθη του, τα κενά του, πρέπει να μείνει ζωντανός».

ΣΥΝΕΙΔΗΤΟΠΟΙΩ ότι κάπου πρέπει να κλείσω, με δυο βασικές, κατά τη γνώμη μου, καταγραφές. Η πρώτη: Παρά την ομίχλη της κρίσης, τον πόλεμο

που μας κυκλώνει –«γιατί κανένας πόλεμος δεν τέλειωσε ποτέ»– εμείς όλοι, φίλοι της μαχόμενης, ανανεωτικής αριστεράς, δεν θα παύσουμε να τιμούμε κάθε πνευματικό άνθρωπο που εναντιώνεται στην «ευκολία», την αδιαφορία, τη «συναλλαγή», τις «ταξινόμησεις», τις «κωδικοποιήσεις», τη βαρβαρότητα και τα άλλα συναφή. Καταγραφή δεύτερη: Παρά το τραγικό, κατά βάση, στοιχείο της, η ποίηση του Μανώλη Αναγνωστάκη παραμένει βαθιά ανθρώπινη, καθώς καταγράφει τα πάθη, αλλά και τις προσδοκίες μιας ολόκληρης γενιάς, που ανιχνεύοντας το Αύριο, δεν «ηττύχησε».

ΕΙΜΑΙ ΒΕΒΑΙΟΣ ότι θα συμφωνήσετε μαζί μου, αν, και από το βήμα αυτό, στείλουμε στον δικό μας ποιητή, ένα ακόμα μήνυμα αγάπης, τιμής και ευγνωμοσύνης για την όλη προσφορά του στα γράμματα, στην «πολιτική και ποιητική ηθική».

Αίθουσα Νεολαίας Δημ. Συμβουλίου
Πεύκης
Πεύκη, 27.01.02

Πριν λίγες βδομάδες, και μέσα στη δίνη της ματαιωμένης συγχώνευσης της Εθνικής Τράπεζας με την Alpha Πίστewς, έγιναν τα εγκαίνια του νέου κτηρίου της Εθνικής στη γωνία Αιόλου και Σοφοκλέους. Το βλέπαμε εδώ και κάμποσο καιρό να ορδώνεται σταδιακά σ' εκείνο το σημείο, είχαμε δαυμάσει τον τρόπο που διατηρήθηκαν οι αρχαιότητες (η Αχαρνική οδός) κάτω από την είσοδό του, διαπιστώσαμε τη γνώριμη σφραγίδα των κτηρίων που σχεδιάζει ο διάσημος σύμβουλος της ομάδας αρχιτεκτόνων, Mario Botta, κάναμε τις απαραίτητες συγκρίσεις με τα μνημειακά κτήρια ένα γύρο στην πλατεία Κοτζιά – θα έπρεπε τώρα να το δούμε κι από κοντά.

Το απόκτημα της Εθνικής Τράπεζας



Η ευκαιρία δόθηκε όταν οι δύο αρχιτεκτόνισσες του έργου, η Ρένα Σακελλαρίδου και η Μόρφω Παπανικολάου, εκτελώντας μια παλιότερη υπόσχεση, προθυμοποιήθηκαν ευγενικά να με ξεναγήσουν, με λίγους άλλους φίλους αρχιτέκτονες, στο έργο. Όπου εκεί είχαμε την καλή τύχη να συναντήσουμε και τον αρχιτέκτονα Νίκο Ζωγράφο, υπεύθυνο όλης της τόσο προσεκτικά σχεδιασμένης κινητής και εντοιχισμένης επίπλωσης του κτηρίου. Μια τέτοια προνομιακή μεταχείριση σήμαινε την εξονυχιστική επίσκεψη όλων σχεδόν των χώρων, ακόμα και κάποιων εξειδικευμένων βοηθητικών, με τη συνοδεία σχολίων, περιγραφών, και αποσπασμάτων από το ιστορικό της κατασκευής του κτηρίου.

Ήμασταν εκεί ελάχιστα πριν αρχίσει το κτήριο να κατοικείται, οπότε θα γινόταν απρόσιτο πια για τους κοινούς θνητούς. Αυτές οι “αδιάκριτες” ματιές που ρίχναμε, αυτή η αίσθηση που είχαμε απ’ όλη αυτή την άφογη και ανέγγιχτη ακόμα αρχιτεκτονική, μας πρόσφεραν ένα κτήριο ήδη καταξιωμένο

(όπου περίττευαν οι έπαινοι και τα όποια κολακευτικά σχόλια) που μόλις έβγαινε “κολλαρισμένο” από τη συσκευασία του. Δεν βρισκόμασταν όμως εκεί για να το κρίνουμε: αυτό είχε ήδη συμβεί και με το παραπάνω. Πόσο πρόσθετο κύρος μπορεί να έχει μια ευνοϊκή κρίση (έστω ενός “ειδικού”) όταν ο ίδιος ο πελάτης, η Εθνική Τράπεζα, είχε ήδη εκφράσει την ικανοποίησή του εξαγγέλλοντας την ανάθεση ενός ακόμα έργου στην ίδια ομάδα αρχιτεκτόνων; Μπορούσε ποτέ να υπάρξει καλύτερη δικαίωση του μόχθου που είχε καταβληθεί και της αξίας του τελικού αποτελέσματος;

Ήμασταν λοιπόν εκεί απλά και μόνο για να γιορτάσουμε την αρχιτεκτονική. Για να πιστοποιήσουμε την ομορφιά της, να αγγίξουμε με το χέρι ή με το βλέμμα εκείνο το ξεχωριστό που αποπνεε κάθε λεπτομέρεια, κάθε φινιρίσμα. Όμως νομίζω και κάτι άλλο: να ζυγιάσουμε επιπλέον τη σοφία όλων των αλλαγών, τροποποιήσεων, και μεταθέσεων που μεσολάβησαν στην πορεία από τα αρχικά σχέδια του διαγωνισμού ως το τελικό χτισμένο αποτέλε-

σμα. Όχι μόνο από τα ανώτατα στελέχη της τράπεζας, αλλά και από τους αρχαιολόγους (που τροποποίησαν τις αρχικές τους προτεραιότητες στην ανάδειξη των αρχαίων) ή από τους στατικούς και μηχανολόγους του κτηρίου (που αντιμετώπισαν εξαιρετικά πολύπλοκα προβλήματα) – ακόμα και από τον ίδιο τον κατασκευαστή. Όπως αίφνης το τόσο μεγαλόπρεπο εκείνο πολυώροφο αίθριο, στεγασμένο με γυαλί, στο πίσω μέρος του κτηρίου, που “προέκυψε” στην πορεία και σήμερα χαρίζει μια τόσο ιδιαίτερη ατμόσφαιρα στους εσωτερικούς χώρους επικοινωνίας κάθε ορόφου. Όπως η ευρηματική κάλυψη με τον κεντρικό θόλο στο εστιατόριο του τελευταίου ορόφου που ως εκ θαύματος επιλύει το πρόβλημα του αναγκαστικά χαμηλού ύψους σε μια μεγάλη αίθουσα.

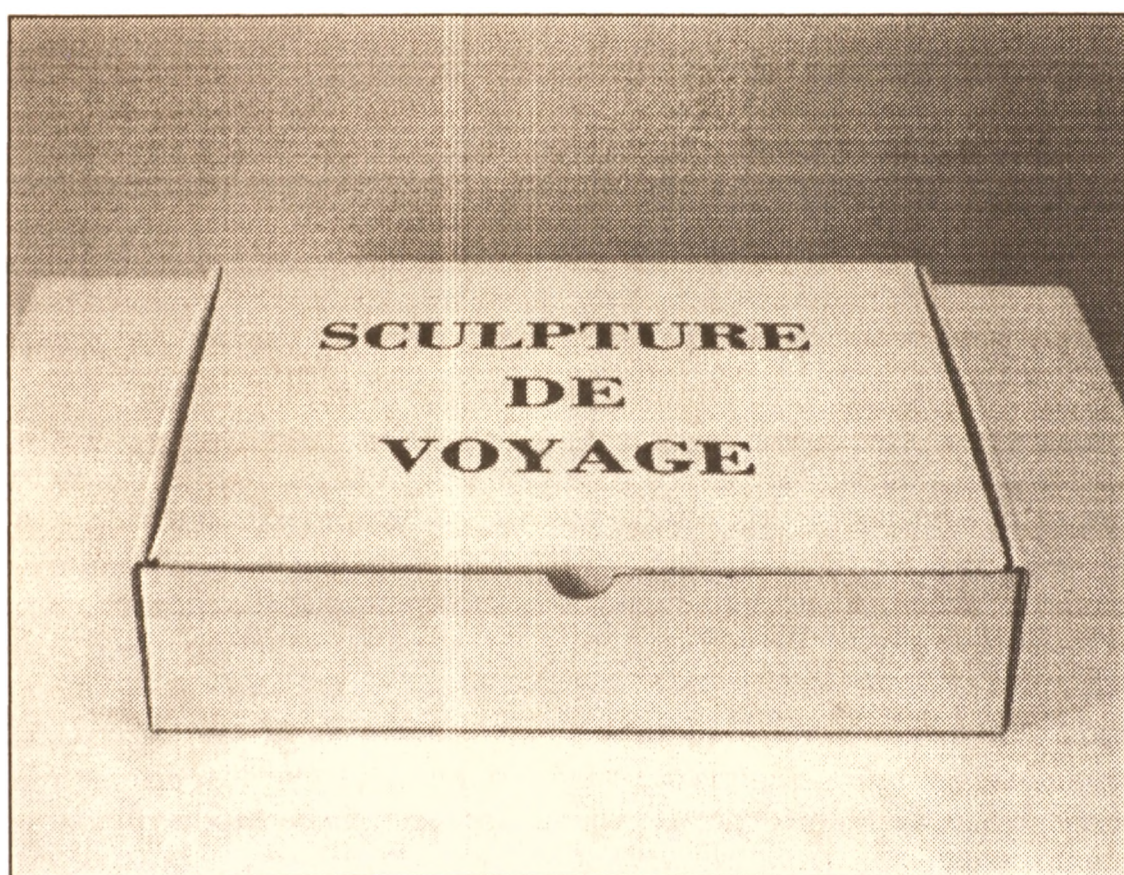
Και γιορτάζοντας την αρχιτεκτονική, κερδίζαμε έτσι κάτι ακόμα: την αναγνώριση της αξίας που έχουν όλα αυτά τα απρόβλεπτα συμβάντα, όταν, σε κάθε είδους δημιουργία, τελειώνοντας κανείς γυρίζει με έκπληξη και αναρωτιέται πόσα πράγματα θα είχαν οριστικά χαθεί αν δεν είχαν μεσολαβήσει τόσες αλυσίδες από αλληλένδετες ανατροπές. Και τότε: πώς η διαλεκτική σχέση του προσχεδιασμένου και του αντίστροφου του, του φαινομενικά αναπάντεχου και ανεξέλεγκτου –που όμως υπακούει σε κάποια άλλη λογική συμπτώσεων και διασύνδεσης γεγονότων– καταλήγει σε ένα αποτέλεσμα τόσο χαρισματικό και γεμάτο ευχάριστες εκπλήξεις. Μα αυτή δεν είναι στην ουσία της η αρχιτεκτονική, πίσω απ’ όλες τις “μεγάλες” της θεωρίες και την απειρία των μέσων έκφρασής της;

Τυχεροί όσοι το ένιωσαν αυτό και το έζησαν στη δουλειά τους, παρ’ όλες τις αγωνίες και τα άγχη που μπορεί να προκάλεσε, τις χαοτικές αβεβαιότητες που σίγουρα γέννησε. Καθώς τελειωνε η επίσκεψή μας, παρατηρούσα κρυφά τις δύο φίλες αρχιτεκτόνισσες, που ίσως ποτέ δεν θα χάσουν αυτή την ανασφάλεια ή την ανάγκη εξάρτησης από την κρίση των άλλων. Μόνο αυτές ήξεραν τι δοκιμασίες είχαν περάσει. Γι’ αυτό άλλωστε στην αρχή μάς είχαν ρωτήσει: «Μα αλήθεια θέλετε να σας πούμε και τα λάθη που έγιναν, που δυστυχώς τώρα τα βλέπουμε;» Πόσα ανείπωτα αποκάλυπτε μια τέτοια απορία!

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Τα δύο εντυπωσιακότερα γεγονότα του φετινού χειμώνα ξαναθέτουν ενώπιον μυημένων και αδών τα προβλήματα, τ' αδιέξοδα αλλά και τις απογειώσεις της σύγχρονης τέχνης επαναλαμβάνοντας ότι στην πραγματικότητα η «πραγματικότητα» δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια νοητή κατασκευή.

Σκουπίδια!



Rodney Graham: *Casino Royal* (Ταξιδιωτικό γλυπτό), 1990

Το έργο πρέπει να ξεπερνά το γιατί.
Μην περιμένεις απάντηση.
Έλπιζε γοητεία.

Κ. Τσόκλης

ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ:

Η σύγχρονη τέχνη προϋποθέτει σύγχρονους θεατές. Δηλαδή ανθρώπους με ιστορική συνείδηση και μνήμη, με προσωπική αίσθηση τόπου και χρόνου. Η σύγχρονη τέχνη έχει ως ιδεολογικό έναυσμά της τις μορφές του παρελθόντος, έχει ως δυνητικό πρόταγμα τις μορφές του μέλλοντος και ως εμφανή στόχο τις ερμηνείες και τις προσεγγίσεις του τώρα. Ο συνομιλητής της σύγχρονης τέχνης πρωτίστως βλέπει τον εαυτό του βλέποντας το «έργο», και σαφώς οφείλει να

προσέρχεται σ' αυτό απαλλαγμένος από κάθε προκατασκευασμένη κριτική στάση ή αντίληψη· πράγμα που θα πει ότι δρα και αντιδρά προς τη συγκεκριμένη «εικόνα» –που πιθανόν να περιλαμβάνει χώρο, ήχο, εξέλιξη κ.λπ.– και όχι προς μιαν έτοιμη θέση που έχει φέρει απ' το σπίτι του. (Μου 'ρχεται τώρα στο μυαλό η πολυθρόνα του Matisse.) Το σύγχρονο δημιουργήμα διερωτάται κυρίως για την βαθύτερη φύση του ad hoc, επαναφέροντας τα ερωτήματα «τι είναι τέχνη», «τι έργο τέχνης» και «πώς αμφότερα διαμεσολαβούνται προς το κοινό». Το εικαστικό προϊόν, μετά την εμπειρία του μοντερνισμού, δεν μπορεί παρά να επιχειρηματολογεί σχετικά με την αδυναμία του, να βιώνει το

εφήμερο της υπόστασής του, να οπτικοποιεί έννοιες με τρόπο υπαινικτικό και συνειρμικό, να αντιστέκεται σε άνωθεν κανόνες –είτε πρόκειται για κανόνες αισθητικής είτε πρόκειται για κοινωνικοπολιτικές συμβάσεις– να δημιουργεί ρήξεις αξιοποιώντας τα «πράγματα» του κόσμου, τα *facta* της εποχής, με το να αμφισβητεί ή και ν' ανατρέπει την εγνωσμένη χρήση τους. Η σημερινή δρώσα –και όχι διακοσμητική– τέχνη επαναπροτείνει το ευτελές ή το υψηλό μέσα από τα νέα δεδομένα: της ψηφιακής τεχνολογίας, ας πούμε, ή της ηλεκτρονικής κυριαρχίας των ΜΜΕ, ή του αναγγελθέντος πολέμου των άστρων, ή της οικολογικής καταστροφής του πλανήτη, ή της ψυχολογικής διάλυσης των σημερινών μαζών μέσα από την παράλληλη διάλυση του κοινωνικού ιστού κ.ο.κ. Η σύγχρονη τέχνη θέλει να μιλήσει ποιητικά –όχι λυρικά– για τον κόσμο (ανα)γνωρίζοντας τον ζόφο του κόσμου αυτού. Όλα τ' άλλα είναι υποκρισίες ή μικροαστικοί συμψηφισμοί που θέλουν το έργο τέχνης απλά χρηματιστηριακή αξία.

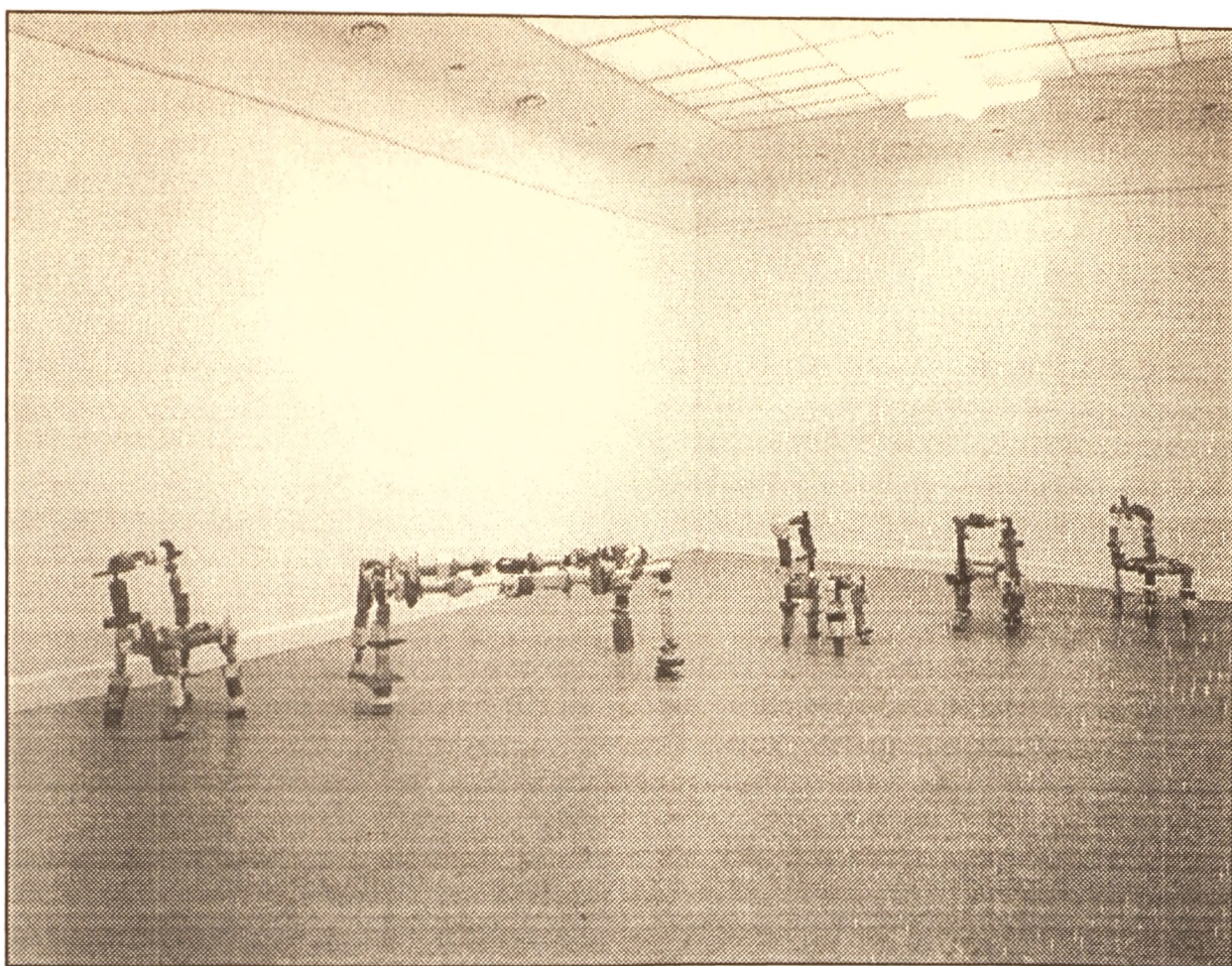
Η ψυχαναλυτική προσέγγιση απ' την άλλη συνιστά βασικό εργαλείο για την προσέγγιση των σύγχρονων μορφών, δηλαδή το ν' αφεθεί κανείς εμπρός στο εκτεθειμένο ερέθισμα και να γίνει ο ίδιος ένα τμήμα του έργου επιτρέποντας στο ασυνείδητό του να λειτουργήσει ελεύθερα και στη φαντασία του να συρράψει τα θραύσματα ή τους υπαινιγμούς των εικόνων. Η σύγχρονη τέχνη είναι μετωνυμική και διαδραστική, που θα πει ότι προτείνει μεν έναν θεατρικό χώρο αλλά το «κείμενο» θα το συνθέσει –και πιθανόν θα το εκτελέσει– ο θεατής. Επειδή πάλι στη σύγχρονη τέχνη απαιτείται ξεγύμνωμα απ' όλους τους συμβαλλομένους, είναι εύκολη η λοιδορία ή η εκ του πονηρού παρεξήγηση εκ μέρους των ορθομούντων τον λόγον ή όσων υποψιάζονται ότι «τους δουλεύουν». Όπως συνέβη πρόσφατα με συμπαθή ζωγράφο που ασκεί και το λειτούργημα της κριτικής με αβέβαια βήματα και ο οποίος διατύπωσε τις αντιρρητικές *Confessions* του, εν είδει ιερού Αυγουστίνου, για την έκθεση του Μουσείου Van Abbe στο εργοστάσιο της ΑΣΚΤ, με την εξής ερώτηση: «Πώς συμβαίνει να είναι όλοι τόσο ευχαριστημένοι από τον

εαυτό τους έχοντας γεμίσει ένα κτήριο με αντικείμενα για τα οποία δεν μπορούν να αρθρώσουν ούτε μια λέξη που να εξηγεί γιατί είναι τόσο σπουδαία;». Ας προσπαθήσουμε λοιπόν να εξηγήσουμε τα όσα δεν του εξήγησαν οι επίσημοι κατά τη βραδιά των εγκαινίων, αφού αυτό είναι το πρόβλημα του αρθρογράφου, αλλά και να ανιχνεύσουμε τη «σπουδαιότητά» τους (την προκάτ κρίση που υπαινίχθηκα πιο πάνω). Πόσο μάλλον που τα εκθέματα του Van Abbe δεν θέλουν να είναι «σπουδαία» αλλά καίρια, κρίσιμα και αληθή. Και άλλοι όμως «ειδικοί» ή «γνώστες» ή «φιλότεχνοι» μίλησαν με αποστομωτική αθωότητα για «σκουπίδια» δικαιώνοντας αυτό που έγραψα πιο πάνω: ότι δηλαδή στη σύγχρονη τέχνη ο καθένας βλέπει τον εαυτό του.

ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΣΑΝ ΠΟΛΗ

Η «Συνομιλία;» δικαιούται να κριθεί και ως συνολική πρόταση και ως προς τα επιμέρους εκθέματα. Ο Jan Debaet και οι συνεργάτες του έστησαν στην «βασιλική» αίθουσα του εργοστασίου μian ιδανική πόλη με μian κεντρική λεωφόρο, μια πλατεία για στατικές πολυπληθείς συγκεντρώσεις με εντυπωσιακές «φοντάνες», ήγουν αναβρυτήρια, –εδώ στήθηκε το πολυνίδιο *Hongkongoria*– και με ισομοιρασμένες «κατοικίες» αριστερά και δεξιά. Οδηγοί στον κεντρικό δρόμο είναι δύο γεννημένοι παραμυθάδες των προσωπικών τους ιστοριών: René Daniels ο πολύπαθος και ο γοτθικός Thomas Schütte (δες *Αντί* τεύχ. 640, 12/2/99: «Πώς βλέπει μια γοτθική ψυχή τον κόσμο;»).

Στην είσοδο της πόλης σαν τον Πάπα Λέοντα που περιμένει τους Αττίλες στέκεται ο Juan Munoz (1958-2001) με την αινιγματική φιγούρα-αυτοπροσωτογραφία του που αφουγκράζεται σ' έναν τοίχο το μυστικό του κόσμου, ενώ πιο πάνω ένα μπαλκόνι ορίζει τον χώρο του δράματος και το σκηνικό του τάχους. Ο Munoz διαπραγματεύεται το έργο του όλη τη νεότερη ευρωπαϊκή τέχνη, συνομιλεί με τον Velasquez αλλά και τον Giacometti ή τον Magritte μεταγγίζοντας μεταφυσικό λόγος και ρεαλιστική ακρίβεια στις ποικιλίες προσώπων, γλυπτικές του εγκαταστάσεις. Η έκθεση δεν στέκεται πά-
νω μόνον στη μνήμη του Munoz. Επι-



Tony Cragg: Ένας χώρος, τέσσερις τόποι, 1982.

Ένα «σαλόνι» στο οποίο πέντε αντικείμενα ορίζουν τον εαυτό τους, τον «τόπο» τους κι όλα μαζί έναν χώρο. Πρόκειται για ένα «σπίτι» που βρίσκεται στην «πόλη» η οποία χωράει στην ευρύχωρη αίθουσα της ΑΣΚΤ. Ο Cragg φτιάχνει τα «γλυπτά» του συναρμολογώντας απορρίμματα και μαζεύοντας τ' αντικείμενα που ξεβράζει η θάλασσα. Λειτουργώντας ως ρακοςυλλέκτης αποδίδει στα «σκουπίδια» το νόημα που ψάχνουν οι καθυστερημένα πονηροί ή οι πονηρά καθυστερημένοι.

μένει με συστηματικό τρόπο στην αντίστιξη εννοιολογικών και συναισθηματικών έργων δίνοντας μεγαλύτερο βάρος στα δεύτερα. Ακόμη και ο Jan Vercruysse ή ο Didier Vermeiren, μινιμαλιστές κατά βάση, αντιμετωπίζονται μάλλον ως σχολιαστές των αινιγματικών-ιδιωτικών χώρων του De Chirico παρά ως συνεχιστές των λεκτικών ευρημάτων του J. Kossuth. Βέβαια στη σύγχρονη τέχνη πλανιέται πάντα η βαριά αλλά και σαρκαστική σκιά του Duchamps. Γιατί όχι; Αντίθετα, στον τόπο μας πληθαίνουν οι φιλισταίοι ή οι άνθρωποι που δεν αγαπάνε την τέχνη αλλά τις ιδιοκτησίες τους. Οι νεότεροι καλλιτέχνες πάλι αντί να μέμφονται ό,τι δεν καταλαβαίνουν, θεωρώντας το αντιληπτικό τους επίπεδο λυδία λίθο των πάντων, ας κατηγορήσουν εκείνους τους δασκάλους που τους τύφλωσαν στερώντας τους και γνώσεις και απόλαυση. Ας λείπουν λοιπόν οι υποκρισίες.

Ένας άλλος στόχος των διοργανωτών είναι να καταδειχθεί η σχέση της

παντοδύναμης εικόνας του κινηματογράφου ή της τηλεόρασης με την σύγχρονη εικαστική εικονοποιία. Πολλά απ' τα παρουσιαζόμενα video μετέρχονται φιλμικές μεθόδους –φίξιον, μοντάζ, πολλαπλές λήψεις– επιδιώκοντας να αποδιαρθρώσουν ή να υποσκάψουν τη ληθαργική σαγήνη του ακαταμάχητου μέσου. Αλλού πάλι το ντοκιμενταρίστικο ύφος δύσκολα αποκρύπτει τη βούληση του καλλιτέχνη ν' απαλλαγεί από την πολυσήμαντη δεσποτεία της μιντιακής εικόνας. Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι κοινωνίες εξοικειωμένες από νωρίς με μian υψηλή τεχνολογία καθημερινής χρήσης, ενσωμάτωσαν πολύ πιο αβίαστα αυτήν ακριβώς την τεχνολογία στο εικαστικό έργο απ' ό,τι οι κοινωνίες μιας αγροτοποιμενικής παράδοσης που εισάγουν αλλά δεν παράγουν τεχνολογία και που στηρίζονται σε τριτογενείς μορφές οικονομίας. Γιατί πώς να το κάνουμε, το είπε και ο ιερός Αυγουστίνος, τα υλικά της νεωτερικότητας είναι οι κοινωνικές παράμετροι που

την δημιουργούν, είναι η διαρκής διάψευση του προφανούς και του έλλογου.

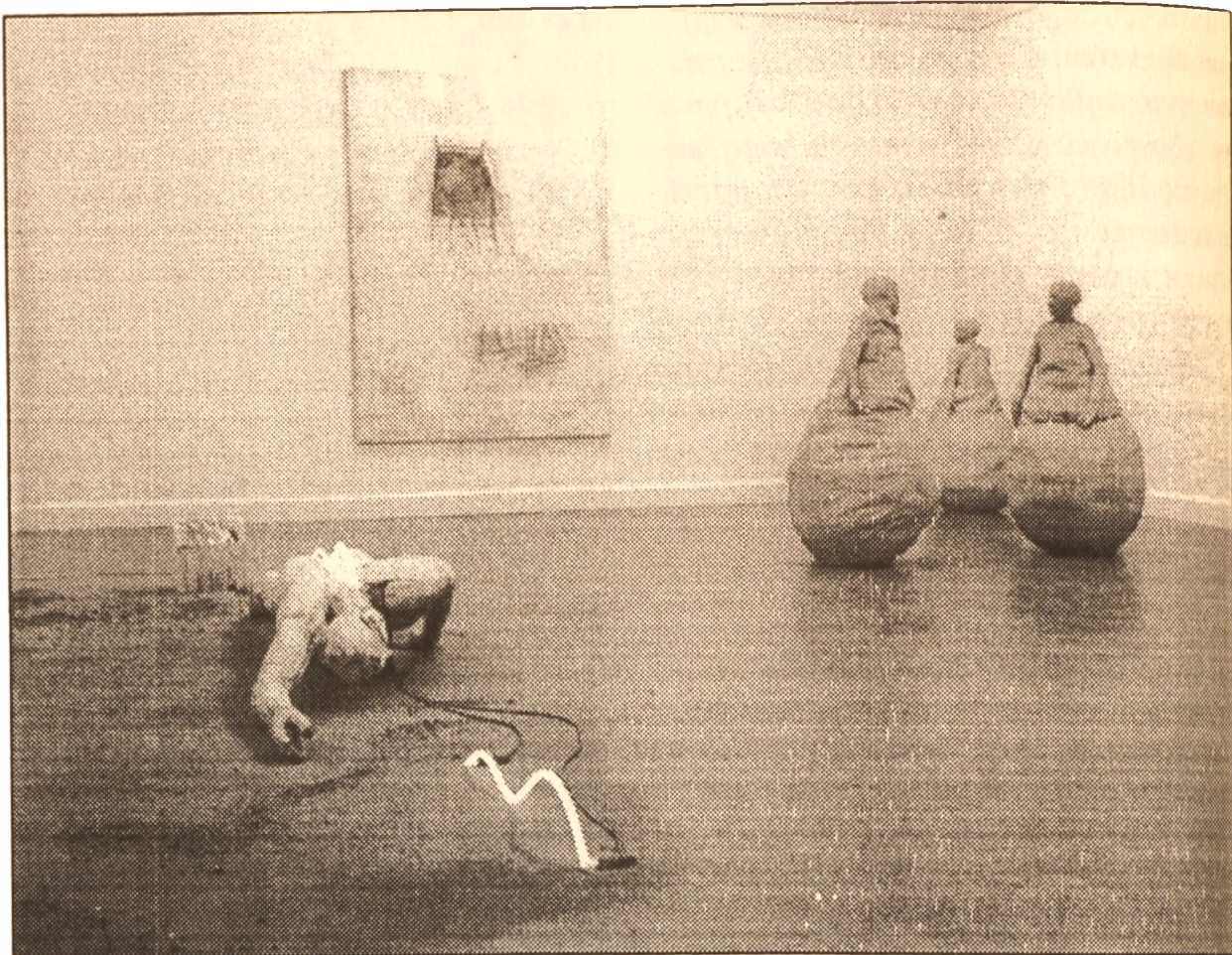
ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑ:

Αυτό είναι το βαθύτερο, διαρκώς διαψευδόμενο, αίτημα του μοντερνιστικού μύθου και η επιθυμία για την απολεσθείσα ενότητα μέσα από έναν λόγο αποσπασματικό μεν αλλά όχι ανολοκλήρωτο.

Απ' την άλλη πλευρά ο αστικός λόγος αρέσκεται να στρογγυλοποιεί και να εξαπλουστεύει το έργο τέχνης καθιστώντας το διακοσμητικό αντικείμενο και απογυμνώνοντάς το απ' τη δυναμική του. Ό,τι «τρομοκρατεί» τους μικροαστούς, ως προς τη σύγχρονη τέχνη, σχετίζεται με την ανατροπή του «υψηλού» και την εκτόπιση του αξιακού-αισθησιακού μοντέλου εφόσον το έλλογο ταυτίζεται μονοσήμαντα με το αναπαραστατικό (δες: Σταματίνα Μανδηλαρά: «*La Pianiste* - Η δύναμη της σιωπής», *Αντί* τεύχ. 754, 11/1/02). Τι όμως μπορεί να θεωρηθεί σήμερα υψηλό;

Κύριο γνώρισμα του σύγχρονου κόσμου είναι ο θραυσματικός του χαρακτήρας και θα αποτελούσε αδυναμία της σημερινής τέχνης να μην εκφράσει αυτό ακριβώς το χαρακτηριστικό της αποσπασματικότητας (από το «ατελές» έργο του Joyce στην έννοια «opera aperta» του Eco).

Η έκθεση του Van Abbe αποτελεί ένα πείραμα αυτογνωσίας και μια πρόταση για το πώς μπορεί να στηθεί σήμερα ένα ανοιχτό μουσείο σύγχρονης τέχνης χωρίς πολιτικές παρεμβάσεις, συσταθμίζοντας την επιστημονική εμπειρία αλλά και το προσωπικό ένστικτο. Είναι ένα πείραμα που δεν φοβάται να προκαλέσει συζητήσεις και διαφωνίες αλλά και δεν στέργει σε ex cathedra αφορισμούς. Υπογραμμίζω συχνά στις ξεναγήσεις μου εκεί ότι δικαιούμαστε όλοι να δεχόμαστε ή ν' απορρίπτουμε πράγματα αφού όμως πρώτα καταβάλουμε μιαν ελάχιστη προσπάθεια επικοινωνίας παραμένοντας ανοιχτοί στο άγνωστο και το ανοίκειο. Δηλαδή, παραμένοντας έντιμοι απέναντι σ' ό,τι μας προκαλεί γνωσιακά. Τα «αριστουργήματα» της έκθεσης κρύβονται στις ερμηνείες που προτείνονται όπως π.χ. στο τεράστιο επίτοιχο χειρόγραφο «φιλμ» της Fiona



Mirosław Balka: *Ποταμός*, Juliao Sarmiento: *Μητρόπολις*, Juan Munoz: *Σκηνή συνομιλίας*.

Banner η οποία (περι)γράφει από μνήμης την υπόθεση της ταινίας *The Hunt for Red October* (1994), με τον Σον Κόνερι, μεταμορφώνοντας την εικόνα σε λόγο και την οπτική αφήγηση σε «κείμενο». Ευφυνές! Ή πάλι τα *Grands Ensembles* του Pierre Huyghe στα οποία video, computer, blue box, ήχοι, λούπα και γραφήματα συναρθρώνονται σ' ένα υποβλητικό σύνολο (1994/2001). Ή το τριπλό video της Eija-Liisa Ahtila με το σκαμπρόζικο θέμα –μερικές πιτσιρίκες μιλάνε ελεύθερα για τις πρώιμες ερωτικές τους εμπειρίες– και την τελική μελαγχολική ατμόσφαιρα που σχολιάζει τις ευημερούσες(;) κοινωνίες του Βορρά ενώ στο βάθος ακούγονται παρτίτες του Μπαχ. Ή τις κατασκευές του Mucha που υποδύονται τις πόλεις με τους σταθμούς τους ή το ψυχογραφικό «δωμάτιο» της Kinoshita που συνδυάζει Κάφκα και Χάνιπαλ Λέκτερ. Ή τον ιδιόρρυθμο Rodney Graham που συνταιριάζει το επικό-τουριστικό video –Το νησί των θησαυρών αλλά και της ανίας– με παίζοντα φορητά γλυπτά ή εγκαταστάσεις που ανακεφαλαιώνουν τον S. Freud.

Και λίγα λόγια για τον Bustamante: πέραν των μεταξοτυπιών του που απο-

μιούνται επιτυχώς τη μεταφυσική ατμόσφαιρα παλαιών φωτογραφιών, στην ΑΣΚΤ έχουν στηθεί δύο επίπεδες ατσάλινες πλάκες με ακανόνιστο περίγραμμα και μια κιτρινωπή απόχρωση. Μοιάζουν με τεράστια φύλλα ή με υδάτινες κηλίδες που πάγωσαν και στηρίζονται σ' ένα και μόνο σημείο, σε μιαν αιχμή του περιγράμματός τους. Τι απεικονίζουν; Τι θέλουν να πουν; Γιατί είναι «έργα» και πολύ περισσότερο «έργα τέχνης»; Κάποιος φαίνεται πως θέλει να πειράξει τον ιερό Αυγουστίνο. Κάποιος προσπαθεί να δοκιμάσει τα όρια του νευρικού μας συμπλέγματος και να σκανδαλίσει τον συντηρητισμό μας. Τα κατάφερε!

Και οι Έλληνες; Ο Ναυρίδης με κύρος σχολιάζει το κενό και το πλήρες, τη διαφάνεια και τα όριά της, τη βία και την υπέρβασή της, στήνοντας μεταλλικούς σφιγκτήρες που πιέζουν τεράστια μπαλόνια. Μέσα σ' αυτά ανθρώπινες μορφές διεκδικούν την δυνατότητα του υπάρχειν· σαν σε αμνιακό υγρό, σαν σε διαστημική θάλασσα. Ο Γιώργος Λάμπας πάλι, στον *Άντρα με τα χέρια ανοιχτά* θέτει το πρόβλημα της «ρυθμικής, χρονικής αιώρησης» και του φωτός ως υλικού μέσου που διατυπώνει όγκο, αλλά δεν προχωρεί

στη λύση του· τουλάχιστον έτσι νομίζουμε. Η συμβολική παρουσία, τέλος, των εντόπιων δημιουργών κατ' αρχάς ευπρόσδεκτη, όπως ευπρόσδεκτες θα ήσαν κι άλλες συμμετοχές. Αναφέρουμε ενδεικτικά τον Γ. Χαρβαλιά, τον Ν. Αλεξίου, τον Δ. Κόζαρη, τον Ν. Χαραλαμπίδη, τον Δ. Ζουρούδη, τον Δ. Ντοκαντζή, την Σ. Κοσμάογλου και –γιατί όχι;– τον Ν. Μπάικα, τον Τ. Ζερδεβά ή τον Γ. Μπουτέα. Κι είναι βέβαια συγχρηματοδοτούμενο ότι οι έλληνες φιλοξενούμενοι του Van Abbe αφιερώνουν τα έργα τους στην μνήμη του Μυνοζ, θα έπρεπε όμως κάποτε να μνημονευθούν ειδικά και τα ονόματα του Χ. Γαβρήλου, του Γ. Κουράκη ή του Χρ. Τσίβελου εφόσον, για να μας παραδοθεί η διεθνής ιστορία, πρέπει πρώτα να κατακτήσουμε και να τιμήσουμε την εγχώρια.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

– Πώς μπορεί ν' αποδοθεί ένα τοπίο σήμερα; Πώς αντιλαμβάνεται τη φύση ένας σύγχρονος θεατής; Σίγουρα όχι με τον τρόπο του Λωραίν ή του ολλανδικού Μπαρόκ. Μια ειδυλλιακή τοπιογραφία φτιαγμένη όμως το 2002 δεν συνιστά νοσταλγία αλλά υποκρισία. Ο Πολωνός Mirosław Balka φτιάχνει έναν άνθρωπο από λινάτσα να κολυμπάει σε στάχτες ενώ ο ρυθμός της κίνησης του ορίζεται από γαλάζιους καπνούς σωλήνες νέον. Στα πόδια του πέφτει μια μικροσκοπική κατασκευή: ο σπιτάκι στο ποτάμι! Πρόκειται για ένα έργο που δεν αντανακλά το προφανές αλλά λειτουργεί με σύμβολα και συμβολισμούς και απαιτεί έναν θεατή-συμμέτοχο. Και ω του θαύματος! Ανάλογος άντρας-ποταμός έχει φωλιάσει δώ και αιώνες στο αέτωμα του Παρθενώνα. Πρόκειται για τη φιγούρα που προσωποποιεί τον Ιλισσό και που ρίξει το αναγκαίο τοπίο ώστε να δια-

γωνισθούν δύο θεοί: η Αθηνά και ο Ποσειδώνας. Μόνο που τα δώρα που τότε πρόσφεραν στην πόλη εμείς σήμερα τα καταντήσαμε «σκουπίδια» της επαρχιώτικης αλαζονείας μας.

ΤΣΟΚΛΗΣ, ΑΓΓΕΛΟΙ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΟΣ

«Δεν θα κάνουμε ποτέ πρωτοποριακή τέχνη, όσο η παιδική μας ηλικία προηγείται της ωριμότητάς μας» λέει συχνά ο Τσόκλης, περιγράφοντας γλαφυρά το δράμα της εντόπιας εικαστικής παραγωγής. Πάντως ο ίδιος έδειξε στο ΦΙΞ και τα όριά του και τις δυνατότητες που κρύβει ώστε κάθε φορά να τα ξεπερνά. Από τα πρώτα τρισδιάστατα αντικείμενα που επιθέτει στα ταμπλό του τη δεκαετία του '60 ως τους ιλουζιονιστικούς βράχους του '80, και από τα video-πορτρέτα του 1985 ως τους Αγγέλους των σκουπιδιών του 2001, ο θεατής προσμετρά τα όρια αλλά και τους όρους ενός εξαιρετικά φιλόδοξου παιχνιδιού. Ο Τσόκλης αποδεικνύει ότι δεν μπορεί να παρουσιάσει αναδρομική έκθεση γιατί συνεχώς προτείνει καινούργια έργα παραμένοντας έτσι ο πιο ενεργός από τη γενιά του. Επίσης αποδεικνύει ότι η «φύση» είναι κυρίαρχο θέμα του από την εποχή των Θαλασσών ως τον πρόσφατο Σεισμό, μόνο που η ίδια η εμπειρία ωριμάζει τα εκφραστικά μέσα του καλλιτέχνη οδηγώντας τον από την περιγραφή στη γραφή και από το σκηνικό στο δράμα. Με χαρά λοιπόν ξαναείδα τη ζωντανή ζωγραφική με τις προσωπογραφίες των αγαπημένων του που τόσο εντυπωσίασαν στην Biennale του '86. Εκεί ο Τσόκλης, πολύ πριν τον Hockney ή τον Gary Hill, έδειξε την όσμωση ζωγραφικότητας και video art με κορυφαίο έργο το πορτρέτο του Σπύρου Σακκά. Θυμίζω ότι ενώ ο θεατής βλέπει βιντεοσκοπημένη την όρθια φιγούρα του τραγουδι-

στή να προβάλλεται σ' ένα προζωγραφισμένο κάδρο-πλαίσιο και ν' ανατρέπεται η παραδοσιακή στατικότητα της προσωπογραφίας, ο εικονιζόμενος αιφνίδια εγκαταλείπει την ασφάλεια του πλαισίου-μήτρας για να ξαναγυρίσει μετά από λίγο μετανιωμένος! Τέλος, την παράσταση έκλεψε η video εγκατάσταση *Άγγελοι του Μέλλοντος*, όπου με σχεδόν πρωτόγονο τρόπο και με ασυντόνιστο πλην άμεσο ήχο στήθηκε ένα ηλεκτρονικό Inferno, προβλημένο στον μηχανολαγγελικό σκουπιδότοπο του Σχιστού. Από τους σωρούς των σκουπιδιών και απ' τα φορτηγά που ξεφορτώνουν με ορυμαγδό ξεπετάγονται φιγούρες που επιχειρούν να σωθούν, να υπάρξουν και ν' αναληφθούν. Άλλες, οι *beati* του Εμπειρικού, σώζονται κι άλλες βουλιάζουν στον βόρβορο αυτής της *Judicio Ultima*. Πρόκειται για ένα έργο απλό, κατανοητό και μεγαλειώδες, όπου θύτες και θύματα ανταλλάσσουν ρόλους, διεκδικώντας τη σωτηρία της ψυχής μέσα από την σωτηρία της τέχνης. Το άτεχνο της κατασκευής μοιάζει σαν να καταγγέλλει την φιλάρεσκη αντίληψη που από τον 16ο αι. κυριαρχεί στη Δύση, όπως σημειώνει ο Michael Adas, ότι δηλαδή τεχνική υπεροχή σημαίνει πολιτιστική και –γιατί όχι;– φυλετική υπεροχή. Ο Τσόκλης δίνει ένα μάθημα στους νεότερους παραμένοντας ο κορυφαίος videoartist του τόπου και από τους πιο σημαντικούς σε παγκόσμιο επίπεδο. Με τους *Άγγελους* του χαλιναγωγεί το συναίσθημά του για να παράγει ένα requiem όπου ο στοχασμός ισορροπεί λυτρωτικά με την εικόνα. Κατά τ' άλλα τα σκουπίδια φαίνεται πως είναι η τιμωρία αλλά και η σωτηρία μας. Αρκεί να τ' αξιοποιήσουμε σωστά...

ΜΑΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

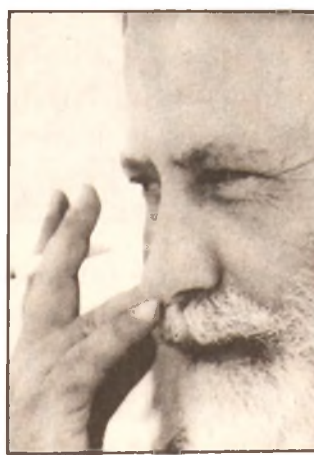


Δημήτρης Καλοκύρης

ΠΛΩΡΗ ΣΤΟΝ ΕΩΣΦΟΡΟ

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ



Νίκος Χουλιάρης

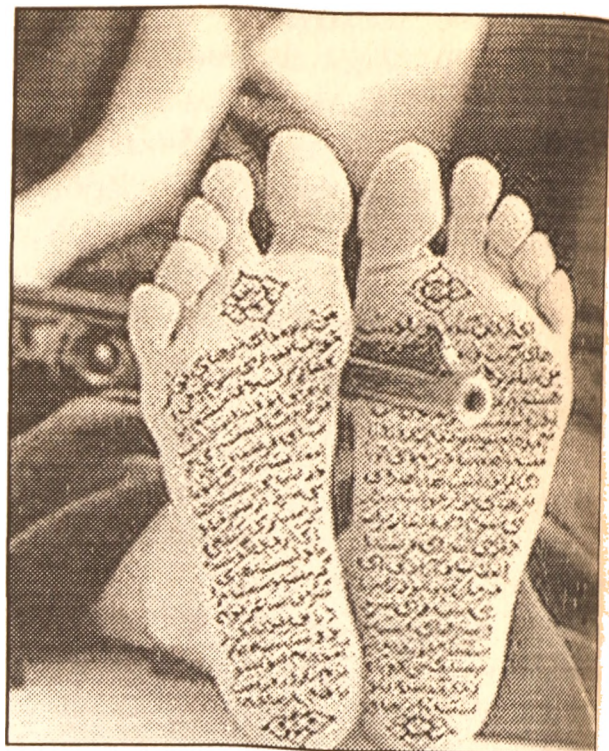
ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΥΠΝΟΥ

[μυθιστόρημα]

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Είναι φορές που ο Λόγος είναι ανυπεράσπιστος. Όχι γιατί δεν έχει Λέξεις –αυτές ποτέ δεν τελειώνουν–, αλλά γιατί τον νικά το συναίσθημα. Όποιο κι αν είναι αυτό. Έτσι ατόφιο και καθαρό, όπως πηγάζει από την κρυμμένη δύναμη που έχουν συχνά οι εικόνες. Ακόμα και το γνωστό «μία εικόνα, χίλιες λέξεις», που τόσο ενοχλητικά ηχεί πολλές φορές μέσα στην κοινοτοπία του –με αποδεδειγμένη παρ' όλα αυτά την αλήθειά του–, ακόμη κι αυτό οπισθοχωρεί λιποτακτώντας. Γιατί τι να πεις και τι να περιγράψεις;

Η δύναμη του τσαντόρ



Allegiance with Wakefulness, 1994.



Απίλο, 1996.

κρίνεια που εκφράζουν σε μία εποχή απίστευτης φλυαρίας και υπερβολής.

Η Shirin Neshat έφυγε από το Ιράν στις αρχές της δεκαετίας του '70, για να σπουδάσει Καλές Τέχνες στην Αμερική. Ο δεσμός όμως με την πατρίδα παρέμενε. Μετά τις πολιτικές εξελίξεις στο Ιράν και την άνοδο στην εξουσία του Αγιατολάχ Χομεϊνί το 1979, δεν της επιτρέπεται η είσοδος στη χώρα παρά το 1990. Η επιστροφή ήταν γι' αυτήν ένα μεγάλο σοκ. Το Ιράν ήταν πλέον μια άλλη χώρα. Οι νόμοι του Ισλάμ κυριαρχούν και διαμορφώνουν μια άλλη, μη αναγνωρίσιμη κοινωνία. Μεταξύ άλλων, το τσαντόρ γίνεται ταυτόσημο της γυναικείας φύσης. Το τσαντόρ καλύπτει, αποκλείει, εν τέλει εξουδετερώνει τη γυναικεία ύπαρξη.

Συγκλονισμένη από τη νέα κατάσταση θρησκευτικών και πολιτικών περιορισμών, αποπειράται να εκφράσει την προσωπική της αγωνία και απορία μέσα από την τέχνη της. Τρία χρόνια μετά αρχίζει μια σειρά ασπρόμαυρων φωτογραφιών, που θα ολοκληρωθεί το 1997 με τον τίτλο «The women of Allah». Η ίδια ομολογεί ότι την προβληματίσε ιδιαίτερα η μουσουλμανική ιδέα του θρησκευτικού-πολιτικού μαρτυρίου. «Η βασική ιδέα της "Επανάστασης" ήταν ότι δεν μπορούμε να διαχωρίσουμε τις ιδέες της θρησκείας και της πνευματικότητας από την πολιτική και τη βία. Προσπαθώ να παρουσιάσω αυτό το παράδοξο, όπου ένας μάρτυρας στέκεται στο όριο της αγάπης, της αφοσίωσης και της πίστης στο Θεό από τη μια, και του

Οι φωτογραφίες της Shirin Neshat κυριολεκτικά αφοπλίζουν. Μένεις και τις κοιτάς καθηλωμένος. Αμίλητος, καθώς βιώνεις την εμπειρία ενός θρη-

σκευτικού θα έλεγε κανείς συναισθήματος. Συγκίνηση, έκπληξη, απορία, σιωπή... Και δεν είναι μόνο το θέμα τους, που τις καθιστά αφοπλιστικές, είναι η συμπυκνωμένη αλήθεια και ειλι-

εγκλήματος, της αγριότητας και της βίας από την άλλη... Είναι έτοιμοι να διαπράξουν ένα έγκλημα από αγάπη προς το Θεό. Ζεις όλη σου τη ζωή για να προωθήσεις το Ισλάμ και ν' ανταμειφθείς μετά θάνατον...»

Με αφετηρία αυτόν τον προβληματισμό η καλλιτέχνης φωτογραφίζει, συχνά ένοπλες, τον εαυτό της και τις γυναίκες του ισλαμικού Ιράν. Μόνο που αυτή τη φορά το τσαντόρ δεν καλύπτει ολότελα. Αφήνει ακάλυπτα μέρη του σώματος –πόδια, παλάμες, πρόσωπο– για να γραφτούν καλλιγραφικά ποιήματα των Sufi ή κείμενα γυναικών που υπερασπίζονται τις αρχές του φεμινισμού και να γίνουν έτσι φορείς μιας νέας γραφής και ανάγνωσης. Το καλυμμένο και περιορισμένο σώμα πλέον αποκαλύπτει, γίνεται μέσο ενάντια στην καταπίεση. Οι γυναίκες της Neshat σιωπούν, τα σώματά τους όμως μιλάνε. Φαίνεται πως ο επαναστατικός λόγος, ακόμα και κάτω από τις πιο δύσκολες συνθήκες, βρίσκει τρόπους διαφυγής, δεν φιμώνεται. Κι αυτή είναι ίσως η δύναμη της τέχνης της Neshat: το ότι αφήνει διόδους ελευθερίας χωρίς να φωνασκεί, χωρίς να υψώνει πύρινα λάβαρα διαμαρτυρίας και χωρίς να επιτίθεται. «Είμαι καλλιτέχνης –παραδέχεται η ίδια– όχι ακτιβίστρια. Οι εικόνες αυτές έχουν την αφέλεια ενός καλλιτέχνη, που ζει στο εξωτερικό, επιπρόκει, και πολύ ειλικρινά προσπαθεί να καταλάβει».

Η Neshat διερευνά, απορεί, διερωτάται, δεν δίνει απαντήσεις. Ίσως γιατί δεν τις έχει. Ίσως γιατί κι η ίδια τις ψάχνει μέσα από το ζωγραφισμένο «απράδι» των ματιών της. Και μάλλον αυτή η ειλικρίνεια είναι που καθιστά την τέχνη και τον φεμινισμό της Neshat όχι εθνικό, στενά τοπικό, αλλά οικουμενικό-ανθρωπιστικό. Μήπως και σίγουρα, λίγα χρόνια μετά, οι ίδιες απο-



Rebelious Silence, 1994.

ρίες δεν συνεχίζουν να μας ταλανίζουν; Παγιδευμένοι στα ίδια ερωτήματα δεν εξακολουθούμε να είμαστε; Όχι, δεν προσπαθώ να καταδείξω την επικαιρότητα των φωτογραφιών της Neshat – άλλωστε τα video-έργα της (*Turbulent, Rapture, Fervor, Soliloquy*) που ακολούθησαν αποτυπώνουν με την ίδια ποιητική ευαισθησία και καθηλωτική δύναμη το πρόβλημα των ρόλων των φύλων στις σύγχρονες θεοκρατικές κοινωνίες και έχουν τύχει διεθνούς καλλιτεχνικής αναγνώρισης. Απλά καταλαβαίνω ότι τα πιο ειλικρινή ερωτήματα τίθενται τελικά από ανθρώπους που βλέπουν τον κόσμο με βλέμμα πρωτόγνωρης αθωότητας και απλότητας. Τα ερωτήματα αυτά έχουν εν τέλει και την πιο οικουμενική απήχηση.

Αντίθετα όσοι διατείνονται ότι «ξέρουν» ασφυκτιούν μέσα στη στενόχωρη βεβαιότητά τους.

Σ' έναν κόσμο που ως επί το πλείστον καυχάται ότι «ξέρει», η Neshat εξακολουθεί να αντιπροσωπεύει την πανάκριβη πολυτέλεια της αγωνίας ενός ανθρώπου και καλλιτέχνη, που απλά, όπως λέει η ίδια, προσπαθεί να καταλάβει.

Υ.Γ. Φαίνεται πως τελικά ακόμα και μπροστά στις πιο καθηλωτικές εικόνες δεν μπορούμε ν' αποφύγουμε τις λέξεις και τις αναλύσεις. Είτε το θέλουμε είτε όχι, είναι οι Λέξεις το μέτρο της Δύναμης και της Αδυναμίας μας.

ΜΑΡΙΑ ΑΡΩΝΗ



Κατερίνα Κωστίου Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΠΗΣ

Σάτιρα • Ειρωνεία • Παρωδία • Χιούμορ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μάριος Μαρκίδης
ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μάριος Μαρκίδης ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ [Π ο ί η σ η]

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Η «επιστροφή» σε κάθε είδους μνημείο, αρχιτεκτονικής, γλυπτικής ή άλλο, εκτός από μια νοσταλγική, εκλεκτικιστική, ίσως μεταμοντέρνα χροιά και από αρκετή ιδεολογική φόρτιση, ενέχει, κυρίως για τους καλλιτέχνες που την επιχειρούν, και πολλές «παγίδες». Πέρα από τα υφολογικά γνωρίσματα, που δέτουν εκ των πραγμάτων πολλούς περιορισμούς, ένα μνημείο αποτελεί κάτι περισσότερο από έναν δημόσιο χώρο του παρελθόντος: συγκεντρώνει παλιές χρήσεις και προβάλλει μια σειρά από λειτουργικές και ιδεολογικές ανάγκες άλλων εποχών.

Για το πλήρωμα ενός άλλου χρόνου

Έχοντας γνώση των δυσκολιών ενός τέτοιου εγχειρήματος, δέκα νέοι καλλιτέχνες επιχειρούν με μέσα της σύγχρονης τέχνης να δώσουν μια δική τους προσέγγιση ενός ιστορικού μνημείου της σύγχρονης Ελλάδας, του θωρηκτού «Αβέρωφ». Πρόκειται για τους: Δήμητρα Βάντζου, Inberg Brunk, Μανώλη Ζαχαριουδάκη, Βασίλη Κόκκα, Νεφέλη Κονταρίνη, Χάρη Κοντοσφύρη, Όμηρο Κοσμίδη, Θοδωρή Ραυτόπουλο, Αλέξανδρο Σπυρόπουλο και Δημήτρη Χατζηαντωνάκη. Ο καθένας επέλεξε να αξιοποιήσει διαφορετικό χώρο του πλοίου, από τα μαγειρεία και το μηχανοστάσιο, μέχρι το κατάστρωμα και τις κουκέτες των ανδρών. Ο επισκέπτης αυτής της ιδιότυπης έκθεσης περιπλανιέται στο πλοίο και «ανακαλύπτει» τα έργα, που μορφολογικά ποικίλλουν, καθώς οι καλλιτέχνες δεν χρησιμοποιούν τα συμβατικά μέσα της ζωγραφικής και της γλυπτικής, αλλά οργανώνουν περιβάλλοντα και εγκαταστάσεις, «παιζουν» μουσική και «στέλνουν» φωτεινά σήματα, χρησιμοποιούν ηλεκτρονικούς υπολογιστές και video και αποκαλύπτουν με φωτισμό ultra violet τα περιγράμματα των μηχανικών τμημάτων του πλοίου και τα μυστηριώδη χαμόγελα των θεατών.

Η ιδέα αυτής της διοργάνωσης –που μαζί με την επιμέλεια της έκθεσης ανήκει στη Νεφέλη Κονταρίνη– είναι σημαντική και το τόλμημα ριψοκίνδυνο. Το «Αβέρωφ» αποτελεί ένα μνημείο

της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας. Από το 1911 και εξής συμμετείχε σ' όλες τις σημαντικές στιγμές του Ελληνισμού, από τους Βαλκανικούς Πολέμους μέχρι τον εορτασμό της ενσωμάτωσης των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα το 1945. Από το 1983 χρησιμοποιείται ως μουσείο, ακολουθώντας τη σύγχρονη μουσειολογική τάση να αξιοποιεί κάθε ιστορικό χώρο προς όφελος των θεατών. Έτσι, στο θωρηκτό υπάρχει έκθεση φωτογραφιών και ντοκουμέντων απ' όλη την ιστορική διαδρομή του, πραγματοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα, ενώ η περιπλάνηση στους χώρους του αποτελεί τον αμεσότερο τρόπο για τη γνωριμία με τον ζωντανό θρύλο.

Η χρήση του θωρηκτού για την παρουσίαση έργων τέχνης, των οποία μάλιστα οι δημιουργοί επιχειρούν μια εικαστική προσέγγιση του ίδιου του μνημείου, διαφοροποιείται από τη μουσειακή χρήση που μόλις αναφέραμε. Στην περίπτωση αυτή θέμα της έκθεσης δεν είναι η ιστορία του μνημείου, αλλά τα ερεθίσματα που αυτό προσφέρει καταρχήν σαν φυσική παρουσία και στη συνέχεια σαν ιστορικό κατάλοιπο σε σύγχρονους καλλιτέχνες. Πρόκειται επομένως για έναν δημόσιο χώρο που επανερμηνεύεται εικαστικά, αλλά και για έναν τόπο, που το συναισθηματικό, ιστορικό και ιδεολογικό του φορτίο προκαλεί τον διάλογο με τη σημερινή πραγματικότητα. Οι αναπόφευκτοι και

εύκολοι συνειρμοί της παλιότερης και της τωρινής του χρήσης, ως πολεμικής μηχανής και ως χώρου πολιτισμού αντίστοιχα, δεν είναι παρά η κορυφή του παγόβουνου των συσχετισμών που μπορούν να προταθούν. Ο χώρος που στρατολόγησε εκατοντάδες νέους και αποτέλεσε το καθημερινό τους περιβάλλον για μήνες, που τους οδήγησε σε ναυμαχίες και εορτασμούς, ο χώρος που επισκέφθηκε όλη την Ελλάδα του Αιγαίου και περιπολούσε με την ελληνική σημαία στα νερά της Μεσογείου και του Ινδικού, είναι γεμάτος μνήμες και ιστορίες, που κινούνται πέρα από το πλαίσιο των αυστηρών επιστημονικών αρχείων και των ιδεολογικών προεκτάσεων. Υπήρξε ένα κλειστό σύνολο, μια κοινωνία σε μικροκλίμακα, στέγασε σε ιδιαίτερες συνθήκες ανθρώπους που μοιράζονταν ή υποχρεωτικά μετείχαν σε ένα ιδανικό. Ο ίδιος ο χώρος, υποβάλλει επομένως ιδιαίτερους όρους ανάγνωσης με τη συναισθηματική φόρτιση που μεταφέρει σε κάθε επισκέπτη.

Οι εικαστικές παρεμβάσεις που παρουσιάζονται αυτή την περίοδο στο «Αβέρωφ» πετυχαίνουν μια σύγχρονη προσέγγιση του μνημείου, όχι τόσο στην αυστηρά ιστορική του διάσταση, όσο ως βιωμένου τόπου. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον το γεγονός ότι η έκθεση είναι ομαδική, κάτι που συνάδει με την ομαδικότητα της ζωής στο πλοίο και προσφέρει μια ποικιλία απόψεων στον επισκέπτη. Η ιδιαιτερότητα του χώρου μεγεθύνει και πολλαπλασιάζει τις προσπάθειες των καλλιτεχνών και ορίζει ιδιαίτερα δεδομένα θέασης. Ο επισκέπτης εισάγεται στον χώρο της έκθεσης μετατρεπόμενος σε επιβάτη, απομονώνεται από τα στεριανά συμφραζόμενα και μέσα από τους στενούς διαδρόμους του πολεμικού πλοίου αναγκάζεται, μέσα από μια μοναδική πορεία, να ανακαλύψει το χώρο και τα έργα. Η διαδρομή είναι μεγάλη, από το απόκοσμο μηχανοστάσιο μέχρι την πολυτελή αίθουσα συνεδριάσεων και τα διαμερίσματα των αξιωματικών, όπου ακόμα διατηρείται το έργο ενός σημαντικού δημιουργού, η προσωπογραφία του Ναυάρχου Κοντουριώτη από τον Γεώργιο Ιακωβίδη. Ο καθένας έχει την ευκαιρία να περιεργαστεί, να σκεφτεί και να ζωντανέψει το πλήρωμα ενός άλλου χρόνου.

ΑΡΕΤΗ ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

«Θυμάται κανείς πώς έφτασε εδώ;» Ποιος δημιούργησε αυτό το γεωμετρικό τέρας; Μια περιοχή Υψίστου Τρόμου! Ένα μηχανικό Ασυνείδητο, μια φυλακή της ψυχής... Ο Κύβος είναι ο Κόσμος. Και ο σχεδιαστής του, όπως ο Χωρομέτρης στον Κάφκα, αγνοεί το αποτέλεσμα του δημιουργήματός του. Τα δωμάτια-παγίδες, οι αλλαγές των χρωμάτων, οι αριθμοί... «Τι θέλει ο Κύβος; Τι σκέφτεται;» Ποιος έφερε τους ανθρώπους εκεί μέσα; «Είναι το παιχνίδι κάποιου τρελού μεγιστάνα;» Όχι. «Κανείς δεν κάνει κουμάντο. Είναι ένα λάθος πράγμα που αντλεί από την επίφαση ενός γενικότερου σχεδίου. Είναι εκτός ελέγχου.» Τα πρόσωπα ξαναγυρίζουν στο ίδιο σημείο, κάνουν κύκλους, μα και τα δωμάτια το ίδιο. Ο Άνθρωπος δημιούργησε αυτόν τον «υπολογιστή» ή ο αόρατος συμπαντικός υπολογιστής τον Άνθρωπο; Το Σύστημα αυτό είναι το Σύμπαν ή ένα απλό μέρος του; Το αδιέξοδο της φιλοσοφίας των μαθηματικών περιπλέκει τα πράγματα και κάνει την έξοδο από τον Κύβο αδύνατη. Μόνο ο νοητικά καθυστερημένος είναι σε θέση να λύσει τις εξισώσεις, γι' αυτό και μόνος αυτός θα σωθεί. Είναι ιδιοφυΐα ή μήπως η καθυστέρησή του είναι σημάδι υπεροχής; Ο ηλίθιος, με την επιβίωσή του και την αντοχή του, νικά όσους... έξυπνους τον είχαν νικήσει.

«Cube»: Μια «Μητρόπολη» της νέας εποχής

Με την ταινία *Κύβος* ο V. Natali δημιουργεί ένα έργο της αξίας της *Μητρόπολης* του Φ. Λανγκ και του *Στάλκερ* του Α. Ταρκόφσκι. Ταυτόχρονα βάζει τις βάσεις για μια συζήτηση πάνω στη φύση του Συστήματος και του σύγχρονου ανθρώπινου Πολιτισμού. Όποιος θεωρεί ότι το Σύστημα είναι ίδιο με την παρελθούσα οργουελιανή εκδοχή του, πλανάται πλάνη οικτρά. Ο Μεγάλος Αδελφός δεν μας παρακολουθεί. Δεν έχει λόγο. Ο Άνθρωπος βρίσκεται έγκλειστος στον Κύβο-Κόσμο, χωρίς να μπορεί να βγει. «Κάθε αναζήτηση εξόδου μάταιη», έλεγε ο πνευματικός συγγενής του Natali, S. Beckett στο παρόμοιο αφήγημά του «The lost ones». Αυτό είναι λοιπόν το

μέλλον μας; Ή μήπως είναι ήδη το παρόν; Άλλωστε ο χρόνος στη σύγχρονη εποχή γίνεται περισσότερο αδιαίρετος από ποτέ.

Ο *Κύβος* είναι αναμφισβήτητα μια φιλική αλληγορία. Και έτσι γίνεται σαφές ότι μέσα από τον λεγόμενο κινηματογράφο της φαντασίας μπορεί κάποιος να μιλήσει διεισδυτικά και ουσιαστικά για το δράμα του ανθρώπινου Πολιτισμού και κατ' επέκταση της Ύπαρξης. Ο Κάφκα είναι πλέον σήμερα ένας «αρχαίος κλασικός συγγραφέας», γι' αυτό και τόσο σύγχρονος του Natali. Η περιπέτεια της περιπλάνησης στα δωμάτια του Κύβου θυμίζει την περιπλάνηση του Κ. στον *Πύργο*. Μόνο που για τον Εβραίο της Πράγας το ζητούμενο ήταν το απρόσιτο της θεί-

ας χάρης, αν και κατά έναν άλλο στοχαστή ο χώρος του Πύργου είναι απρόσιτος γιατί ο ίδιος ο Κ.-Κάφκα είναι ο μεταξύ των δυο κόσμων άνθρωπος. Τεμαχισμένος σ' ένα παρόν που τον και μας καταδικάζει σε ακινησία. Ίσως γι' αυτό θεωρούμε, στην εποχή μας, ότι τρέχουμε ιλιγγιωδώς. Γιατί στην πραγματικότητα είμαστε ακίνητοι, καθηλωμένοι, σε ένα παρόν που μας συνθλίβει.

Κανείς δεν εξουσιάζει τον Κόσμο σήμερα. Κι όσοι νομίζουν ότι το κάνουν ή όσοι τους κατηγορούν ότι το κάνουν, ζουν τεράστια αυταπάτη. Ο Κόσμος είναι εκτός ελέγχου. Υπακούει στους νόμους που προϋπήρχαν του ανθρώπινου Πολιτισμού, αφού ο Χρόνος προϋπάρχει της Ιστορίας και γι' αυτόν ο άνθρωπος είναι μια πεπερασμένη ασήμαντη μονάδα. Ο δημιουργός του Κύβου (ο Μεγάλος Αρχιτέκτονας;) σπάει πλάκα με τις παγίδες που στήνει στους εγκλείστους, ακόμα και σε αυτούς που τον βοήθησαν να φτιάξει το τερατούργημα.

Το χάος βέβαια του Κύβου δεν κρίνεται συναισθηματικά ως μια αρνητική έννοια. Ο Natali σα να το ξεκαθαρίζει: είναι η ουσία της Ύπαρξης που ξεπερνά τους ανθρώπους και τους καθορίζει. Ένας πολύπλοκος υπολογιστής, χωρίς οθόνη, πληκτρολόγιο, ποντίκι... Ένας υπολογιστής που αντιδρά, σα να έχει αισθητήρες, σε κάθε απόπειρα παραβίασης του απόλυτου Σχεδίου του. Το χρήμα, τα όπλα, τα ναρκωτικά, είναι οι εκπτώτικες καταφυγές, το ξόρκι για το αδύνατο της εξόδου. Θα καταστραφούμε μόνοι μας πριν μας καταστρέψει Εκείνος. Κανείς δεν γνωρίζει πώς ξεκίνησαν όλα. Σε ένα παρελθόν αδιανόητο, ο τόπος αυτός ήταν πάντα κλειστός. Και θα παραμείνει. Τα σχέδια της NASA για τον εποικισμό του Άρη είναι η ύστατη αυταπάτη εξόδου. Όμως ο Κόσμος-Κύβος δεν είναι απλά μια φυλακή. Είναι η εξορία του ίδιου μας του συλλογικού ασυνειδήτου, που όσο πάει γίνεται και πιο σαφές πως ταυτίζεται με τον ανθρώπινο Πολιτισμό σε μια διάρκεια χρόνου ασύλληπτη.

Υ.Γ.

Κανείς από τους διανομείς κινηματογραφικών ταινιών δεν έχει προβάλει το έργο στις αίθουσες. Το *Cube* κυκλοφορεί στην Ελλάδα μόνο σε video...

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΑΖΩΜΕΝΟΣ

Επιτέλους, το κινηματογραφικό ενδιαφέρον των ημερών δικαιολογημένα επικεντρώνεται σε αξιόλογους έλληνες δημιουργούς και σε εξίσου αξιόλογες δημιουργίες τους. Πριν απ' όλους στον Φίλιππο Τσίτο και την πρώτη μεγάλου μήκους ταινία του, το *My sweet home*, στον Δεκαπενταύγουστο του Κωνσταντίνου Γιάνναρη και στα Ημερολόγια Καταστροφάτος - Γιώργος Σεφέρης του Στέλιου Χαραλαμπόπουλου.

Σημαντική ελληνική εβδομάδα

ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΤΣΙΤΟΥ: MY SWEET HOME

Το σπουδαίο ταλέντο του Τσίτου το γνωρίζαμε από τις αριστουργηματικές μικρού μήκους ταινίες του που στη διάρκεια της περασμένης δεκαετίας έφερνε στο Φεστιβάλ της Δράμας, όλες από τη Γερμανία, τόπο των κινηματογραφικών του σπουδών αλλά και βασικής διαμονής του. Γερμανική και τούτη η παραγωγή του 35χρονου σκηνοθέτη, γυρισμένη στο Βερολίνο, την καινούργια καρδιά της Ευρώπης, πρόπλασμα του αυριανού προσώπου –για καλό ή για κακό– της γηραιάς ηπείρου. Κέντρο της η ταινία (πάνω σε σενάριο του ίδιου του σκηνοθέτη) έχει αυτή την πολυπολιτισμική «πατρίδα» (μ' αυτή άλλωστε την έννοια και η λέξη «home»), τόπο συμβίωσης οικονομικών μεταναστών, υβρι-

διακών ή και αληθινών διανοουμένων, καλλιτεχνών «υπό προθεσμίαν», τυχωδιωκτών και losers απ' όλα τα σημεία της γης. «Πατρίδα» της βερολινέζικης πατρίδας ένα θλιβερό café, θαμώνες και εργαζόμενοι του οποίου ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα των πιο πάνω. Η αναγέννηση της γερμανικής μεγαλούπολης «τράβηξε» ανθρώπους με λογίων λογίων «όνειρα» στις αποσκευές τους που δεν τους βγήκαν. Έτσι η πόλη μετατρέπεται σε «δοκιμαστικό σωλήνα» που αφομοιώνει ή απορρίπτει. Μια –θαυμαστική από μίαν άποψη– ανθρώπινη πανσπερμία σε θερμοκρασία τήξεως.

Όταν ο αμερικανός Μπρους, σερβιτόρος στο παρακμασμένο café, κατόρθωσε να πείσει τη γερμανίδα φίλη του Άνκε, ανύπαντρη μητέρα ενός έγχρω-

μου μωρού, να τον παντρευτεί, η παράδοση απαιτεί να πραγματοποιηθεί ένα Polterabend (πάρτι την παραμονή του γάμου). Μοναδική καλεσμένη σ' αυτό είναι η μητέρα της Άνκε, παρόλο ότι η ίδια θεωρεί αυτό το γάμο καταστροφικό για την κόρη της. Ο Μπρους οργανώνει τη γιορτή, φυσικά στο café, εκ των ενόντων, δηλαδή με «καλεσμένους» άγνωστους και άσχετους μεταξύ τους θαμώνες, μια φυγόκεντρη βαβέλ «χαμένων», ενώ μια «βαλκανική» ορχήστρα ανεβοκατεβάζει το θερμόμετρο. Ευμετάβλητος και παρορμητικός ο Μπρους μετανιώνει για την απόφασή του να παντρευτεί και δραπετεύει απ' τη γιορτή. Ακολουθεί η συνάντησή του μ' έναν πακιστανό πλανόδιο πωλητή και ο συνταρακτικός μεταξύ τους διάλογος (εκεί ο διαλογίστας και δάσκαλος ηθοποιίας Τσίτος παίρνει άριστα με τόνο). Αντίθετα, η Άνκε επιμένει στην επιλογή της να παντρευτεί τον Μπρους και να φτιάξει μαζί του οικογένεια. Κάποια στιγμή ο Αμερικάνος γυρίζει στο café και η γιορτή παίρνει απροσδόκητες –στο ανθρώπινό τους περιεχόμενο– διαστάσεις.

Ο Φίλιππος Τσίτος είναι ένας βαθύτατα ψυχικά υγιής πνευματικός δημιουργός, με ανθρωπιστικό προσανατολισμό και επιλογές. Μέσα στη φοβερή σύμβαση που είναι η κοινωνική διάσταση της ζωής μπορεί και βρίσκει αισιοδοξία ακόμα και στα αδιέξοδα. Έτσι οδηγεί και την ταινία του προς την έξοδό της. Και όπως πάντοτε, η συνέχεια επί της οθόνης. Στιβαρός, γεμάτος νεύρο κινηματογράφος. Ευρωπαϊκός στην ουσία του, άρτιος στους τρόπους του, χειροποίητος, χωρίς τεχνολογικά ψιμύθια, αναβλύζει αισθήματα, οξύτητα βλέμματος, πικρό αλλά αγαθής προαίρεσης χιούμορ. Μαζί με την ταινία του Γιάννη Φάγκρα *Πες στη Μορφίνη*, ακόμα την ψάχνω ήταν οι πέρα από κάθε σύγκριση σπουδαίες και ελπιδοφόρες για τον κινηματογράφο μιας φετινές εκπλήξεις. Μάθημα –και «ράπισμα»– για το ανόητο εγχώριο mainstream.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΓΙΑΝΝΑΡΗ: ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Με τον Δεκαπενταύγουστο, τρίτη μεγάλου μήκους ταινία του, ο Κωνσταντίνος Γιάνναρης μπαίνει στον (θεμιτό) πειρασμό να «εκπορθήσει» τον κόσμο και τον χώρο του εγχώριου κινηματογραφικού mainstream, αλλά με αυθε-



Φίλιππου Τσίτου: *My Sweet Home*.



Κωνσταντίνου Γιάνναρη: Δεκαπενταύγουστος.

ντικούς κινηματογραφικούς –και στο μέτρο του επιτρεπτού (βλέπετε, λεφτά δεν έχει βάλει μόνο το ΕΚΚ)– και καλλιτεχνικούς τρόπους. Άλλωστε ο Γιάνναρης αισθάνεται στο στοιχείο του να «ορθογραφεί» και να «καλλιγραφεί» σκηνοθετώντας. Η προχειράντζα τού ήταν πάντοτε ξένη.

Έτσι λοιπόν παραμερίζει –ελπίζουμε προσωρινά– τον αυθεντικό και πυρέσσοντα κόσμο του περιθωρίου, προκειμένου να δοκιμαστεί με τους ψευδεπίγραφους ήρωες της τηλεοπτικής παντοκρατορίας. Το πείραμα, νομίζουμε, συνίσταται στο αν το ταμείο θα αναγνώριζε στην ταινία του τα «ήθη και έθιμα» των σίριαλ της εθνικής τηλεοπτικής μας κουλτούρας. Και σιγά δηλαδή μην είναι κανείς μας που δεν τα καταδέχεται. Έχουμε μάλιστα και τις προτιμήσεις μας. Μόνο που ο Γιάνναρης δεν έκανε τηλεόραση. Έκανε 100% κινηματογράφο, με τους επιδέξιους τρόπους που αυτός, όσο λίγοι, γνωρίζει, μεταμορφώνοντας μια επιδερμικού ενδιαφέροντος σπονδυλωτή ταινία, με σχηματικούς χαρακτήρες (π.χ. σπάνια οι διάλογοι μας διέψευσαν) και συμβατική δραματουργία, σε αυθεντικά σύγχρονο σινεμά. Εδώ που τα λέμε, αυτό ήταν το αληθινό θαύμα κι όχι εκείνα –τα ακατανόητα– του σεναρίου.

Τρία (κοινωνικά) ετερόκλητα ζευγάρια, πλήθος φορές τα δανείστηκε η τηλεόραση, ξεκινούν για τις διακοπές τους. Πλησιάζει ο Δεκαπενταύγουστος. Κοινό τους σημείο ότι είναι

συγκάτοικοι στην ίδια πολυκατοικία. Οικονομημένοι γιάπηδες, λαϊκοί τύποι του μεροκάματου και περιθωριακοί από τα αζήτητα, στην απόδραση για το όνειρο και το θαύμα. Όχι βέβαια με τον ίδιο στόχο, ούτε με τον ίδιο τρόπο. «Σαν βγεις στον πηγαιμό για την Ιθάκη (των διακοπών) να εύχεσαι...»

Ο Γιάνναρης έφτιαξε μια ταινία με σκοπό –μεταξύ των άλλων– να ικανοποιήσει αυτές τις «ευχές». Άλλοτε σημμένα κι άλλοτε από έμπνευση, το κατάφερε. Το μάτι και η προσοχή του θεατή δεν χαλαρώνουν ούτε στιγμή. Χώροι, ρυθμοί και απρόοπτα, άφθονα... Ακόμα και οι μεταφυσικές υπερβάσεις αφειδώλευτες. Κοινό μυστικό: ο κινηματογράφος είναι αντισυμβατική τέχνη και όταν ο δημιουργός ασκεί αυτή την απεριορίστη δυνατότητα, τότε ο θεατής ανεβαίνει στον Έβδομο Ουρανό. Ο Γιάνναρης απέδειξε με τον *Δεκαπενταύγουστο* ότι είναι έξοχος «θαυματοποιός».

ΣΤΕΛΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ: *ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΑ ΚΑΤΑΣΤΡΩΜΑΤΟΣ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ*

Όπως και όλες οι προηγούμενες δημιουργικές προσπάθειες του Στέλιου Χαραλαμπόπουλου έτσι και αυτό το ντοκιμαντέρ, που γυρίστηκε με αφορμή τα 100 χρόνια από τη γέννηση του Σεφέρη, φέρνει τη σφραγίδα του καλλιτεχνικού κύρους και της αξιοπιστίας. Ειδικά στην περιοχή του ντοκιμαντέρ, όπου –με ελάχιστες εξαιρέσεις– κυ-

ριαρχεί μια τυποποιημένη σχηματοποίηση στη διαχείριση του θέματος και του υλικού, τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα της συντροφιάς του «Περίπλου» (Λαμπρόπουλος, Χαραλαμπόπουλος, Βαρβαρίγος) εμπλουτίζουν το σύγχρονο ελληνικό σινεμά τεκμηρίωσης.

Η αλήθεια είναι ότι ο Σεφέρης είναι αβανταδόρικο θέμα, απ' όποια πλευρά χειρισμού του κι αν το κοιτάξεις. Υλικό άφθονο, μνήμες νωπές, μάρτυρες ζωντανοί και κυρίως η γοητεία ενός μεγάλου και καταξιωμένου όχι μόνο ποιητή αλλά και πνευματικού (στην εθνική διάσταση) δάσκαλου. Πολλοί υποστηρίζουν ότι οι *Δοκιμές* του υπερέχουν, μ' αυτή τη σημασία, και του ποιητικού του έργου. Παρ' όλα αυτά, το «αγκάθι» ενυπάρχει στο ότι ο ποιητής βιοπορίστηκε ως διπλωμάτης και μάλιστα σε «καυτές» περιόδους της νεότερης ιστορίας μας. Από τα χρόνια της μεταξικής δικτατορίας μέχρι λίγο πριν την απριλιανή χούντα. Αμφιλεγόμενα τα σχόλια για την πλευρά αυτή της ζωής του, δίχως βέβαια αυτό να αγγίζει στο ελάχιστο τη σπουδαία αξία του έργου του. Ωστόσο ο άνθρωπος, και η μνήμη του, είναι όλα μαζί.

Το ντοκιμαντέρ *Ημερολόγια Καταστώματος - Γιώργος Σεφέρης*, έργο πλούσιο σε υλικό και κόπο, ακολουθεί με συνέπεια μια ευθύγραμμη σεναριακή σύλληψη και περιγραφή του βιογραφικού κύκλου του ποιητή και των γεγονότων (πολιτικών και πολεμικών) –τομών στη δική του ζωή. Το εύρημα των *Τετραδίων* και οι ηλικιακοί παραλληλισμοί των φυλακισμένων αντιστασιακών φορτίζει συγκινησιακά την ταινία, ενώ η φωνή του Δημήτρη Καταλειφού, σεμνή αλλά και με... σεφεριζουσά ηχητική συγγένεια, προσθέτει και διαμορφώνει ατμοσφαιρικά. Παρά ταύτα διατηρούμε μιαν επιφύλαξη για την οπτική προσέγγισης του Σεφέρη, όπως π.χ. ότι ανατέθηκε –μέσα από τα ημερολόγιά του– να μιλήσει ο ίδιος ο ποιητής για τον εαυτό του σε βαθμό πλεονασματικό, αποκλείοντας έτσι μια εξ αντικειμένου από τρίτες πηγές προσέγγισή του, του ίδιου και του έργου του. Έτσι όμως αυτό το έτσι κι αλλιώς σπουδαίο ντοκιμαντέρ θα μπορούσε (να κινδυνεύσει) να χαρακτηριστεί σαν αυτοβιογραφική αγιολογία του Σεφέρη.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ

Ψύχωση: διανοητική νόσος, διαταραχή κατά την οποία παρατηρείται απώλεια της επαφής με την πραγματικότητα, συχνά δημιουργία παραισθήσεων και ψευδαισθήσεων και μεταβαλλόμενες νοητικές διαδικασίες.

4.48: όταν η λογική επισκέπτεται, για μία ώρα και δώδεκα λεπτά θα έχω τα μυαλά μου.

Σάρας Κέιν συνέχεια

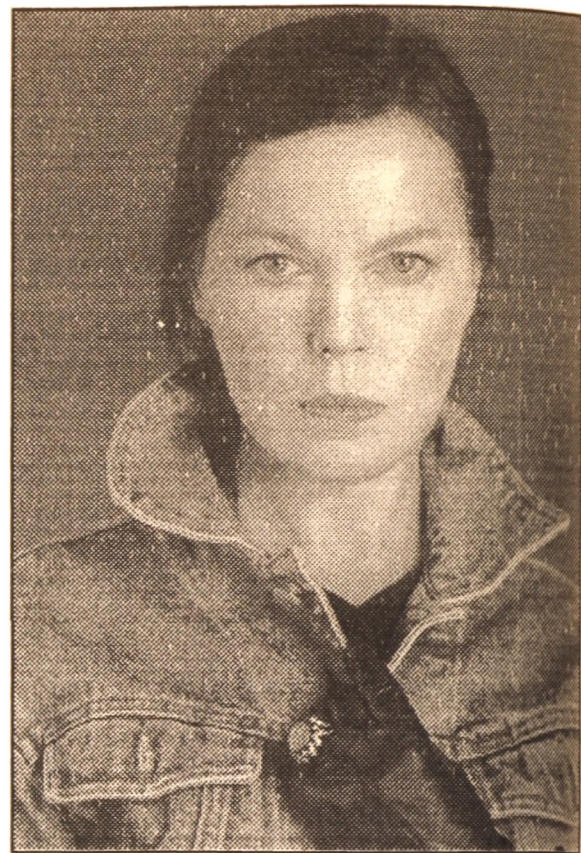
Το θέατρο του In Yer Face Generation (στα μούτρα γενιά) είναι μια τάση που ξεκίνησε στη Βρετανία το δεύτερο μισό της τελευταίας δεκαετίας και που έχει σαν βασικό στόχο να παρουσιάσει επί σκηνής την ασχήμια και την βιαιότητα της κοινωνίας, να διαμαρτυρηθεί για τον κόσμο που κληροδότησαν οι προκάτοχοι στην νεότερη γενιά και να παλέψει για την βελτίωση του. Η Σάρα Κέιν υπήρξε η πρωτοπόρος του κινήματος αυτού με το έργο της *Blasted* το 1995. Η πρόωγη αυτοκτονία της νεαρής συγγραφέας στα 27 της χρόνια περιέβαλε με το ένδυμα ενός μύθου τόσο την ίδια όσο και το έργο της.

Τα τελευταία δύο χρόνια το In Yer Face Theatre έχει καταλάβει ιδιαίτερη θέση στην ελληνική σκηνή. Πρόκειται πράγματι για μια ανανέωση στον χώρο της παγκόσμιας δραματογραφίας ή για ένα φαινόμενο μόδας που γρήγορα θα εξαφανιστεί; Είναι πράγματι τέχνη η αποκαθήλωση οτιδήποτε ωραίου και η ωμή αναπαράσταση των χειρότερων και πιο ακραίων στιγμών στη ζωή ενός, συνήθως, ιδιαίτερου ανθρώπου; Παρά τις όποιες επιφυλάξεις αναμφιβόλως τα έργα αυτά, και κυρίως της Κέιν, είναι μια κραυγή διαμαρτυρίας στον κόσμο που μας περιβάλλει. Όμως παρά την άκρα απαισιοδοξία που διακρίνει το έργο της Κέιν, η ίδια υποστήριζε πως δεν υπάρχει τίποτα πιο αισιόδοξο και πιο ελπιδοφόρο από το να δημιουργείς κάτι όμορφο για την απελπισία ή μέσα από απελπισία. Παρόλα αυτά ένα έργο της Σάρα Κέιν μπορεί να αρέσει ή να μην αρέσει. Μπορεί να συμφωνήσει κανείς μαζί του ή να διαφωνήσει αλλά σίγουρα δεν μπορεί να το αγνοήσει.

Η 4.48 *Ψύχωση*, το τελευταίο έργο της

Κέιν, παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο θέατρο Royal Court μετά τον θάνατό της σε σκηνοθεσία James Macdonald με τρεις ηθοποιούς. Η Ρούλα Πατεράκη προτίμησε να είναι η μοναδική ηθοποιός επί σκηνής. Η άρρωστη και ο ψυχίατρος, ο ανήσυχος άνθρωπος, ο «μη λογικός» και ο «λογικός», αυτός που αποδέχεται και εκφράζει τη λογική της κοινωνίας. Ο ελλειπτικός λόγος, η θεατρική γραφή που στιγματίζεται από μια διάθεση ποιητικής απόπειρας επηρεασμένης από τον Έλιοτ, η επιφανειακή ασυνέχεια του λόγου και η αντιπαράθεση απόψεων και αντιλήψεων για τη ζωή μέσα στον ίδιο άνθρωπο βρίσκουν δίοδο επικοινωνίας αποκλειστικά μέσω της Ρούλας Πατεράκη. Η προσεκτική και διακριτική σκηνοθεσία της δεν είναι παρά μια υπογράμμιση του λόγου, μια έντονη χρωματιστή γραμμή στο μαύρο περιχόμενο του λόγου. Η έλλειψη θεού, η έλλειψη ηθικής, η απόγνωση της απουσίας της αγάπης, σωματικής και πνευματικής, η βία και η ηδονή της, πάλλονται μέσα στο έργο της Κέιν. Ένα πυροτέχνημα έτοιμο να εκραγεί είναι το κείμενο της Κέιν, έτοιμο να «θυσιάσει» στον βωμό της ζωής τον ηθοποιό, και να τραυματίσει τους θεατές που στέκονται πλησίον, απλοί αμέτοχοι παρατηρητές της ζωής, αδύναμοι να την καταλάβουν, να την πλάσουν, να της δώσουν μορφή. Λέξεις και φράσεις που επαναλαμβάνόμενες χτυπάνε, που πετάνε στα μούτρα του κοινού την αλήθεια τους. «Αυτός δεν είναι ένας κόσμος που θέλω εγώ να ζω». «Γεννημένη για μόνη, Να αγαπώ το απόν».

Το θέατρο της Σάρα Κέιν είναι βιωματικό. Είναι ένα έργο έκθεσης της ίδιας της συγγραφέας. Είναι μια προ-



σπάθεια να επανασυνθέσει την θρυμματισμένη της προσωπικότητα, την οποία δυσκολεύεται να απαντήσει και να γνωρίσει: Εδώ είμαι εγώ και εκεί είναι το σώμα μου, λέει η ηρωίδα της *Ψύχωσης*. «Τον εαυτό μου δε συνάντησα ποτέ, εμένα που το πρόσωπό μου είναι κολλημένο στην πίσω όψη του μυαλού μου». Η αυτόχειρ ηρωίδα της *Ψύχωσης* είναι πιθανότατα η Κέιν και το έργο της το επιθανάτιο σημειώμά της. Η αδυναμία της να ελέγξει τη ζωή της μεταπλάθεται σε δύναμη για να ελέγξει τον θάνατό της.

Ο εξώστης του θεάτρου Χώρα που επέλεξε η Πατεράκη για να παρουσιάσει το έργο βρίσκεται σε απόλυτη συνάρτηση και τέλεια αναλογία με τον εξώστη της ζωής που ζωντανεύει η Κέιν στο έργο της. Η παράσταση αυτή ευτύχησε και στο αποτέλεσμα των συντελεστών της. Η μετάφραση από την Ρούλα Πατεράκη και τον Γιώργο Γαλέο διατήρησε την ποίηση, τον πόνο, τον ήχο του κειμένου, αναπλάθοντας μια εξίσου σημαντική κραυγή αγωνίας. Το σκηνικό που φιλοτέχνησε ο Βαλεντίνο Μαρέγκο έδωσε καταφύγιο στις υπάρξεις της Κέιν. Σκοτεινό, σαν τον πυθμένα της ζωής, σαν το ψυχρό δωμάτιο ενός ψυχιατρείου, έπαιξε με το φως, τη μοναξιά, την απελπισία και τον θάνατο. Η Ελευθερία Ντεκώ βρήκε τον τρόπο να φωτίσει το σκοτάδι του, να φωτίσει τους ανθρώπους-σκιάς και να ρίξει φως στον θάνατο.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

Η παράσταση του Γιώργου Κιμούλη είναι, πιστεύω, η καλύτερη αφορμή για να επανεξετάσουμε το συγκεκριμένο έργο του μεγάλου σουηδού δραματουργού.

“Speravit infestis”



σμός, ο παραλογισμός, ο εγωισμός.

Ποιος θα νικήσει; Έναν αιώνα πριν τον Στρίντμπεργκ δεν θα ετίθετο λόγος. Ο ίδιος ο Στρίντμπεργκ όμως ήταν ένας άνθρωπος άρρωστος. Όχι τόσο γιατί ήταν ένας ιδιοφυής νευρωτικός και ένας δημιουργικός συμπλεγματικός, αλλά γιατί στις φλέβες του κυκλοφορούσε –από τότε– η αρρώστια του νέου αιώνα: η αρρώστια του απαισιόδοξου σκεπτικισμού. Το γυναικείο φύλο τελικά θα υπερισχύσει. Όχι, δε θα νικήσει απλά: Θα γελοιοποιήσει το ανδρικό, θα το σύρει στην αμφιβολία και στην τρέλα, θα το εκμηδενίσει και τελικά θα το καταπιεί. Η Λάουρα θα ενσπείρει αμφιβολίες στο σύζυγό της για την πατρότητα του παιδιού της, αμφιβολίες που θα τον οδηγήσουν σταδιακά στην τρέλα. Η γυναίκα είναι πιο ισχυρή από τον άνδρα, πάει να πει η οπισθοδρόμηση κι ο πουριτανισμός (των γυναικών;) είναι ισχυρότερα από την προοδευτική διάθεση (των ανδρών;).

Ίσως συναισθανθήκατε τώρα τον λόγο που ο Πατέρας προκάλεσε τόσες πολλές σπουδές μεταφυσικής αναγωγής: Είναι δύσκολο –πάντα μ’ αυτόν τον συγγραφέα είναι δύσκολο– να παραδεχθούμε πως ένας τόσο μεγάλος εγκέφαλος έφτιαξε κάτι που ακούγεται τόσο μισογυνικό, τόσο τερατωδώς προκατειλημμένο, τόσο αντιδραστικό, και μάλιστα κάτω από την ταμπέλα της προοδευτικότητας!

Το εύκολο είναι να καλέσουμε εδώ τη «Μεταφυσική των Φύλων» για να μας βγάλει από την άβολη θέση. Εκτός αν δεν φοβηθούμε να αντιμετωπίσουμε κατά πρόσωπο το ίδιο το έργο. Έχει μήπως κάποιο δίκιο ο Στρίντμπεργκ όταν λέει ότι οι γυναίκες ακόμα δυσκολεύονται να απαγκιστρώσουν τα παιδιά τους από τα φρουστιά τους; Όταν λέει πως, όχι βέβαια όλες, αλλά –ακόμα– πολλές είναι προσκολλημένες στο τοπίο ενός πνευματιστικού σκοταδισμού (ποιοι, άραγε, είναι οι καλύτεροι πελάτες στις καφετζούδες); Όταν λέει

πως κάποιες –μη με παρεξηγήσετε, όχι όλες– αντί να σεβαστούν την προσωπικότητα των παιδιών τους, προσπαθούν να αναπαράγουν σ’ αυτά τον εαυτό τους; Όχι, δεν είναι μισογύνης ο Στρίντμπεργκ του Πατέρα, ένας τολμηρός αναλυτής της κοινωνικής πραγματικότητας είναι. Θα ήταν μισογύνης, ακριβώς αν έκανε μεταφυσική, αν έλεγε ότι αυτή είναι, κατά κάποιο τρόπο, η «ουσία» των Γυναικών. Λέει κάτι άλλο: αυτή είναι η κατάσταση του γυναικείου φύλου –σήμερα;–, μια κατάσταση που τις κάνει, όταν νιώθουν ότι απειλούνται, να γίνονται από σύμβολα στοργής πλάσματα επικίνδυνα, δαιμόνια, ακόμη και σατανικά. Σας θυμίζει κάτι αυτό; Ας ξαναδιαβάσουμε τη *Μήδεια* και ας δούμε από πιο κοντά το *Ημέρωμα της Στρίγκλας*.

Ο Κιμούλης συνηθίζει αντί να χτίζει ένα έργο, να σκάβει υπόγεια λαγούμια. Χτίζει ρόλους «προς τα κάτω». Ο λοχαγός του είναι δείγμα μιας τέτοιας υποκριτικής αρχιτεκτονικής των «κατακομβών». Οπωσδήποτε ο Κιμούλης έχει περισσότερες αμφιβολίες από μένα για την αρχική θετική παρουσία του ήρωά του. Μήπως από την αρχή το πρόσωπο του λοχαγού έχει το σπέρμα της τελικής του ήττας; Μήπως η αμφιβολία του για την πατρότητά του είναι μονάχα η αφορμή και όχι η αιτία της τρέλας του; Μήπως το έργο περιγράφει όχι μια νίκη της οπισθοδρόμησης, αλλά μια μεταφυσική επιστροφή στη γη-μάνα; Ο Κιμούλης είναι ένας διανοούμενος και μαζί ένας ιδιαίτερος –μοναχικός– σκεπτικιστής ηθοποιός. Υποδύεται, γι’ αυτό, τα ερωτήματα, όχι τις απαντήσεις.

Κοντά του η Φιλαρέτη Κομνηνού, μια Λάουρα σατανική, ψυχρή και με γνώση της κυριαρχίας της. Από την υπόλοιπη διανομή να ξεχωρίσουμε ασφαλώς την παρουσία της Χριστίνας Κουτσουδάκη στο ρόλο της παραμιάνας. Μια παραμιάνα που γνωρίζει ποια είναι η κύρια πολεμική λαβή της γυναίκας: το τρυφερό αγκάλιασμα. Από την όλη παράσταση δυο καιρία σημεία πριν τελειώσω. Η μουσική επένδυση, κάποιες φορές φλύαρη, αλλά τις περισσότερες δραματουργικά καιρία. Και βέβαια οι φωτισμοί του Ben Ormerod. Υπέροχοι.

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Ο Πατέρας του Στρίντμπεργκ, κάτω από τη στολή του μετριώτατου επαγγελματία στρατιωτικού κρύβει το ανήσυχο πνεύμα ενός καινοτόμου γεωλόγου. Αν εξαιρέσουμε μια μικρή μόνο αυτο-υπερεκτίμηση των χαρισμάτων του, μοιάζει γενικά με άνθρωπο θετικό, ανοιχτόμυαλο, προοδευτικό. Και θα μπορούσε ασφαλώς να έχει πετύχει κάτι καλύτερο στη ζωή του, αν η μοίρα δεν τον καταδίκαιζε να συντηρεί μια οικογένεια που δυναστεύεται από τις γυναίκες: τη σατανική σύζυγό του Λάουρα, την πνευματίστρια μητέρα της, την αγαθή αλλά θρησκόληπτη παραμιάνα του λοχαγού, και την κόρη του, την πραγματική λατρεία του λοχαγού, την αρκετά άβουλη ωστόσο στις επιλογές της. Από αυτό όμως το καταπιεστικό περιβάλλον υπάρχει ακόμα μία διέξοδος: Αν ο λοχαγός κατάφερε να απομακρύνει την κόρη του από αυτή την αποπνικτική πνευματικά ατμόσφαιρα, θα έχει καταφέρει κατά κάποιον τρόπο να αποδράσει, αν όχι ο ίδιος, εκείνο όμως το μέρος του εαυτού του που ο ίδιος θεωρεί ως την προέκτασή του στο μέλλον. Η σύγκρουση των φύλων, που πάντα υπήρχε στο σπιτικό του, τώρα πια θα μετατραπεί σε ανοικτό πόλεμο. Από τη μια οι δυνάμεις της προόδου, η θετική σκέψη, ο ορθολογισμός στην υπηρεσία του καλού. Από την άλλη ο σκοταδι-

Σκέψεις για τη λογοτεχνική κριτική*

του Λευτέρη Παπαλεοντίου

στον Νάσο Βαγενά

Υστερα από τις κοσμογονικές αλλαγές που σημειώθηκαν στο επίπεδο της λογοτεχνικής θεωρίας του 20ού αιώνα (από τον ρωσικό φορμαλισμό και την αγγλοσαξωνική Νέα Κριτική έως τον γαλλικό στρουκτουραλισμό, τις θεωρίες της ανάγνωσης, την αποδόμηση και τις ποικίλες άλλες μεταμοντερνιστικές αναζητήσεις), πώς διαμορφώνεται το πρόσωπο και ο ρόλος της λογοτεχνικής κριτικής στις μέρες μας; Έχει επηρεαστεί ωφέλιμα από τις θεμελιώδεις θεωρητικές μελέτες του Γιάκομπσον και του Μπαχτίν, του Μπαρτ, του Γκρεμάς, του Ζενέτ και του Τοντόροφ, του Ίζερ και του Έκο, από την αφηγηματολογία και την ποιητική, τη διαλογικότητα και τη διακειμενικότητα; Ή δικαιολογημένα κατηγορείται ότι υποτάσσεται στη θεωρία και χάνει από την οπτική της την ίδια την εμπειρία με την πρωτογενή ύλη της λογοτεχνίας; Μπορεί να γίνει και πάλι λόγος για κρίση της κριτικής, με τον ίδιο τρόπο που επανεμφανίζεται κατά καιρούς η απαισιόδοξη διαπίστωση του θανάτου της λογοτεχνίας;

Ή, για να αναδιατυπώσουμε περισσότερο παραδοσιακά και ίσως τετριμμένα, τυχαία ριγμένα ερωτήματα για τον χαρακτήρα και τη λειτουργία της λογοτεχνικής κριτικής: Τι ορίζουμε ως λογοτεχνική κριτική; Την κριτική του λογοτεχνικού βιβλίου και το λογοτεχνικό δοκίμιο; Ή και τα άρθρα και τις φι-

λολογικές μελέτες και μονογραφίες που αφορούν λογοτεχνικά θέματα; Υπάρχουν καθορισμένα και αντικειμενικά καλλιτεχνικά κριτήρια για την αποτίμηση της λογοτεχνίας; Με τι λογής κριτήρια αξιολογούνται τα διάφορα λογοτεχνικά είδη (κυρίως η ποίηση και η πρόζα); Τι προσέχεται στην προσέγγιση και αποτίμηση ενός λογοτεχνικού κειμένου; Η ιδεολογία; Η θεματική; Η γλώσσα, το ύφος και γενικά η εκφραστική; Πόσο αντικειμενική ή πόσο υποκειμενική μπορεί να είναι η λογοτεχνική κριτική; Στις μέρες μας θεωρείται θεραπευτίδα, σύμμαχος ή τιμητής της λογοτεχνίας; Δημιουργική, δευτεροβάθμια ή υποταγμένη γραφή; Εξωλογοτεχνικοί παράγοντες επηρεάζουν κυριαρχικά τη στάση του κριτικού; Οι ιστορικές συγκυρίες, η πολιτική και οι ποικίλες ιδεολογίες χρωματίζουν καθοριστικά την αποτίμηση των λογοτεχνικών φαινομένων;

Ακόμα: Ποια είναι η κατάσταση της λογοτεχνικής κριτικής στην Ελλάδα και στην Κύπρο; Είναι βάσιμη η εκτίμηση ότι η σύγχρονη λογοτεχνική κριτική «μοιάζει να αιωρείται μεταξύ συναισθηματικού ιμπρεσιονισμού και απόλυτων διατυπώσεων», ότι χαρακτηρίζεται από τη «λατρεία του αυτονόητου», την «αποθέωση του άσημου» και από «μαινόμενο εμπειρισμό»¹ ή ότι απλούστατα έχει σχεδόν πλήρως υποταχθεί στο παιχνίδι εξουσίας και φιλικών-δημόσιων σχέσεων μεταξύ λογοτέχνη, εκδότη-εμπόρου και κριτικού-διαφημιστή ή προαγωγού; Μπορεί να αποτιμηθεί η ποσότητα και η ποιότητα της σύγχρονης λογοτεχνικής κριτικής, εφόσον δεν διαθέτουμε ακόμη συστηματικές μελέτες για το σύνολό της;

Βέβαια τέτοιου είδους ερωτήματα συνήθως δεν μπορούν να πάρουν οριστι-

κές απαντήσεις, ούτε είναι της ώρας να αναψηλαφηθούν ικανοποιητικά. Στη σύντομη εισήγηση που ακολουθεί συνοψίζω μερικά στοιχεία λογοτεχνικής κριτικής, με βάση τα λογοτεχνικά διαβάσματά μου και την τριβή μου με την επιστήμη της φιλολογίας:

Σύμφωνα με έναν σύγχρονό μας έμπειρο λογοτεχνικό και φιλολογικό κριτικό, τον Νάσο Βαγενά, το έργο της νεοελληνικής λογοτεχνικής κριτικής είναι:

«1. Να μελετήσει προσεχτικά και συστηματικά τα ανερεύνητα ή λίγο ή πλημμελώς ερευνημένα σημεία και φαινόμενα της λογοτεχνίας μας. 2. Να μελετήσει προσεχτικά και συστηματικά τη λογοτεχνική κριτική μας. 3. Να συνομιλήσει με τα εκτός Ελλάδος διαδραματιζόμενα σήμερα στον χώρο της λογοτεχνικής κριτικής.»²

Επομένως το πρώτο και βασικό μέλημα του κριτικού αφορά τη συστηματική μελέτη της νεοελληνικής λογοτεχνίας (στην οποία ανήκει οργανικά και η ελληνοκυπριακή λογοτεχνική παραγωγή). Θα μπορούσε να ειπωθεί εδώ ότι οι νεοελληνικές φιλολογικές σπουδές κατά τις τελευταίες δυο ή τρεις δεκαετίες έχουν παρουσιάσει σημαντική πρόοδο. Χωρίς να παραγνωρίζουμε τη σημασία και την αξία της παλαιότερης φιλολογικής και λογοτεχνικής κριτικής μας, η οποία ακόμη δεν έχει χαρτογραφηθεί πλήρως ούτε έχει μελετηθεί, παρά σε ελάχιστο βαθμό, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ποτέ άλλοτε δεν είχαν δημοσιευτεί τόσες και τόσο αξιόλογες μελέτες, άρθρα και κριτικές γύρω από ζητήματα της λογοτεχνίας μας. Οι γραμματολογίες και οι ανθολογίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας ενισχύονται και συμπληρώνονται (ας αναφερθεί εδώ ενδεικτικά η

* Κείμενο εισήγησης στο «Σεμινάριο Θεωρίας και Κριτικής της Λογοτεχνίας» που διοργάνωσαν η Ένωση Λογοτεχνών, η Εθνική Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών, το ΠΕΝ, ο Σύνδεσμος Παιδικού-Νεανικού Βιβλίου και το Πανεπιστήμιο Κύπρου (Λευκωσία 2-3 Νοεμβρίου 2001).

συστηματική συλλογική εργασία που αφορά την ανθολόγηση και γραμματολογική θεώρηση της ποίησης και κυρίως της πεζογραφίας μας από τις εκδόσεις Σοκόλη, καθώς και η ανθολόγηση παλαιότερων αφηγηματικών κειμένων από τον Γ. Κεχαγιόγλου στις εκδόσεις του Ινστιτούτου Τριανταφυλλίδη· πρόσφατα επίσης εκδόθηκε Βιβλιογραφία της νεοελληνικής μετρικής· επίσης έχει συσταθεί Αρχείο λογοτεχνικής κριτικής και χαρτογραφούνται οι λογοτεχνικές μεταφράσεις (από το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης και το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών αντίστοιχα)· εκπονήθηκαν ή βρίσκονται στα σκαριά μεθοδικές βιβλιογραφίες σημαντικών λογοτεχνών (λ.χ. των Σολωμού, Κάλβου, Παπαδιαμάντη, Καβάφη, Σεφέρη, Ελύτη, Ρίτσου) και περιοδικών λόγου και τέχνης (αρκετές από τις τελευταίες αποτελούν διδακτορικές διατριβές ή προέρχονται από την ερευνητική ομάδα της Θεσσαλονίκης που εποπτεύεται από τον Χ. Λ. Καράογλου)· ακόμη ετοιμάζονται λογοτεχνικά λεξικά, και έχει σχεδιαστεί μια συλλογική *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας* σε έξι τόμους από τις εκδόσεις Βιβλιόραμα. Βέβαια πολλά μένουν να γίνουν ακόμη στο επίπεδο της φιλολογικής προεργασίας και της μελέτης. Μεταξύ άλλων προέχει να εκπονηθούν από ομάδες νεοελληνιστών και κριτικών Ιστορίες της νεοελληνικής κριτικής, του δοκιμίου, του θεάτρου και της μετάφρασης. Περισσότερο ικανοποιητικά φαίνεται πως έχουν μελετηθεί οι τομείς της ποίησης και της πεζογραφίας· ωστόσο και εδώ χρειάζονται να γίνουν περισσότερο διεξοδικές και έγκυρες θεωρήσεις.³

Ας έρθουμε τώρα σε ειδικότερα ζητήματα. Είναι γεγονός ότι ακόμη και στις μέρες μας η ελλαδική και ελληνική περιφέρεια και η διασπορά εξακολουθούν να βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με την Αθήνα όσον αφορά την προβολή και αξιολόγηση της λογοτεχνικής και κριτικής της παραγωγής. Έτσι ακόμη και οι πλέον έγκυρες Ιστορίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας (γραμμένες ωστόσο από ανθρώπους της Γενιάς του '30 και της Πρώτης Μεταπολεμικής Γενιάς) αναφέρονται μόνον σποραδικά ή αποσιω-

πούν πλήρως αξιόλογους λογοτέχνες των ελλαδικών επαρχιών και της Κύπρου, του μικρασιατικού, αιγυπτώτικου και αμερικανικού, αυστραλιανού και άλλου ελληνισμού. Δεν είναι δύσκολο να διαπιστώσει κανείς ότι όχι μόνο στο κέντρο αλλά και στην περιφέρεια βρίσκονται λογοτεχνικές ομάδες· είναι άλλο το ζήτημα αν κάνουν καλά τη δουλειά τους ή αν προβάλλουν υπερτιμημένους λογοτέχνες και αμφίβολης αξίας κείμενα.

Ο στενός ορίζοντας της Κύπρου ποτέ δεν ευνόησε την ανάπτυξη συστηματικής κριτικής, παρόλο που κατά καιρούς δεν έλειψαν ευπρόσωπες κριτικές παρουσίες, όπως για παράδειγμα του Αντ. Ιντιάνου της *Αβγής* και των *Κυπριακών Γραμμάτων*, του Αλέκου Κωνσταντινίδη των *Κυπριακών Χρονικών*, του Αντρέα Χριστοφίδη της *Πνευματικής Κύπρου*. Από την άλλη, παλαιότερα υπήρχαν περισσότερο συστηματικοί δημοσιογραφικοί λογοτεχνικοί κριτικοί (όπως ο Άντης Περνάρης) παρά στις μέρες μας.

Έτσι, ενώ σε αθηναϊκά έντυπα (σε τακτικά ένθετα εφημερίδων για το βιβλίο, καθώς και σε λογοτεχνικά και φιλολογικά περιοδικά) ή σε άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης εμφανίζονται συχνά κριτικές, βιβλιοκρισίες και μελέτες αξιώσεων τόσο για την τρέχουσα όσο και για την προγενέστερη λογοτεχνία μας, η λογοτεχνική κριτική (και ιδίως η βιβλιοκριτική) εμφανίζεται μάλλον περιορισμένη και υποβαθμισμένη στα αντίστοιχα νεότερα κυπριακά περιοδικά (*Νέα Εποχή*, *Πνευματική Κύπρος*, *Ακμή* – το περισσότερο φιλόδοξο *Σημείο* φαίνεται ότι έχει τερματίσει την πορεία του, ενώ τα νεόκοπα *Άνευ* και *Ίλαντρον* είναι ακόμη πολύ νωρίς για να κριθούν). Πάντως στο στενόχωρο κυπριακό περιβάλλον φαίνεται να χρειάζεται ακόμα πολλή τόλμη για να διατυπώσει κανείς τη γνώμη του (ιδίως όταν αυτή είναι αρνητική) και μάλιστα για υπερτιμημένους ή υπερφιλόδοξους λογοτέχνες.

Η έννοια της λογοτεχνικής κριτικής προϋποθέτει ασφαλώς την εκλογή ενός κειμένου, με το οποίο ο κριτικός (και γενικότερα ο μελετητής) καλείται να αναμετρηθεί, να το κατανοήσει και να το αξιολογήσει. Όπως σημειώνει ο Τοντόροφ, «η κριτική είναι ένας διάλο-

γος», «συνάντηση δύο φωνών, της φωνής του συγγραφέα και της φωνής του κριτικού, από τις οποίες καμιά δεν έχει κάποιο προνόμιο απέναντι στην άλλη».⁴ Όταν η φωνή του «ιμπρεσιονιστή» και υποκειμενικού κριτικού υποσκελίζει τη φωνή του συγγραφέα ή όταν οι θεωρητικά συμπαγείς κριτικές τάσεις (Νέα Κριτική, δομισμός κ.λπ.) εμμένουν στην προβολή του κειμένου και καταπνίγουν την οντότητα του δημιουργού ή τη φωνή του κριτικού, τότε συχνά διαταράσσεται και εκλείπει η αρμονική σχέση και συνομιλία του κοινού με το κείμενο και τον συγγραφέα του.

Όπως φαίνεται, δεν υπάρχουν σταθερά ή αποκρυσταλλωμένα υπερχρονικά και υπερτοπικά καλλιτεχνικά κριτήρια για την αποτίμηση της λογοτεχνίας. Κάθε εποχή ή κάθε καλλιτεχνική τάση υπαγορεύει τους δικούς της κανόνες, που επηρεάζουν την προσέγγιση των λογοτεχνικών πραγμάτων. Συνήθως ο κριτικός δεν μπορεί να αγνοήσει τον λογοτεχνικό κανόνα και τη δική του περιρρέουσα ατμόσφαιρα όπως αυτά εξελίσσονται και διαμορφώνονται από τις τρέχουσες λογοτεχνικές αντιλήψεις και από επίσημους θεσμούς. Η μελέτη της παλαιότερης κριτικής αποβαίνει πολλαπλά διαφωτιστική προς την κατεύθυνση αυτή· λ.χ. θα άξιζε τον κόπο να δει κανείς τη συγχρονική ή τη διαχρονική υποδοχή του Σολωμού και του Καβάφη ή τις αντιστάσεις της κριτικής σε πρωτοποριακά καλλιτεχνικά κινήματα όπως οι μοντερνισμοί και ειδικότερα ο υπερρεαλισμός. Μια τέτοια διερεύνηση μπορεί να δείξει ότι ο κριτικός είναι σε μεγαλύτερο ή σε μικρότερο βαθμό δέσμιος λογοτεχνικών και εξωλογοτεχνικών τάσεων και προτιμήσεων της εποχής του. Από νωρίς ο Bernard Smith υπέδειξε ότι «η λογοτεχνική κριτική φαίνεται πιο άμεσα συνδεδεμένη με την κοινωνική ιστορία παρά η ποίηση και το μυθιστόρημα».⁵

Από την άλλη δεν παύει να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ο υποκειμενικός παράγοντας. Ασφαλώς η κριτική συνιστά πρώτα απ' όλα επιλογή και ξεδιάλεγμα· ο κριτικός πρώτα «αισθάνεται» από την επαφή του με το λογοτεχνικό κείμενο και ύστερα επιχειρεί να «νοήσει», να αξιολογήσει και να τεκμηριώσει την άποψή του. Βέβαια σε καμιά

ιστορική περίοδο της κριτικής δεν ήρ-
κησε μόνο η υποκειμενική θεώρηση·
αυτή ελέγχεται με αντικειμενικά δεδο-
μένα, που θα μπορούσαν να αντληθούν
από τον κλάδο της φιλολογικής, της
ιστορικής επιστήμης ή της ιστορίας των
ιδεών (όπου περιλαμβάνονται και οι
αρχές και τα εργαλεία της λογοτεχνι-
κής θεωρίας). Όπως πολύ ορθά έχει
σημειώσει ο Ν. Βαγενάς, «η κριτική
πράξη είναι ένα παράδοξο: είναι αδύ-
νατο να πραγματωθεί, αν εξαλείψουμε
από αυτήν το υποκειμενικό στοιχείο·
και είναι αδύνατο να πραγματωθεί αν
δεν μπορεί ν' απομακρυνθεί από το
υποκειμενικό στοιχείο». ⁶ Ή, με τα λό-
για του Παν. Μουλλά, μοίρα της κριτι-
κής είναι να βρίσκεται «ανάμεσα στην
επιστήμη και στην τέχνη, στη σύνθεση
και την ανάλυση, στο αντικείμενο και
στο υποκείμενο». ⁷

Εξάλλου φαίνεται βάσιμη η εκτίμηση
του Δ.Ν. Μαρωνίτη ότι «η κριτική κατά
κανόνα αμφιβάλλεται. Θεωρείται δη-
λαδή ευπρόσδεκτη, όταν είναι θετική,
και απωθητική, ή και αποκρουστική,
όταν είναι αρνητική. Στη δεύτερη περί-
πτωση η κριτική κατηγορείται γενικό-
τερα για μεροληπτική εμπάθεια, για
ανταγωνιστική πρόθεση ως προς το
κρινόμενο πρόσωπο, έργο ή γεγονός,
ακόμη και για κομπλεξική στειρότητα
των κρινόντων έναντι των δημιουργών
και των δημιουργημάτων τους». ⁸ Βέ-
βαια ο υποψιασμένος κριτικός μπορεί
να προσεγγίσει το έργο με βάση τη δική
του αισθητική εμπειρία και ενδεχομέ-
νως να φωτίσει και να προτείνει από
διαφορετική σκόπευση και χρονική
στιγμή όψεις του κειμένου, χωρίς να
εγκλωβίζεται στην πλάνη των προθέσε-
ων του λογοτέχνη. Σε τελική ανάλυση
και η κριτική είναι ένα στοίχημα με τον
χρόνο: «δεν κρίνει μόνον αλλά και κρί-
νεται». ⁹

Επομένως ύστερα από την κατακλυ-
σμική παρουσία της λογοτεχνικής θεω-
ρίας στον 20ό αιώνα (με όλα τα καλά
και τις υπερβολές που μας κληροδότη-
σε) ποιος θα ήταν ο ιδεώδης τύπος λο-
γοτεχνικής κριτικής στον νέο αιώνα
που ήδη άρχισε; Ασφαλώς δεν μπορεί
να δοθεί μια εύκολη ή πρακτική και
οριστική απάντηση στο ερώτημα αυτό.
Σίγουρα δεν θα θέλαμε την κριτική
υποταγμένη στις επιδιώξεις μιας άκαρ-
πης θεωρητικοποίησης, ούτε αγκυλω-

μένη στις αρχές μιας «καθαρά» φορμα-
λιστικής και ανιστορικής προσέγγισης,
ούτε πιασμένη στα γρανάζια μιας «ορ-
θόδοξης» μαρξιστικής, βιογραφικής
και ψυχαναλυτικής π.χ. ερμηνείας (πα-
ρά το γεγονός ότι στοιχεία από τις τά-
σεις αυτές αξιοποιήθηκαν ή μπορούν
να αξιοποιηθούν χρήσιμα). Από την
άλλη η κριτική δεν μπορεί να είναι
εντελώς απαλλαγμένη από πολιτικές
και άλλες ιδεολογίες (του κριτικού και
της εποχής του) ή αδιάφορη απέναντί
τους· αρκεί να μην υποτάσσει μονολιθι-
κά την προτεινόμενη ερμηνεία του σε
εξωκειμενικά ή κειμενικά δεδομένα
και να μην την περιχαράκωνει ασφυ-
κτικά με ιδεοληψίες.

Πάντως μου φαίνεται ελκυστική η
πρόταση του Τοντόροφ για μια «δια-
λογική κριτική», η οποία «μιλάει όχι
για τα έργα, αλλά στα έργα – ή μάλ-
λον: με τα έργα· αρνείται να απαλεί-
ψει τη μια ή την άλλη από τις δύο φω-
νές που είναι παρούσες η μία απέναν-
τι στην άλλη». ¹⁰ Ή θα μπορούσε να
αξιοποιηθεί η μυθιστορηματική θεω-
ρία του Μπαχτίν, εφόσον ο μελετητής
δεν χυθεί «στο πέλαγος μιας διάχυτης
διακειμενικότητας» και καταφέρει να
επιτύχει τη «συνάρτηση της ρητορικής
του λογοτεχνικού κειμένου με τη νοη-
ματική αλλά και την ιδεολογική φυ-
σιογνωμία του». ¹¹ Και περαιτέρω θα
μπορούσε να συμπλεύσει κανείς με τις
πιο πρόσφατες θέσεις του Νέου Ιστο-
ρικισμού, σύμφωνα με τις οποίες το
λογοτεχνικό έργο επηρεάζει και επη-
ρεάζεται από την ιστορική πραγματι-
κότητα ή αναφέρει πράγματα, και
αναφέρεται από πράγματα, έξω από
τον εαυτό του. ¹²

Ταιριάζει να επικαλεστούμε εδώ και
πάλι ορισμένες παρατηρήσεις του Νά-
σου Βαγενά, ο οποίος είναι ίσως από
τους ελάχιστους νεοελληνιστές μας που
διατύπωσε τα τελευταία χρόνια συστη-
ματικές και μεθοδικές σκέψεις γύρω
από την έννοια της λογοτεχνικής κριτι-
κής και δοκίμασε με επιτυχία να ξηλώ-
σει ορισμένους μύθους σχετικά με τη
νεοελληνική λογοτεχνία και την κριτι-
κή της. Το θεμελιώδες άρθρο του «Θε-
ωρία ή κριτική», στο οποίο επιχειρείται
μια καλοζυγισμένη εξισορρόπηση ό-
σον αφορά τη σχέση θεωρίας και κριτι-
κής, καταλήγει με τα παρακάτω: «Η λο-
γοτεχνική κριτική δεν είναι η διατύπω-

ση γενικών αρχών, στις οποίες θα πρέ-
πει να υποτάσσει κανείς την προσωπι-
κή του άποψη για ένα έργο, όπως δεν
είναι η ανακάλυψη της αληθινής ερμη-
νείας ενός έργου. Είναι να μας πει γιατί
έχει σημασία για μας ένα έργο, να μας
βοηθήσει να κατανοήσουμε τη φύση
της σχέσης μας με το έργο, καθώς και
τη σχετικότητα της κρίσης μας γι' αυ-
τό». ¹³

Με άλλα λόγια στις συμπυκνωμένες
και καίριες αυτές παρατηρήσεις προ-
τείνεται ένας ανανεωμένος ουμανιστι-
κός, δημοκρατικότερος ή «διαλογικός»
τύπος κριτικής (κατά το παράδειγμα ας
πούμε του όψιμου Τοντόροφ): Στο επί-
κεντρο βρίσκεται η σχέση του αναγνώ-
στη-κριτικού με το λογοτεχνικό κείμε-
νο· ο τρόπος με τον οποίο αυτός κατα-
νοεί το έργο και η επενέργεια που
ασκεί το τελευταίο στην ευαισθησία
του πρώτου. Έτσι το κείμενο δεν υπο-
τάσσεται σε καθορισμένες γενικές αρ-
χές και σε δεδομένα καλλιτεχνικά κρι-
τήρια, ούτε εξαντλείται στην αναζήτη-
ση μιας αλήθειας και ερμηνείας. Το λο-
γοτεχνικό κείμενο έχει τη δύναμη να
αντιστέκεται σε θεωρητικά καλουπώ-
ματα και σε a priori ιδεολογικές ή κριτι-
κές αρχές. Στο χέρι του κριτικού (και
του αναγνώστη γενικότερα) είναι να
κατανοήσει και να σεβαστεί τις ιδιαιτε-
ρότητές του, έστω και αν αυτές δεν εί-
ναι πάντα ανιχνεύσιμες και εξηγήσι-
μες.

Επομένως ο σύγχρονος κριτικός δεν
περιορίζεται (ή δεν πρέπει να περιο-
ρίζεται) πια ή τόσο στον ρόλο του υπη-
ρέτη, του ιμπρεσιονιστή καλλιτέχνη ή
του αποτυχημένου λογοτέχνη που πα-
ράγει ένα μετακείμενο με αφορμή ένα
λογοτεχνικό κείμενο. Ή δεν αρκεί να
λειτουργεί (μόνο) ως μεσολαβητής
ανάμεσα στον συγγραφέα και στον
αναγνώστη ή ανάμεσα στο λογοτεχνι-
κό κείμενο και στον αποδέκτη του. Πε-
ρισσότερο λειτουργεί ως ισότιμος συ-
νομιλητής με το κείμενο, με στόχο να
το ερμηνεύσει και να το σχολιάσει, ή
να φωτίσει τις περισσότερες αθέατες ή
αξιοπρόσεχτες πτυχές της ποιητικής
του. ¹⁴

Βέβαια είναι ακόμη νωρίς να αξιολο-
γήσουμε τη σύγχρονη και την τρέχουσα
ελληνική λογοτεχνική κριτική και πολύ
περισσότερο να την καταδικάσουμε
συλλήβδην ως φιλοφρονητική και ιδεο-

ληπτική, εμπειρική και ιμπρεσιονιστική.¹⁵ Με τον ίδιο τρόπο κρίθηκε ορθά ως βιαστική και υπερβολική η γενικευτική εκτίμηση ότι η παλαιότερη ελληνική λογοτεχνική κριτική χαρακτηρίζεται από εμπειρισμό και από έλλειψη θεωρητικής ενημέρωσης· έως τις μέρες μας δεν έχει γίνει η απαραίτητη βιβλιογραφική και φιλολογική προεργασία για συστηματική διερεύνησή της, ώστε να απορρέει ένα τέτοιο συμπέρασμα.¹⁶ Μάλλον πρόωγη φαίνεται επίσης η επισήμανση ότι η σύγχρονη ελληνική κριτική πάσχει από επαρχιωτισμό, που ισοδυναμεί με «άκριτη και παθητική μίμηση των τρόπων της πρωτεύουσας» και με «υποτίμηση της τοπικής κριτικής παράδοσης».¹⁷

Από την άλλη καλό είναι να έχουμε πάντα υπόψη μας πως ο λογοτέχνης, κάθε λογοτέχνης που αποβλέπει στην υστεροφημία και στην καταξίωση του έργου του, δεν θα πάψει να βλέπει με σκεπτικισμό ή καχυποψία κάποιες από τις προτεινόμενες ερμηνείες και κυρίως τις αρνητικές επιφυλάξεις των κριτικών, πολύ περισσότερο όταν οι τελευταίοι προβάλλουν πράγματα που δεν ήταν στις προθέσεις του. Από την άλλη δεν αποκλείεται κάποτε και ο ίδιος ο δημιουργός να σφάλει στην αποτίμηση των κριτικών του, ή απλούστατα να μην είναι έτοιμος να συμπορευτεί με κριτικές μεθόδους που υπερβαίνουν τις δικές του προσλαμβάνουσες ή τη δική του «εποχή διαμόρφωσής». Γι' αυτό θα ήθελα να κλείσω τη σύντομη αυτή εισήγηση με το ταιριαστό για την περίπτωση ποίημα του Κώστα Μόντη «Τα Άγια πάθη του στίχου», που είναι αφιερωμένο στον αείον Γ. Π. Σαββίδη. Ο καλός μας ποιητής γκρινιάζει χαριτωμένα και διατυπώνει με ποιητικό τρόπο την απαρέσκιά του για το είδος του μελετητή που αναλύει/ανατέμνει στρουκτουραλιστικά ένα ποίημά του, ή πλαισιώνει η λογοτεχνική κριτική με το οπλοστάσιο της γλωσσοκεντρικής και φιλολογικής κριτικής.¹⁸

Μετά τη δέουσα αξιολόγηση και την ευρεία μας ανθολόγηση κι αφού παρέλθουν λίγα χρόνια ακόμα έτοιμο πια θα παν το πτώμα να βρουν τις ρίζες της εμπνεύσεως να βρουν το μυστικό μας παραθύρι

σου Γιώργου του Σαββίδη το εργαστήρι.

Θ' αρχίσουν λεπτολόγες ανακρίσεις για κάποιες δήθεν τάδε ή τάδε παραρήσεις.

Θ' αρχίσουν λεκτικές παρατηρήσεις, διαγνώσεις κι ακτινοσκοπήσεις κι ως είν' της μόδας μας τώρα στερνά χρωματοσώματα θα βρουν Βυζαντινά. Θα βάνουν τις μακρές παραπομπές σαν τις νεκρώσιμες πομπές, αδιαμφισβήτητες, καυτές κι ο στίχος θα χαθή μέσα στο πλήθος τους, στο επιστημονικόν αδέκαστο ήθος τους, ένας αυτός, χίλιες αυτές, κι απλούστατος ως είναι θα διερωτάται πού μ' όλα αυτά, ανατόμο μου, το πάτε.¹⁹

Αφήνω στον αναγνώστη/ακροατή ή τον σημερινό κριτικό να αναρωτηθεί για το αν τέτοιες –έστω και χιουμοριστικές– αντιθέσεις ανήκουν στο επίπεδο της «κριτικής της κριτικής» ή στο επίπεδο μιας αφοπλιστικής «αυτοκριτικής».

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΛΕΟΝΤΙΟΥ
Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. Βρασίδης Καραλής, «Μια άποψη περί νεοελληνικής λογοτεχνικής κριτικής και της ιστορίας της», *Διαβάζω*, τχ. 419 (Ιούν. 2001), 127-128.
2. Νάσος Βαγενάς, «Μύθοι της λογοτεχνικής κριτικής μας» (1988), *Η ειρωνική γλώσσα. Κριτικές μελέτες για τη νεοελληνική γραμματεία*, Αθήνα, Στιγμή, 1994, σ. 345.
3. Από τις πρόσφατες μονογραφίες για τη νεοελληνική πεζογραφία αξίζει να μνημονευτεί η *Ιστορία του ελληνικού μυθιστορήματος* του Η. Tonnet (Πατάκης, 2001).
4. Τσβετάν Τοντόροφ, *Κριτική της κριτικής*, μτφρ. Γιάννης Κιουρτσάκης, Αθήνα, Πόλις, 1994, σ. 239.
5. Bernard Smith, *Forces in American Criticism: A Study in the History of American Literary Thought*, 1939, σ. vii. Η άποψη αυτή παρατίθεται στη συνθετική μελέτη του R. Wellek, *A History of Modern Criticism 1750-1950*, τ. 5, London, Yale University Press, 1965, 1986, σ. xv.

6. Νάσος Βαγενάς, «Θεωρία ή κριτική;» (1987), *Η εσθήτα της θεάς. Σημειώσεις για την ποίηση και την κριτική*, Αθήνα, Στιγμή, 1988, σ. 103.
7. Παν. Μουλλάς, «Προλεγόμενα» στην έκδοση Τ. Τοντόροφ, *Κριτική της κριτικής*, ό.π., σημ. 4, σ. 10.
8. Δ. Ν. Μαρωνίτης, «Η κρίση της κριτικής», *Εντευκτήριο*, τχ. 54 (Απρ.-Ιούν. 2001), 12.
9. Δ. Ν. Μαρωνίτης, ό.π., σ. 14.
10. Τ. Τοντόροφ, ό.π., σημ. 4, σ. 240.
11. Δ. Ν. Μαρωνίτης, ό.π., σ. 19.
12. Βλ. ενδεικτικά John Brannigan, *New Historicism and Cultural Materialism*, London, MacMillan Press, 1998. Mark Currie, *Postmodern Narrative Theory*, London, MacMillan Press, 1998.
13. Ν. Βαγενάς, «Θεωρία ή κριτική;», ό.π., σημ. 6, σ. 107.
14. Πρβ. τις αντίστοιχες απόψεις του Παντελή Μπουκάλα, «Τα πάθη μας, τα λάθη μας», *Νέα Εστία*, τχ. 1730 (Ιαν. 2001), 53-63.
15. Οι υπερβολικές και αφ' υψηλού διατυπωμένες αυτές εκτιμήσεις ανήκουν στον Βρασίδη Καραλή, ό.π., σημ. 1, σ. 126 κ.ε.
16. Βλ. Δημήτρης Τζιόβας, «Αναζητώντας τις θεωρητικές αρχές της νεοελληνικής κριτικής», *Μετά την αισθητική*, Αθήνα, Γνώση, 1987, σ. 321-349, και την αντίθετη άποψη του Νάσου Βαγενά, «Μύθοι της λογοτεχνικής κριτικής μας», ό.π., σημ. 2, σ. 345-352.
17. Νάσος Βαγενάς, «Επαρχιωτισμός και κριτική» (1996), *Σημειώσεις από το τέλος του αιώνα*, Αθήνα, Κέδρος, 1999, σ. 206-211, ειδικότερα σ. 210.
18. Βλ. Γ. Π. Σαββίδη, «Πολυχρόνιο για τον Μόντη», *Το σπίτι της μνήμης*, Αθήνα, Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού, 1997, σ. 61-62. Όπως διευκρινίζεται από τον Γ. Π. Σαββίδη, αφορμή για το ποίημα αυτό στάθηκε η αδημοσίευτη τότε μελέτη του Γ. Κεχαγιόγλου «Κώστα Μόντη, "Μια λεύκα στην Κακοπετριά": μια ανάγνωση», *Επιστημονική Επετηρίς Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, 17 (1978), 141-166 [= 12 κείμενα για τον Κώστα Μόντη, Αθήνα, Ερμής, 1984, σ. 51-87]. Ο ίδιος ο Κεχαγιόγλου ετοίμασε την *Ανθολόγηση από τις «Στιγμές» 1958-1975*, Αθήνα, Κέδρος, 1978.
19. Κ. Μόντης, «Τα "Άγια πάθη" του στίχου», *Πικραινόμενος εν εαυτώ*, 1975 [= *Απαντα*, Λευκωσία, Ίδρυμα Α. Γ. Λεβέντη, 1987, σ. 1039-1040].



Η διάδοση του ελληνικού πολιτισμού στην Ρουμανία του εικοστού αιώνα

Στην ιστορία του ελληνισμού της διασποράς ξεχωριστή θέση κατέχει ο ελληνισμός της Ρουμανίας, γεγονός που έχει αναγνωρισθεί, αλλά όχι και μελετηθεί όπως θα άξιζε. Κατά περίεργο τρόπο τα πιο άγνωστα κεφάλαια της ιστορίας του είναι εκείνα που αφορούν στον 19ο και 20ό αιώνα, δηλαδή εποχές που χρονολογικά είναι πολύ κοντά μας. Αν για τον 19ο αιώνα δημοσιεύτηκαν πρόσφατα μερικές σημαντικές μελέτες –αναφέρομαι στα βιβλία της Cornelia Papacostea-Danielopol *Οι ελληνικές κοινότητες στην Ρουμανία κατά το 19ο αιώνα*, η ελληνική μετάφραση του οποίου θα κυκλοφορήσει σύντομα στην Αθήνα, και της Olga Cicanci *Ο ελληνικός τσιγός στην Ρουμανία του 19ου αιώνα*– δεν υπάρχει κανένα συνθετικό έργο που να παρουσιάζει τις διάφορες εκφάνσεις της ζωής του ελληνισμού στην Ρουμανία κατά τον 20ό αιώνα. Υπάρχουν βέβαια αρκετές μελέτες που άπτονται του θέματος, αλλά πολλά στοιχεία μένουν ακόμα σχεδόν άγνωστα στο ευρύ κοινό.



Ο Ρουμάνος ιστορικός
Νικολάε Γιόργκα

Θα προσπαθήσω να συστηματοποιήσω το υλικό που συγκεντρώσα από διάφορες τέτοιες μελέτες σε τρία θέματα: 1. οι ελληνικές κοινότητες που έχουν διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού, 2. οι νεοελληνικές σπουδές και η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και 3. ο διάλογος μεταξύ των δυο πολιτισμών.

Η μοίρα των ελληνικών κοινοτήτων συνδέεται στενά με την ιστορία των Ρουμάνων και τα μέλη τους γνώρισαν όλες τις ταλαιπωρίες που κλόνισαν την Ρουμανία και γενικά όλη αυτή την περιοχή. Από το 1860, όταν οι ελληνικές κοινότητες αναγνωρίζονται επίσημα και γίνονται νομικά πρόσωπα, ο αριθμός των Ελλήνων της Ρουμανίας αυξάνεται, ώστε το 1940 ανερχόταν σε 50.000. Η ευημερία τους, τα δικαιώματα και οι πλήρεις ελευθερίες που απολαμβάνουν σε όλους τους τομείς, δημιουργούν ιδανικές συνθήκες για μια έντονη πολιτιστική ζωή, που γνωρίζει ιδιαίτερα στην περίοδο του μεσοπολέμου μια στιγμή άνθισης χωρίς προηγούμενο. Τα σχολεία, οι όμορφες εκκλησίες, τα θέατρα, οι πλούσιες βιβλιοθή-

κες, οι εφημερίδες, τα τυπογραφεία, τα άλλα πολιτιστικά ιδρύματα των ελληνικών κοινοτήτων αποτελούν πυρήνα πολιτισμού.

Η συρροή του ελληνικού στοιχείου στην Ρουμανία είχε σαν συνέπεια στις αρχές του 20ού αιώνα να πολλαπλασιασθούν οι ιδιωτικές σχολές σε όλες τις πόλεις όπου ακμάζουν ελληνικές κοινότητες (Bucuresti, Galati, Glaila, Constanta, Tulcea, Iasi). Η ελληνική παιδεία γνωρίζει την κορύφωσή της με την ίδρυση στην πρωτεύουσα της Ρουμανίας το 1928-1929 των Ελληνικών Εκπαιδευτηρίων, ενός μεγάλου σχολικού συγκροτήματος που ήταν ταυτόχρονα δυναμικό πολιτιστικό κέντρο. Σ' αυτά τα εκπαιδευτήρια που υπήρξαν, όπως χαρακτηριστικά λέει η καθηγήτρια Μαρία Μαρινέσκου Χίμου, το εντευκτήριο των Ελλήνων του Βουκουρεστίου καθώς και των άλλων πόλεων όπου λειτούργησαν ελληνικές κοινότητες, δίδαξαν με αφοσίωση, αγάπη και συνείδηση καθήκοντος πολλοί δάσκαλοι και καθηγητές διορισμένοι μέχρι το 1940 από την ελληνική κυβέρνηση. Μετά το 1950 τα Ελληνικά Εκπαιδευτήρια θα λειτουργήσουν κάτω από νέες, κα-

θόλου ευνοϊκές συνθήκες.

Σ' αυτό το διάστημα διακρίνονται μερικές σπουδαίες προσωπικότητες, το έργο των οποίων θα άξιζε να μελετηθεί πιο προσεκτικά. Θα αναφέρω εδώ την περίπτωση του Έλληνα λογίου από την Ήπειρο Νικολάου Δόσιου, η παιδαγωγική σταδιοδρομία του οποίου στο Γαλάτσι και το Ιάσιο τις αρχές του αιώνα είναι πράγματι λαμπρή. Φιλολόγος (με διατριβή στην Ελβετία, στη Ζυρίχη), μέλος της Φιλελληνικής Εταιρείας του Amsterdam, φίλος του Karl Krumbacher, με τον οποίο έχει αλληλογραφία πάνω σε γλωσσικά θέματα, ο Δόσιος διακρίνεται ταυτόχρονα ως δημοσιογράφος, εκδότης (εγκαινίασε τη σειρά «Γυμνασιακή Βιβλιοθήκη»), ποιητής (τα ποιήματά του μένουν ακόμα σκορπισμένα σε διάφορα έντυπα της εποχής) αλλά και σπουδαίος μελετητής των ελληνορουμανικών σχέσεων (το πιο γνωστό του έργο, *Ελληνορουμανικές μελέτες*, δημοσιεύτηκε το 1901 στο Ιάσιο). Άλλες φυσιογνωμίες που διακρίνονται είναι ο Εκτόρας Σαραφίδης (1872-1950), που άφησε ουσιαστικό έργο στον τομέα της λεξικογραφίας (τα δυο λεξικά του, ρουμάνο-ελληνικό, και

ελληνο-ρουμανικό, που εκδόθηκαν το 1922 και 1935 στην Constanta –πρώην αρχαία ελληνική πόλη Τόμις– αποτελούν σημεία αναφοράς) και ο Αντώνης Μυστακίδης-Μεσεβρινός (1908-1989), ο μεταφραστής το 1933 στο Βουκουρέστι του μυθιστορήματος *Κόκκινος Βράχος* του Γρ. Ξενοπούλου, που θα συνεχίσει την παιδαγωγική του σταδιοδρομία στην Σουηδία.

Από τις εφημερίδες των Ελλήνων αξίζει να αναφερθούν εδώ *Η Νέα Ελλάς*, η γλώσσα ελληνορουμανική εφημερίδα, διευθυντής της οποίας είναι ο Κλεόπουλος Τσούρκας, καθώς και *Η Ίρις*, η εφημερίδα με την πιο μακρόχρονη ζωή, που εκδίδεται στο Βουκουρέστι από 1865 μέχρι 1941.

Από το 1945 η Ρουμανία ζει για 44 χρόνια μέσα σε παρενθέσεις της ιστορίας, όπως μεταφορικά λένε οι σημερινοί ιστορικοί. Οι πληγές που άφησε αυτή η περίοδος είναι ακόμα ανοικτές. Η ελληνική παροικία θα γνωρίσει με την σειρά της τους σεισμούς που κλονίζουν την ρουμανική κοινωνία. Η κρατικοποίηση των περιουσιών, των επιχειρήσεων, απαγόρευση εξάσκησης ελευθέρων επαγγελμάτων οδηγούν πολύ γρήγορα στην παρακμή των ελληνικών κοινοτήτων. Το 1948 χιλιάδες Έλληνες παίρνουν το δρόμο της επιστροφής στην πατρίδα. Την επόμενη χρονιά, το 1949, η Ρουμανία, όπως και άλλες πρώην σοσιαλιστικές χώρες της περιοχής, προφέρει φιλοξενία σε περίπου δέκα χιλιάδες Έλληνες που ανήκουν στην κατηγορία των πολιτικών προσφύγων. Πολλοί σύντομα και οι Έλληνες αυτοί θα οργιστούν σε κοινότητες σκορπισμένες σε διάφορα μέρη της Ρουμανίας που θα δραματίσουν μεγάλο ρόλο στον τομέα του πολιτισμού. Πηγαίνουν στα διπλογλωσσικά σχολεία, έχουν ραδιοφωνικές εκπομπές, βγάζουν εφημερίδες, κάνουν ελληνικές εκδόσεις. Μεταξύ των σπουδαιότερων ελλήνων διανοούμενων που έζησαν αυτά τα χρόνια στην Ρουμανία θα αναφέρω τα ονόματα του Μενελάου Κουντέμη (πολλά από τα βιβλία του δημοσιεύτηκαν πρώτη φορά στο Βουκουρέστι) και του Κυπρίου Θεόδωρου Πιερρίδη. Από το Βουκουρέστι πέρασαν και οι Γεώργιος Ρίτσος, η Έλλη Αλεξίου, η Διμήτρης Σωτηρίου. Η ιστορία των ελλήνων πολιτικών προσφύγων στην Ρουμανία

περιμένει ακόμα τον μελετητή της που με ενθουσιασμό, με σκληρή δουλειά και αντικειμενικότητα θα φέρει στο φως έναν κόσμο που θα ήταν κρίμα να καταδικάσουμε σε λήθη. Σήμερα η μικρή οικογένεια των Ελλήνων της Ρουμανίας, που αποτελείται από 6.000 άτομα, προσπαθεί να συνεχίσει την παράδοση, προσπαθεί να διασώσει την ελληνική γλώσσα και να δημιουργήσει πολιτισμό.

Πώς καθρεφτίζεται όμως το ελληνικό φαινόμενο στην ρουμανική κοινωνία του εικοστού αιώνα; Ποιο είναι το κύρος της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού σε μια χώρα που αυτή την περίοδο κοιτάζει όλο και περισσότερο προς την Δύση; Μια απάντηση σ' αυτά τα ερωτήματα θα μας δώσει η σύντομη ανασκόπηση της ιστορίας των νεοελληνικών σπουδών στην Ρουμανία. Είναι ένα κεφάλαιο που θα μπορούσε να αποτελεί από μόνο του θέμα βιβλίου. Δεν θα επιμείνω εδώ στον τομέα των κλασικών σπουδών που έχουν παράδοση 150 χρόνων. Στα πεταχτά θα αναφέρω και την λαμπρή ρουμανική σχολή βυζαντινολογίας με τις ανεκτίμητες συμβολές του σπουδαίου επιστήμονα Nicolae Iorga (1871-1940), ιδρυτή του Ινστιτούτου Βυζαντινών Σπουδών στο Βουκουρέστι το 1937, συγγραφέα του κλασικού έργου *Βυζάντιο μετά το Βυζάντιο* (1935), του Nicolae Banescu (1878-1971), που ασχολήθηκε με την δημόδη βυζαντινή λογοτεχνία, του Gh.I. Bratianu (1898-1953), του Vasile Grecu (1885-1972), του Alexandru Elian (1910-1997).

Οι νεοελληνικές σπουδές στην Ρουμανία εγκαινιάζονται επίσημα με την ίδρυση το 1914 από τον Iorga και άλλους συνεργάτες του του Ινστιτούτου Μελέτης της Νοτιο-Ανατολικής Ευρώπης, αν και πολλοί ρουμάνοι ιστορικοί και μελετητές του ελληνισμού διακρίθηκαν ήδη από το 19ο αιώνα (V.A. Urechia, Eudoxiu Hurmuzaki, Constantin Erbiceanu, Al. D. Xenopol, George Ionescu-Gion, Ioan C. Filitti). Κατά την περίοδο του μεσοπολέμου –στιγμή ακμής για τις νεοελληνικές σπουδές– διακρίνεται μια σχολή αξιοθαύμαστης επιστημονικής ακρίβειας, επικεφαλής της οποίας βρίσκεται ο σπουδαίος βυζαντινολόγος και νεοελληνιστής Demostene Russo (1869-1938), τα έργα του οποίου αποτελούν το

αλφαβητάρι κάθε γενιάς ρουμάνων νεοελληνιστών. Οι λαμπροί μαθητές του Russo, ο Alexandru Elian, η Ariadna Camariano-Cioran, ο Nestor Camariano άφησαν με την σειρά τους έργα αναφοράς για τους νέους μελετητές. Πολύ σημαντική στον τομέα των συγκριτικών μελετών ήταν η συμβολή του Nicolae Cartoianu, που αφιέρωσε σειρά εργασιών του στον *Ερωτόκριτο* (υπέδειξε το γαλλικό πρωτότυπο του έργου, διερεύνησε ευρύτερα τις πηγές του και έκανε λόγο για τις ρουμανικές μεταφράσεις του). Την ίδια περίοδο ο βαλκανιολόγος Victor Paracostea (1900-1962) ιδρύει το Ινστιτούτο Βαλκανικών Σπουδών και Ερευνών, που λειτουργήσει μόνον μια δεκαετία (1937-1947), καθώς και το περιοδικό *Balkanica* (1938-1945). Το Ινστιτούτο Σπουδών της Νοτιο-Ανατολικής Ευρώπης, που ιδρύεται το 1963 υπό την αιγίδα της Ρουμανικής Ακαδημίας, συνεχίζει και διευρύνει τις κατευθύνσεις των ερευνών των ιδρυμάτων του Iorga και του Paracostea. Από την ίδρυσή του το Ινστιτούτο εκδίδει το περιοδικό *Revue des Études Sud-Est Européennes*, που γνωρίζει μεγάλη και διεθνή απήχηση και από το 1993 το δελτίο *Η Νοτιο-Ανατολική Ευρώπη και τα Ευρωπαϊκά συμφραζόμενα*. Το 1963 στην πρωτεύουσα της Ρουμανίας ιδρύεται υπό την αιγίδα της UNESCO η Association Internationale des Études du Sud-Est Européen, η γραμματεία της οποίας έχει την έδρα της στο Βουκουρέστι, γεγονός που αποδεικνύει την συμβολή της ρουμανικής σχολής στην μελέτη της Νοτιο-Ανατολικής Ευρώπης. Το 1997 ιδρύεται στο Βουκουρέστι η Ρουμανική Εταιρεία Νεοελληνικών Σπουδών που αναγράφει στους σκοπούς της την διάδοση της νεοελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού στην Ρουμανία. Θέματα που αφορούν τις ρουμανοελληνικές σχέσεις θίγονται και στο πλαίσιο άλλων επιστημονικών ιδρυμάτων ιστορικών ή συγκριτικών σπουδών της χώρας, στο Βουκουρέστι, Ιάσιο, Κλουζ. Αξιόλογα αποτελέσματα σημειώνονται στον τομέα των διμερών εκκλησιαστικών σχέσεων. Οι μελέτες αφιερωμένες στα Φιλοκαλικά κείμενα από τον σπουδαίο θεολόγο Dumitru Staniloaie, που υπήρξε και ο εκδότης της *Φιλοκαλίας*, είναι πασίγνωστες στο χώρο της Ορθοδοξίας.

Η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας γνωρίζει τον 20ό αιώνα πολλές περιπέτειες. Το μεσουράνημα των 17ου-19ου αιώνων, όταν λειτουργούσαν οι Αυθεντικές Ακαδημίες στις πρωτεύουσες των ρουμανικών Πριγκιπάτων, ανήκει τώρα στο παρελθόν. Αν μέχρι το '40 υπήρξε στο Πανεπιστήμιο του Βουκουρεστίου έδρα Βυζαντινής και Ελληνικής Φιλολογίας, που διηύθυνε ο Demostene Russo, μετά το 1945 και ιδιαίτερα στα χρόνια της δικτατορίας του Nicolae Ceausescu (1965-1989), η ελληνική γλώσσα αλλά και γενικά οι κλασικές σπουδές μπαίνουν στο περιθώριο. Αυτή την περίοδο οι ρουμάνοι νεοελληνιστές κάνουν πολλές προσπάθειες για να μάθουν μόνοι τους τα νεοελληνικά. Σήμερα προαιρετικά μαθήματα νεοελληνικής γλώσσας διδάσκονται στο Πανεπιστήμιο Βουκουρεστίου (στην έδρα Κλασικών Σπουδών), στο Ινστιτούτο Νοτιο-Ανατολικών Σπουδών. Στην Σχολή Γραμμάτων του Πανεπιστημίου Ιασίου λειτουργεί από το 1974 το Σεμινάριο (λεκτοράτο από το 1998) Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας. Τα νεοελληνικά διδάσκονται επίσης στην Θεολογική Σχολή, στην Σχολή Αρχιερατικών Σπουδών και πολύ πρόσφατα στην Στρατιωτική Ακαδημία του Βουκουρεστίου. Παρά την πλούσια παράδοση που υπάρχει στον τομέα της εκπαίδευσης στα ελληνικά, στην Ρουμανία δεν λειτουργεί ακόμα δυστυχώς έδρα νεοελληνικών σπουδών αν και οι ανάγκες για μόρφωση ρουμάνων ειδικών είναι μεγάλες. Η δημιουργία σχετικής έδρας αποτελεί, κατά την γνώμη όλων των ρουμάνων νεοελληνιστών, πρώτη προτεραιότητα και σ' αυτή την κατεύθυνση θα έπρεπε να συγκεντρωθούν οι προσπάθειες όλων μας. Δεν υπάρχουν εξάλλου ούτε τα βασικά βιβλία (εγχειρίδια, λεξικά, γραμματική) για όσους Ρουμάνους επιθυμούν να μάθουν τα νεοελληνικά μόνοι τους.

Η καινούργια φάση που ο ελληνισμός γνωρίζει στην Ρουμανία του 20ού αιώνα χαρακτηρίζεται από έντονο διάλογο μεταξύ των δυο πολιτισμών, με καρποφόρες συνέπειες για τις δυο πλευρές. Ο πιο άμεσος τρόπος του διαλόγου αυτού είναι οι μεταφράσεις, που γνωρίζουν αξιοθαύμαστη συνέχεια και σταθερότητα. Η παράδοση των ρουμανικών μεταφράσεων από τα νεοελληνικά, από το 17ο αιώνα, όταν έγινε η πρώτη μετά-

φραση (το πρώτο ελληνικό έργο στα ρουμανικά είναι η *Δεσπόζουσα Λογική*), μέχρι το 1998 (όταν κυκλοφόρησαν 6 μεταφράσεις από την ελληνική λογοτεχνία) είναι αφάνταστα πλούσια και ο αριθμός των μεταφρασμένων κειμένων πράγματι εντυπωσιακός. Η πρώτη δημοσιευμένη μετάφραση, το χρονικό του Σταυρίνου, κυκλοφορεί το 1837. Η πρώτη έκδοση του *Ερωτόκριτου* τυπώνεται στο Sibiu το 1867. Το *αμάρτημα της μητρός μου* του Γεωργίου Βηζυινού κυκλοφόρησε στην Craiova το 1898. Τα διηγήματα του Ανδρέα Καρκαβίτσα δημοσιεύονται στα ρουμανικά σε τρεις εκδόσεις, το 1909, το 1910 και το 1915. Το 1939 ο κλασικός φιλόλογος από το Κλουζ Stefan Bezdechi δημοσιεύει την *Ανθολογία ελληνικής ποίησης* στην οποία παρουσιάζει 93 έλληνες ποιητές, από το 1800 μέχρι το 1930. Μέχρι σήμερα δημοσιεύτηκαν 5 ανθολογίες λυρικής ποίησης, 4 ανθολογίες διηγημάτων, δυο ανθολογίες ελληνικού δοκιμίου. Στον βιβλιογραφικό τόμο *Η σύγχρονη νεοελληνική λογοτεχνία στην Ρουμανία (1950-1997)*, έργο μοναδικό στο είδος του στα Βαλκάνια, που κυκλοφόρησε το 1998, οι δυο συγγραφείς, ο Ανδρέα Ράδος και ο Liviu Moscovici, καταγράφουν 1600 λήμματα που αφορούν στην Ελλάδα (μεταφράσεις σε βιβλία, μεταφράσεις στον περιοδικό τύπο, βιβλία και άρθρα αφιερωμένα στην ελληνική λογοτεχνία, στον ελληνικό, αρχαίο και σύγχρονο, πολιτισμό). Η βιβλιογραφία αυτή μιλάει μόνη της για την απήχηση που η αρχαία και η σύγχρονη Ελλάδα γνωρίζει στην Ρουμανία. Η πλούσια δραστηριότητα στον τομέα αυτό οφείλεται τόσο στον φιλελληνισμό, που υπήρξε πάντοτε μια σταθερή συντεταγμένη του ρουμανικού πολιτισμού, όσο και σε πλειάδα ρουμάνων μεταφραστών (Polyxeni Karambi, Maria Marinescu-Himu, Antita Augustopol-Jucan, Amalia Zambeti, Pericle Martinescu, Anastasie Papapanu, N. Carandino, Iannis Veakis). Πολλοί είναι και οι ρουμάνοι ειδικοί και διανοούμενοι που ασχολήθηκαν με διάφορες όψεις του ελληνικού πολιτισμού.

Ο ελληνισμός της Ρουμανίας συμβιώνει αρμονικά με τον έμφυτο φιλελληνισμό των Ρουμάνων. Αν και σ' αυτή την μακροχρόνια πορεία δεν σημειώθηκαν

ποτέ ρωγμές, τα τελευταία χρόνια όμως θα έλεγα ότι οι δυο πλευρές δεν εκμεταλλεύονται αρκετά τις καινούργιες προοπτικές που ανοίγονται για μια ευρύτερη συνεργασία. Ο διάλογος μεταξύ όχι μόνον των δυο πολιτισμών, αλλά μεταξύ όλων των γειτονικών πολιτισμών μπήκε σε καινούργια φάση που επιβάλλει προσαρμογή σε νέες πραγματικότητες. Για να κρατήσουμε ζωντανή την πλούσια παράδοση, που χτίστηκε με τόσες προσπάθειες και θυσίες και με τόση αγάπη για πολιτισμό, και να την πλουτίσουμε με νέους καρπούς, εμείς οι σημερινοί Ρουμάνοι και Έλληνες πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι ήρθε η στιγμή να περάσουμε από την καταγραφή των επιτευγμάτων σε μια δυναμική, συστηματική και δημιουργική πράξη.

ΕΛΕΝΑ ΛΑΖΑΡ

Βουκουρέστι, Αύγουστος 1999

Επιλογή βιβλιογραφίας

Camariano-Cioran Ariadna, *Η επίδραση της νεοελληνικής ποίησης στη ρουμανική*, Βουκουρέστι, 1935.

Cartoian Nicolae, *Τα λαϊκά βιβλία στην ρουμανική λογοτεχνία*, Βουκουρέστι, 2 τόμοι, 1929, 1938, *Οι άμεσες και έμμεσες πηγές του Ερωτόκριτου*, Βουκουρέστι, 1935.

Cicanci Olga, *Ο ελληνικός τύπος στην Ρουμανία τον 19ο αιώνα*, Βουκουρέστι, 1995.

Dutu Alexandru, *Ο ρουμανικός πολιτισμός στα πλαίσια του σύγχρονου ευρωπαϊκού πολιτισμού*, Βουκουρέστι, 1978.

Marinescu-Himu Maria, *Ελληνο-ρουμανικές πνευματικές σχέσεις*, Αθήνα, 1995.

Μαστροδημήτρης Π.Δ., *Εισαγωγή στη νεοελληνική φιλολογία*, έκτη έκδοση, Αθήνα, 1996.

Νέα Εστία: Αφιέρωμα στους Λαούς της Χερσονήσου του Αίμου, Χριστούγεννα 1994, Αθήνα, 1994.

Papacostea-Danielopol Cornelia, *Οι ελληνικές κοινότητες στην Ρουμανία κατά τον 19ο αιώνα*, Βουκουρέστι, 1996.

Papacostea Victor, *Ρουμανικός και βαλκανικός πολιτισμός*, Βουκουρέστι, 1983.

Rados Andreas, Liviu Moscovici, *Η σύγχρονη νεοελληνική λογοτεχνία στην Ρουμανία. Βιβλιογραφία. 1950-1997*, Ιάσιο, 1998.

Russo Demostene, *Ελληνορουμανικές ιστορικές μελέτες*, Βουκουρέστι, 2 τόμοι, 1939.

Β ΚΡΙΤΙΚΗ βιβλίου

Μικρές οάσεις

Παντελής Μπουκάλας,
Υποθέσεις. Επιφυλλίδες στην Καθημερινή,
Εκδόσεις Άγρα, Αθήνα 2001, σελ. 484.

Βάρος για να 'χουν βάρος / βάρος για να
'χουν οι λέξεις / σε πλάκες πέτρινες να τις
σκαλίζεις. / Να τις χτυπάς. / Τις λέξεις. / Να
τις χτυπάς. / Τις πλάκες. / Να τις χτυπάς. / Σε
κεφαλές. / Σε κεφαλές εξόχων. / Να μαζεύνεις
τα τρίμματα / και ψηφίδα ψηφίδα / να
εικονίζεις το άφατο / να εικονίζεις το
ανέφικτο / να εικονίζεις το μάταιο / το πικρό
που σε τρέφει. / Τόσοι θεοί μας ετοιμάσαν το
μηδέν. / Καιρός του ανθρώπου

Παντελής Μπουκάλας,
«Βαρύτης», απ' τη συλλογή Σήματα λυγρά,
Άγρα 1992.

Εκατόν εικοσιοκτώ επιφυλλίδες που δημο-
σιεύτηκαν στα κυριακάτικα φύλλα της Καθη-
μερινής από το 1995 έως και την πρώτη Κυ-
ριακή του 2001 και δύο που πρωτοτυπώθη-
καν στις σελίδες του δεκαπενθήμερου Πολί-
τη περιέχονται στις 484 σελίδες του βιβλίου
του Παντελή Μπουκάλα το οποίο κυκλοφο-
ρεί από τις εκδόσεις Άγρα με τίτλο Υποθέ-
σεις. Επιφυλλίδες στην Καθημερινή.

Σε μια εποχή που η δημοσιογραφία ολι-
θαίνει συνεχώς στα βαλτόνερα της ανυπο-
ηψίας και τείνει να ταυτιστεί με την εμπο-
ρευματοποίηση, τη σκανδαλοθηρία, την πα-
απληροφόρηση, τη διαστρέβλωση, τον εκ-
αυλισμό, τον κιτρινισμό, τον συμβιβασμό
και την υποταγή στις κάθε λογής εξουσίες
και στα ποικιλόμορφα συμφέροντα οι επι-
φυλλίδες του Παντελή Μπουκάλα, φώτα
λόφωτα, φωτίζουν το κατασκότεινο τοπίο.
Ο Π. Μ. εναντιώνεται με πάθος στη δημο-
σιογραφία που κανακεύει την εξουσία και
τους εξουσιαστές, που μετατρέπεται σε μο-
λό εξυπηρέτησης ύποπτων συμφερόντων
και αυτοαναγορεύεται σε αστυνομία και ει-
αγγελία, που τρομοκρατεί και εκβιάζει,
που διασύρει προσωπικότητες και αιμαρνώ-
νει υπολήψεις προκειμένου να κερδίσει πό-
τους θεαματικότητας, ακροαματικότητας
και μεγάλη κυκλοφορία.

Υπερασπίζεται μια δημοσιογραφία που αρ-
χιζείται την ευκολία και την ευτέλεια, την ηθι-
ολογική συμβατικότητα και την υποκρισία,

τον δογματισμό και τον χαβαλέ, την ποικιλό-
μορφη βία των ΜΜΕ: πολιτική, ιδεολογική,
αισθητική, συναισθηματική, γλωσσική («Η
μεντιοκρατία και η αδύνατη αντίσταση», σελ.
96-103). Αγωνίζεται για έναν πολίτη που
αντιμετωπίζει τις εξουσίες και τα ΜΜΕ με
δυσπιστία και κριτικό πνεύμα και αντιτίθε-
ται στον παθητικό τηλεθεατή που προσλαμ-
βάνει και καταναλώνει τη ζωή ως θέαμα. «Κι
αν θυμόμαστε ακόμη ότι η λέξη δημοκρατία
φυλάσσει εντός της το "δήμο", τότε ωθούμα-
στε να αναλογιστούμε μήπως δεν έχει απορ-
ρυθμιστεί και αποδιοργανωθεί πλήρως ο
ίδιος ο δήμος, μήπως δεν έχει μετατραπεί σε
ταπεινό, γητεμένο δορυφόρο της εικονόσφαι-
ρας, μήπως δεν έχει υπαχθεί και αυτός (και
όχι μόνον οι πολιτικοί διαχειριστές της μοί-
ρας του) στην εξουσία της, ένα ευτελές ανα-
λώσιμό της, ενόσω νομίζει ότι την καταναλώ-
νει αυτός». («Η φυλή των καναπεδοκενταύ-
ρων», σελ. 107-109).

Οι επιφυλλίδες του Παντελή Μπουκάλα
στηλιτεύουν τους δημαγωγούς και τους δη-
μοκόλακες, τις εύκαμπτες συνειδήσεις και
τους εξαργυρωτές των ιδεών, τους υπερασπι-
στές του δόγματος «όλοι είναι ίδιοι», τους
θιασώτες του τέλους της ιστορίας και της πο-
λιτικής χωρίς ήθος, τους αριβίστες και τους
αμοραλιστές. Με νηφάλιο πάθος και λόγο
που θερμαίνεται σε σωστή δόση δηλώνει ότι
υπάρχουν αξίες, πίστεις, συμπεριφορές, στά-
σεις ζωής που αξίζει να ακολουθήσει κανείς·
δηλώνει επίσης ότι ούτε οι ιδέες ούτε οι ιδε-
ολογίες έχουν τελειώσει όπως πρεσβεύουν
οι αγοραίες αντιλήψεις. «Σε ωμότερα ελληνι-
κά, ο ιδεαλισμός είναι μια παιδική νόσος, τα
δε όνειρα (παλαιότερα τα έλεγαν και οράμα-
τα, και ακόμα πιο παλιά ουτοπίες) προορί-
ζονται για τους ανοητένροντες. Ο ενήλικος, ο
ώριμος οφείλει να συμφιλιωθεί με τον κανόνα
που ορίζει ότι "παντού και πάντοτε, έτσι
συμβαίνει", οφείλει να υποταχθεί, να ενδώ-
σει· οφείλει δηλαδή να ακολουθήσει ένα εντα-
τικό πρόγραμμα αστόχαστων προσαρμογών
και να εξομοιωθεί με όσους πρόλαβαν και
πέταξαν το βαρύ έρμα των ιδεών τους ώστε
να καταφέρουν να υψωθούν, να αρχηγέψουν,
να επιβληθούν δραχμοποιώντας το πιστεύω
τους και κρεμώντας τη συνείδησή τους στον
"καλόγερο", στον προθάλαμο της εξουσίας,

Ανθρωποι και μη: τα
όρια της φαντασίας στο
Σκαρίμπα. Μελέτες και
σημειώματα (εκδ.
University Studio Press,
Θεσσαλονίκη 2001) του
Ξ.Α. Κοκόλη· μια
ενδιαφέρουσα συναγωγή
σχολίων, ερεθιστικών
παρατηρήσεων, και
καλώς εννοουμένων
φιλολογικών εμμερών
κάνουν το βιβλίο αυτό
ελκυστικό και ιδιότυπα
διασταυρούμενο με το
ύφος και τη γοητεία του
Σκαρίμπα. Τα θέματα
που θίγονται πολλά και
μεγάλη είναι, επίσης, η
ποικιλία των
προσεγγίσεων. Ωστόσο,
μιάλλον ένδειξη
υπερβολικής αγάπης
χαρακτηρίζει το κείμενο
του συγγραφέα που
ανιχνεύει με ποσοτικά
στοιχεία τον
παραγκωνισμό του
Σκαρίμπα. Στο
παράρτημα
δημοσιεύονται ορισμένα
κείμενα που γράφτηκαν
με τη διδακτική
συνδρομή του Ξ.Α.Κ. και
από μια διαφορετική
σκοπιά φανερώνουν πως
η διδασκαλία της
λογοτεχνίας μπορεί
κάποτε να είναι και
γόνιμη.

Βοήθημα άριστο είναι
καταρχήν το βιβλίο που
εξέδωσε «ο Ανθολόγος
Ερμής» με εισαγωγή και
επιλογή ποιημάτων της
Αγορής Γκρέκου, Καίσαρ
Εμμανουήλ. Ποιήματα
(2001). Αλλά αν
σταθούμε μόνο στον
χρηστικό του χαρακτήρα,
σίγουρα αδικούμε αυτή
την έκδοση που μας
προσφέρει μιαν έξοχη
ανάγνωση της
λογοτεχνικής παρουσίας
και του έργου του
Καίσαρα Εμμανουήλ και
συνάμα μια ωραιότατη

συναγωγή ποιημάτων του που θα γοητεύσει, πιστεύω, κάθε φιλιαναγνώστη: « Στο κύμα του ιλαρού φωτός λικνίζεσαι, / μετάξινο εσύ φύλλο μιας φυλώρας. / εξωτικού πουλιού φτερό απαλότερο ... ».

Γνώση, γνωστική διαδικασία που προσθέτει πόνο και άσκηση στον πόνο θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε το βιβλίο *Η γνώση του πόνου* του **Carlo Emilio Gadda** (εισαγωγή-μετάφραση: **Χαρά Σαορλικιώτη**, εκδ. Άγρα, 2001). Ένα συνταρακτικό όχημα σ' αυτή την επώδυνη διαδρομή, που ταυτίζεται με την προσωπική εμπειρία του συγγραφέα και ανοίγει δρόμους για την αναγνώριση της κοινότητας των ανθρώπων μπρος στο θάνατο αλλά, κυρίως, μπρος στην ένοχη συνείδηση του καθενός ξεχωριστά. Ένας ανοιχτός πόλεμος με το εγώ, τον αιώνιο πολέμιο της προσωρινότητας και φθαρτότητας της ύπαρξής μας στον κόσμο, αρθρώνεται με λόγο αυτοσαρκαστικό, καταλυτικό, που όμως δηλώνει την σφοδρή επιθυμία για την αποκατάσταση μιας ηθικής τάξης.

Διαβάζοντας το βιβλίο *Στη σκιά του Ιερού Βράχου. Τόπος και μνήμη στα Αναφιώτικα* της **Ρωξάνης Λ. Καυταντζόγλου** με τη συμμετοχή της **Φ. Καμούτση** (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2001) διαπιστώνει κανείς τη σημασία που έχει

μαζί με το παλτό τους. Για να πανηγυρίσει έτσι την πλήρη δικαίωσή της η αντίληψη που, ερωτευμένη με την αναίδειά της, κηρύσσει ότι « όλα είναι μια ιδέα, ακόμη και οι Ιδέες ». (« Η θεωρία του ιστορικού αμοραλισμού », σελ. 453-456).

Ο αναγνώστης του βιβλίου θα βρει κείμενα που κρίνουν και ελέγχουν κι άλλες γκρίζες και στενάχωρες όψεις της ζωής μας: την αποξένωση των ανθρώπων, την καταστροφή του περιβάλλοντος, τον ρατσισμό, την ξενοφοβία και τη μισαλλοδοξία, τον μεγαλοϊδεατισμό της Ολυμπιάδας, τη θεοκαπηλία, τη βαρβαρότητα των μεγάλων δυνάμεων, την παραβίαση του ιδιωτικού χώρου από ΜΜΕ, διαφημιστές και καταμετρητές του « κοινού γούστου », τις υπερβολές για τη μιζέρια της « Ελλαδίτσας » απ' τη μια και του « περιούσιου λαού » απ' την άλλη.

Κοντά σ' αυτά τα πικρά και απαισιόδοξα βρίσκονται κι άλλα κείμενα που υμνούν τα « σολωμικά πλούτια της ζωής »: τον έρωτα, τη φιλία, τη συντροφικότητα, το χαμόγελο, την παιδική αθωότητα, τη χαρά, τον χορό, το τραγούδι, « το φιλί που ατόκως εδόθηκε: ένα σμίξιμο που κατέλυσε το χρόνο έστω και μόνο για ένα σωστικό ημίωρο: ένα λουλούδι που το αποθανυμάξεις να διαρρηγνύει το τιμμένο και να υψώνεται μετατρέποντας το τίποτε σε ομορφιά. (...) Κι όσα άλλα, ταπεινά και πανέμορφα εξανθρωπίζουν την ενδόξως μικρή περιπέτεια που είναι ο βίος. Όσα άλλα αναρίθμητα δίνουν αλήθεια στον Σολωμό, που συμπεράνε ότι « μέγα καλό και πρώτο » η ζωή ». (« Μέγα καλό και πρώτο... », σελ. 36-38).

Ο Παντελής Μπουκάλας εκτός από αρθρογράφος είναι και ποιητής (έχει εκδώσει έξι ποιητικές συλλογές), κριτικός (κυκλοφορεί βιβλίο με βιβλιοκρισίες του), διορθωτής και επιμελητής εκδόσεων. Αναφέρω όλες τις ενασχολήσεις του, γιατί πιστεύω ότι τα δημοσιογραφικά του κείμενα είναι μπο-

λιασμένα με την ευαισθησία και τον λυρισμό του ποιητή, την οξυδερκή, διεισδυτική ματιά του κριτικού, την ευρυμάθεια και την αγάπη για τη γλώσσα του διορθωτή. Η γλώσσα των κειμένων του καθαρή και πλούσια, αισθαντική και παιδευτική γοητεύει τον αναγνώστη με τη δροσιά και τους χυμούς της, την ποικιλία τόσο στην άρθρωση όσο και στη δομή της (« τον ευπορότερο της γενιάς του ως προς αυτό το σημείο », τον έχει χαρακτηρίσει ο καθηγητής Μιχάλης Μερακλής). Η γλώσσα του Μπουκάλα αποτελεί μια φωτεινή πρόταση ανάσχεσης της συρρίκνωσης και του εκχυδαϊσμού που στιγματίζουν και ταλανίζουν τη « δημοσιογραφική γλώσσα » των ΜΜΕ. Τα χαρακτηριστικά αυτά, σε συνδυασμό με το ανήσυχο πνεύμα του αρθρογράφου που επιμένει να βλέπει κάτω από την επιδερμίδα των γεγονότων, προστατεύουν τα κείμενα απ' το εφήμερο της εφημεριδογραφίας και τους δίνουν διάρκεια και ζωή. Οι λέξεις του δεν είναι « λέξεις ημέρας », όπως γράφει στον πρόλογο του βιβλίου αλλά αντιθέτως, αφού κερδίσουν το στοίχημα με το χρόνο, τη δεύτερη και τρίτη ανάγνωση, αυξάνονται και πληθαίνουν μέσα από έναν πιο καθαρό και ψύχραιμο διάλογο που επιτρέπει η απόσταση από την επικαιρότητα.

Ζείδωρος και στον πυρήνα του βαθιά αισιόδοξος ο λόγος του Παντελή Μπουκάλα, ακόμα και όταν πικραίνεται και απογοητεύεται – η ζωή / είναι πάντα εξαίσια / και το χάος / μια συμφωνία φωτός, γράφει στην ποιητική συλλογή *Η εκδρομή της Ευδοκίας* –, συντροφεύει και πλουτίζει γενναιόδωρα τους αναγνώστες της εφημερίδας στους οποίους αφιερώνει μάλιστα το βιβλίο ο συγγραφέας. Την ίδια απόλαυση θα νιώσουν όσοι (ξανα)διαβάσουν συγκεντρωμένες τις επιφυλλίδες σ' αυτόν τον ξεχωριστό τόμο.

Παναγιώτης Στυλ. Σκορδάς

Για μικρούς και μεγάλους

Κώστας Χαραλάς,
Ο χορός του καρχαρία,
Εκδόσεις Κάστωρ, Αθήνα 2001.

Πρωταγωνιστής του βιβλίου ένας καρχαρίας χορτοφάγος με κλίση στο χορό, συμπρωταγωνιστής κάποιος που μισεί θάνασμα τους καρχαρίες και που σκοπό της ζωής του έχει να εξολοθρεύσει όσους μπορεί περισσότερους. Οι δύο ανταμώνουν με-

τά από ένα ναυάγιο και η συνάντηση αποβαίνει μοιραία και για τους δυο. Ο ναυαγός καλείται να εμπιστευτεί τον καρχαρία και ο καρχαρίας καλείται να αποδείξει τη φύση του ως σαρκοφάγο όν. Ειδάλλως οι ομοειδείς του, οι υπόλοιποι καρχαρίες, θα τον αποπέμψουν. Ένα γουστόζικο θέμα ικανό να τραβήξει το ενδιαφέρον του αναγνώστη.

Βιβλίο συμβολικό για την αποξένωση, τη διαφορετικότητα και τον αποκλεισμό από

την ομάδα, την έλλειψη εμπιστοσύνης καθώς και για τον κυνισμό του ανθρώπου που είθισται να κρατάει μια στάση κυρίαρχου απέναντι στη φύση και τα ζώα. Ένα βιβλίο που με τον τρόπο του διεισδύει στην «ανταγωνιστική» σχέση ανθρώπου-καρχαρία, του κυρίαρχου της γης και του κυρίαρχου της νερού, του καρχαρία του σύμπαντος και του καρχαρία της θάλασσας· για να καταδείξει πιθανόν ότι δεν είναι όλα τα είδη των καρχαριών σαρκοφάγα, όταν σκοτώνουν το κάνουν για να φάνε και τα θύματά τους κάθε χρόνο είναι πολύ λιγότερα από αυτά που νομίζουμε. Ο άνθρωπος βέβαια είναι πάντα ο νικητής γιατί η επικράτησή του στον φυσικό κόσμο επιτυγχάνεται άμετρα και με δόλια μέσα.

Διαβάζοντας αυτή τη σύντομη μα μεστή σε νόημα ιστορία, ο αναγνώστης μπορεί να βρει στη θέση του καρχαρία μπαλαρίνου

που δεν θέλει αλλά και δεν μπορεί λόγω της φύσης του να ακολουθήσει τους υπόλοιπους, κάποτε ωστόσο νιώθει ότι πρέπει να συμβιβαστεί και να γίνει σαρκοφάγος όπως όλοι. Ή πάλι μπορεί να μπει στη θέση του ναυαγού που δεν μπορεί να εμπιστευτεί ένα είδος σαν τους καρχαρίες. Ή και να ταυτιστεί με τους καρχαρίες που ντρέπονται για τον ξεπεσμό του ομοειδούς τους ο οποίος ονειρεύεται να γίνει χορευτής. Όπως και να 'χει, πρόκειται για ένα ευαίσθητο βιβλίο, για μικρούς και μεγάλους, ένα παραμύθι με ένα μήνυμα για τους διαφορετικούς του κόσμου τούτου.

Η πρωτότυπη ιδέα, η λιτή γλώσσα, το προσεγμένο ύφος και το έξυπνο χιούμορ συνθέτουν τα χαρακτηριστικά του πρωτοεμφανιζόμενου συγγραφέα.

Αθανασία Κοντοχρήστου

Έρωτας, ανθρώπινος και θείος

Έρη Κασίμη,

De corpore animae, ποιήματα,
εκδόσεις «Νησίδες» 2001.

*So muß übervorteilt / albern doch überall / sein die Liebe.**

Hölderlin

Η γυναικεία ποίηση στη χώρα μας έχει να επιδείξει σημαντικά δείγματα· η Μελισσάνθη, η Όλγα Βότση, η Ζωή Καρέλη, η Κική Σπηλιουλά, παλιότερα η Μυρτιώτισσα και η Μαρία Πολυδούρη, η Αγγελάκη-Ρουκ, η Ξένη Μαστοράκη, η Λαϊνά σήμερα και πολλά άλλα ονόματα δείχνουν πως η ποίηση είναι και γένους θηλυκού, όχι μόνο γραμματικά αλλά και ουσιαστικά.

Η Έρη Κασίμη έχει δείξει και παλιότερα δείγματα της ποιητικής της ευαισθησίας, αλλά με τη συλλογή της αυτή η ποιητική της καίρεση είναι πια πιο «μεστή», πιο «αρθρωμένη». Κύρια θεματικά μοτίβα της συλλογής είναι ο έρωτας και η υπέρβαση που αυτός ροϋποθέτει αλλά και συνεπάγεται· η υπέρβαση του «Εγώ» που πετυχαίνεται με το άνοιγμα σε ένα «Εσύ», άνοιγμα που δεν είναι απλά η πρόθεση μιας κατάκλησης και πρόσθεσης-άθροισης της μέσα στο Εγώ αλλά και ολοκληρωτική «διάρριψη» του Εγώ στο Εσύ χωρίς ανταλλάγματα, «άνευ ορίων, άνευ όρων». Το «βούλιαγμα» στο Εσύ θυμίζει μυστικές εμπειρίες, όπως του Meister Eckhart («ρίχνομαι μονάχος στην αδημούρη θάλασσα της απλής θεότητας»), και δεν

είναι αποτέλεσμα ψυχολογικής αλλά οντολογικής απελπισίας: απελπισίας που βγαίνει από τη συνείδηση πως η εμμονή στο Εγώ είναι άνυδρη, ανώφελη, κουραστική και πως μόνο το άνοιγμα-παραίτηση ολοκληρωτική στον «Άλλο» είναι η μόνη ελπίδα σωτηρίας. Ο «άλλος» είναι η προϋπόθεση για να ανεβούμε σε άλλες οντολογικές σφαίρες· «σπάζοντας» δια του έρωτα-προς-τον-άλλο την αλαζονεία του «Εγώ», μπορούμε πια να ελπίζουμε πως θα πάμε στον Θεό. Άλλωστε σε όλα σχεδόν τα ποιήματα διακρίνεται αυτός ο «μυστικός» έρωσ που, για να θυμηθούμε τους αναβαθμούς του πλατωνικού «Συμποσίου», οδηγεί από τον έρωτα-προς-ένα-Σώμα σε έρωτα του Απόλυτου. Άλλωστε όλα τα ποιήματα σχεδόν έχουν μυστικές-φιλοσοφικές αναφορές, όπως στον πλατωνικό *Φαίδρο*, τη Μαρία την Αιγυπτία, τον Ρίλκε κ.ά. Γενικά στα ποιήματα φαίνεται ο έρωσ ως «φερέγγυα εγκατάλειψη», ως *Verlässlichkeit*, για να χρησιμοποιήσουμε ορολογία του Heidegger. Η εγκατάληψη αυτή είναι η μόνη οδός υπέρβασης της υπαρξιακής ερημίας, η μόνη απάντηση στο «φρικτό σκοτάδι ανάμεσα στον κόσμο και το Εγώ», για να θυμηθούμε τους στίχους του G. Benn.

Εκπληκτικό, πιστεύουμε, είναι το ποίημα «Amor mortium», όπου η ποιήτρια δηλώνει αυτό που είναι, ουσιαστικά, ο έρωτας: η πλήρης παραίτηση, η αδιαφορία του Εγώ για το ίδιο, μιας και πια έχει μετατεθεί σε ένα «Άλλο»· «την ταπείνωση απ' τα χέρια

στη διαχείριση ενός ερευνητικού ζητήματος όχι μόνο η συστηματικότητα του ερευνητή, ούτε αποκλειστικά η ικανότητα σύνθεσης αλλά μαζί με αυτά η διαρκής επαγρύπνησή του για τη χρήση των μεθοδολογικών του εργαλείων με τη σύνεση που επιβάλλει η ευαισθησία του απέναντι στους ανθρώπους και στην πραγματικότητα που επιβάλλει το παρόν. Η Ρ.Λ.Κ. με τη μελέτη της για τα Αναφιώτικα μας μεταφέρει μια πλούσια εμπειρία ενός χώρου και μιας ομάδας ανθρώπων δημιουργώντας ένα εξαιρετικό παράδειγμα εργασίας πεδίου που συνδυάζει την ανάλυση και παρουσίαση χωρίς να διστάζει να αφηγηθεί τη δική της εκδοχή της «ιστορίας».

Ένας τόμος με δώδεκα διηγήματα του Κώστα Στεργιόπουλου, που τιτλοφορούνται *Το φτερό και το χώμα* (εκδ. Κέδρος, 2001) μας δίνει την ευκαιρία να παρατηρήσουμε την ενδιαφέρουσα αναχώνευση του ποιητικού τρόπου στον πεζό λόγο. Τα διηγήματα αυτά, χωρίς να χάνουν την αφηγηματική τους ισορροπία, κινούνται στα όρια του ρεαλισμού και της υποβολής, στο μεταίχμιο της καθημερινότητας και του συμβολισμού. Οι επινοήσεις του διηγηματογράφου συνδέονται με ψυχολογικές παρατηρήσεις γενικότερης ισχύος και με προβληματισμό που εντάσσει τις ατομικές

περιπτώσεις στον
κοινωνικό τους
περίγυρο.

**Ζωντανή η Μνήμη του
Κ.Θ. Δημαρά και τα
Άνθη Κομψά** (εκδ.
Σπουδαστήριο Νέου
Ελληνισμού, 2001)
τιμούν τη μνήμη του
συγκεντρώνοντας σ' έναν
καλαίσθητο τόμο
κείμενα-πρώτες
αντιδράσεις στο
άκουσμα του θανάτου
του δασκάλου μας, αλλά
και την τελευταία
συνέντευξή του (*Η
Καθημερινή*, 10.2.92). Σε
λίγες μέρες, στις 18
Φεβρουαρίου,
συμπληρώνονται δέκα
χρόνια απ' το θάνατό
του: «τι γρήγορα που τα
σβυστά κεριά
πληθαίνουν»!
ο χαρτοκόπτης

*σου γύρεψα / την αυστηρή επιβολή του πό-
θου». Αυτό που στενά «ψυχολογιστικά» θα
ήταν ίσως και «μαζοχισμός», εδώ πια φαίνε-
ται ως μαθητεία· όχι όμως μαθητεία ασκητι-
κής φήσεως, με αυτοπεριορισμούς και αυτο-
καταπίεση, αλλά μαθητεία χαράς και πόνου
συνάμα· χαρά που προέρχεται από την επα-
φή με τον «Άλλον» και πόνος που η χαρά
αυτή είναι η πιο «τελετουργική» και αναπό-
δραστη αποδόμηση του Εγώ. Το Εγώ πονώ-
ντας και υποφέροντας από «την εξουσία της
πειθαρχίας», την οποία όμως επιζητά, παρα-
δέχεται την αδυναμία του, χρειάζεται τον
«Άλλον». Αυτή η παραδοχή όμως είναι και η
ήττα του. Νικητής είναι η ψυχή που πια έχει
το κορμί «τόπο» της («και το κορμί μου έγινε
/ ο τόπος της ψυχής μου»). Άλλωστε η ποιή-
τρια «απολαμβάνει και τον πόνο αναστημέ-
νη» και της αρέσει ο εαυτός της επειδή ο
Άλλος την αγαπά («μ' αρέσω επειδή μ' αγα-
πάς»)· και η αγάπη του Άλλου θάνατι η αιτία
της ένωσης με τον Θεό («τότε θα ενωθώ με
το Θεό· επειδή μ' αγαπάς»).*

Εν κατακλείδι, η συλλογή αυτή έχει ποιή-
ματα στα οποία οι λέξεις είναι «ζυγισμέ-
νες», χωρίς περιττά στολίδια και μανιερι-
σμούς. Ποιήματα που είναι «τίμια» (έτσι κά-
ποτε είχε χαρακτηρίσει ο Δ. Μαρωνίτης τα

ποιήματα του Άρη Αλεξάνδρου) και που τα
χρειαζόμαστε, μιας και πάλι σήμερα φαίνε-
ται πως είναι επίκαιρο το καρυωτακικό αί-
τημα για «ταπεινή τέχνη χωρίς ύφος». Γιατί
αρκετά κουραστήκαμε από τις ποιητικές
συλλογές της «πόζας» και της αερολογίας
που, «σνομπάροντας» και το νόημα και την
τεχνική, κάνουν την ποίηση να ψάχνει πάλι
και ταυτότητα και αιτία. Η συλλογή της
Έρης Κασίμη έχει τουλάχιστον ξεκάθαρη
άποψη για το ποίημα: «πόνος, απ' την ηδονή
του πρώτου ποιήματος ως την κατάκτηση της
λευτεριάς του δημιουργού και τη συντήρηση
του αγάλματος». Πόνος πριν και κατά τη δη-
μιουργία, ηδονή μετά απ' αυτή· ηδονή από
την αποφόρτιση, ηδονή από τη συμμετοχή
στη διαδικασία της αντικειμενοποίησης-
εξωτερίκευσης. Πόνος και ηδονή του δημι-
ουργού, πόνος και ηδονή του μετέχοντος-συ-
μπάσχοντος αναγνώστη. Που, αν δεν είναι
«υποκριτής», είναι σίγουρα «όμοιος, φίλος»·
αλλιώς δεν έχει νόημα και η έκδοση των
ποιημάτων.

Χρήστος Παϊζης

* Έτσι πρέπει πάντα
τρελός και απατημένος νάναι ο έρωτας.

Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε Βιβλία που λάβαμε

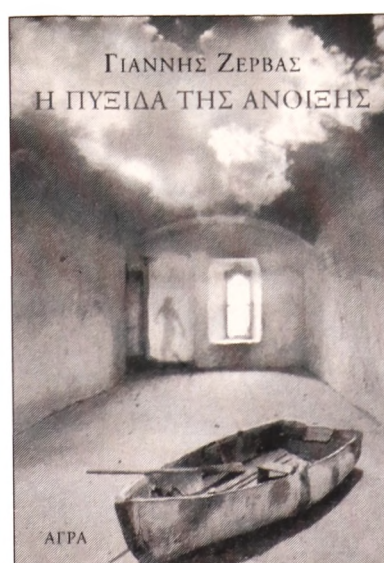
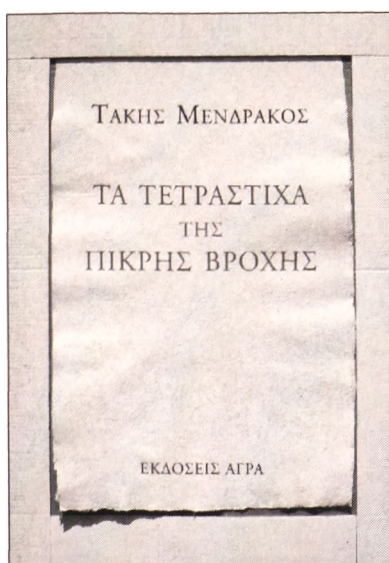
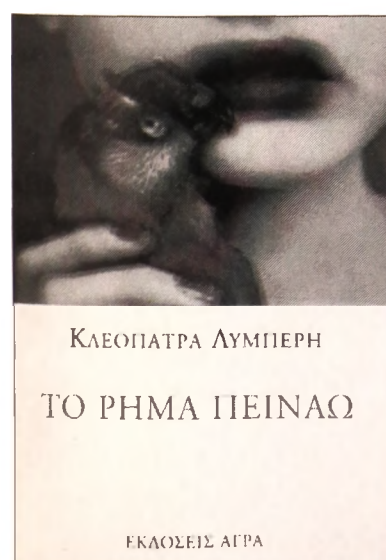
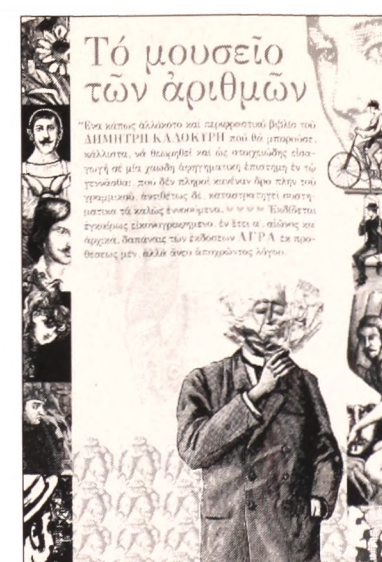
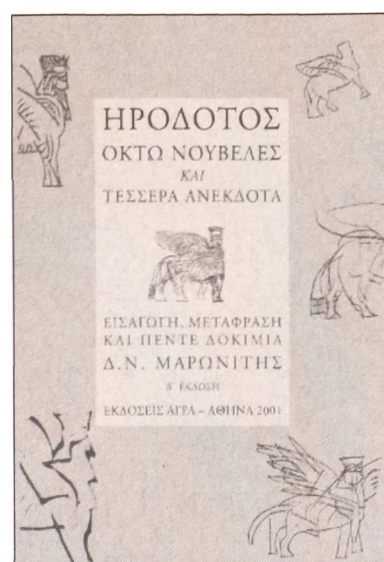
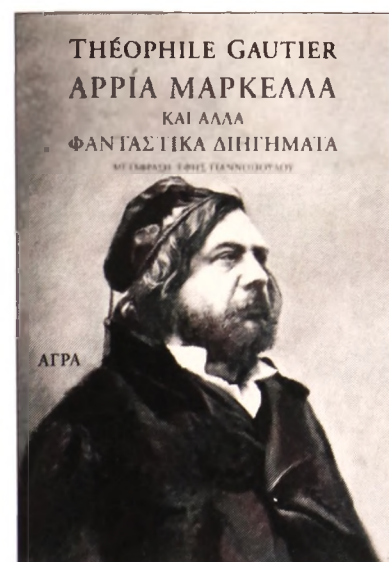
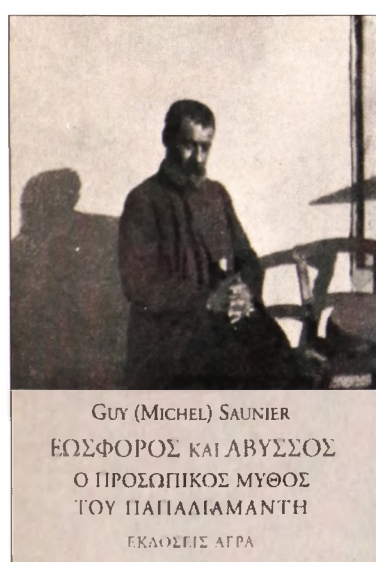
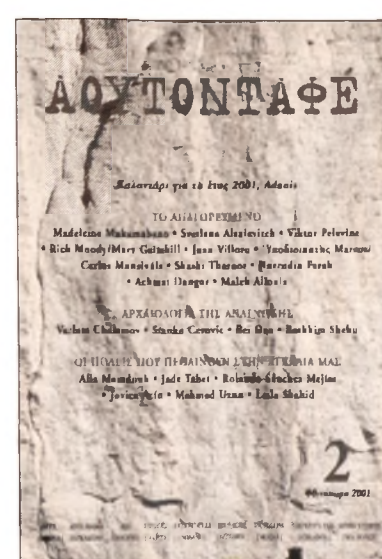
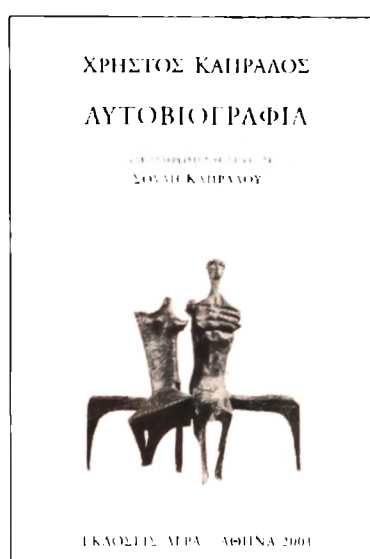
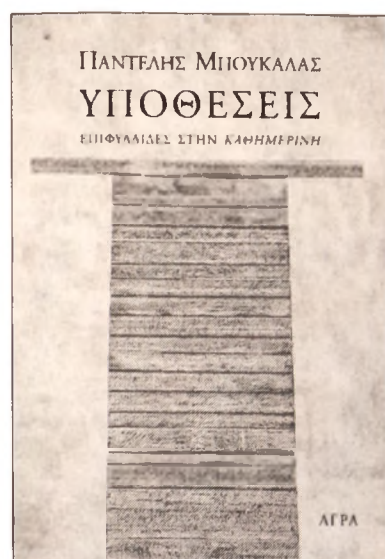
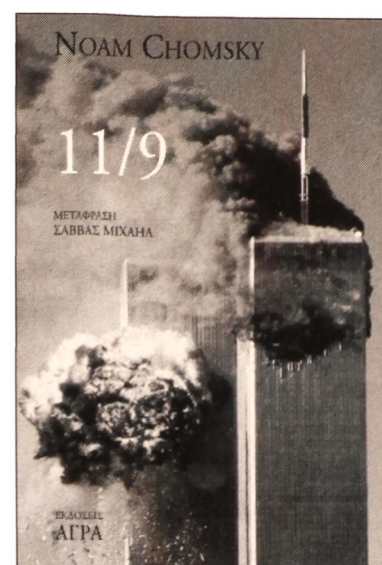
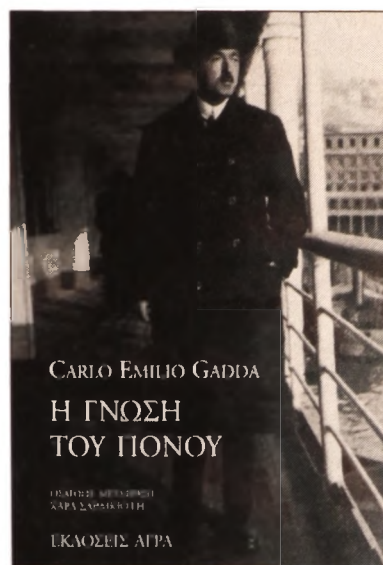
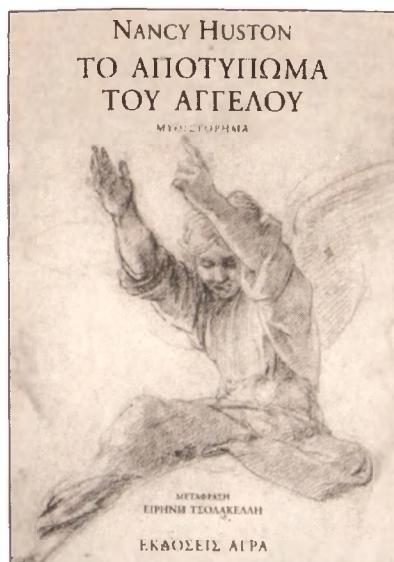
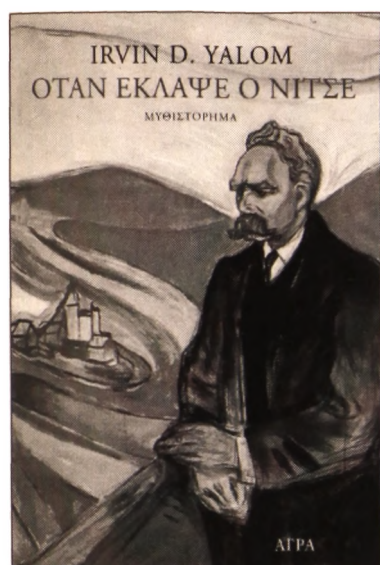
Κιούκias Δημήτρης, *Ευρωπαϊκά
συστήματα πολιτικής και κοινωνικής
οργάνωσης*, (Παπαζήση), Αθήνα 2001.
Στέλλα Γ. Νικολούδη, *Η ανάσταση και η
γλώσσα*, (Άγρα), Αθήνα 2001.
Υβόννη Αθανασιάδου-Κρομμύδα,
Συνειρμοί ψυχής, Αθήνα 2001.
Ειρήνη Γαλανού, *Αίλουρος Άνεμος*,
(Ελληνικά Γράμματα), Αθήνα 2001.
Σωτήρης Λιόντος, *Ανοσοποίηση*,
(Γαβριηλίδης), Αθήνα 2001.
Χρίστος Γούδης, *Ιερή Συνεύρεση*,
(Π. Τραυλός), Αθήνα 2001.
Γιώργος Χρηστοδουλίδης,
Ονειροτριβείο, (Γαβριηλίδης), Αθήνα
2001.
Θύμιος Παπανικολάου, *Η Νέα Τάξη και
οι χρήσιμοι λίθοι*, (Κάκτος), Αθήνα 2001.
Αθηνά Βλαχιώτη, *Ο Ιερώνυμος
τραγωδιστής πάνω στα βράχια*,
(Γαβριηλίδης), Αθήνα 2000.
Ελένη Σελτσιώτη, *Μνήμη και υγρό
στοιχείο στον Πεντζίκη*, (Ινστιτούτο
Βιβλίου και Ανάγνωσης), Κοζάνη 2000.
Κώστας Σαλής, *Συνέχισε να
συνεχίζεις... η συνέχεια*, (Πύρινος
Κόσμος), Αθήνα 2001.
Αντώνης Κούτης, *Ενδιάμεσος Κόσμος*,
(Πατάκη), Αθήνα 2001.

Β.Π. Καραγιάννης, *Οι χάρτες των
ονείρων μας*, (Παρέμβαση), Αθήνα
2001.
Ένωση Λογοτεχνών Βορείου Ελλάδος,
Ποιητική Ανθολογία Μελών, (Αιγαίο),
Θεσσαλονίκη 2002.
Μάκης Καραγιάννης, *Η αισθητική της
ιθαγένειας*, (Παρέμβαση), Αθήνα 2001.
Αναστάσης Παπαληγούρας, *Περί
διαφθοράς ή χαμένης τιμής της
πολιτικής*, (Κάκτος), Αθήνα 2001.
Γαβριήλ Ν. Αμίσης, *Αρχές οργάνωσης
και λειτουργίας του συστήματος
κοινωνικής πρόνοιας*, (Παπαζήση),
Αθήνα 2001.
**Σοφία Νικολαΐδου - Τερέζα
Γιακουμάτου**, *Διαδίκτυο και Διδασκαλία*,
(Κέδρος), Αθήνα 2001.
Άγης Μπράτσος, *Σαν μουσική*,
(Κέδρος), Αθήνα 2001.
Νίκη Λαδάκη-Φιλίππου, *Προς Κερίνιν*,
(Ιωλκός), Αθήνα 2001.
Ρούλα Αλάβερα, *Φιλαρχαίες
Ξεναγήσεις*, (Κέδρος), Αθήνα 2001.
Σπύρος Κατσίμης, *Η παλαιά Διαδρομή*,
(Γαβριηλίδης), Αθήνα 2001.
Αντωνέτα Κώτση, *31 Αντικείμενα*,
(Γαβριηλίδης), Αθήνα 2001.
Κώστας Σωτηρίου, *Σκύλος χωρίς*

όνομα, (Εστία), Αθήνα 2001.
Σάκης Σερέφας, *Οδοντοτεχνίτης
Νεότατος*, (Κέδρος), Αθήνα 2001.
Γιώργος Εμμ. Μαυρίκιος, *Το εργατικό
συνδικαλιστικό κίνημα 1918-1948*,
(Σύγχρονη Εποχή), Αθήνα 2001.
Γιάννης Παπαδημητρίου, *Η αναλαμπή
της Αριστεράς*, (Φιλίστωρ), Αθήνα 2001.
Μαρσέλ Προυστ, *Αναζητώντας τον
χαμένο χρόνο*, (Εστία), Αθήνα 2001.
Αφροδίτη Κοΐδου, *Από μακριά μια
μουσική*, (Παρέμβαση), Αθήνα 2001.
Χρήστος Ράστος, *Η Γυναίκα των
Υπόγειων Μπιλιάρδων*, (Ερωδιός),
Θεσσαλονίκη 2001.
Κων/νος Γερ. Γιαννόπουλος, *Η κατ'
άλμα αναίρεση στη Διοικητική δίκη*, (Αντ.
Ν. Σάκκουλα), Αθήνα 2001.
Ντάνιελ Σπιλ, *Το φάντασμα*, (Ελληνικά
Γράμματα), Αθήνα 2001.
Εμμανουήλ Δαμίγος, *Η νηστεία της
Ρενέ Φαλκονέτι*, (Κέδρος), Αθήνα 2001.
Κώστας Ακρίβος, *Κίτρινο ρώσικο κερί*,
(Κέδρος), Αθήνα 2001.
Ελένη Γιαννακάκη, *Περί ορέξεως και
άλλων δεινών*, (Εστία), Αθήνα 2001.
Αλέξης Β. Σταυράτης, *Ο κλωνισμένος
Θεός*, (Ελληνικά Γράμματα), Αθήνα
2001.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ



ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Θ Ε Α Τ Ρ

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Μ Ο Υ Σ Ι Κ Η

ΧΟΡΟΣ

• ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

ΑΝΘΡΩΠΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ

highlights

ΑΝΘΡΩΠΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ • ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΝ

ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

DESIGN
ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝ

ΕΡΑΡΜΟΛΟΓΗΚΗ

Ε Ι Κ Μ Ο Υ Σ Ε Ι Ο

Φ Ω Τ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α